

Till statsrådet Britta Lejon

Genom beslut den 14 september 2000 bemyndigade regeringen statsrådet Britta Lejon att tillkalla en särskild utredare med uppgift att analysera och kartlägga de förändrade samhällsbehoven av ekonomisk statistik och med utgångspunkt från dessa göra en bred genomlysning av tillståndet för statistiken och särskilt nationalräkenskaperna.

Med stöd av bemyndigandet förordnades generaldirektör Svante Öberg som särskild utredare. Vidare förordnades som utredningens experter programchef Ann-Marie Bråthén, kansliråd Monica Helander, ekonom Cecilia Hermansson, kansliråd Torbjörn Isaksson, professor Anders Klevmarken, prognoschef Hans Lindberg och rådgivare Alexander Nilson.

Utredaren har i enlighet med direktiven även knutit internationella experter till utredningen, nämligen *Administrerende direktør* Svein Longva, chef för *Statistisk sentralbyrå* i Norge, *Professor* Tim Holt, tidigare chef för *Office of National Statistics* (ONS) i Storbritannien, och *Director* Steven Landefeld, chef för Bureau of Economic Analysis (BEA) i USA.

Som huvudsekreterare anställdes ekonom Lena Hagman och som sekreterare avdelningsdirektör Cecilia Westström. Vidare har utredningen till sitt sekretariat knutit rådgivare Sigvard Ahlzén från Sveriges riksbank och anlitat som assistent Ulla Sörensen vid Statistiska centralbyrån. Utredningen antog namnet Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken.

Härmed överlämnas utredningens delbetänkande Behovet av ekonomisk statistik (SOU 2001:34).

Stockholm i mars 2001

Svante Öberg

/Lena Hagman
Cecilia Westström
Sigvard Ahlzén

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	9
1 Inledning	11
1.1 Direktiven	11
1.2 Avgränsning.....	13
1.3 Arbetsmetoder	14
1.4 Betänkandets disposition	17
Appendix Statistikunderlag för nationalräkenskaperna	19
2 Motiv för översynen av den ekonomiska statistiken	23
2.1 Förändrade förutsättningar och ökade krav på statistiken	23
2.2 Konsekvenser för olika aktörer och beslut	29
3 Utredningens intervjuer	39
3.1 Inledning	39
3.2 Statistik som saknas.....	40
3.3 Tillförlitlighet	63
3.4 Aktualitet	75
3.5 Detaljeringsgrad.....	82
3.6 Tidsserier	87
3.7 Jämförbarhet mellan statistikprodukter.....	91
3.8 Internationell jämförbarhet	95
3.9 Tillgänglighet och presentation	100
3.10 Särskilda synpunkter på nationalräkenskaperna.....	109
3.11 Särskilda synpunkter på fördelningsstatistiken.....	120
Appendix Förteckning över genomförda intervjuer.....	123

4	Andra krav och synpunkter	125
4.1	EU:s handlingsplan för EMU-statistik	125
4.2	Synpunkter från SCB:s programråd m.fl.	126
4.3	Användarundersökningar	133
4.4	SCB:s planerings- och budgetunderlag	137
5	Utredningens överväganden.....	143
5.1	Sammanfattning av användarbehoven	143
5.2	Överväganden och fortsatt arbete	150

BILAGOR

Bilaga 1	Kommittédirektiv	161
Bilaga 2	Synpunkter på den ekonomiska statistiken – svar till utredningen om översynen av den ekonomiska statistiken, skrivelse från Finansdepartementets ekonomiska avdelning	167
Bilaga 3	Konjunkturinstitutets syn på den ekonomiska statistiken, skrivelse från Konjunkturinstitutet.....	179
Bilaga 4	Riksbankens behov av förbättrad och ny ekonomisk statistik, skrivelse från Riksbanken.....	187
Bilaga 5	De svenska nationalräkenskaperna, användarsynpunkter och utvecklingsbehov, skrivelse från SCB:s program för nationalräkenskaper	191

Sammanfattning

Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken har fått i uppdrag att belysa hur den ekonomiska statistiken bättre skulle kunna anpassas till samhällets ökande och förändrade behov. Den ekonomiska statistiken utgör ett allt viktigare underlag för ekonomisk analys och politik. Kraven på statistikens kvalitet har ökat samtidigt som förutsättningarna att mäta den ekonomiska utvecklingen försämrats.

Som en första del av uppdraget har utredningen gjort en kartläggning av behoven av svensk ekonomisk statistik utifrån ett brett användarperspektiv. Det finns på vissa punkter en bred enighet bland användarna om vilka förbättringar av statistiken som är mest angelägna. Det gäller exempelvis vilken typ av statistik som saknas och är mest väsentlig att få fram. Det gäller också kvalitetsförbättringar i ett antal avseenden.

Utredningen bedömer att det är särskilt angeläget att utveckla statistiken på fyra områden. Det gäller prismätningar för den privata tjänstesektorn, IT-statistik, en input-output-undersökning samt kapitalstocksberäkningar. Det är de områden som oftast återkommer i intervjuer med användarna. Det är också de områden som i första hand behöver förbättras för att man bättre skall kunna analysera produktivitetens utveckling och betydelsen av de förändringar i samhällsekonomin som brukar hänföras till den nya ekonomin.

Det finns också ett antal andra områden som har nämnts i intervjuerna med statistikanvändarna. Det gäller exempelvis regional statistik, lönestatistik samt statistik över statens finanser, hälso- och sjukvård m.m. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet mer ingående analysera och diskutera möjligheterna att tillgodose behoven på dessa områden.

Utredningen menar vidare att det redan på nuvarande stadium av utredningsarbetet framstår som särskilt angeläget att snabba upp

den ekonomiska statistiken på vissa områden. Utredningen konstaterar att den uppsnabbning av den kortperiodiska ekonomiska statistiken, som följer av den *Action Plan on EMU Statistical Requirements*, som Ecofinrådet antog i september 2000, är nödvändig att genomföra. Utredningen avser att därutöver i det fortsatta arbetet pröva möjligheterna att ta fram preliminära nationalräkenskaper lika snabbt som i USA.

Det finns enligt användarna även en rad andra aspekter på den ekonomiska statistiken som borde förbättras. Det gäller snabbheten på andra områden än de nämnda, tillförlitligheten, detaljeringsgraden, tidsseriernas längd, jämförbarheten mellan olika statistikprodukter, jämförbarheten internationellt, tillgängligheten samt presentationen. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet även diskutera möjligheterna att tillgodose dessa behov.

Summary

The *Commission on the Review of Economic Statistics* has been appointed to propose how economic statistics can be adapted to meet the expanding and new needs of statistics. Economic statistics have grown in importance as a basis for economic analysis and economic policy decisions. The quality requirements of statistics have been raised, while the conditions for the measurement of economic development have become more difficult.

As the initial part of this review, the Commission has defined changes in the needs and perspectives of users in relation to future Swedish economic statistics. In certain areas, there is a broad agreement among users regarding where improvements of the statistics are most needed. This applies, for example, to the types of statistics that are lacking and to what is considered most important to begin producing. It also applies to different kinds of quality improvements.

The Commission draws the conclusion that there are four main areas where there are especially urgent needs to develop new statistics. The four areas are price measurements for the business service sector, IT-statistics, new statistics for a comprehensive input-output table and measures of capital stocks.

Those are the areas which most frequently were brought up during interviews with the users. They are also the areas which need to be improved above all, in order to analyse productivity growth in a more accurate way and the impact of the changes in the economy which usually refer to the New Economy.

There are also some other areas that were mentioned during the interviews with the users, for example, regional statistics, wage statistics, government finances, health care, etc. The Commission intend, in its continuing work, to more thoroughly analyse and

discuss the opportunities for meeting the needs in these and other mentioned areas.

Furthermore, the Commission consider it already especially imminent at this early stage of the review to speed up the timeliness of economic statistics in certain areas. The Commission conclude that the speeding up of the short-term economic statistics, which is the result of the *Action Plan on the EMU Statistical Requirements*, which the (Ecofin) Council agreed on in September 2000, is necessary to implement. Besides that, the Commission intend, in its further work, to assess the possibilities to produce provisional National Accounts as fast as the USA.

There are also other aspects of the economic statistics that need improvement, according to the users. These concern timeliness in other areas than those mentioned, accuracy, level of detail, the length of time series, comparability between different statistical products, international comparability, accessibility and presentation. The Commission intend, in its continuing work, to discuss the possibilities to meet these needs.

1 Inledning

I detta inledande kapitel sammanfattas först direktiven till utredningen (avsnitt 1.1). Därefter redovisas avgränsningen av uppdraget, arbetsmetoder och betänkandets disposition (avsnitten 1.2-1.4).

1.1 Direktiven

Den särskilde utredaren har enligt direktiven tillkallats för att analysera och kartlägga de förändrade samhällsbehoven av ekonomisk statistik. En bred genomlysning skall göras av tillståndet i statistiken och då särskilt nationalräkenskaperna. I utredarens uppdrag ingår också att studera statistiken i andra länder. Utredaren skall lämna förslag till förändringar av den svenska ekonomiska statistiken och ange behov av fortsatta utvecklingsinsatser.

I bakgrunden till uppdraget anges att den ekonomiska statistiken och i synnerhet nationalräkenskaperna har vuxit i betydelse de senaste åren. En viktig orsak till detta är enligt direktiven att ekonomisk-politiska mål i allt större utsträckning anges i kvantitativa termer. Regeringens mål för t.ex. utgiftstak, den offentliga sektorns sparande samt sysselsättning och arbetslöshet kräver statistik av hög kvalitet för avstämning. Direktiven pekar också på att penningpolitiken, som styrs utifrån ett inflationsmål, är beroende av en tillförlitlig beskrivning av den ekonomiska utvecklingen.

Ytterligare orsaker till översynen tas upp i direktiven. En sådan är EU:s växande behov av jämförbar statistik för bl.a. beräkningar av medlemsavgifter, strukturfonder och kvalificeringskraven för EMU. Därutöver konstateras att de finansiella marknaderna noga följer publiceringen av ekonomisk statistik och att kraftiga reaktioner kan förekomma som påverkar räntor och växelkurser. Vidare konstateras att kvalitetskraven har skärpts i takt med

statistikens ökade betydelse. Detta gäller särskilt de kvartalsvisa nationalräkenskaperna, som är ett viktigt underlag för den ekonomiska politiken.

Direktiven pekar också på att förutsättningarna för att mäta den ekonomiska utvecklingen har förändrats. Ett konkret exempel på en försämring är omläggningen av utrikeshandelsstatistiken efter EU-medlemskapet. Andra försvarande faktorer, som diskuteras i direktiven, är den tekniska utvecklingen, globaliseringen, avregleringar samt strukturförändringar inom industrin. Varor och tjänster relaterade till informationsteknologin introduceras i snabb takt samtidigt som kvalitets- och prisförändringar är svåra att särskilja.

Direktiven uppmärksammar även företagens svårigheter att lämna uppgifter enligt statistikens avgränsningar och definitioner. Bortfall är ett växande problem. Samtidigt ger den nya informationstekniken nya möjligheter som kan underlätta uppgiftslämnandet och förbättra uppgifternas kvalitet och användbarhet.

I direktiven konstateras vidare att statistikproduktionen i mycket hög grad påverkas av krav från EU. Ungefär 90 procent av den ekonomiska statistiken, bl.a. nationalräkenskapssystemet, påverkas av EU:s regelverk. SCB:s resurser har i stor utsträckning inriktats på att genomföra nödvändiga anpassningar till olika förordningar. Därmed har utrymmet för att uppfylla nationella behov begränsats. Nya statistikkrav kan bli aktuella för att åstadkomma bättre underlag för EU:s viktigare mål och EMU.

Direktiven tar också upp problem som rör den ekonomiska fördelningspolitiken. Brister i såväl nuvarande mätmetoder och definitioner som tillgången på data försvårar utvärderingen av den ekonomiska politiken. Analyser ur ett könsperspektiv är enligt direktiven heller inte möjliga.

Utredaren skall börja med att kartlägga de förändrade samhällsbehoven samt fastställa användarnas behov och då särskilt beakta nationalräkenskaperna inklusive primärstatistiken. Behovet av ökad aktualitet skall belysas.

Enligt direktiven skall utredaren göra en grundlig genomlysning av nationalräkenskapssystemet och kraven på primärstatistiken, inklusive producentpriser, tjänsteproduktion och den dolda ekonomin. Beräkningsrutinerna skall beskrivas, inklusive avstämningar, kalender- och säsongskorrigerering samt revideringspolicy. Utredaren skall även belysa förändrade produktionsförutsättningar samt alternativa källor och produktionsmetoder.

Utredningen skall analysera hur produktiviteten mäts i näringslivet och offentlig sektor. Detta är enligt direktiven en fråga av stor vikt, vilket belyses av den ekonomiska debatten om bl.a. IT-användningens effekter på produktiviteten och en gynnsammare relation mellan tillväxt och inflation än tidigare.

Utredaren skall också belysa mät- och definitionsproblem i fördelningsstatistiken. Direktiven tar upp problem i inkomstbegreppet och hushållens sammansättning. Könsperspektivet skall också beaktas.

Utredningen skall omfatta jämförelser med andra länder och redovisa erfarenheter och lösningar. Nationalräkenskapernas aktualitet och revideringsmönster skall dokumenteras. Utredaren skall dessutom låta utländsk expertis bedöma de svenska nationalräkenskaperna.

Utredaren skall föreslå förändringar och fortsatta utvecklingsinsatser samt göra en tydlig prioritering av olika statistikbehov. Förslagen skall redovisas med kostnader och möjlig finansiering.

Arbetet skall genomföras i nära kontakt med viktiga statistik-användare som Konjunkturinstitutet och Riksbanken. Berörda organisationer och företag skall beredas möjlighet att lämna synpunkter på förslagen. Justitiedepartementet och Finansdepartementet skall fortlöpande informeras.

Uppdraget skall redovisas etappvis. Senast den 1 mars 2001¹ skall en kartläggning av användarbehoven presenteras. En ambition skall vara att huvudparten av förändringarna skall vara möjliga att genomföra senast den 1 januari 2004. Uppdraget skall redovisas slutligt senast den 31 december 2002. Direktiven återges i sin helhet i bilaga 1.

1.2 Avgränsning

Den ekonomiska statistiken är ett vidsträckt område och gränsdragningen till andra statistikområden är inte alltid självklar. Direktiven betonar dock betydelsen av nationalräkenskaps-systemet, som skall belysas från olika aspekter.

En viktig förutsättning för att kunna framställa nationalräkenskaper av god kvalitet är att försörjningen med primär-

¹ Utredningen har i januari 2001 anmält till Justitiedepartementet att den första etappen är försenad en månad, främst till följd av att utredningen sedan hösten 2000 även deltar i en EU-arbetsgrupp, som genomför en benchmarkingstudie avseende kortperiodisk ekonomisk statistik.

statistik täcker de områden som skall redovisas och att den är tillräckligt snabb och även i övrigt av god kvalitet. Utredningen omfattar därför även den primärstatistik som tillförs nationalräkenskapssystemet (se appendix – Statistikunderlag för nationalräkenskaperna). Uppdraget innebär också att eventuella luckor i primärstatistiken skall identifieras.

Enligt direktiven omfattas finansräkenskaperna inte av uppdraget. I den utsträckning som kvaliteten på nationalräkenskaperna påverkas av finansräkenskaperna kan dock vissa aspekter komma att tas upp. Det gäller t.ex. det finansiella sparandet. Avstämningsproblem mellan finansräkenskaperna och nationalräkenskaperna bör också analyseras.

Ett område som inte kommer att ses över av utredningen är konsumentprisindex, som nyligen har behandlats av en särskild utredning.

En särskild analys skall göras av hur produktiviteten mäts i näringslivet och offentlig sektor. Därvid kommer problemområden som att mäta prisutveckling och produktionsvolym i fokus.

Direktiven anger också utredningsområden som motiveras av problem som rör den ekonomiska fördelningsstatistiken. Utredningen kommer därför att även beröra statistiken över hushållens inkomster och tillgångar.

1.3 Arbetsmetoder

Experter och sekretariat

Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken leds av en särskild utredare, generaldirektör Svante Öberg vid Statistiska centralbyrån (SCB). Han har tidigare varit bl.a. chef för ekonomiska avdelningen och statssekreterare vid Finansdepartementet, chef för Konjunkturinstitutet och rådgivare vid Internationella Valutafonden (IMF) i Washington.

Regeringen har utsett en grupp experter som skall bistå utredningen. Arbetet skall enligt direktiven bedrivas i nära kontakt med Konjunkturinstitutet och Riksbanken. Justitiedepartementet och Finansdepartementet skall fortlöpande informeras om hur arbetet fortskrider. Det underlättas av att prognoschef Hans Lindberg, rådgivare Alexander Nilson, kansliråd Monica Helander och kansliråd Torbjörn Isaksson vid dessa departement och myndigheter ingår i expertgruppen. Från den akademiska världen ingår professor Anders Klevmarken, som också ingår i nämnden

för konsumentprisindex. Ekonom Cecilia Hermansson bidrar med erfarenhet från näringslivet och den finansiella sektorn. Slutligen ingår också programchef Ann-Marie Bråthén vid statistikprogrammet för nationalräkenskaperna vid SCB.

Utredaren har i enlighet med direktiven knutit internationella experter till utredningen: Svein Longva, Tim Holt och Steven Landefeld. *Administrerande direktör* Svein Longva är chef för *Statistisk sentralbyrå* i Norge. *Professor* Tim Holt, *University of Southampton*, har tidigare varit chef för *Office for National Statistics (ONS)*, som är den centrala statistikmyndigheten i Storbritannien. *Director* Steven Landefeld är chef för *Bureau of Economic Analysis*, som bl.a. ansvarar för framtagandet av USA:s nationalräkenskaper.

I utredningens sekretariat arbetar tre personer: Lena Hagman, Cecilia Westström och Sigvard Ahlzén. Ekonom Lena Hagman var tidigare prognoschef vid Industriförbundet. Avdelningsdirektör Cecilia Westström, Statistiska centralbyrån, var senast verksam på prisprogrammet. Dessa båda är förordnade av regeringen. Sigvard Ahlzén, rådgivare vid Riksbanken och tidigare chef för bankens avdelning för finansiell statistik, är utlånad från Riksbanken under hela utredningstiden.

Intervjuer och annan informationsinhämtning

För att få underlag för en beskrivning och analys av användarbehoven har ett stort antal intervjuer genomförts under perioden november 2000 – januari 2001. Representanter för drygt 30 departement, myndigheter, organisationer, finansiella företag och den akademiska världen har intervjuats. Intervjuerna har dokumenterats och därefter stämts av. En redovisning av intervjuaterialet finns i kapitel 3.

Utredningen har dessutom begärt att få skriftliga synpunkter från tre statistikanvändare med särskild tyngd – Finansdepartementet, Konjunkturinstitutet och Riksbanken – samt från SCB:s program för nationalräkenskaper. Skrivelserna redovisas i bilaga 2-5.

Intervjuer har också genomförts med samtliga berörda programchefer inom SCB. Syftet med dessa har varit att få en bild av produktionsprocessen inför de externa intervjuerna och att få information om användarnas löpande synpunkter till SCB.

Dessutom har utredningen kartlagt andra krav och synpunkter som är av intresse för utredningen. EU:s handlingsplan för EMU-

statistik (*EMU Action Plan*) är ett viktigt sådant dokument, som anger EU:s finansministrars krav på uppsnabbning och förbättring av den ekonomiska statistiken. Utredningen har vidare gått igenom protokoll från Vetenskapliga rådet och relevanta programråd knutna till SCB för åren 1998-2000. I kapitel 4 finns en redovisning avseende handlingsplanen, Vetenskapliga rådet och programråden för ekonomisk statistik, sysselsättning och löner, finansmarknadsstatistik samt nämnden för konsumentprisindex.

Ytterligare information om användarnas syn på statistiken finns i de användar- och leveransundersökningar bland kunder och allmänhet som SCB genomför regelbundet. Utredningen har gått igenom tillgängligt material. Även resultatet av denna genomgång finns redovisat i kapitel 4.

I samma kapitel redovisas också en genomgång av dels SCB:s fördjupade budgetunderlag för perioden 2001-2003 (Treårsplan för Statistiska Centralbyrån 2002-2003), dels Budgetunderlag för 2002-2004 för Statistiska Centralbyrån. Dessa budgetunderlag visar hur SCB har tolkat och prioriterat användarnas behov i samband med att man har begärt medel för kommande budgetår.

Utredningen har även i övrigt haft löpande kontakter och ett nära samarbete med experter och ansvariga inom SCB.

Seminarier och forskningsuppdrag

Utredningen arrangerade den 10 november 2000 tillsammans med Justitiedepartementet och Finansdepartementet ett seminarium under rubriken "Den nya ekonomin och statistiken" med inledningar av företrädare för Finansdepartementet, Riksbanken, Industriförbundet, FöreningsSparbanken och SCB.

Utredningen inbjöd till ett seminarium om beräkningsmetoder för produktiviteten den 15 december 2000. Tre olika metoder för beräkning av produktiviteten i den offentliga sektorn presenterades av forskare Erik Mellander, Industriens Utredningsinstitut, chefekonom Richard Murray, Statskontoret, och programansvarig Pontus Roos, Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi.

Utredningen har för avsikt att lägga ut externa utrednings- och forskningsuppdrag på områden där särskild sakkunskap krävs. Ett viktigt sådant område är produktivetsberäkningar. Ett annat viktigt område är utarbetande av metoder för att inkomstmåtten skall kunna justeras för hushållens sammansättning.

Benchmarking

Utredningen skall enligt direktiven genomföra jämförande studier med andra länder. Detta arbete inleds under våren 2001. Planerna innefattar studieresor till 8-10 länder. Den första studien avser Danmark i april.

Utredningen har dessutom engagerats i ett europeiskt *benchmarking*-projekt som Statistiska centralbyrån och Eurostat (EU:s statistikkontor) har initierat. Projektet omfattar den kortperiodiska ekonomiska statistiken och innebär dels en jämförelse mellan EU och USA, dels jämförelser inom EU. Svante Öberg är ordförande i den arbetsgrupp som har satts upp för att genomföra arbetet. Nio EU-länder samt Eurostat, ECB och OECD deltar i arbetsgruppen. Från utredningen deltar även Sigvard Ahlzén i arbetet. Planeringen av arbetet påbörjades under hösten 2000. Ett första arbetsgruppsmöte hölls den 1 februari i Luxemburg. En studieresa genomfördes till USA den 20-23 februari 2001. Avsikten är att arbetet skall avrapporteras vid ett möte i september 2001 i EU:s *Statistical Programme Committee (SPC)*.

1.4 Betänkandets disposition

I detta betänkande behandlas i huvudsak enbart användarnas syn på statistiken och utredningens överväganden. Betänkandet inleds med en vidareutveckling av motiven för utredningen. I kapitel 3 redovisas därefter relativt detaljerat statistikanvändarnas syn på den ekonomiska statistiken utifrån de intervjuer som utredningen genomfört. Det är en rent beskrivande genomgång. I kapitel 4 redovisas de krav och synpunkter på statistiken som har hämtats från en rad andra källor, bl.a. *EMU Action Plan*, SCB:s programråd och SCB:s budgetunderlag. Användarnas synpunkter på den ekonomiska statistiken sammanfattas i kapitel 5 åtföljt av utredningens överväganden.

I bilagor redovisas direktiven och de skriftliga synpunkter på statistiken, som utredningen har inhämtat från Finansdepartementet, Konjunkturinstitutet, Riksbanken samt SCB:s program för nationalräkenskaper.

Appendix

Statistikunderlag för nationalräkenskaperna

Ämnesområde	Produktbenämning
Arbetsmarknad	Arbetskraftsundersökningar
Boende	Intäcks- och kostnadsundersökningar för flerbostadshus Bostads- och hyresundersökningen Outhyrda bostadslägenheter Bostadsbyggandet, ny- och ombyggnad Påbörjade och färdigställda lägenheter Fastighetsprisstatistik Fastighetstaxeringsstatistik Folk- och Bostadsräkning
Energi	Årlig energistatistik (el, gas och fjärrvärme) Förbrukning av energivaror inom tillverkningsindustrin Årlig energistatistik för småhus, fritidshus och lokaler Kvartalsvis bränslestatistik Månatlig bränsle-, gas- och lagerstatistik Bunkring för utrikessjöfart Kortperiodisk energistatistik månatlig elstatistik Årlig och kvartalsvis energibalansstatistik Bränsleprisstatistik Priser för biobränslen, torv m.m. (NUTEK)
Finansmarknad	Luftfartsstatistik (SAS) Bokslutsstatistik för finansinstitut In- och utlåningsstatistik
Företagsregistret	SAMU-tabeller (samordnat urval)

Ämnesområde	Produktbenämning
Industri	<p>Industrins varuproduktion</p> <p>Företagsstatistik för industri-, bygg- och tjänsteföretag</p> <p>Industrins förbrukning av inköpta varor och tjänster</p> <p>Byggproduktionsstatistik</p> <p>Företagsstatistik för jordbruks- skogsbruks- och tjänsteföretag</p>
Industriindikatorer	<p>Industriproduktionsindex</p> <p>Kortperiodisk industrienkät</p> <p>Investeringsenkäter</p>
Löner och arbets- kostnader	<p>Kortperiodisk sysselsättningsstatistik</p> <p>Lönesummestatistik</p> <p>Löner och sysselsättning inom landstingskommunal sektor</p> <p>Löner och sysselsättning inom primärkommunal sektor</p> <p>Löner och sysselsättning inom kyrkokommunal sektor</p> <p>Löner och sysselsättning inom statlig sektor</p> <p>Konjunkturstatistik löner för privat sektor</p> <p>Konjunkturstatistik, löner för statlig sektor</p> <p>Konjunkturstatistik, löner för kommuner</p> <p>Konjunkturstatistik, löner för landsting</p> <p>Regional arbetsmarknad, sysselsättningsregistret</p>
Nationalräkenskaper	<p>Nationalräkenskaper, års- samt kvartalsräkenskaper</p> <p>Diverse enkäter (<i>Systembolaget, Apoteksbolaget, ATG, Svenska spel, Sveriges Radio, TS, Svensk Bilprovning, Vägverket, Tidningsdistribution, Posten, Telia, Lokaltrafikbolag, Stockholms stads barnomsorg</i>)</p>

Ämnesområde	Produktbenämning
Offentlig sektor	Räkenskapssammandrag för kommuner Ekonomisk redogörelse för kyrko- kommuner Räkenskapssammandrag för kommunalförbund Kvartalsenkät för kommuner UFS (underlag för statens finansiella sparande) (<i>ESV</i>) Räkenskapssammandrag för landsting (<i>Landstingsförbundet</i>) Kvartalsenkät för landstingen (<i>Landstingsförbundet</i>) Teater och dansstatistik (<i>Statens kulturråd</i>) Diverse uppgifter från <i>Landstingsförbundet</i> , <i>Kommunförbundet</i> , <i>Skolverket</i> , <i>Social-</i> <i>styrelsen</i> , <i>Riksförsäkringsverket</i> , <i>Färdtjänst-</i> <i>nämnden</i> <i>Årsredovisningar från teatrar och</i> <i>Statens kulturråd</i>
Priser	Konsumentprisindex Nettoprisindex Harmoniserat index för konsumentpriser Prisindex i producent- och importled Tjänsteprisindex Faktorprisindex för byggnader Byggnadsprisindex för bostäder
Tjänstenäringsar	Företagsstatistik för tjänsteföretag Inrikeshandelsstatistik Omsättning enligt momsstatistiken branschuppdelat Ekonomisk statistik om transportföretag Post- och telestatistik Tjänstenäringsstatistik. Intermittenta undersökningar Lager i varuhandeln
Trafikant och turism	Inkvarteringsstatistik

Ämnesområde	Produktbenämning
Transporter	Rederistatistik (<i>SIKA</i>). Bilstatistik enligt bilregistret för personbilar och lastbilar Faktorprisindex för lastbilstransporter
Utrikeshandel	Utrikeshandelsstatistik, export och import av varor
Betalningsbalansstatistik	Export och import av tjänster och andra transaktioner med utlandet (<i>Riksbanken</i>)
Konsumtion	Hushållsbudgetstatistiken
Fiske	Fiskestatistik, SCB och <i>Fiskeriverket</i>
Jordbruk	Statistik över jordbrukets produktion, priser, input och investeringar (<i>Jordbruksverket</i>)

2 Motiv för översynen av den ekonomiska statistiken

Den ekonomiska statistiken utgör ett allt viktigare underlag för den ekonomiska politiken både i Sverige och i EU. Kraven på statistikens kvalitet har ökat samtidigt som förutsättningarna att mäta den ekonomiska utvecklingen förändrats. Mot bakgrund av de ökade kraven skall översynen av den ekonomiska statistiken försöka finna vägar att möta de höga kraven på att statistiken skall förmå följa, mäta och visa vad som sker i ekonomin. Statistikens kvalitet har här en avgörande betydelse för de ekonomisk-politiska beslut som fattas. I följande avsnitt utvecklas motiven för översynen av den ekonomiska statistiken.

2.1 Förändrade förutsättningar och ökade krav på statistiken

Strukturella förändringar som påverkar statistiken

Samhället förändras ständigt. Till förändringarna i ekonomin hör att nya varor och tjänster produceras. Varorna och tjänsterna är dessutom numera allt oftare integrerade. Nya branscher inom näringslivet växer fram som resultat av att nya varor och tjänster produceras. I ekonomins förändringsprocess tillkommer även nya former för arbete, mer flexibla arbetstider och ökade krav på kunskaps- och kompetensnivån hos arbetskraften. Det finns emellertid betydande svårigheter när det gäller att fånga strukturella förändringar av detta slag i den ekonomiska statistiken.

Som exempel på svårigheterna att beskriva "den nya ekonomin" kan nämnas problemen i samband med statistiken över informationsteknologi (IT). Enligt nationalräkenskaperna utgjorde bruttoinvesteringarna i mjukvaror totalt 13 procent av de totala bruttoinvesteringarna 1999. Motsvarande andel 1993 var 8 procent.

Räknat i fasta priser ökade dessa investeringar med sammanlagt cirka 70 procent under perioden 1994-1999.

Ett problem när det gäller att beskriva denna utveckling består i att få uppgifter om investeringar i programvaror från företagen eftersom denna typ av "investeringar" i deras redovisning betraktas som kostnader. Beräkningen av dessa investeringar i nationalräkenskaperna är istället gjorda med en modell som skall täcka den totala tillgången på mjukvaror. Beräkningen baseras alltså inte på uppgifter direkt från företagen. Underlaget bygger istället på information om produktionen i datakonsultbranschen, vad man har producerat och till vem man sålt. Denna information samlas inte heller in varje år.

Ett annat problem är omräkningen till fasta priser för denna typ av investeringar, eftersom det saknas relevanta prisindex för olika programvaror. Nationalräkenskaperna använder istället löneindex för detta. Om nationalräkenskaperna istället skulle använda prisindex för programvaror liknande de som används i USA, skulle de svenska investeringarna i fasta priser behöva räknas upp med betydande belopp. Det skulle i sin tur påverka den redovisade BNP-tillväxten under perioden.

Allmänt sett finns det betydande problem när det gäller att mäta prisutvecklingen, främst i tjänstesektorn. Ett exempel på ett område där det är särskilt svårt att mäta prisutvecklingen är konsulttjänster, eftersom de ofta är unika och därmed svåra att fånga i statistiken. I brist på andra uppgifter använder nationalräkenskaperna ofta löneindex för olika typer av tjänster, t.ex. för datakonsulter. Det är också svårt att fånga kvalitetsförändringar på ett rättvisande sätt. Brist på uppgifter om hur kvaliteten förändras gör det svårt att uppskatta den faktiska prisutvecklingen och därmed volymutvecklingen för t.ex. IT-tjänster.

Även vad gäller verksamhetsformer sker förändringar. Tendensen under 1990-talet har varit en ökad specialisering mot kärnverksamhet, och därmed ökad s.k. *outsourcing*, men även s.k. *insourcing* av verksamhet. Företagen blir därmed alltmer beroende av varandra i produktionskedjan. Nya samarbetsformer och nätverk mellan företag skapar nya flöden av insatsvaror och tjänster i produktionen av en viss produkt. Detta pekar på behovet av att få fram nya s.k. input-output-tabeller, som visar flödet av varor och tjänster mellan olika sektorer i ekonomin.

Senast det gjordes en heltäckande input-output-undersökning i Sverige var 1957 och senast nationalräkenskaperna publicerade en heltäckande input-output-tabell var 1985. Därefter har man för

vissa år ställt tilläggsfrågor om insatsvaror vid insamlingen av uppgifter till statistiken. Denna information täcker inte hela input-output-matrisen. I synnerhet är informationen om insatsstrukturen i tjänstesektorn bristfällig. Uppgifterna om andelen importerade insatsvaror och insattjänster samt andelen importerade varor och tjänster för olika delar av efterfrågan (konsumtion, investeringar och export) är också föråldrade. De gamla input-output-sambanden fungerar dåligt i bl.a. prognossammanhang. Prognosmodeller med inbyggda input-output-samband ger resultat som inte längre stämmer med den faktiska utvecklingen i efterfrågan eller i produktionen.

Ändrade förutsättningar för att samla in statistikuppgifter

Bristande svars kvalitet och bortfall har på senare år blivit ett allt större problem i den ekonomiska statistiken. Globaliseringen, med avreglerade marknader, friare kapitalrörelser, friare handel med varor och tjänster, ökad internationalisering av företag och även ökat utlandsägande av företag i Sverige, leder till snabba förändringar av strukturen mellan och inom företag. En faktor, som har bidragit till en sämre svarsfrekvens bland företagen, är just den ökade internationaliseringen, som gör det svårare för företagen att särredovisa enbart den svenska delen av verksamheten. En annan faktor är att många företag har bantat sin administration för att minska kostnaderna.

SCB har på senare år ägnat väsentligt större uppmärksamhet än tidigare åt metoder för att minska företagets uppgiftslämnarbörda. Särskilt gäller det de små och medelstora företagen. Den kanske viktigaste enskilda åtgärden är att administrativa data i större utsträckning har ersatt enkätundersökningar till företag. Det är emellertid inte problemfritt att gå över till att samla in uppgifter direkt från register, t.ex. från Riksskatteverket. Skillnader i definitioner mellan vad som finns i registren och vad som krävs för statistiken är ett betydande problem.

Andra metoder för att minska det enskilda företagets uppgiftslämnande tillämpas också. En sådan är systemet för s.k. samordnad urvalsdragning (SAMU), som resulterar i en jämnare spridning av urvalen över populationen. SAMU fungerar bäst gentemot de små företagen. En ytterligare åtgärd för att minska småföretagens uppgiftslämnarbörda är användning av s.k. *cut-off*

urval. Det innebär att företag under en viss storlek (ofta 10 och ibland 20 anställda) inte undersöks.

Problemet med bortfall och sämre kvalitet i lämnade uppgifter har under senare år ökat särskilt bland de större företagen. Varje större företag ingår i praktiskt taget alla urval till den ekonomiska statistiken. De måste ingå eftersom de utgör en så betydande del av ekonomin. Det innebär att uppgiftslämnarbördan kan bli mycket stor för dessa företag.

Bristande svars kvalitet eller felaktigt lämnade uppgifter från ett enda storföretag kan inverka kraftigt på den ekonomiska statistiken. Ett exempel på det är då ett svenskt bilföretag inkluderade företagets tillverkning av lastbilar i utlandet i exporten från Sverige för första halvåret 1999. Det gav en exportökning för företaget med 136 procent mellan första halvåret 1999 och motsvarande period 1998. SCB kunde, efter intensiv bearbetning för att få rätt uppgifter från företaget, rätta till felet i slutet av 1999 och revidera ned lastvagnsexporten för perioden januari-september 1999 med nära 6 miljarder kronor.

Även i undersökningar riktade till hushåll har bortfallet ökat successivt under de senaste decennierna. Det gäller t.ex. Arbetskraftsundersökningarna (AKU), Hushållens inköpsplaner (HIP) och Utgiftsbarometern. Bortfallet i AKU har ökat från ca 2 procent under 1960-talet till drygt 15 procent 1999. För Hushållens inköpsplaner (HIP) var bortfallet ca 30 procent 1999 och för Utgiftsbarometern hela 47 procent (*Bortfallsbarometern nr 15, R&D Report 2000:3*).

Det finns flera orsaker till det ökade bortfallet. En är att antalet individundersökningar har ökat. En annan är ökad tidsbrist hos intervjupersonerna. En tredje är ökade svårigheter att få tag på intervjupersonerna, t.ex. i samband med den ökade användningen av mobiltelefoner, telefonsvarare eller hemliga telefonnummer. Andelen intervjupersoner som ej anträffats visar en successivt uppåtgående trend från 1980-talet för flera intervjuundersökningar.

Det finns emellertid också förändringar som underlättar uppgiftslämnandet och som ger möjligheter till förbättringar framöver. Nya metoder att samla in uppgifter med hjälp av datorer och dataprogram, och inte minst via Internet, är en sådan förändring. På detta område pågår en snabb utveckling, som kan leda till både snabbare och säkrare statistikuppgifter och minskad uppgiftslämnarbörda. Den tekniska utvecklingen går här snabbt. Elektronisk dataöverföring används allt mer. Företag lagrar också

uppgifter i egna, centrala dataregister och databaser. Information inom och mellan företag sprids allt oftare via egna hemsidor på Internet och eller egna elektroniska nätverk.

Ökade krav på "snabb" statistik

Kraven från bland andra Finansdepartementet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet på att snabba upp statistikproduktionen och höja statistikens aktualitet har ökat under de senaste åren. Bakgrunden är behovet av snabbare underlag för den ekonomiska politiken.

EU:s finansministrar har under det senaste året drivit på frågan om att förbättra och snabba upp produktionen av kortperiodisk statistik inom valutaunionen. Som underlag för den europeiska centralbankens (ECB) penningpolitik och det ekonomisk-politiska beslutsfattandet inom EU, är statistiken avgörande. För att kunna föra en gemensam penningpolitik för EMU-länderna krävs att statistiken i alla medlemsländer täcker berörda områden, att den kommer fram snabbt, att den är av god kvalitet och att den är jämförbar mellan länderna.

En s.k. *Action Plan* har tagits fram av Eurostat i nära samarbete med Europeiska centralbanken (ECB) och fastställts av EU:s ministerråd. Den anger inom vilka områden det är mest akut att länderna tar fram snabbare och bättre ekonomisk statistik. Denna aktionsplan håller nu på att genomföras, vilket kommer att leda till att man i medlemsländerna snabbar upp framtagningen av ekonomisk statistik på vissa områden.

Kraven på ökad snabbhet ställs främst på månads- och kvartalsindikatorer för ekonomiernas utveckling. Här måste det emellertid ske en avvägning mellan att upprätthålla hög kvalitet i statistiken och att få den snabbare. En tidigareläggning av statistik kan medföra mer ofullständigt underlag, vilket minskar tillförlitligheten. Inriktningen är att även den "snabba" statistiken måste vara tillförlitlig och att revideringar av statistiken skall minimeras.

Från Programmet för nationalräkenskaperna vid Statistiska centralbyrån har man framfört att en tidigareläggning av nationalräkenskaperna inte är möjlig med det nuvarande statistiska underlaget och nuvarande metoder (se SOU 2000:61, sid. 114). Ett av skälen som nämns är att inslaget av gissningar och bedömningar skulle bli så stort att kvaliteten kraftigt skulle äventyras. Däremot menar man att en omställning eventuellt vore möjlig att genomföra

på ett par års sikt. En förutsättning för att kunna göra detta anges vara att den primärstatistik, som används i nationalräkenskaperna, samt metoderna för beräkningarna av nationalräkenskaperna ses över i en utredning. Detta kommer att göras i föreliggande utredning om den ekonomiska statistiken.

Statistikens ökade betydelse ur ett ekonomiskt-politiskt perspektiv

En av de viktigaste orsakerna till varför kraven på statistiken har ökat är att det under 1990-talet har ställts upp flera mål för den ekonomiska politiken både nationellt och inom EU, vilka anges i kvantitativa termer.

Den svenska penningpolitiken styrs från och med 1993 av ett inflationsmål, där målet är en inflation på 2 procent, med en tolerans för avvikelser från nivån med plus/minus en procentenhet.

Finanspolitiken styrs bl.a. av ett utgiftstak vars nivå fastställs i nominella termer för tre år framåt. Modellen med att fastställa utgiftstak började tillämpas för första gången i 1996 års budgetarbete. Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande är sedan 1997 att det skall uppvisa ett överskott på i genomsnitt 2 procent av BNP över en konjunkturcykel. Mål anges också för enskilda år.

I den ekonomiska politiken har mål även formulerats för arbetslöshet och sysselsättning. Våren 1996 beslutade statsmakterna att den öppna arbetslösheten skulle reduceras till 4 procent under år 2000. Målet för sysselsättningen är sedan 1999 att den skall uppgå till 80 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år 2004.

Kraven på EU-länderna för att kunna delta i den europeiska monetära unionen (EMU) har också formulerats i kvantitativa termer i de s.k. konvergenzkriterierna. Till kriterierna hör att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld normalt inte får överstiga 60 procent av BNP. Ett annat kriterium är att den offentliga sektorns budgetunderskott inte får överstiga 3 procent av BNP. Ett tredje kriterium är att inflationen inte får överstiga genomsnittet för de tre medlemsstater som har lägst inflation med mer än 1,5 procentenheter under ett år före prövning till valutaunionen. Dessutom finns kriterier för räntor och växelkurser.

Medlemsländerna har vidare kommit överens om den s.k. stabilitets- och tillväxtpakten, som bl.a. föreskriver att statens budgetsaldo på sikt skall balanseras eller visa överskott.

2.2 Konsekvenser för olika aktörer och beslut

Statistikens betydelse för penningpolitiken

Penningpolitiken i Sverige kräver ett tillförlitligt statistiskt underlag. Särskilt gäller det beträffande prisutvecklingen. Det spelar exempelvis betydligt större roll nu än tidigare om inflationen är 3,1 procent istället för 2,9 procent, eftersom Riksbankens målintervall är 1-3 procents inflation. Kraven på precision i prismätningarna har följaktligen höjts.

Riksbanken är emellertid även beroende av god statistik om den ekonomiska utvecklingen i en mängd andra avseenden. Inte minst statistik över produktivitetens utvecklingen i ekonomin kan ha en avgörande betydelse. Om det råder osäkerhet huruvida statistiken ger en tillförlitlig bild av produktivitetsförändringar skapar det även osäkerhet i beslutsunderlaget för penningpolitiken.

Statistikens betydelse för penningpolitiken kan exemplifieras med utvecklingen under senare delen av 1990-talet. Riksbanken förutspådde en högre inflation och en lägre BNP-tillväxt för år 1999 än vad som faktiskt blev fallet. Riksbankens första prognos för 1999 visade en BNP-tillväxt på lite drygt 3 procent och en inflation på nära 2,5 procent. BNP-utfallet ligger nu på 4,1 procent för 1999 medan inflationen blev i genomsnitt 0,3 procent.

Att inflationen blev svagare än väntat kan knappast enbart förklaras av tillfälliga faktorer. Även den underliggande inflationen (UND1X) var lägre än vad Riksbanken hade räknat med i sin prognos (i UND1X exkluderas indirekta skatter, subventioner samt hushållens räntekostnader för egnahem). Riksbankens förklaring till överskattningen av inflationen 1999 är bland annat att de prisdämpande effekterna av Asienkrisen samt effekterna av olika avregleringar i Sverige inte tillfullo förutsågs. En annan orsak kan vara att tilltron till den förda penningpolitiken ökat snabbare än väntat.

Mot bakgrund av kombinationen av oväntat hög tillväxt och oväntat låg inflation under flera år kan man inte heller utesluta att produktivitetens utvecklingen har underskattats i den ekonomiska statistiken. En indikation på att så kan vara fallet är att produktiviteten i svensk ekonomi, beräknad som produktionen per arbetad timme utifrån nationalräkenskaperna, ökade i genomsnitt omkring 2 procent långsammare per år än reallöneutvecklingen under perioden 1996-1999. En sådan utveckling är ohållbar på längre sikt, eftersom produktivitetens utvecklingen inte ger utrymme för så stora reallöneökningar.

En orsak till att produktivitetens utvecklingen möjligen har underskattats i nationalräkenskaperna under senare år kan vara att man inte har förmått att tillförlitligt fånga de förändringar av mer genomgripande strukturell karaktär som den svenska ekonomin har genomgått under det senaste decenniet. Det gäller exempelvis utvecklingen och spridningen av informationsteknologin, den ökade globaliseringen, konkurrensfrämjande avregleringar och strukturförändringar inom näringslivet.

Statistikens betydelse för den svenska budgetprocessen

Den nya budgetprocess, som började tillämpas 1996, med bland annat utgiftstak för staten och ramar för utgiftsområden, ställer ökade krav på de makroekonomiska prognoser som ligger till grund för regeringens budgetbeslut. Utgiftstaken syftar till att stärka budgetdisciplinen och att bidra till att ge budgetpolitiken en långsiktig inriktning. I den ekonomiska vårpropositionen fastställs utgiftstakets nivå i nominella termer för tre år framåt. Den nya budgetprocessen har medfört ökade krav på medelfristiga prognoser, dvs. prognoser på fyra till fem års sikt.

Den ekonomiska statistiken, främst nationalräkenskaperna, har som utgångspunkt för prognoserna en avgörande betydelse för regeringens beslut om att öka eller minska statens utgifter. Som underlag för att bestämma utgiftstak m.m. behövs prognoser över nivåer för t.ex. BNP, KPI, timlöner och sysselsättning tre år framåt i tiden. Utgifterna påverkas främst av pris- och löneutvecklingen, som i sin tur påverkas indirekt av tillväxten. Revideringar av statistiken över tillväxten kan påverka prognoserna för skatteintäkter och offentliga utgifter med stora belopp.

Utifrån prognoser över den offentliga sektorns finansiella utveckling tas i den ekonomiska vårpropositionen varje år beslut om på vilken nivå utgiftstaken för staten skall läggas tre år framåt i tiden. Om detta beslut tas med utgångspunkt från ett statistiskt underlag, som därefter revideras kraftigt så uppstår betydande problem. Regeringen kan få svårigheter att ändra nivån på beslutade utgiftstak. En sådan ändring kan uppfattas som en förändring i den långsiktiga inriktningen av budgetpolitiken. Dessutom fattas beslut om utgiftstaken av riksdagen, vilket innebär att ett förslag om en ändring av det tidigare beslutet måste föreläggas riksdagen.

I budgetlagen 42 § står det att "om det finns risk för att ett beslutat tak för statens utgifter eller använda utgiftsramar kommer att överskridas, skall regeringen för att undvika detta vidta sådana åtgärder som den har befogenhet till eller föreslå riksdagen nödvändiga åtgärder". Det är därför viktigt att signaler om att utgiftstaket eller utgiftsramarna är på väg att brytas kommer så tidigt som möjligt.

Kvaliteten i det statistiska underlaget har stor betydelse för bedömningarna av utvecklingen av statens utgifter. Ekonomistyrningsverket (ESV) levererar prognoser över statsbudgetens inkomster och utgifter till regeringen. Konjunkturinstitutets makroekonomiska prognoser används också som underlag, dels för ESV:s beräkningar, dels som underlag för Finansdepartementets egna bedömningar. Finansdepartementets prognosenhet utarbetar makroekonomiska prognoser, som underlag för budgetarbetet. ESV:s prognoser utgår i hög grad från Konjunkturinstitutets prognoser för svensk ekonomi, som i sin tur baseras på nationalräkenskaperna. För bedömningen av enskilda poster i budgeten samt för analysen av helheten använder ESV ett brett urval av statistik.

Statistikens betydelse för beslutsfattandet inom EU

Även i det europeiska samarbetet inom EU har man blivit alltmer beroende av hög kvalitet på statistiken. Det gäller exempelvis vid beräkningar av konvergensvillkor, stabilitetskriterier och medlemsavgifter. ECB:s penningpolitik är också beroende av ett aktuellt och tillförlitligt statistiskt underlag från medlemsländerna.

Maastrichtavtalets konvergenskriterier bestämdes för att säkerställa att deltagarländerna går in i EMU med sunda offentliga finanser och med goda institutionella förutsättningar för att upprätthålla en låg inflation. Samtliga kriterier ställer höga krav på det statistiska underlaget för bedömningen av om ett land uppfyller konvergenskriterierna.

Den ekonomiska statistiken har också stor betydelse för finansieringen av EU:s budget, såväl när det gäller taket för budgetens utgifter och finansieringsuttaget från medlemsländerna som när det gäller de enskilda komponenterna i avgiften. Taket för utgifterna och finansieringsuttaget från medlemsländerna fastställs i förhållande till bruttonationalinkomsten (BNI) i nominella termer. Förändringar i BNI får därmed betydelse för den möjliga

nivån för EU-budgetens utgifter och i förlängningen för den svenska avgiften till EU:s budget.

Nationalräkenskapernas betydelse för de svenska avgifterna till EU kan tas som exempel på hur den ekonomiska statistiken får allt större betydelse för de administrativa systemen inom EU. EU-budgeten finansieras huvudsakligen av s.k. egna medel, d.v.s. uttag från medlemsländerna. Egna medel består enligt rådsbeslutet (94/728/EG, Euratom) om systemet för gemenskapernas egna medel av:

- tullar och avgifter som fastställs avseende handeln med tredje land inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken, samt även bidrag och avgifter som föreskrivs inom ramen för den gemensamma organisationen av marknaden för socker,
- tullar enligt gemensamma tulltaxan,
- uttag av en enhetlig procentsats på de harmoniserade beräkningsunderlagen för mervärdesskatt, där beräkningsunderlaget inte får överstiga 50 procent av BNI samt
- uttag av en procentsats applicerad på BNI till marknadspriser.

BNI-avgiften får en allt större roll i finansieringen av EU:s budget. Den utgör en restfinansiering. Det innebär att uttaget baserat på BNI fastställs som resterande finansieringsbehov sedan övriga inkomster beräknats. BNI-avgiften utgjorde 23 procent av den totala EU-avgiften 1995 och beräknas utgöra nära 60 procent av avgiften 2003. Den svenska avgiften till EU-budgeten uppgick 1999 totalt till 20,9 miljarder kronor.

Orsaken till att BNI-avgiften ökar i betydelse är att andra avgifter minskar. Betalningarna av tullar, särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter (s.k. traditionella egna medel) görs baserat på faktisk uppbörd. Enligt det nya beslutet om systemet för Europeiska gemenskapernas egna medel (2000/597/EG, Euratom) kommer inbetalningarna av traditionella egna medel att minska till 75 procent av uppbörden. Inkomstbortfallet för EU:s budget täcks av ökat uttag av BNI-avgift. I enlighet med det nya beslutet kommer även uttaget baserat på mervärdesskattebasen att minska. Också detta bortfall täcks av en ökad BNI-avgift.

Flera upprevideringar av BNI har inneburit att Sverige i efterhand har fått betala en högre avgift än tidigare beräknat. Även beslutet att redovisningen av offentlig förbrukning i nationalräkenskaperna skall inkludera mervärdesskatt, medförde en högre

BNI-avgift i efterhand. I förhållande till statsbudgeten och utgiftstaket utgör dessa förhållanden ett problem. Utgiftsområde 27, som avser avgiften till EU, budgeteras under utgiftstaket. Stora revideringar av nationalräkenskaperna kan därmed påverka inte bara EU-avgiften utan även omfattningen av andra statliga utgifter.

Den ekonomiska statistiken har också en viktig roll i fastställandet av beräkningsunderlaget för mervärdesskatt. Beräkningsunderlaget fastställs med utgångspunkt i medlemslandets momsinkomster under ett kalenderår. Dessa inkomster justeras för vissa tillåtna avvikelser från EU:s mervärdesskattedirektiv och divideras därefter med den s.k. vägda genomsnittliga skattesatsen, vilken beräknas med hjälp av input-output-tabeller från år t-2 och är en mycket betydelsefull faktor vad gäller basens storlek och därmed för avgiften till EU-budgeten. Tillgång till tillräckligt detaljerad information är därför väsentlig.

I vissa fall måste medlemsländerna beräkna s.k. kompensationer till basen. Dessa är tillägg och avdrag som följer av att medlemsstaterna har utnyttjat möjligheter i mervärdesskattedirektivet att undanta ett område från beskattning eller att beskatta på ett sätt som avviker från den normala hanteringen inom unionen. Eftersom beräkningsunderlaget skall vara enhetligt skall nämligen medlemsländerna i dessa fall beräkna skattebortfallet vid undantag från beskattning. De skall också lägga till uteblivna inkomster respektive dra bort ökade inkomster som följer av avvikelser vad gäller begränsningar i avdragsrätten. Det kan i vissa fall vara svårt att erhålla underlag för dessa kompensationer från skattesystemet. I dessa fall måste kompensationen beräknas med hjälp av statistiska data, bl.a. input-output-tabeller.

I och med att Sverige blev medlem i EU 1995 har EU:s strukturfonder stått till förfogande för stöd till glesbygds- och landsbygdsområden samt industriregioner i Sverige enligt EU:s kriterier för vad som kan utgöra stödområden. För den innevarande programperioden fattades beslut om Sveriges andel av strukturfondsbudgeten i Berlin i mars 1999. Beslut om de enskilda programmens innehåll, dvs. i förlängningen vad projekten som beviljas stöd ur programmen och därmed fonderna, skall innehålla, har fattats under 2000 och kommer även att fattas under 2001 för några mindre program.

Urvalskriterierna för att få stöd ur programmen spänner över en rad områden. De olika programmens urvalskriterier skiljer sig åt. Projekt skall bland annat bedömas utifrån miljö-, jämställdhets- och sysselsättningsaspekter. Andra krav som ställs är att nationell

offentlig medfinansiering är ordnad, att projektet bidrar till måluppfyllelsen i det program som projektägaren söker medel från m.m.

Den ekonomiska statistiken spelar en viktig roll i denna process. Det gäller främst för bedömningen av vad beviljade projekt förväntas resultera i samt vad projekt faktiskt resulterat i. Statistik från projekten samlas regelbundet in via datasystem och utgör underlag i flertalet utvärderingar, vilka i sin tur ligger till grund för beslut om eventuella ändringar i programmen under programperioden. Det kan exempelvis gälla uppdelningen av budgeten på olika insatsområden. Ändringarna syftar till att målen i respektive program skall nås så bra som möjligt.

Flera gånger per år lämnar NUTEK också statistik till regeringen i form av sammanställningar och prognoser avseende förbrukningen av alla strukturfonder i Sverige. Det ger beslutsfattarna en möjlighet att ekonomiskt följa programmens utveckling och se t.ex. hur den nationella offentliga medfinansieringen fördelas mellan olika offentliga aktörer och hur en del av de förväntade resultaten avseende exempelvis sysselsättning ser ut.

Betydelsen av den regionala utvecklingen

Statistik avseende den regionala utvecklingen är väsentlig bl.a. som underlag för planering på länsnivå och tillväxtpolitiska studier. Utvecklingen av den ekonomiska aktiviteten skiljer sig ofta åt mellan olika delar av landet. Det finns s.k. tillväxtregioner, som svarar för en stor del av Sveriges BNP-tillväxt, för närvarande Stockholmsområdet, Västsverige och Skåne. Även utvecklingen av produktion, sysselsättning, byggverksamhet m.m. skiljer sig avsevärt åt mellan regioner.

Den regionala utvecklingen har fått ökad betydelse även ur ett europeiskt perspektiv. Integrationen inom den europeiska unionen påverkar omstruktureringen inom näringslivet, vilket påverkar den regionala utvecklingen i medlemsländerna. För att regeringarna i sitt beslutsfattande skall kunna ta hänsyn till sådana förändringar, krävs aktuell, regionalt fördelad statistik av hög kvalitet. Regionalt fördelad statistik saknas emellertid för många områden, t.ex. för löneutvecklingen branschvis, olika typer av investeringar m.m. SCB gör vissa beräkningar över den s.k. bruttoregionalprodukten (BRP), men med flera års eftersläpning.

Statistikens betydelse för övriga användare

Det finns en rad andra användare, som är beroende av den ekonomiska statistiken. De använder den som underlag för viktiga beslut och analyser. Här följer några exempel.

Aktörer på finansmarknaden följer den ekonomiska utvecklingen noggrant med hjälp av ekonomisk statistik. Det görs bl.a. för att upptäcka eventuella varningstecken och störningsmoment i ekonomin, vilka kan påverka ränte- och valutautveckling och placeringspolicy. Bankerna tillhör denna kategori. De använder statistiken bl.a. för att göra konjunkturbedömningar. Statistiken används också som informationsunderlag för bankernas kunder och som underlag för bankernas ränte- och valutastrategier samt aktieanalys. Finansmarknaden kan ibland reagera kraftigt på publiceringen av ny ekonomisk statistik. Den kan påverka ränte- och växelkursutvecklingen.

Riksgäldskontoret är en annan viktig användare, som behöver information för att göra prognoser över statens lånebehov. Skatter och arbetslöshetsersättningar är viktiga komponenter. Nationalräkenskaperna är ett av de viktigaste underlagen för dessa prognoser.

Andra viktiga användare finns bland olika intresseorganisationer. De använder statistiken bl.a. som underlag för initiativ på det ekonomisk-politiska området. De gör ofta även egna konjunkturbedömningar, bl.a. som informationsunderlag till sina medlemmar samt som underlag för sina policybeslut. De fackliga intresseorganisationerna har särskilda behov av löne- samt sysselsättningsstatistik för sina ställningstaganden. Det gäller även det nyinrättade Medlingsinstitutet, som har som övergripande uppgifter att medla i arbetstvister och verka för en god lönebildning.

Även användare som Kommun- och Landstingsförbunden gör egna konjunkturbedömningar. De har behov av att kunna göra medelfristiga prognoser för utvecklingen av den kommunala ekonomin och kostnadsutvecklingen inom offentlig sektor. Bedömningarna utgör viktiga underlag för kommunernas och landstingens ekonomiska planering. Landstingsförbundet använder också statistiken för att kunna mäta utvecklingen av produktiviteten inom offentlig sektor.

Ett annat exempel på "tung" användare är Socialstyrelsen, som gör olika analyser och beräkningar för hälso- och sjukvårdsområdet samt socialtjänstområdet. Socialstyrelsen har i uppdrag att redovisa och analysera resursbehov, resursutnyttjande, kostnader, produktivitet, kvalitet och effektivitet inom hälso- och sjukvården samt

socialtjänsten. Socialstyrelsen har också i uppdrag att initiera samhällsekonomiska och sektorsövergripande studier för att påvisa möjligheter till förbättrat samlat utnyttjande av de resurser som satsas på vård och omsorg. Socialstyrelsen medverkar också till att samla in och analysera statistik vad gäller hälso- och sjukvård samt socialtjänst i de delar detta berör Sveriges åtagande gentemot internationella organisationer.

En annan typ av användare finns inom universitet och forskningsinstitut. Där fokuseras intresset oftast mer till att följa långsiktiga och strukturella förändringar inom ekonomin. Här är behovet av långa tidsserier därför särskilt stort. Tillgång till statistik som speglar strukturella förändringar är avgörande för forskningen på området.

Ytterligare ett exempel på en viktig användare av nationalräkenskaperna finns inom SCB. Det är programmet för miljöräkenskaper. Dessa räkenskaper beskriver sambandet mellan produktion, energianvändning och miljöpåverkan. Miljöräkenskaperna utgör ett viktigt underlag för såväl miljö- och energipolitiken som för den ekonomiska politiken, t.ex. vad gäller energiskatter, och är beroende av nationalräkenskaperna för sina beräkningar.

Osäkerhet och beslutsfattande

Statistik och prognoser innehåller alltid en viss grad av osäkerhet. Det innebär att ekonomisk-politiska beslut alltid måste fattas utifrån ett osäkert underlag. Ofta uppfattas både makroekonomiska prognoser och statistik felaktigt som sanningar, vilket är olyckligt. Samtidigt är det naturligtvis väsentligt att minska graden av osäkerhet i statistiken och prognoserna.

Ett sätt att belysa osäkerheten i statistiken är att studera storleken på revideringarna i statistiken över tiden. Ökad kunskap om revideringarnas storlek och förändring över tiden kan underlätta för användare och beslutsfattare att få en uppfattning om graden av osäkerhet i statistiken. Olika studier, utförda av Konjunkturinstitutet, visar att makroekonomiska prognoser är behäftade med betydande felmarginaler, även prognoser med kort prognoshorisont. Liknande studier av revideringarna i den ekonomiska statistiken skulle behöva göras i större utsträckning än vad som hittills har varit fallet.

Det ökade behovet av tillförlitlig ekonomisk statistik ställer särskilda krav på nationalräkenskaperna. De utgör ingångsvärden för centrala makroekonomiska variabler i prognosarbetet. Precisionen i de kvartalsvisa nationalräkenskaperna är av särskild betydelse, eftersom de utgör ett grundläggande underlag för dessa prognoser. Till detta kommer att nationalräkenskaperna spelar en viktig roll även för att bedöma den ekonomiska utvecklingen på längre sikt, vilket också ställer krav på långa enhetliga tidsserier.

3 Utredningens intervjuer

3.1 Inledning

I kapitel 3 redovisas relativt detaljerat de synpunkter på den ekonomiska statistiken som har kommit fram vid intervjuer med ett trettiotal vana och "tunga" statistikanvändare. Utredningen har dessutom begärt skriftliga synpunkter från Finansdepartementet, Konjunkturinstitutet och Riksbanken. Delar av dessa synpunkter finns inarbetade i kapitel 3. Skrivelserna återfinns i sin helhet i bilaga 2-4.

Utredningen har valt ut statistikanvändare som representerar olika delar av samhället; departement, myndigheter, organisationer, finansiella företag och den akademiska världen. Urvalet har också skett så att alla viktiga delar av den ekonomiska statistiken skall bli belysta. Totalt har drygt 30 intervjuer genomförts (se appendix – Förteckning över genomförda intervjuer).

Utredningen har vid intervjuerna ställt ett antal frågor till användarna, för att få en uppfattning om aktuella behov av ekonomisk statistik och om användarnas syn på olika kvalitetsaspekter som tillförlitlighet, aktualitet etc. Intervjuerna har dokumenterats och därefter stämts av.

Synpunkterna som redovisas har framförts vid informella möten med enskilda personer från de berörda organisationerna. Av praktiska skäl anges ibland namnen på de myndigheter, organisationer etc. som personerna representerar, även om synpunkterna inte nödvändigtvis behöver sammanfalla med respektive organisations officiella syn. Om många användare haft ungefär samma syn på ett område har utredningen sammanfattat denna och refererat till "många användare", "flera användare" etc., utan att räkna upp samtliga namn som svarar för samma synpunkt.

Intervjuerna har av naturliga skäl kommit att fokuseras på brister och problem i den ekonomiska statistiken. Kraven på förbättringar speglar också det breda spektrum av användare och

användningsområden som intervjuerna täcker. Önskemålen bör också ses mot bakgrund av att användarna inte behövt ta hänsyn till de kostnader som ett uppfyllande av önskemålen skulle innebära.

Användarna ger, trots deras fokusering på problem och brister, i allmänhet betyget "godkänt" för den ekonomiska statistiken. Vid intervjutillfället bad utredningen om ett betyg för den ekonomiska statistiken och om möjligt för vissa statistikprodukter. Betyget för den ekonomiska statistiken blev igenomsnitt 3,5 på en femgradig skala. Användarna gav ungefär samma betyg för nationalräkenskaperna. Betyget för konsumentprisindex blev 4,0, vilket var det högsta betyg som gavs.

SCB genomför även kundundersökningar vartannat år och hösten 2000 gav användarna den ekonomiska statistiken betyget 6,8 på en tiogradig skala. Det är inte självklart hur man skall jämföra en fem- och en tiogradig skala, men grovt sett kan man säga att bedömningarna ligger på ungefär samma nivå.

Kapitel 3 är indelat i avsnitt efter olika kvalitetsaspekter, som utredningen särskilt har bett användarna att kommentera. Varje avsnitt inleds med en kort sammanfattning. En sammanfattning av statistikanvändarnas synpunkter återfinns i kapitel 5.

3.2 Statistik som saknas

Sammanfattning

En stor del av den statistik som användarna saknar speglar expansionen inom tjänstesektorn. Det ökade behovet av statistik som berör tjänstesektorn hör samman med att denna sektor har fått en ökad betydelse de senaste åren för tillväxten i svensk ekonomi. En rad områden nämns där statistiken kan förbättras och byggas ut vad gäller denna sektor. Framförallt nämns behovet av relevanta prisindex för olika tjänstebranscher.

Många användare saknar statistik som kan relateras till den nya ekonomin, bl.a. IT-statistik. Flera användare påpekar att det är viktigt att statistiken fångar upp nya branscher och företeelser i ekonomin. För att kunna belysa den nya ekonomin efterlyses också bättre mått på produktivitetsförändringar inom olika delar av ekonomin, inte minst inom tjänstesektorn. För att få bättre mått på produktionen per arbetad timme behövs prisindex, som bättre speglar kvalitetsförändringar.

Flera användare påtalar att det finns ett stort behov av en ny s.k. input-output-undersökning. En sådan visar flödet av varor och tjänster mellan olika sektorer i ekonomin. Senast det gjordes en heltäckande input-output-undersökning i Sverige var 1957. Input-output-tabellerna används i en rad sammanhang, bl.a. för beräkning av förädlingsvärden i olika sektorer i nationalräkenskaperna. För att kunna beräkna produktivitetens utvecklingen i olika sektorer och branscher är det viktigt att ha tillgång till statistik som speglar verkliga förhållanden vad avser insatsstrukturen i dessa sektorer och branscher.

Flera användare betonar vidare att de saknar uppgifter om investeringar på olika områden och framförallt vad gäller investeringar i mjukvaror och IT. De senaste årens ökning av denna typ av investeringar vill användarna kunna följa, bl.a. för att kunna uppskatta dessa investeringars inverkan på tillväxten i ekonomin. Vidare saknar användarna aktuella beräkningar av kapitalstockar med relevanta avskrivningstider. Även detta krävs för beräkningar av produktivitetens utvecklingen.

Användarna har även uttryckt ett ökat behov av aktuell regional statistik. Utvecklingen inom näringslivet – produktion, sysselsättning, löner, byggverksamhet m.m. – skiljer sig avsevärt åt mellan regioner. Användarna vill kunna följa utvecklingen närmare, bl.a. för att ta fram analyser och underlag för den regionala politiken. Flera användare saknar betydligt mer aktuella uppgifter på bruttoregionalprodukten (BRP). Användarna nämner också att det saknas regionalt fördelad IT-statistik, KPI, löneökningar branschvis m.m.

Flera användare påtalar också behovet av att komplettera lönestatistiken med uppgifter om nya belöningsslag som t.ex. optioner. Det saknas också en sammanhållen korttidsstatistik över den totala löneutvecklingen.

Vissa användare har specifika behov av statistik, såsom *Socialstyrelsen*, som riktar in sig på hälso- och sjukvård, eller *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, som riktar in sig på statens finanser. Även från övriga användare finns önskemål om statistik på särskilda områden.

Statistik rörande tjänstesektorn

Flertalet användare nämner att behovet av statistik rörande tjänstesektorn har ökat. Den fråga som nämns oftast är behovet av

relevanta prisindex för olika tjänstebranscher, i synnerhet för att få bättre mått på tjänsteproduktionen räknad i fasta priser i nationalräkenskaperna och därmed även på produktivitetstillväxten. Andra områden som nämns där det saknas statistik är utrikeshandel med tjänster, korttidsindikatorer för tjänstebranscher, en finare uppdelning av företagstjänster i nationalräkenskaperna m.m. Antagandet om oförändrad produktivitet inom offentlig sektor nämns som en svaghet i nationalräkenskaperna. Volymmått på produktionen inom offentlig sektor bör tas fram.

Det är en svaghet att den privata tjänstesektorn inte kan analyseras lika noggrant som industrin, anser flera användare, bl.a. *Finansdepartementet*. Fokus i analyser hamnar ofta på industrin, eftersom det är där det finns mest statistik. Den privata tjänstesektorn utgör ca 45 procent av BNP och en stor del av den sammantagna tillväxten i ekonomin sker för närvarande i denna sektor. Att statistiken på detta område inte är lika utförlig som för de varuproducerande branscherna beror bl.a. på att tjänstesektorn är mer heterogen och att svårigheterna är större när det gäller att mäta såväl produktion i löpande och fasta priser som sysselsättning. Det är därför mycket viktigt att statistiken för tjänstebranscherna utvecklas.

Kvalitetsförändringar är viktiga att fånga in i prismätningar för tjänstesektorer. Flertalet användare menar att bättre prisindex behövs för tjänstesektorn, inte minst för att få bättre mått på produktivitetsförändringar i tjänstesektorn (se även avsnitt 3.10, om deflateringen i nationalräkenskaperna). *Konjunkturinstitutet* menar att nationalräkenskapernas deflatering med löneindex för vissa tjänstebranscher är missvisande.

Användarna nämner en rad andra statistikområden för tjänstesektorn som de saknar. Användare vid *Kommerskollegium* saknar publicerad landfördelad statistik över utrikeshandeln med tjänster. Jämfört med varustatistiken är detaljeringsgraden avsevärt sämre. Företrädare för *Exportrådet* anser att utrikeshandeln med tjänster är undermålig. Statistiken publiceras t.ex. inte nedbruten på land. Statistik över tjänster måste prioriteras även om det är ett svårt område. Det torde, menar man, vara en fördel om SCB kunde ta över statistikansvaret för utrikeshandeln med tjänster från Riksbanken. Företrädare för *Industriförbundet* och *Landstingsförbundet* saknar också denna statistik på en mer finfördelad nivå. Här behövs nya metoder, t.ex. nya enkätundersökningar. En expert vid

*Organisationskommittén för ett analysinstitut*¹, menar att tjänstesektorns utrikeshandel bör kunna delas upp på olika sektorer och områden, t.ex. bank och försäkring, transporter och uppdragsverksamhet.

Flera användare skulle vilja ha tillgång till fler konjunkturindikatorer för tjänstesektorn. Det gäller ordergång, omsättning, kapacitetsutnyttjande, brist på arbetskraft etc. *Finansdepartementet* saknar bl.a. tjänsteproduktionsindex på kvartal eller månad. Även förväntad ordergång, uttryckt i kvantitativa termer, vore en bra konjunkturindikator för tjänstesektorn, enligt ekonomer vid *Företagarnas Riksorganisation*. *Postens* ekonomer föreslår att utredningen skall titta på Japans *All Activities Index* för privat tjänstesektor för att se om något liknande skulle kunna tas fram i Sverige. En lösning skulle kunna vara att använda barometerfrågor, men få kvantitativa svar från företag på frågorna. *Kommunförbundets* ekonomer saknar även korttidsindikatorer för konjunkturutvecklingen inom kommunerna.

Det saknas uppgifter om nya serviceyrken i statistiken, enligt *Industriförbundets* ekonomer. Det är ofta svårt att klassa konsulter till en bransch. Managementkonsulter borde t.ex. hamna för sig. Vidare anser de att olika yrken borde kopplas till den typ av verksamhet man sysslar med. Om man i huvudsak arbetar med tjänsteproduktion inom industrin bör man hamna under den tjänstebransch där yrket hör hemma. Det skulle ge ett bättre mått på arbetsproduktiviteten.

Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* pekar också på att tjänstesektorns forskning och utveckling är svår att fånga upp och att dessa aspekter mäts otillfredsställande. De små företagens (färre än 50 anställda) forskning kommer inte alls med i statistiken. Han påpekar också att uppgifter om arbetsställen är sämre vad gäller tjänstesektorn.

Det saknas bättre och mer omfattande statistik för offentlig sektor. Denna sektor är nedprioriterad i nationalräkenskaperna, enligt användare vid *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, trots att sektorn är så betydande för svensk ekonomi.

Finansdepartementet saknar statistik över ändamålsfördelade offentliga utgifter (en uppdelning på t.ex. utbildning, sjukvård etc.), som är aktuell och inte släpar efter flera år. *Socialstyrelsens* utredare saknar statistik över arbetade timmar uppdelade på ändamål samt sysselsättning uppdelad på verksamhetsområden och

¹ Avser den kommitté som tog fram förslaget om *Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS)*, som bildades den 1 januari 2001.

personalkategorier inom offentlig sektor, inte minst för sektorn vård och omsorg. De vill även kunna följa kostnadsutvecklingen uppdelad på detta sätt.

Utredare vid *SAF* tar upp problemet med att göra en detaljerad kartläggning av den offentliga resursanvändningen (förbrukningen av varor och tjänster samt investeringar). Det ena problemet är att köp inom den offentliga sektorn räknas som transferering och därmed inte kommer med i nationalräkenskaperna. Det andra problemet är att stat, kommun och landsting har olika bokföringssystem. Här borde en samordning ske. De vill ha uppgifter för den offentliga sektorn som visar hur mycket som förbrukas och investeras, uppdelat på varor, tjänster, anläggningar och fastigheter. Vidare behöver de uppgifter om inköp av varor, tjänster, driftentreprenader, samt om från vem man köper (från vilken bransch samt från privat eller offentlig verksamhet). *SAF* har gett SCB i uppdrag att utreda dessa frågor.

Kommunförbundets ekonomer saknar statistik över den sysselsättning inom kommunerna som finns under entreprenadverksamhet. Det vore bra att få denna sysselsättning även uppdelad på olika verksamhetsformer och yrken. Det skulle kräva en ny enkätundersökning. De saknar vidare statistik som tar hänsyn till kvalitetsförändringar inom kommunerna. Det är svårt att avgöra om ökade kostnader leder till högre kvalitet i t.ex. kommunal service. Det är viktigt att ta hänsyn till kvalitetsutvecklingen då kommuner skall jämföras med varandra och även för jämförelser över tiden.

Ett stort problem är att få uppgifter från den verksamhet som drivs privat inom kommuner och landsting. *Socialstyrelsens* utredare efterlyser bl.a. kostnader för verksamhet som drivs privat och finansieras av offentliga medel. Det saknas statistik över sysselsättning, arbetade timmar, löner m.m. för verksamhet som lagts ut på privata företag. Inom vissa kommuner har hela 40-50 procent av en verksamhet lagts ut på entreprenad, där kommunerna finansierar verksamheten. I dag redovisas endast den totala kostnaden för detta. Det går heller inte att mäta produktiviteten i den verksamhet som lagts ut på entreprenad. Även statistik över privata företag som bedriver sjukvård efterfrågas.

Företrädare för *Socialdepartementet* saknar också uppgifter om offentliga tjänster som utförs av helt privata företag. Det gäller exempelvis vissa helt privata hem för äldre m.m. där patienten/kunden betalar hela kostnaden själv. Genom att sådana uppgifter

saknas kan de således inte redovisas i nationalräkenskaperna. Det beror på att den privata produktionen ej är indelad efter ändamål. I andra länder har man ett bättre redovisningssystem, som gör att man kan se hur mycket privat produktion av offentliga tjänster som finns.

Det finns några användare som har särskilt stora behov av detaljerad statistik inom hälso- och sjukvårdsområdet. Det gäller särskilt *Socialdepartementet*, *Socialstyrelsen* samt *Landstingsförbundet*. Företrädarna för *Socialdepartementet* påpekar exempelvis att det saknas uppgifter om hur mycket man betalar för privat sjukvård. Det går inte att komma åt sådana uppgifter på ett heltäckande sätt via försäkringsuppgifter, eftersom hushåll ibland betalar den privata vården direkt och inte via någon försäkring.

Socialdepartementets företrädare anser vidare att det saknas en strikt uppdelning av sjukvårdskostnaderna för primärvården på öppenvård respektive slutenvård. Dessutom saknas motsvarande uppdelning för sjukhusvården samt en speciell redovisning av kostnader för dagoperationer utan inskrivning.

Socialstyrelsens utredare anser att nationalräkenskaperna borde bygga upp ett system för "hälsoräkenskaper" motsvarande OECD:s *System of Health Accounts* (SHA). Även Eurostat använder sedan 1997 samma system och uppmanar medlemsländerna att följa SHA. Det är viktigt för att kunna jämföra t.ex. hälso- och sjukvårdskostnader i olika länder. Sverige kan för närvarande inte leverera den detaljerade statistik som behövs enligt OECD:s och Eurostats räkenskaper för hälso- och sjukvård. SCB bör därför se till att landsting och kommuner anpassar sin redovisning så att den kan användas som indata till nationalräkenskaperna och för SHA. SCB bör skynda på denna omställning, för att kunna leverera statistik till SHA. Det krävs nya resurser för detta vid nationalräkenskaperna. Arbetet skulle, menar man, dessutom leda till förbättringar av den svenska statistiken över hälso- och sjukvård. Danmark har kommit långt när det gäller dessa frågor.

Landstingsförbundets ekonomer saknar också statistik över kostnader för sjukvård redovisade på det sätt som OECD använder vid sina jämförelser. Sverige tycks vara relativt sett sämre än andra länder på att ta fram jämförbar statistik över sjukvårdskostnader. Olika definitioner används och det är brist på statistik.

Socialstyrelsens utredare saknar vidare statistik över hälso- och sjukvårdskostnader uppdelade på kön och åldersgrupper. De saknar också uppgifter om värdet av frivilligt arbete inom hälso- och sjukvård och uppgifter om "svartjobb". Även företrädarna för

Socialdepartementet påpekar att oavlönat arbete saknas i nationalräkenskaperna. Det kan ge en snedvriden bild, särskilt internationellt, eftersom det varierar mellan kulturer hur mycket arbete man gör själv. Uppgifterna skulle kunna bygga på SCB:s tidsanvändningsundersökningar.

Företrädarna för *Socialdepartementet* påpekar vidare att det kommer att saknas en kostnadsfördelning efter ålder vad gäller insatser till personer enligt lagarna om LSS (lagen om funktionshindrade) och LASS (socialtjänstlagen). Kostnader för äldre (65+) respektive för funktionshindrade (0-64) borde i det kommunala räkenskapsammandraget kompletteras med uppgifter för att även i fortsättningen kunna ge åldersfördelad statistik.

Strukturförändringar och behov av ny statistik

Begreppet den nya ekonomin har använts flitigt i massmedia, i den allmänna debatten och i olika ekonomiska analyser. Vanligen syftar man på kombinationen av hög tillväxt och låg inflation. Det finns en lång rad faktorer, som kan ha bidragit till denna kombination. Många menar att den ökade användningen av IT bland hushåll och företag är en av huvudförklaringarna till att produktiviteten har ökat snabbare än tidigare, vilket har bidragit till att hålla nere inflationen. En rad andra faktorer brukar också anföras, som t.ex. avregleringar, ökad integration inom EU och en följande prispress och priskonvergens, globalisering m.m.

Utan att ge en bestämd definition av vad som menas med den nya ekonomin ställdes följande fråga till de användare som utredningen intervjuade: "Anser du att dagens ekonomiska statistik förmår att spegla det som brukar kallas den nya ekonomin?"

Det finns många som ifrågasätter relevansen i begreppet den nya ekonomin. Det gäller exempelvis en ekonom vid *Aragon Fondkommission*, som menar att förändringar i ekonomin ju sker ständigt. Ekonomer vid *LO* anser att frågan om den nya ekonomin är upphaussad. Det sker ständiga teknikgenombrott. Företrädarna för *Företagarnas Riksorganisation* menar att den nya ekonomin inte består av nya sektorer, utan avser den traditionella ekonomins ökade användning av t.ex. IT. *TCO:s* ekonomer anser att det finns en risk för att man fortsätter att belysa gamla problem istället för att prioritera statistik som belyser dagens problem.

Det finns emellertid många användare som tycker att begreppet den nya ekonomin är relevant och att det saknas statistik som

belyser den nya ekonomin. Ekonomerna vid *Industriförbundet* anser att det är mycket positivt att SCB har börjat arbeta med frågor om den nya ekonomin. Företrädaren för *Kommerskollegium* anser att dagens ekonomiska statistik inte förmår att spegla den nya ekonomin, att det främst är statistiken över tjänstesektorerna som är bristfällig och att statistisk information om immateriella rättigheter (TRIPS) är för knapphändig. Ekonomerna vid *Kommunförbundet* anser också att det är brist på statistik för tjänstesektorn, som står för en stor del av den nya ekonomin. *Nordeas* ekonomer saknar statistik om den nya ekonomin, både på makro- och mikronivå och att det exempelvis saknas statistik för nya tillväxtområden, som Mälardalen.

Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* pekar på att mycket forskning har flyttats över från stora företag till små under de senaste åren och det är ett exempel på att SCB inte anpassar statistiken efter vad som händer i samhället. Ekonomer vid *Sveriges Verkstadsindustrier* ser inte heller att statistiken fångar upp den nya ekonomin. De frågar sig var man kan hitta uppgifter på t.ex. hur mycket företagets IT-användning bidrar till ett ökat förädlingsvärde och var denna värdeökning hamnar. Utredare vid *SACO* saknar också statistik som belyser den nya ekonomin. Jämfört med i många andra länder verkar det finnas få svenska studier om den nya ekonomin. Utredarna vid *Socialstyrelsen* anser att det är svårt att mäta genomslaget av den nya ekonomin inom hälso- och sjukvården. Man ser bara ökade kostnader av ny teknik och mäter inte effektivitetsvinster från användningen av den.

Strukturförändringar och branschindelningar

Flera användare påpekar att det är viktigt att statistiken fångar upp nya branscher och företeelser i ekonomin. Man ifrågasätter både om branschnomenklaturen är tillräckligt modern och om företagen vid framställningen av statistiken hamnar i rätt bransch. Det är lätt att statistiken exempelvis missar outsourcing och omstruktureringar inom näringslivet. Att fånga upp detta kan leda till att tidsserier bryts, men denna invändning mot att skapa nya tidsserier får inte drivas för långt, anser *Finansdepartementet*. *Konjunkturinstitutet* menar att ett tecken på att statistiken inte fångar upp den nya ekonomin är att det är dålig konsistens mellan statistik för varu- respektive tjänsteproducenter.

Postens ekonomer skulle bl.a. vilja veta om statistiken tar hänsyn till att "mellanled", som t.ex. tjänster från grossister, försvinner och ersätts av tjänster via Internet. Tjänsten finns kvar, men i annan form. De vill veta om statistiken tappar vissa tjänster som försvinner i gamla former och uppstår i nya och därmed inte räknas med i BNP.

Nya indelningar i nationalräkenskaperna som motsvarar nya branscher, t.ex. IT, saknas, menar flera användare, bl.a. ekonomen vid *SAF*. Uppdragsverksamhet bör t.ex. delas upp på delbranscher, eftersom den sektorn har fått ökad betydelse i ekonomin, vilket även *Finansdepartementet* tycker.

Ekonomerna hos *TCO* menar att sektorindelningen i branscher börjar bli obsolet. Indelningen verkar inte stämma med den faktiska sammansättningen, dvs. i vilken bransch företagen verkligen hör hemma. *FöreningsSparbankens* ekonomer menar att snabba strukturförändringar inom näringslivet gör att företag kanske "hamnar fel" i statistiken. Även ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* ställer frågan om företagen klassas rätt, som tjänste- eller industriföretag, vilket verkar osäkert, då en allt större del av varuproduktionen innehåller tjänster. *Exportrådets* ekonom menar att statistiken inte klarar att belysa den nya ekonomin, eftersom branschnomenklaturen inte hänger med i utvecklingen. *SAF:s* ekonom saknar t.ex. en bättre uppdelning som motsvarar nya branscher, t.ex. IT. Man bör också gå ifrån föråldrade indelningar och även föråldrade definitioner som "arbetare" och "tjänstemän", enligt *SAF:s* ekonom.

Ekonomer vid *Handelns Utredningsinstitut (HUI)* påpekar att det är ett växande problem att klassa företag i CFAR (företagsdatabasen). Ett exempel är IKEA som klassas som partihandelsföretag, ett annat är byggvaruhus som finns klassade i flera olika branscher. *HUI* brukar kategorisera om företag, som enligt dem ligger fel i CFAR, men detta borde kunna göras i samarbete med SCB. Ekonomerna vid *Industriförbundet* föreslår att statistiken som rör den nya ekonomin skall vara mer företagsbaserad, på en lägre nivå (arbetsställe).

En ekonom vid *Handelsbanken* anser att det är svårt att följa hur arbetskraft flyttar över från en verksamhet till en annan. Det gäller exempelvis flyttningar från offentlig till privat verksamhet. De undrar om statistiken klarar att fänga upp detta.

Behov av bättre produktivitetmått

Flera användare, exempelvis *Finansdepartementet*, anser att fokus bör ligga på produktiviteten när man analyserar den nya ekonomin. Departementet betonar att analyser av produktiviteten är avgörande när det gäller bedömningar av inflationen och ekonomins tillväxtförmåga på längre sikt. Många användare anser vidare att nationalräkenskaperna inte ger underlag för tillförlitliga beskrivningar av produktivitetens utveckling. SCB borde beräkna och publicera siffror över produktiviteten, tillägger ekonomen hos SAF.

Konjunkturinstitutet påpekar att vissa tjänstebanscher i nationalräkenskaperna uppvisar en negativ produktivitetens utveckling, vilket inte är rimligt. Vidare påpekar *Konjunkturinstitutet* att produktivetsberäkningarna, speciellt inom tjänstesektorn, uppvisar tecken på inkonsistens mellan produktion och sysselsättning. Tydligast har detta varit för branschen företagstjänster. Det finns skäl att överväga en förändring av hur produktiviteten hanteras för den offentliga sektorn, menar *Konjunkturinstitutet* vidare. Idealt borde SCB försöka mäta produktivitetstillväxten i den offentliga sektorn och överge det nuvarande antagandet om en oförändrad produktivitet.

Flera andra användare menar också att antagandet om oförändrad produktivitet i den offentliga sektorn inte kan stämma. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut (HUI)* anser att antagandet bör frångås och nya metoder tas fram för att få mer rättvisande mått på den faktiska utvecklingen. Ekonomerna vid *Industriförbundet* anser att det krävs statistik över "output" för att mäta produktivitet i offentlig sektor. SCB borde välja ut några områden för att beräkna produktiviteten i offentlig sektor och väva in dem i nationalräkenskaperna. Ekonomerna vid *Kommunförbundet* saknar bättre mått på produktivitetens utveckling inom kommunerna, vilket skulle kunna ge tillförlitligare BNP-tal i nationalräkenskaperna.

För stora delar av såväl offentlig som privat tjänsteproduktion används schabloner för produktivitetens utveckling. Detta försvagar generellt tillförlitligheten i nationalräkenskapernas uppgifter, enligt *Riksbanken*. Det förefaller exempelvis osannolikt att tillämpade fasta schabloner för produktivitetens utveckling i finanssektorn respektive offentlig produktion har haft ekonomisk relevans under loppet av 1990-talet. Insatser inom detta område förefaller därför väl motiverade. Vad gäller bankerna borde

utredningen bl.a. titta på överföringen av arbete till kunden. Frågan är om detta leder till ökad produktivitet. *FöreningsSparbankens* ekonomer menar att banksektorn är felaktigt behandlad vad gäller produktivetsmätningar. I USA har man infört nya metoder för att beräkna produktivitetstillväxten i banksektorn.

Ekonomerna vid *SAF* menar att Sverige troligtvis har haft en "dold produktivetsökning", som inte syns i statistiken. Banksektorn borde t.ex. ha haft en betydligt högre produktivetsökning än den som nationalräkenskaperna visar. Ett tecken på att produktivitetstillväxten är underskattad i nationalräkenskaperna är att löneutvecklingen under de senaste åren varit snabbare än i konkurrentländerna och ändå har den svenska inflationen varit så låg. *Handelsbankens* ekonom anser också att produktivetsmätningarna är skakiga, t.ex. för bank- och finanssektorn samt den offentliga sektorn.

Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* menar att det i vissa fall blir "orimliga" resultat då man beräknar produktivetsutvecklingen för någon sektor utifrån nationalräkenskaperna. En förklaring kan vara att statistiken för täljaren respektive nämnaren för beräkningen kommer från olika källor. En lösning på detta problem skulle kunna vara att kontrollera uppgifterna med uppgiftslämnarna, för att kontrollera konsistensen i deras rapportering. Utifrån primärdata från företagen skulle alternativa mått på produktiviteten kunna tas fram och jämföras med de mått som tas fram i nationalräkenskaperna. Möjligheten till detta borde utredas.

Landstingsförbundets ekonom menar att tjänstesektorns produktionstal i hög grad verkar styras av hur sysselsättningen utvecklas inom olika tjänstesektorer (t.ex. kommunerna). Med andra ord saknas ett "oberoende" mellan produktions- respektive användningssidan i nationalräkenskaperna.

Statistiken över arbetade timmar upplevs också av flera som osäker, vilket påverkar produktivetsmättet. *Handelsbankens* ekonom menar att det inte verkar göras några kvalitetskontroller vad gäller timmarna. Sammantaget ger detta osäkra BNP- och produktivitetstal. Företrädare för *Medlingsinstitutet* anser att SCB borde undersöka förändringar av arbetstider i olika sektorer, bl.a. för att få bättre mått på produktivetsutvecklingen. Nationalräkenskaperna borde också ställa olika källor om sysselsättningen mot varandra för att upptäcka inkonsistenser och korrigera dem. Härigenom skulle produktivetsmättet bli bättre.

En ekonom vid *Första AP-fonden* tar upp frågan om huruvida statistiken kan fånga upp produktion, som har lagts över på hushållen och som tidigare har legat hos företag. Det gäller montering av IKEA-möbler, biljettbokning via Internet etc. Detta borde ju påverka produktiviteten både vad gäller produktion och arbetade timmar. *TCO:s* ekonomer ställer frågan om det innebär produktivitetsvinster att en del av arbetet i stället utförs av konsumenten, t.ex. sopsortering, olika bokningar, "Internet-shopping", "Internet-banking", väntetider, restider och flygplatsväntan etc. De tar dessutom upp frågan hur den obetalda övertiden fångas i statistiken. Om mängden obetald övertid ökar och det inte fångas in i statistiken så överskattas produktiviteten. Det behövs två till tre mått som belyser olika typer av arbetstid, t.ex. arbetskraftsundersökningarna och tidsanvändningsundersökningen. Mikrostudier skulle kunna vara ett komplement.

Socialstyrelsens utredare påpekar att det saknas beräkningar över produktivitetsvinster inom landsting och kommuner av en ökad IT-användning. Kommunernas räkenskapsammandrag (RS) och verksamhetsstatistiken har olika indelningar varför det inte går att beräkna produktivitet utifrån RS, vilket vore önskvärt. Det vore värdefullt att få detta mått på relativt detaljerad nivå. Statistiken behöver förbättras för att även kunna mäta produktivetsförbättringar inom hälso- och sjukvården. *TCO:s* ekonomer menar att produktivetsutvecklingen inom hälso- och sjukvård inte hanteras på ett bra sätt. I USA samarbetar forskare och statistikproducenter för att ta fram bättre mått på detta. Tidigare gjorde även SCB detta, men inte nu längre och det är inte bra, menar man.

Ökat behov av IT-statistik

Många användare saknar statistik över IT-utvecklingen. För att kunna analysera effekterna av den snabbt ökade användningen av informationsteknologi behövs en mängd IT-statistik. De vill exempelvis kunna följa de senaste årens ökning av investeringarna i mjukvaror och IT, bl.a. för att uppskatta dessa investeringars inverkan på tillväxten i ekonomin.

Många användare, bl.a. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken*, vill sålunda ha statistik som belyser investeringar, både i mjuk- och hårdvaror samt IT. *Riksbanken* påpekar att SCB har mer information om IT-investeringar än vad som redovisas.

Behovet av statistik över investeringar i hård- respektive mjukvara samt kapitalstockar kvarstår ändå. Ekonomerna hos *FöreningsSparbanken* saknar statistik över investeringar i mobilt Internet, bredbandsanslutningar, överföringskapacitet och portaler (även antal). *Nordeas* ekonomer skulle också vilja få en uppdelning av investeringar inom telekomområdet. De anser att uppgifter om investeringar relaterade till ny teknik behövs. I USA är 50 procent av investeringarna IT-relaterade. De skulle vilja veta hur motsvarande tal ser ut för Sverige.

Ett problem i sammanhanget är hur användningen av IT skall redovisas. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* menar att investeringarna i hård- och mjukvaror är svåranalyserade, eftersom det finns minst tre olika sätt att klassificera investeringar, bokföringsmässigt, skattemässigt och statistiskt. *LO:s* ekonomer påpekar att det är ett problem att kostnader för persondatorer inte behandlas som en investering. De saknas därmed även i kapitalstocken. *TCO:s* ekonomer menar också att det är avgörande om IT-investeringarna mäts som kostnader eller som investeringar. Investeringarna skall avse investeringar och inte "kostnader", enligt ekonomerna vid *Industriförbundet*. *SCB* bör konstruera en "nyckel" för att översätta det som har bokförts som kostnad till investering, om dessa kostnader egentligen borde ha klassats som investeringar.

Det saknas vidare statistik över IT-användningen. Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* saknar t.ex. statistik om IT-användningen bland hushåll och företag samt antal användare av persondatorer, mobilt Internet, WAP-teknik, bredband m.m.

Flera användare efterfrågar statistik över elektronisk handel. Det gäller både statistik över e-handeln mellan företag (business to business) samt e-handeln inom detaljhandeln. Även företrädarna för *Näringsdepartementet*, *Industriförbundet* m.fl. saknar statistik över omfattningen av elektronisk handel mellan företag. *Nordeas* ekonomer skulle också vilja följa hur Internethandeln utvecklas i Sverige. Ett kortperiodiskt mått på privat konsumtion över Internet saknas. *Postens* ekonomer anser att tjänster via Internet bör kunna mätas i "volymer". Det handlar mycket om att kunna mäta just nya tjänster, som utförs med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

Flera användare skulle vidare vilja ha IT-statistik relaterad till arbetsmarknaden. IT-utbildning och IT-kompetens inom företagen är intressanta variabler. Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* skulle vilja ha tillgång till statistik över antal

personer som arbetar med IT, antal personer som forskar inom IT, antal personer med IT-utbildning (för bedömningar t.ex. av om det kan finnas bristsituationer på arbetsmarknaden för utbildad IT-personal), antal sysselsatta med IT-försäljning och antal arbetade timmar inom IT-sektorn.

Forskare vid *IUI* anser att egenskaperna hos den arbetskraft som arbetar med datorer bör undersökas. Statistik bör tas fram som visar hur datoranvändningen ser ut och den bör i sin tur kopplas till andra uppgifter, som t.ex. utbildningsnivå hos användarna m.m. Statistik över t.ex. sysselsättning, investeringar, utbildning etc. bör kunna jämföras med varandra.

En central punkt i sammanhanget är framtagandet av rättvisande deflatorer, anser *Riksbanken* m.fl. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* menar också att när det gäller IT är priskomponenten viktig. *Postens* ekonomer anser att det också bör tas fram sätt att mäta kvaliteten i användningen av IT. Det är svårt att fånga värdet av det som användningen av ny teknik resulterar i.

Eftersom det saknas aktuella beräkningar av kapitalstockar uppdelade på branscher går det inte att ta reda på om den nya ekonomin har yttrat sig i en spridning av produktivitetslyft i olika branscher i samband med introduktion av ny informationsteknologi, påpekar *Konjunkturinstitutet*.

Företrädarna för *Socialstyrelsen* påpekar att det saknas statistik över kostnader för IT uppdelat på verksamhetsområden. Det är ur denna aspekt viktigt att kunna följa den verksamhet som lagts ut i privat regi.

Flera användare tar upp frågan om ansvaret för IT-statistiken. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* anser att det sannolikt skulle vara en fördel om SCB kunde presentera en så heltäckande bild av IT-området som möjligt. Utredarna vid *Industriens Utredningsinstitut* anser att det måste bestämmas vilken myndighet som skall ha ansvaret för IT-statistiken. *TCO:s ekonomer* anser att statistiken över elektronisk handel m.m. bör tas fram av SCB och inte av någon intresseorganisation.

För att belysa den nya ekonomin måste nya produkter och tjänster fångas in i statistiken. Många förändringar slår igenom i tjänstesektorn, påpekar ekonomerna vid *IUI*. Institutet saknar en sammanhållen statistik som berör den nya ekonomin. Det gäller exempelvis data om IT-investeringar, tidsserier m.m.

Input-output-tabeller

Flera användare, bl.a. *Finansdepartementet* och *Konjunkturinstitutet*, saknar input-output-tabeller, som speglar aktuella förhållanden. Senast det gjordes en heltäckande input-output-undersökning, som visar flödet av varor och tjänster mellan olika sektorer i svensk ekonomi var 1957. De senaste publicerade input-output-tabellerna från nationalräkenskaperna avser år 1985. Därefter har man för vissa år ställt tillägsfrågor om insatsvaror i insamlingen av statistik, nästan uteslutande för industrin. Denna information täcker emellertid inte hela input-output-matrisen. I synnerhet är informationen om insatsstrukturen i tjänstesektorn bristfällig.

De föräldrade input-output-tabellerna medför problem, inte minst när de skall användas i prognossammanhang. Input-output-tabellerna används också i en rad andra sammanhang, bl.a. för beräkningen av förädlingsvärden i olika sektorer i nationalräkenskaperna och för att kunna följa strukturförändringar inom olika sektorer. De används också för att beskriva hur den ekonomiska utvecklingen påverkar energianvändning och miljö.

En ny och grundläggande input-output-undersökning bör genomföras, enligt *Konjunkturinstitutet*. Dessutom bör den löpande kompletteras med fullständiga importmatriser. Uppgifter om importinnehållet i olika delar av ekonomin framgår inte av de föräldrade input-output-tabeller som finns idag. Denna brist nämns som ett särskilt problem även av flera användare.

Uppgifterna om andelen importerade insatsvaror i olika delar av ekonomin bygger på "grövre" beräkningar från början av 1990-talet. Olika metoder har använts för framskrivning och fördelning av variabler, så att systemet – åtminstone formellt – balanserats. De gamla sambanden, som ändå ligger kvar i input-output-tabellerna, ger resultat som inte längre stämmer med den faktiska utvecklingen i efterfrågan eller i produktionen enligt *Konjunkturinstitutet*. En ny kartläggning för importmatrisen bör göras, enligt institutet. Aktuella matriser för importen ses som avgörande för tillförlitliga BNP-prognoser. *Sveriges Verkstadsindustrier* är en annan användare som har stort behov av input-output-uppgifter, bl.a. för att uppskatta varu- och tjänsteimporten.

Industriförbundets ekonomer anser att aktuella input-output-tabeller behövs för att beskriva strukturförändringar och förändringar bland underleverantörer m.m. Det går inte att med nuvarande föräldrade input-output-tabeller att följa strukturför-

ändringar inom företagen. Företagen förändras och säljer allt mer tjänster i anslutning till den vara de producerar. Ekonomen vid *Sveriges Verkstadsindustrier* använder input-output-analyser för att få grepp om fördelningen av företagets kostnader för råvaror, halvfabrikat, övriga varor och tjänster. Årlig input-output-statistik behövs vidare vid *SCB:s program för miljöräkenskaper* för att kunna relatera miljöpåverkan till varor och tjänster.

Nya input-output-tabeller för den kommunala sektorn bör också tas fram. Det menar bland andra företrädarna för *Ekonomistyrningsverket*. De anser att den analys och kvalitetskontroll som görs f.n. vid SCB av grundmaterialet från kommunerna är otillfredsställande. Det finns ofta stora inkonsistenser i materialet.

Statistik över investeringar och kapitalstockar

Flera användare har betonat att de saknar uppgifter om investeringar på olika områden. Det gäller framförallt investeringar i IT. Vidare saknas aktuella kapitalstockar för olika branscher.

Riksbanken anser sålunda att en utbyggnad av statistiken över investeringar för områden utanför industrin är befogad. Flera användare nämner en rad detaljområden de skulle vilja ha investeringar uppdelade på. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* saknar även statistik över investeringar i humankapital. *Industriförbundets* ekonomer saknar dessutom statistik över investeringar i marknadsföring. Investeringsstatistik bör också finnas uppdelad på olika branscher, enligt ekonomerna vid *IUI*. *Postens* ekonomer vill gärna få investeringarna uppdelade efter ändamål. Statistikmyndigheterna i USA gör det och är dessutom mycket snabba med att ta fram uppgifterna.

Flera användare påpekar att det finns problem att få uppgifter på företagets investeringar i forskning och utveckling (FoU) samt investeringar i humankapital. Det är vanligt att dessa "investeringar" bokförs som kostnader, även om de egentligen borde ha klassats som investeringar. Hur de redovisas har betydelse bl.a. för beräkningar av s.k. total faktorproduktivitet, påpekar företrädarna för *Företagarnas Riksorganisation*.

Flera användare föreslår förbättringar av den nuvarande investeringsenkäten. *Riksbanken* anser att investeringsenkäten borde utökas och omfatta även affärsverk och offentliga myndigheter. Ekonomerna vid *Industriförbundet* anser att investeringsenkäten även borde täcka övrig ekonomi – utöver industrin –

bättre, inte minst tjänstebranscher. *IUI:s* ekonomer saknar investeringsenkäten i den form den gjordes tidigare då den inkluderade mjukvaror. Denna typ av investeringsenkät lades ned i mitten av 1990-talet.

SCB bör dessutom tolka investeringsenkäten bättre och redovisa tolkningarna klarare då statistiken publiceras, menar *Industriförbundets* ekonomer. SCB bör analysera sina egna bedömningar och korrigeringar av företagens investeringsplaner. Ett alternativ är att SCB inte gör några korrigeringar alls. Även skakigheter i statistiken bör analyseras och redovisas. *SEB:s ekonomer* uppskattar *Konjunkturinstitutets* analysunderlag när det gäller investeringsenkäten, som de annars tycker är svärgenomtränglig och nästan oanvändbar. *Konjunkturinstitutet* gör t.ex. en analys av enkätens prognos och utfall, som är bra.

Landstingsförbundets ekonom anser att investeringsenkäten "styr" för mycket, såsom varande enda källa för statistik avseende investeringar. Det är en svaghet eftersom den är för osäker och skakig, bl.a. till följd av att den är för detaljerad, vilket bidrar till bortfall och ökar osäkerheten om enkätresultaten. Det borde finnas alternativa källor som underlag för att bedöma investeringsutvecklingen. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* anser att investeringsenkäten bör begränsas till att redovisa utfall samt prognos för innevarande år, som är enklare för företagen att redovisa. Prognoser för kommande år bör tas bort, eftersom de ändå är så osäkra och knappast kan användas som underlag för prognoser.

Flera användare, bl.a. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken*, saknar aktuella kapitalstocksberäkningar. *Konjunkturinstitutet* pekar vidare på att kapitalstockar enligt ENS 95 skall redovisas för alla sektorer. Det skall även finnas kapitalstockar för hushållen, både nominella och reala. Nuvarande beräkningar, för de områden som är täckta, är otillfredsställande. SCB har tagit en paus i arbetet med de för produktivetsberäkningar så viktiga kapitalstockarna. Detta arbete borde snabbt komma igång på nytt, betonar institutet.

Konjunkturinstitutet saknar branschuppdelade, aktuella kapitalstockar (med tidsenliga avskrivningstider). De som finns i dag har stora brister och är inaktuella. En del bygger t.o.m. på avskrivningstider från 1960-talet. Detta innebär att också statistik avseende kapitalförslitning vilar på bräcklig grund. Det utvidgade investeringsbegreppet (dvs. utöver byggnader och maskiner också bl.a. programvaror och databaser) ställer också krav på nya beräk-

ningar. Kapitalstockar bör länkas bakåt till långa serier så att produktionsfunktioner kan skattas.

Ekonomen vid *Första AP-fonden* anser att det saknas bra statistik över avskrivningar. Avskrivningstiderna för viss utrustning och maskiner är i dag betydligt kortare än tidigare. Statistiken och antagandena om avskrivningstider i nationalräkenskapssystemet, har inte hängt med dessa förändringar. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* menar att det behövs aktuella kapitalstockar för en bedömning av kapacitetsutnyttjande och inflation. *SEB:s* ekonomer saknar kapitalstockar och lönekostnader i nationalräkenskaperna, vilket gör det svårt att bedöma lönsamheten i näringslivet.

Regional statistik

Flera användare har också uttryckt ett behov av aktuell statistik över den regionala utvecklingen. Behovet av denna statistik ser ut att ha ökat under senare tid. En bidragande orsak är EU-medlemskapet och dess betydelse för utvecklingen i olika regioner. Det finns ett behov av att kunna följa utvecklingen i olika regioner närmare, bl.a. för att ta fram analyser och underlag för regionalpolitiken.

Riksbanken vill ha tillgång till mer statistik, som kan beskriva regionala skillnader i ekonomisk utveckling, även om de tycker att detta inte bör få högsta prioritet. Förändringen i den ekonomiska aktiviteten och därmed utvecklingen av sysselsättning, löner, byggverksamhet m.m. är mycket olika i skilda regioner. Detta speglas dåligt i den officiella statistiken. Flera användare, bl.a. *Riksbanken*, anser vidare att det borde finnas betydligt mer aktuella uppgifter på bruttoregionalprodukten (BRP). Eftersläpningen ligger f.n. på åtminstone fyra år. Användarna nämner också flera andra områden där det saknas regionalt fördelad statistik, bl.a. IT-statistik (*FöreningsSparbanken*), KPI (*Företagarnas Riksorganisation*, *Industriens Utredningsinstitut*, *SAF*), löneökningar branschvis (*Riksbanken*).

Lönestatistik och vinstmått

Det saknas vidare en sammanhållen korttidsstatistik över den totala löneutvecklingen. Flera användare saknar ett löneindex för timlönerna totalt i Sverige. Flera användare har påtalat att löne-

statistiken behöver kompletteras med uppgifter över bl.a. nya belöningslag, som t.ex. optioner och bonus. Nya lönesystem har blivit vanligare och det har blivit allt viktigare att följa löneutvecklingen uppdelad på de olika delarna.

SAF:s ekonom betonar sålunda betydelsen av att kunna följa utvecklingen av de nya belöningsystemen. De motsvarar ju också ökade kostnader för företagen. Det är möjligt att timlönerna kan röra sig långsamt, medan kostnaderna för olika former av belöningar ökar snabbare. *Medlingsinstitutet*, som är statistikansvarig myndighet för lönestatistiken, kommer att föreslå SCB att ta fram uppgifter om "nya" löneslag, såsom vinstbonus, optioner, konvertibler m.m. De nya uppgifterna bör komma in i den kortperiodiska statistiken.

Ekonomerna hos *Nordea* och *SAF* anser att lönestatistikens indelning i arbetare och tjänstemän är närmast obsolet. Löneutvecklingen borde också gå att koppla till kompetensutvecklingen. Det skulle underlätta analysen av vad löneutvecklingen beror på.

Socialdepartementets företrädare skulle vilja få uppgifter på hur mycket arbetsgivarna betalar de första 14 dagarna i sjukersättning. Detta är viktigt för uppskattningar av bidragsberoendet m.m. Lagen stadgar att arbetsgivarna skall redovisa till RFV hur mycket de betalar i sjuklön per år. Arbetsgivarnas utgifter för sjuklön redovisas idag tillsammans med utgifter för löner, vilket medför att sjuklönen riskerar att räknas till produktionen.

I princip finns samma problem när det gäller arbetsgivarens utbetalningar av permitteringslönersättning. Arbetsgivarnas redovisning är här mycket ofullständig. Ingen samlar in uppgifter om permitteringslönersättning eftersom staten har tagit bort sina bidrag. Det finns en lag som stadgar att permitteringslönersättning, skall betalas, men ingen följer upp om så sker, eftersom det endast är arbetsgivaren som är betalningsansvarig. RFV utför idag skattningar på grundval av arbetsgivarnas redovisning. På grund av den bristfälliga kvaliteten blir även skattningarna mycket skakiga.

Det saknas även primärstatistik för beräkningar av bruttoöverskott för olika branscher. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* efterlyser vinstmätt (bruttoöverskottsberäkningar) i nationalräkenskaperna. Sådana finns i USA. *SAF:s* ekonom saknar också statistik över driftsöverskott branschuppdelat. Det är viktigt att ha tillgång till sådan statistik, även för internationella jämförelser. USA:s beräkningsmetoder kan möjligen stå som

förebild. Utredningen bör titta på deras metoder, menar man. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* saknar vidare uppgifter om lönerns andel av förädlingsvärdet. *LO* är en annan användare som saknar bra vinstmått för ekonomin. De efterfrågar vinstandelar i näringslivet.

Arbetsmarknads- och individstatistik

Finansdepartementet saknar statistik över arbetskraftsutbud, medelarbetstid, m.m. fördelat på kön. Sådan statistik behövs för långsiktiga, strukturella analyser. Företrädarna för *Näringsdepartementet* saknar individstatistik om företagare. Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har fått i uppdrag att undersöka möjligheten att redovisa uppgifter där individ- och företagarsstatistik kombineras. En prioriterad uppgift är att göra det möjligt att redovisa företagares kön och invandrabakgrund.

FöreningsSparbankens ekonomer saknar statistik över hur kunskapsnivån hos arbetskraften utvecklas. Sådan vore värdefull i bedömningar av bl.a. konkurrenskraft. Det bör gå att få fram kostnader för utbildning inom företag. *SACO:s* utredare saknar statistik över hur kunskaper och utbildning används. De skulle vidare vilja få information om sambandet mellan utbildning och investeringar i forskning och utveckling. Företrädarna för *Företagarnas Riksorganisation* föreslår att SCB tar fram uppgifter om hur mycket forskning och utveckling bidrar till BNP-tillväxten. Ekonomerna vid *IUI* saknar utrikes migration för högtbildade samt inrikes migration för arbetskraften, inte bara för hela befolkningen.

Hushållsundersökningar

Postens ekonomer saknar mer information om hushållens förväntningar, t.ex. hushållens förväntningar om ränte- respektive aktiekursutvecklingen. De jämför med USA:s hushållsenkät, som innehåller mer än den svenska Hushållens inköpsplaner, HIP. Vidare saknar *TCO:s* ekonomer statistik över i vilken mån hushållen är belånade och återbelånade. *Socialstyrelsens* utredare anser att Utgiftsbarometern (en s.k. bokföringsundersökning som SCB gör bland hushåll) har för dålig kvalitet. Det beror till stor del på att urvalet för undersökningen är för litet. De saknar ett större urval för utgifts- och avgiftsstatistik. Det går inte i dagsläget att

bryta ned statistiken på de hushållsgrupper som *Socialstyrelsen* är intresserade av.

Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* saknar statistik över sparande. Sparbarometern räcker inte. Mer information behövs för hushållen, vilken kan bidra till en bättre bild av hushållens ekonomi. *FöreningsSparbankens* ekonomer vill också få en tydligare bild av förmögensutvecklingen. *SACO:s* utredare saknar statistik över nationalförmögenheten och hur den förändras.

Statistik för näringslivet

Konjunkturinstitutet, *Riksbanken* och många fler saknar uppgifter över kapacitetsutnyttjande. SCB redovisade tidigare sådan statistik, men den togs bort som självständig produkt 1999. Användarna vill ha kapacitetsutnyttjandet uppdelat på "faktiskt" och "möjligt" utnyttjande. Skillnaden mellan dessa ger ett mått på ansträngningsgraden på arbetsmarknaden och är en viktig konjunkturindikator. *Riksbanken* saknar också statistik över resursutnyttjandet i olika branscher, både för industri- och tjänstebanscher. Uppgifter om utnyttjandegraden av humankapital respektive fysiskt kapital behövs också.

Konjunkturinstitutet samt *Landstingsförbundet* saknar exportenkäter liknande dem som SCB tidigare producerade. De visade faktiska samt förväntade exportleveranser i volym till olika länder och länderområden. De behöver emellertid inte vara lika detaljerade som tidigare. Det räcker med grövre bransch- och länderaggregat.

Exportrådets ekonom anser att statistiken generellt bör belysa utvecklingen för mindre och medelstora företag bättre. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* menar att statistik för små företag är eftersatt, trots att småföretagen till antalet är så dominerande. De skulle vilja ha all typ av månadsstatistik även för småföretag (upp till 50 anställda). Det finns t.ex. finansiella data för småföretag hos affärs- och kreditupplysningsföretaget UC m.fl., som borde kunna samlas centralt hos SCB.

En professor vid *Uppsala universitet* framför idén att bygga upp en företagsdatabas, där bokföringsdata kombineras med priser (produktpriser, timlöner etc.) och annan kompletterande information. Ekonomerna vid *Industriförbundet* föreslår också att SCB tar fram en databas, t.ex. över de 500 största företagen i Sverige. Databasen skulle bl.a. ge användarna god historik över

strukturella förändringar i näringslivet. Överhuvudtaget vore det värdefullt med mer statistik över de största företagen, som givetvis måste vara aktuell, menar de. Patent och registreringsverkets material skulle också kunna användas.

SCB:s program för miljöräkenskaper saknar aktuell statistik över bränsleförbrukning, miljöskatter och direkta subventioner.

Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* saknar statistik som belyser hur rabatter utvecklas över tiden. Rabatter bör vägas in bättre i prisindex. Vidare saknar de information om hur prisutvecklingen för en vara eller tjänst delas upp i pris- respektive kvalitetskomponenter. *FöreningsSparbankens* ekonomer påpekar att tillgångspriserna är bristfälliga när det gäller kommersiella fastigheter och de saknas för bostadsrätter samt hyresrätter. Regional nedbrytning saknas även här. Även ekonomerna vid *Nordea* saknar statistik avseende prisutvecklingen på kommersiella fastigheter, liksom statistik över byggandet av kontorslokaler. De skulle också vilja ha tillgång till uppgifter om t.ex. hur stor yta kontorslokaler som hyrs ut. Denna statistik bör komma regelbundet.

Finansmarknadsstatistik

Beträffande ålderspensionssystemet är det viktigt att statistiken förmår spegla de förändringar som övergången till ett nytt pensionssystem kommer att medföra, menar *Konjunkturinstitutet*. Detta gäller framförallt premiepensionssystemet (PPM), vars verksamhet ännu inte har redovisats i officiell statistik. För att kunna göra tillförlitliga prognoser över pensionsutbetalningarnas storlek behövs god statistik både över de inkomst- och utgiftsflöden, som påverkar de fonderade medlen, samt uppgifter om hur fondvärdet förändras över tiden. *Finansdepartementet* undrar om informationen om direktavkastningen på medel i de fonder som ingår i PPM kommer att samlas in. Nationalräkenskaperna skall ju redovisa denna direktavkastning.

Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* skulle vilja ha placeringar i fonder uppdelade på valutor och marknader. PPM skulle kunna utgöra ett bra underlag för analyser av hushållens långsiktiga sparande, menar de. Även utländska fondförvaltare bör fångas in. De svarar ju för en stor och växande del av det svenska fondsparandet.

FöreningsSparbankens ekonomer är vidare i stort behov av att kunna följa valutaflöden, bl.a. för analyser av kronkursens utveckling. De skulle vilja ha tillgång till någon central databas med löpande uppgifter om dessa flöden. Finansräkenskaperna borde kunna ta fram statistiken. I dag beställer banken statistik från enskilda fondbolag, vilket är tidsödande, krångligt och inte heltäckande.

Exportrådets ekonom saknar uppgifter om kapitalströmmar, för att t.ex. kunna följa hur svensk verksamhet växer utomlands. Detta har fått allt större betydelse för hur ekonomier utvecklas. *SEB:s* ekonomer saknar mittårspriser för penningmängdsmåtten M1 och M2. Det borde finnas som officiell statistik och inte bara vara som något Finansdepartementet får. *TCO:s* ekonomer saknar statistik över återköp av aktier.

Övriga statistikområden

Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* saknar både kvartals- och årsvis statistik avseende BNP från produktionssidan i löpande priser. De saknar även statistik över BNP från inkomstsidan. *Socialdepartementets* företrädare saknar nationalräkenskaper rörande de faktiska hushållen, dvs. nationalräkenskapernas hushållssektor exklusive hushållens ideella organisationer. De skulle också vilja ha produktionen i nationalräkenskaperna uppdelad på ändamål samt mer detaljerat än i dag. *TCO:s* ekonomer anser att SCB borde fokusera på nettonationalprodukten (NNP), eftersom avskrivningarna är mycket större i den nya ekonomin och dessa avskrivningar kan inte användas för att öka konsumtionsutrymmet. I USA visar t.ex. NNP 0,5 procentenheter lägre tillväxt per år än BNP. Detta är en viktig jämförelse, som även borde tas fram för Sverige.

Ekonomen vid *Första AP-fonden* saknar också att statistik över nettonationalprodukten (NNP). Uppgifter om skillnaden i förändringen av NNP respektive BNP skulle ge värdefull information. Man skulle få ett mått på om vinst- respektive löneutrymmet i ekonomin.

Företrädarna för *Ekonomistyrningsverket (ESV)* saknar mer och bättre kvalitet på s.k. sektorräkenskaper. I sektorräkenskaperna finns alla ekonomiska transaktioner en sektor genomför under ett år i nominella termer. Detta område har nedprioriterats under många år. Samarbetet mellan nationalräkenskaperna och finans-

räkenskaperna bör i det här avseendet bli bättre. De vill att sektorsräkenskaperna utvecklas för företagssektorn så att de till större del definieras utifrån "egna" källor och inte som idag ofta "restpostberäknas". *Landstingsförbundets* ekonom saknar uppgifter om de offentliga utgifterna i förhållande till utgiftstaken.

Konjunkturinstitutet samt *ESV* saknar "sparbalanser" kvartalsvis för hushåll, näringsliv och offentlig sektor. För att kunna följa sparandet i den offentliga sektorn och i resten av ekonomin är kvartalsvisa sparbalanser för hela ekonomin, inklusive en separat beräkning av företagssektorn och med en avstämning mot bytesbalansen, ett viktigt hjälpmedel, menar *Konjunkturinstitutet*.

3.3 Tillförlitlighet

Sammanfattning

Även om flera användare är nöjda med tillförlitligheten i allmänhet så finns det många synpunkter på att den är otillräcklig i både primärstatistiken och nationalräkenskaperna, vilket bl.a. kommer till uttryck i stora revideringar. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken* betonar att behovet av kvartalsvisa nationalräkenskaper av hög kvalitet har blivit allt viktigare. Kvalitetsproblem finns på en rad områden, bl.a. tjänstesektorn, producentpriser, deflatering, produktivitet, offentlig sektorns finanser, offentlig konsumtion, kapitalstockar, löner, arbetsmarknad, utrikeshandel, inkomster och förmögenhet. SCB borde, enligt många användare, satsa på mer analys av statistiken för att komma till rätta med problemen. Mer analys skulle också ge bättre underlag för att granska primärstatistiken i större utsträckning.

Allmänna synpunkter

Konjunkturinstitutet menar att trots goda ansträngningar under senare år för att upprätthålla och förbättra den ekonomiska statistiken har den knappa resurstilldelningen bidragit till en sämre kvalitet och täckning i den ekonomiska statistiken. *Konjunkturinstitutet*, *Finansdepartementet* och *Riksbanken* har sett ett ökat behov av tillförlitlig ekonomisk statistik i sina respektive verksamheter. Förbättringar behövs på många områden. Större insatser för analys, konsistensprövning och avstämning i nationalräkenskaperna efterlyses.

Flera andra användare är tämligen nöjda med statistikens tillförlitlighet. De flesta är också medvetna om att statistik nästan alltid innebär ett visst mått av osäkerhet och att revideringar förekommer. *Kommunförbundets* utredare är nöjda med statistiken på riksnivå, men på lägre nivåer är tillförlitligheten sämre. Ekonomerna vid *Industriförbundet* pekar på att statistikens tillförlitlighet i hög grad beror på vem som är avsändare eller producent. Ekonomerna vid *Handelns utredningsinstitut* föredrar att det samlas in kompletterande statistik i stället för att förbättra precisionen i den befintliga statistiken.

Prisstatistik

Konsumentprisindex (KPI) har hög tillförlitlighet, menar användarna. *Landstingsförbundets* ekonom tycker att det märks att det finns mer resurser för KPI medan nationalräkenskaperna inte har haft samma möjligheter till metodutveckling. Prisprogrammets nära kontakter med forskare, bl.a. genom KPI-nämnden, har också bidragit till att stärka tillförlitligheten i KPI. Detta är något som saknas för nationalräkenskaperna.

Flera användare pekar på kvalitetsproblem när det gäller producentprisindex. *Riksbanken* anser att tillförlitligheten inom producentprissystemet bör höjas genom utvidgade urval och en förstärkning av arbetet med kvalitetsjusteringar.

Konjunkturinstitutet anser att hela PPI-systemet är dåligt. Ett exempel är PPI för investeringsvaror, som förmodligen inte speglar en riktig prisutveckling. *Handelsbankens* ekonom påpekar att PPI för investeringsvaror kan hoppa kraftigt från månad till månad. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* menar att prisstatistiken, särskilt PPI för byggvaror, visar fel när listpriser används som inte tar hänsyn till de rabatter som tillfaller allt fler köpare. Ekonomen vid *Sveriges Verkstadsindustrier* menar att priserna enligt PPI kan vara fel då det finns risk för att företagen har missuppfattat vilka prisuppgifter de skall lämna. Företagen använder olika definitioner på "försäljningspris", och måste ibland väga ihop flera delkomponenter av priset för att komma fram till försäljningspriset. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* pekar vidare på osäkerheten i prisindex för datorer. Statistiken visar "konstiga" volymförändringar, vilket tyder på att det är något fel med det prisindex som används.

Ytterligare en svaghet är att det är osäkert vilken växelkurs uppgiftslämnarna/företagen har använt då de räknat om priser i utländsk valuta till svenska kronor. Val av växelkurs kan givetvis slå kraftigt på prisutvecklingen. *Riksbanken* påpekar att PPI använder "gamla" valutakurser (kurserna från en dag i föregående månad), vilket kan ge en missvisande utveckling om valutakurserna därefter har förändrats kraftigt.

Flera användare är mycket tveksamma till sättet att räkna om utländsk valuta i PPI. Det framgår bl.a. i intervjuvaren från ekonomen vid *Aragon Fondkommission*, *FöreningsSparbanken*, *Handelsbanken* och *Handelns Utredningsinstitut*. *Nordeas* ekonomer tycker att man borde använda ett månadsgenomsnitt i stället för tullverkets valutakurser (för föregående månads sista dag). Det nuvarande förfarandet kan ge mycket missvisande resultat med en flytande krona. Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* och *Aragon Fondkommission* menar att osäkerheten ökar i och med att företagen kan göra egna omräkningar från olika valutor.

Handelsbankens ekonom påpekar att det är svårt att deflatera utrikeshandeln, eftersom kvaliteten på PPI också är "skakig". Detta gäller inte minst PPI för investeringsvaror, som kan hoppa kraftigt från månad till månad.

Felaktiga priser ger även felaktiga *terms-of-trade*, dvs. exportpriser i relation till importpriser, vilket ekonomerna vid *Exportrådet* och *TCO* påpekar. Telekom väger ju tungt i svensk export och inverkar kraftigt på *terms of trade*.

Vidare saknas det bra prisindex för tjänsteexporten respektive tjänsteimporten, betonar *Landstingsförbundets* ekonomer. Det har inte gått att följa ett faktiskt prisbeteende för tjänsteexport respektive tjänsteimport. SCB har använt deflatorer för tjänstehandeln, som inte haft någon ekonomisk tolkning. Bättre deflatorer bör tas fram, t.ex. genom enkätundersökningar och prisanalyser.

Arbetsmarknadsstatistik

Uppfattningen om arbetskraftsundersökningarnas (AKU) tillförlitlighet går något isär bland användarna. *Riksbanken* och företrädarna från *Landstingsförbundet*, *LO*, *Nordea* och *SACO* har uttryckt invändningar mot tillförlitligheten, främst beroende på att andra källor, t.ex. den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken visar på andra resultat. Ekonomerna vid *Industriens Utrednings-*

institut och *SEB* anser dock att AKU och arbetsmarknadsstatistiken är tillförlitlig statistik.

Landstingsförbundets statistik användare anser att det har varit svårt att dra gränser för vilka som skall ingå i sysselsättningen när nya AMS-åtgärder har satts in. AKU borde ha en tydligare policy för att parera stora mätfel, eftersom allt annat hamnar i "gungning" när AKU visar fel. I övrigt är AKU bra. *LO:s* ekonomer anser att AKU ger sken av exakthet, eftersom statistiken aldrig revideras. Någon avstämning mot andra källor verkar inte göras, menar de.

Utredarna vid *SACO* menar att måttet på arbetskraftsutbud i AKU är bland det "skakigaste" som finns i statistiken. Arbetskraftsutbudet i tidsanvändningsundersökningarna ger en tydlig indikation om bristande kvalitet i uppgifterna om antalet arbetade timmar. Arbetade timmar är väldigt centrerade runt de avtalsmässiga veckoarbetstiderna och inte, som man kunde förvänta, mer jämnt fördelade.

Ett stort antal användare är kritiska mot lönestatistiken. Det gäller bl.a. *Finansdepartementet*, *Riksbanken* och *företrädare för Medlingsinstitutet* och *Näringsdepartementet*. En korrekt total löneutveckling för hela arbetsmarknaden efterfrågas. *Riksbanken* och *FöreningsSparbankens* ekonomer pekar på problemet med flera olika källor och att det är svårt att få en enhetlig bild. Ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* tycker vidare att lönestatistiken för tjänstemän är dålig.

Finansdepartementet och företrädarna för *Näringsdepartementet* varnar för att lönestatistiken kan ge en missvisande bild av löneutvecklingen, t.ex. i samband med retroaktiva löneutbetalningar. *Medlingsinstitutet* påpekar att den totala löneutvecklingen i SCB:s "Lönestatistisk årsbok" kan vara missvisande. Nominell samt real löneutveckling ligger högre i denna statistik än i konjunkturstatistiken (månad). Korrigeringen för ändrade arbetstider är mer bristfällig i strukturstatistiken (år) än i konjunkturstatistiken.

Ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* menar att det verkar som om för mycket har räknats in i den kortperiodiska lönestatistiken, exempelvis bonuslöner. *TCO:s* ekonomer menar att lönestatistiken har försämrats när man har gått från totalundersökning till urvalsundersökningar. Lönestatistiken är inte relevant om man inte tar hänsyn till de allt mer utbredda bonussystemen. Detta syns i skillnader mellan lönestatistik och taxeringsstatistik. SCB borde informera om osäkerhet, spridningsmått m.m. då lönestatistiken presenteras.

Andra statistikområden

Ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* menar att SCB:s korttidsstatistik i vissa fall är mindre tillförlitlig. Ett område som nämns av flera användare är statistiken över industriproduktionen. Den är svårtolkad och revideringarna är stora enligt flera användare, bl.a. vid *Konjunkturinstitutet*, *SAF*, *Industriens Utredningsinstitut*, *Aragon Fondkommission*, *Nordea* och *SEB*. *Konjunkturinstitutet* tycker att statistiken inte borde publiceras under benämningen Industriproduktionsindex, eftersom den inte bygger på produktionsuppgifter, utan i huvudsak på leveranser. Dessutom ingår inte produktion för lager. Ekonomerna vid *SEB* och *Exportrådet* påpekar att vikterna är för gamla (1995), vilket ger dålig tillförlitlighet (telekomindustrin får t.ex. alltför låg vikt).

Orderstatistiken är av tveksam kvalitet samtidigt som resultatet är svårtolkat, särskilt med tanke på de stora revideringarna. Det uttrycker användare vid *Handelsbanken*, *Nordea* och *Aragon Fondkommission*. *Handelsbankens* ekonom undrar om de stora fluktuationerna kan bero på att kalenderkorrigeringen inte görs helt korrekt.

Statistiken över tjänsteproduktionen är osäker enligt flera användare. Detta framförs bl.a. av representanter för *Första AP-fonden*, *SACO* och *SAF*. Ekonomen vid *Första AP-fonden* anger deflateringen som det största problemet, medan *SAF:s* ekonom nämner ökad osäkerhet huruvida uppgiftslämnarna har lämnat rätt uppgifter för det som avses.

Handelsbanken ekonom ifrågasätter nyttan av det s.k. aktivitetsindexet som SCB publicerar. Skillnaderna mellan vad detta index har visat för ett kvartal och det senare utfallet från nationalräkenskaperna borde förklaras och analyseras i samband med publiceringen av aktivitetsindexet. Nu skattas de tidigare uppgifterna i indexet om så fort nya kvartalsräkenskaper kommer, så att aktivitetsindex skall stämma exakt med nationalräkenskaperna. Därmed tappar man den användbara informationen om skillnaden mellan aktivitetsindex och utfall i nationalräkenskaperna.

Ett par användare har invändningar mot statistiken över konsumtionsutgifter. *Finansdepartementet* anser att det finns stora brister i dataunderlaget för hushållens konsumtion då SCB har haft svårt att genomföra konsumtionsundersökningar. Detta medför att det är problem att skatta förändringar i mervärdesskatt på olika varugrupper och att beräkna t.ex. hur en skatteväxling av avgifter från lön till energiavgifter slår för olika hushåll. Företrädarna för

Socialdepartementet menar att den bristande tillförlitligheten hos statistiken över konsumtionsutgifter gör att den inte används av nationalräkenskaperna så mycket som den borde. *Socialstyrelsens* utredare anser att utgiftsstatistiken brister, eftersom den inte går att bryta ner på de grupper som de är intresserad av.

Riksbanken menar att skillnader i statistiken för detaljhandeln från SCB respektive Handels Utredningsinstitutets väcker frågor om kvaliteten. Dessa skillnader borde kommenteras av SCB på ett objektivt sätt. *SAF:s* ekonom är mer positiva till tillförlitligheten hos SCB:s statistik över detaljhandels omsättning.

Lagerstatistiken utgör i stort sett en enda stor restpost i nationalräkenskaperna och det går inte att utifrån lagerstatistiken få en bra uppfattning om förändringen i lagerinvesteringarna. Det anser *Konjunkturinstitutet* och flera andra användare vid bl.a. *LO*, *Posten*, *Aragon Fondkommission* och *Handelsbanken*. Enligt *Riksbanken* är det önskvärt med en ökad uppdelning av uppgifterna på bl.a. olika typer av lager för att kunna värdera statistiken. *LO:s* ekonomer tycker att det visserligen är bra att vissa poster i nationalräkenskaperna kommer fram via avstämningar och rimlighetsbedömningar, men att det borde finnas mindre frihetsgrader när det gäller lagerposten. *Postens* ekonomer menar att det skulle underlätta om man knöt lagerstatistiken till nationalräkenskapernas redovisningssätt så att man kan göra prognoser för lagerförändringarnas bidrag till BNP.

Det finns ett antal olika synpunkter på tillförlitligheten i statistiken över utrikeshandeln. *Riksbanken* och *Handelsbanken* m.fl. användare menar att statistiken är osäker. *Handelsbankens* ekonom tycker att revideringarna ibland är oacceptabla och att statistiken är svår att deflatera beroende på att producentprisindex är skakigt. *TCO:s* ekonomer tycker att det är svårt att få grepp om internhandeln i utrikeshandeln och att återexporten är ett problem. Det finns en risk för att export- och importberoendet överskattas om internleveranserna registreras på ett felaktigt sätt i statistiken. *SAF:s* statistik användare har större förtroende för utrikeshandelsstatistiken för varor (från SCB) än den för tjänster (från Riksbanken).

Kopplingen mellan nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna är bristfällig menar bl.a. ekonomerna vid *FöreningsSparbanken* och *Nordea*. *FöreningsSparbankens* ekonomer tycker att finansräkenskaperna är svåra att använda, att definitionerna är oklara och att statistiken är en blandning av flöden och stockar som inte går ihop. *Nordeas* ekonomer ser de växande restposterna i

finansräkenskaperna som ett problem. SCB bör analysera restposterna. De ställer exempelvis frågan var de allt större placeringarna utomlands kommer in i finansräkenskaperna. Det är över huvud taget svårt att få en total bild av den finansiella statistiken. LO:s ekonomer däremot, anser att finansräkenskaperna håller god kvalitet, men menar att utlandssektorn inte stämmer med bytesbalansstatistiken.

Finansdepartementet pekar på att nationalräkenskapernas uppgifter om den kommunala sektorn är osäkra. Revideringarna är stora. Det förefaller, enligt *Finansdepartementet*, som att den kommunala redovisningen är illa anpassad till nationalräkenskapernas behov och lämnar stort utrymme för olika tolkningar.

Räkenskapsammandraget för kommuner har visserligen förbättrats de senaste åren, men brister kvarstår ännu, enligt användare vid *Socialdepartementet*, *Socialstyrelsen* och *SAF*. *Socialdepartementets* företrädare påpekar att det fortfarande finns mycket att göra när det gäller landstingens räkenskaper. En utredare vid *SAF* är missnöjd över att den upphandling av varor och tjänster som görs genom kommunala bolag inte kommer med i statistiken för kommunerna. Det finns också problem med uppgiftslämnandet, menar han. *Socialstyrelsens* företrädare menar att kommunerna inte har anpassat sina kontoplaner till det nya systemet. Det behövs mer kvalitetskontroll och ett löpande förbättringsarbete. SCB bör arbeta mer aktivt gentemot kommunerna för att få in rätt uppgifter.

Nationalräkenskaperna

Kvartalsräkenskaperna är mycket viktiga för flera tunga användare och det skapar stora problem när statistiken revideras kraftigt. Detta poängteras av *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet*, *Riksbanken* och några andra. *Konjunkturinstitutet* anser att de första preliminära utfallen är alltför osäkra att göra prognoser utifrån. LO:s ekonomer vill ha mer resurser för kvartalsavstämningar och skulle föredra två veckors senare publicering om det skulle ge högre kvalitet. Samtidigt påpekar de att beroendet av kvartalsräkenskaperna skulle minska om månadsstatistiken vore av hög kvalitet. *Nordeas* ekonomer anser å andra sidan att nationalräkenskaperna på kvartal håller bra kvalitet, men kunde komma snabbare.

Finansdepartementet och *Konjunkturinstitutet* betonar vikten av tillförlitlig statistik över de offentliga finanserna. Informationen baseras på de statliga och kommunala myndigheternas redovisning. Problemen uppstår vid översättningen från redovisningen till nationalräkenskapernas definitioner. Den offentliga konsumtionen, särskilt uppgifterna för staten, innehåller stor osäkerhet och felaktigheter. Det anser bl.a. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och företrädare för *Första AP-fonden* och *Ekonomistyrningsverket (ESV)*. *Konjunkturinstitutet* och ekonomen vid *Första AP-fonden* anser att det t.o.m. vore bättre att utgå från att den offentliga konsumtionen blir oförändrad när man gör prognoser. Hittills har det preliminära utfallet inte alls varit till hjälp i prognosarbetet. görs ofta stora revideringar av uppgifterna.

Uppfattningarna om statistiken över den statliga konsumtionen kan skilja sig mycket mellan t.ex. *Finansdepartementets* budgetavdelning, Riksrevisionsverket och nationalräkenskaperna. Ingen verkar vara säker på vem som har rätt, menar ekonomen vid *Första AP-fonden*. Det är också svårt, menar han, att få grepp om skillnaden mellan uppgifterna i nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna.

ESV:s användare menar att SCB skulle utgå mer från statens utgifter på aggregerad nivå och mindre från mer osäkra data på detaljnivå. I samarbete med *ESV* skulle man kunna använda tidsserieanalys och historiska samband för att uppskatta utvecklingen. Motsvarande uppgifter från t.ex. Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket och Riksskatteverket skulle sannolikt också ge bättre skattningar av statens konsumtion. *Konjunkturinstitutet* föreslår ett skärpt och enhetligt redovisningssystem för kommunerna för att komma till rätta med en del av problemet.

Ett stort problem när det gäller de statliga utgifterna är försvaret, menar *Konjunkturinstitutet* och företrädare för *ESV* och *Första AP-fonden*. Från företrädaren för *ESV* föreslås att SCB skall följa försvarets utgifter och försöka få en bra översättning av dessa till nationalräkenskaperna, då det kan röra sig om stora belopp som slår kraftigt från ett kvartal till ett annat. Det är också viktigt att SCB gör denna översättning på ett sätt som speglar verkligheten, vilket kräver nära kontakter med försvarsindustrin. SCB borde ställa högre krav på kvaliteten i uppgifterna från Försvarets Materielverk. SCB borde också informera om när försvarsmateriel (som legat i lager) räknas om till sektorräkenskaperna för att statistikanvändarna skall kunna tolka effekterna på lagerförändringen och på den statliga konsumtionen.

Finansdepartementet anser att särskilt de vid departementet som ansvarar för beräkningarna av de offentliga finanserna borde få en förvarning om vilka revideringar som är på gång. Vidare anser *Finansdepartementet* att när det gäller revideringar av produktion och användning så är det revideringar av förändringstalen som är av störst betydelse. När det gäller revideringarna av de offentliga finanserna är det däremot nivåalen som är av störst betydelse.

Revideringar och stora fel

Nationalräkenskaperna har ett visst mått av bristande tillförlitlighet, något som syns i revideringarna av dem. Denna syn delas av *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken*. Många andra användare har i intervjuerna haft samma syn. Det gäller företrädarna för *Första AP-fonden*, *Ekonomistyrningsverket*, *Industriens Utredningsinstitut*, *LO*, *Riksgäldskontoret*, *SEB*, *Aragon Fondkommission* och *Industriförbundet*. Dessutom menar flera av dessa att det finns systematiska fel (*bias*) i utfallet och att det borde göras en analys av skillnaden mellan preliminära utfall och senare definitiva utfall i nationalräkenskaperna. Flera användare, bl.a. *Finansdepartementet*, skulle vilja veta om det finns en *bias* i de tidigare skattningarna. *Landstingsförbundets* ekonom anser att nationalräkenskaperna har en *bias* mot att underskatta BNP-tillväxten i de tidigast publicerade siffrorna, vilket borde analyseras.

Konjunkturinstitutet uppger att ungefär hälften av det genomsnittliga prognosfelet för nästkommande års BNP kan förklaras av att prognoserna baserats på preliminär statistik som senare reviderats. Den genomsnittliga revideringen i nationalräkenskaperna uppgick enligt *Konjunkturinstitutet* till 0,75 procentenheter för perioden 1971-1997. Revideringarna har varit betydande även under senare tid menar *Konjunkturinstitutet*. Årssiffrorna för BNP reviderades upp med i genomsnitt 0,4 procentenheter för perioden 1990-1999. *Konjunkturinstitutet* finner att det föreligger en tendens till att underskatta tillväxten under 1990-talet.

Även *Riksbanken* och *Finansdepartementet* visar på liknande analyser. *Riksbanken* vill ha ett klagörande av orsakerna till den *bias* man uppfattar finns för andra halvan av 1990-talet, hur den skulle kunna åtgärdas samt ökad information om nationalräkenskapernas avstämningsregler. *Finansdepartementet* pekar i detta sammanhang på behovet av hög ekonomisk och analytisk

kompetens vid SCB. Det är också angeläget att den avstämning som sker av nationalräkenskaperna fungerar som en konsistensprovare med återrapportering till primärstatistiken.

Flera användare understryker betydelsen av god tillförlitlighet i statistiken. *Ekonomistyrningsverket* lämnar exempelvis prognoser för statens budget till regeringen som grundar sig på nationalräkenskaperna. Statistiken har en avgörande betydelse för regeringens beslut om att öka eller minska statens utgifter. Då regeringen har fattat beslut om olika utgifter eller besparingar är det svårt att ändra på besluten, även om det senare visar sig att det statistiska underlaget varit felaktigt.

Även SEB:s ekonomer pekar på konsekvenserna av stora revideringar. De menar att investeringsbesluten sannolikt hade blivit annorlunda om det första preliminära utfallet för 1998, som var 2,9 procent, hade legat närmare de slutliga utfallet på 3,6 procent. Det är viktigt att nationalräkenskaperna är oberoende av konsensus bland prognosmakare samt av den offentliga debatten om utvecklingen i ekonomin.

Revideringarna bör vara väntevärdesriktiga, anser ekonomerna vid bl.a. *Industriförbundet*, *Landstingsförbundet* och *SEB*. Det är en fråga som hör samman med statistikens tillförlitlighet. Det första utfallet av nationalräkenskaperna skall inte behöva revideras så kraftigt att utvecklingen helt måste omvärderas.

Industriens Utredningsinstitut menar att ett problem med tillförlitligheten i nationalräkenskaperna är att statistiken visar negativ driftöverskott för vissa branscher, vilket är orimligt.

Behov av mer analys

Ganska många användare tycker att SCB, särskilt för nationalräkenskaperna, borde presentera mer grundläggande analyser när statistiken publiceras. Flera pekar också på nyttan för SCB att arbeta mer med analys, t.ex. för att upptäcka svagheter i statistiken.

Finansdepartementet menar att en statistikproducent kan lära sig mycket av att göra egna prognoser. Samarbetet med Konjunkturinstitutet borde förbättras, exempelvis borde det finnas en bättre feedback vad gäller konsistensprovning, upptäckta fel etc. *Riksbanken* vill ha mer ekonomisk analys, t.ex. rimlighetsanalyser. Det finns redan hög kompetens för detta, men det verkar saknas ett forum.

Konjunkturinstitutet menar också att ökad analyskompetens vid SCB skulle vara ett sätt att komma till rätta med de stora revideringarna. Tidigare nedskärningar vid SCB har gjort att det inte har funnits någon möjlighet att öka denna kompetens. Men en sådan kompetens bör åter byggas upp och det bör tillföras resurser för detta. Då skulle nationalräkenskaperna kunna kvalitetskontrollera primärstatistiken mer än i dag. Även en företrädare för *ESV* föreslår att SCB borde ha en analysfunktion och göra motsvarande analyser som i dag görs vid Konjunkturinstitutet. Det skulle också möjliggöra kvalitetskontroller på ett tidigare stadium och mindre fel i publicerad statistik.

Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut (IUI)* menar att SCB måste ta ett kontinuerligt och systematiskt ansvar för den centrala forskningen i frågor om statistiken. Nationalräkenskaperna borde ha mer kontakt med forskare, alternativt öka den interna kompetensen för att bedöma och tolka statistik. De föreslår att det byggs upp en forskningsavdelning inom nationalräkenskaperna, som skall utveckla metoder och arbeta med löpande kvalitetskontroller och analyser av statistiken. Det behöver dock inte bli som i Norge (med ett inbyggt Konjunkturinstitut), men erfarenheterna från Norge bör tas till vara. Alternativt kan SCB lägga ut själva forskningsinsatsen. Dessutom borde SCB publicera mer analyser av statistiken och dess tillförlitlighet. Konferenser om beräkningsmetoder o.d. vore också bra och ett sätt att få in fler forskare i statistikproduktionen. Det internationella samarbetet ställer också ökade krav på kvalitetsutveckling i form av forskning runt statistiken.

Landstingsförbundets ekonom menar också att klyftan mellan forskningsvärlden och utvecklingen av nationalräkenskaper har varit stor i Sverige under en lång tid. Vidare skulle formerna för nationalräkenskapernas konsistensprövning i slutfasen av arbetet behöva utvecklas. SCB borde se över hur man gör i andra länder vad gäller analys, arbetsmetoder etc. Ekonomen vid *Första AP-fonden* vill att SCB har en permanent resurs som följer förändringar i samhället. Förhoppningsvis kan man då upptäcka nya mönster och företeelser som påverkar ekonomin och därmed få underlag som gör att det nya kan fångas in i statistiken.

Exportrådets ekonom menar också att SCB lättare skulle hitta svagheter i statistiken om de arbetade mer med analys. Ekonomen vid *Handelsbanken* menar att samarbetet mellan Konjunkturinstitutet och SCB borde intensifieras, vilket skulle ge mer utrymme för ekonomisk analys vid SCB. Flera användare, bl.a. från

Landstingsförbundet, Kommunförbundet, Medlingsinstitutet, Posten och LO vill att SCB, särskilt nationalräkenskaperna, får ett utökat ansvar för att tolka och analysera statistiken.

Behov av mer granskning av primärstatistiken

SCB borde ägna mer tid åt att granska uppgifterna i primärstatistiken för att förbättra tillförlitligheten. Det är en uppfattning som delas av flertalet användare t.ex. *Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet*.

Finansdepartementet menar att granskningen av primärstatistiken skulle bli bättre om samarbetet mellan nationalräkenskaper och primärstatistiken fördjupades. När fel upptäcks borde det fungera så att nationalräkenskaperna kontaktar ansvariga för primärstatistiken. De bör i sin tur kontakta företagen för att få rätt uppgifter, så att nationalräkenskaperna kan korrigeras. Detta förfaringsätt borde vara mer självklart.

Landstingsförbundets ekonom hävdar att mer företeelser i statistiken som försämrar tillförlitligheten borde filtreras bort. Stora hopp i statistiken, t.ex. beroende på att företag bytts ut i urvalet, förklaras inte. Sådana inkonsistenser bör kontrolleras, redovisas och förklaras, allra helst justeras. Andra länder verkar vara bättre på detta, dvs. att göra konsistenskontroller och åtgärda fel.

Kommunförbundets utredare föreslår att SCB skall granska uppgifterna för kommunernas konsumtion efter ändamål i kommunernas räkenskapsammandrag (KRS) omedelbart efter det att siffrorna har publicerats. Då skulle man kunna komma till rätta med eftersläpningen, som nu är ett år. Ett annat argument för att göra detta granskningsarbete så snabbt som möjligt är att det annars kan bli för sent gå tillbaka och få rätt uppgifter från kommunerna.

Fel i grundstatistiken (KRS) handlar ofta om att kommunerna lämnat fel uppgifter. Det kan i sin tur bero på att kommunerna inte har förstått definitionerna i enkäten de fyller i. Definitionerna överensstämmer inte med kommunernas egna. Kommunerna får följa en kontoplan för att översätta sina definitioner till SCB:s, vilket inte verkar fungera helt. SCB borde satsa på mer utbildning för uppgiftslämnarna.

Sveriges Verkstadsindustriers ekonomer menar att brister i tillförlitligheten vanligen beror på att SCB har fått in felaktiga

uppgifter från företag. Genom egna kontroller med stora verkstadsföretag framgår att felet ofta beror på att uppgiftslämnarna har missuppfattat SCB:s frågeformulär, t.ex. om uppgifterna skall avse verksamheten i Sverige eller hela koncernen.

3.4 Aktualitet

Sammanfattning

Meningarna är delade bland användarna om behovet av snabbare statistik och med vilken periodicitet den skall publiceras. Flera användare vill gärna ha snabb statistik och gärna per månad. Andra tycker att det i vissa fall räcker med kvartalsuppgifter, som är säkrare. Många anser att ökad snabbhet inte får medföra sämre kvalitet på statistiken. Några föredrar snabbare publiceringar, även om det innebär ökad osäkerhet i statistiken.

Exempel på statistik som användare vill få snabbare är nationalräkenskaper på både kvartal och år. Flera skulle vilja ha s.k. *flash estimates* av de kvartalsvisa nationalräkenskaperna, dvs. uppskattningar som bygger mer på korttidsindikatorer och prognoser. Vidare vill flera ha snabbare statistik över utrikeshandel, detaljhandel, aktivitetsindex, inkomststatistik, kommunernas räkenskaper, bruttoregionalprodukt m.m.

Dessutom tillkommer de ökade kraven från EU på snabbare nationalräkenskaper. Den s.k. *Action Plan on EMU Statistical Requirements*, som antogs av Ecofinrådet i september 2000, innehåller krav på snabbare statistik på EU-nivå (se avsnitt 4.1).

Aktualitet och kvalitet

Flera användare anser att en snabbare publicering av den svenska statistiken är önskvärd, men att en uppsnabbning inte får ske på bekostnad av kvaliteten. *Konjunkturinstitutet (KI)* ser behovet av en uppsnabbning och hänvisar till situationen i USA. Samtidigt menar dock *KI* att en sammantagen bedömning är att kvalitetsaspekten bör prioriteras framför snabbheten i publiceringen. Även användare från *Företagarnas Riksorganisation, SEB, Sveriges Verkstadsindustrier, TCO* m.fl. föredrar kvalitet före snabbhet. *Handelsbankens* ekonom tycker att snabbare statistik måste vägas mot risken att tillförlitligheten försämras i statistiken. Det är i vissa fall bättre att invänta tillförlitligare data, t.ex. över utrikeshandeln.

Ekonomerna vid *Industriens Utredningsinstitut (IUI)* anser att det viktigaste är att statistiken är korrekt när den publiceras. Även om snabbhet har låg prioritet för dem anser de att det är bekymmersamt när årsdata i vissa fall är över två år gamla när de publiceras. *IUI:s* ekonomer anser att även snabbstatistiken över konjunkturindikatorer bör ha en hög kvalitet. De ser hellre att några få indikatorer tas fram, som har hög kvalitet, än fler med lägre kvalitet.

Det finns emellertid även användare, som anser att de kan hantera en ökad osäkerhet i statistiken, till följd av att den snabbas upp. Ekonomen vid SAF menar att SCB även skulle kunna höja sin status genom att leverera statistiken snabbare. SCB skulle då synas mer utåt, eftersom snabba uppgifter är så eftertraktade. *Riksgäldskontorets* ekonomer vill gärna ha snabba (uppskattade) indikatorer. Det är viktigt att snabbt hitta vändpunkterna i ekonomin. Då är det bättre med goda uppskattningar som kommer snabbt än definitiv statistik som dröjer.

EU har också framfört krav på snabbare statistik. Det krävs bl.a. som underlag för den ekonomiska politiken inom EU samt som underlag för den europeiska centralbankens (ECB) penningpolitik. Snabb statistik behövs för snabba beslut och därmed ökar även kraven på att statistiken kan tas fram lika snabbt i medlemsländerna. I den s.k. *Action Plan on EMU Statistical Requirements*, som antogs av Ekofinrådet i september 2000, handlar behoven mycket om uppsnabbning av de kvartalsvisa nationalräkenskaperna.

Snabbare nationalräkenskaper

Flera viktiga användare bl.a. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken* vill få en snabbare publicering av nationalräkenskaperna. Det får emellertid inte resultera i sämre kvalitet, enligt flera. *Riksbanken* påpekar att endast smärre förändringar har skett i produktionstiden för de kvartalsvisa nationalräkenskaperna under senare år. Förändringar har samtidigt skett i omvärlden. Svenska företag har förkortat tiden för publicering av delbokslut och i flera jämförbara länder publiceras motsvarande nationalräkenskaper snabbare än i Sverige. Möjligheten av att förkorta produktionstiden för nationalräkenskaperna bör därför prövas.

Konjunkturinstitutet menar att arbetet med att leverera prognoser till Finansdepartementet skulle underlättas om de kvartalsvisa nationalräkenskaperna levererades snabbare. Nu kommer ibland statistiken efter det att *Konjunkturinstitutet* har lämnat sina prognoser till Finansdepartementet. För närvarande publiceras de kvartalsvisa nationalräkenskaperna vanligtvis med drygt 10 veckors eftersläpning. En kortare eftersläpning i publiceringen är önskvärd ur många synpunkter, bl.a. på grund av det inflytande som utfallen får på penningpolitikens uppläggning.

Vidare hävdar *Konjunkturinstitutet* att de inte har någon stor hjälp av "snabben" (de preliminära nationalräkenskaperna för andra kvartalet som kommer i augusti). Osäkerheten är för stor, enligt *KI*. De påpekar att USA använder en annan metod än Sverige för att ta fram ett preliminärt utfall för andra kvartalet. USA:s metod baseras mer på indikatorer och prognoser.

Även användare från bl.a. *Aragon Fondkommission* och *Kommunförbundet* är osäkra på kvaliteten i de uppsnabbade redovisningarna av nationalräkenskaperna för andra kvartalet. Utredningen borde ta reda på hur USA tar fram så snabba BNP-siffror på kvartal samtidigt som revideringarna är måttliga, anser ekonomen vid *Aragon Fondkommission*. En kartläggning borde också göras av revideringshistoriken i de svenska nationalräkenskaperna, anser de. *Nordeas* ekonomer menar däremot att erfarenheterna från snabbpubliceringen i Sverige av andra kvartalet är goda och borde utvidgas till alla kvartal.

Landstingsförbundets ekonom är frågande inför valet av metod i Sverige för att ta fram snabbversionen av nationalräkenskaperna för andra kvartalet. SCB har valt en traditionell beräkningsmetod, men utifrån ofullständiga uppgifter för kvartalet. Andra länders metoder för att ta fram snabbare kvartalsberäkningar bör studeras för att se vilken kvalitet "prognoserna" har. Det bör göras en grundlig utvärdering av detta, för att eventuellt motivera SCB att gå över till en annan metod. Med den metod som används i dag kan man inte göra kvartalsstatistiken mycket snabbare, tror *Landstingsförbundets* ekonom.

Exempel på länder som tar fram snabba kvartalsvisa nationalräkenskaper med mindre påföljande revideringar är USA och Nederländerna enligt *SAF:s* ekonom. Man vill gärna ha snabbare nationalräkenskaper, t.ex. som i USA. Det bör dock framgå vilka antaganden, som har gjorts för att komma fram till "prognoserna". Han menar att det redan idag är så att det första utfallet i de svenska nationalräkenskaperna har stora inslag av uppskattningar,

eftersom bedömningen vilar på mycket preliminära och ofullständiga uppgifter. *FöreningsSparbankens* ekonomer vill också ha snabba nationalräkenskaper enligt amerikansk modell (preliminära följt av reviderade och definitiva). Snabbheten är viktig.

Några användare vill också ha någon form av *flash estimates*. Det finns användare som vill ha snabbare nationalräkenskaper även om det innebär en högre grad av uppskattningar i de första preliminära utfallen. *Riksbanken* vill gärna få *flash estimates*, om kvaliteten blir bra. BNP-deflatorn skulle med en snabbare publicering vara intressant som penningpolitisk indikator. Kvaliteten får dock inte försämrats nämnvärt. Det borde gå att snabba upp processen utan att detta sker, menar *Riksbanken*.

Ekonomerna vid *Nordea* vill också gärna ha "flashar" över BNP. Finland har en bra BNP-indikator, påpekar de. Aktivitetsindex, (som är en snabbindikator för Sveriges BNP, framtagen av SCB), bör också komma snabbare, anser de. De har själva tagit fram ett eget liknande index som är sammanvägt från olika källor (detaljhandel, bilregistrering, sysselsättning), som de tycker fungerar bra som alternativ till Aktivitetsindex.

Det finns också användare som vill invänta säkrare och fullständigare uppgifter framför att få snabbare nationalräkenskaper. Ekonomen vid *Första AP-fonden* anser att kvaliteten på de kvartalsvisa nationalräkenskaperna är väsentlig. Därför bör statistiken publiceras först när resultatet är stabilt. Det är mer väsentligt än snabbare siffror som senare revideras avsevärt. Snabbare publicering bör heller inte ske med hjälp av större inslag av uppskattningar och prognoser utifrån ett ofullständigt grundmaterial. Ekonomen vid *Handelsbanken* anser att SCB:s resurser bör läggas på kvalitetsförbättringar snarare än på statistikens snabbhet. Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* vill ha snabbare publicering av de kvartalsvisa nationalräkenskaperna på grov nivå, med en senare uppdatering på mer detaljerad nivå.

Nationalräkenskapernas årsstatistik borde kunna snabbas upp betydligt, enligt användarna vid *Kommunförbundet och Organisationskommittén för ett analysinstitut* m.fl. Det gäller inte minst företagsstatistiken, som går in i årsräkenskaperna. Nationalräkenskapernas årsstatistik för kommunerna efter ändamål kommer med ca ett års eftersläpning.

Det stora problemet vid produktionen av miljöräkenskaper är den sena tillgången på data från nationalräkenskaperna, hävdar *SCB:s program för miljöräkenskaper*. Om underlaget från nationalräkenskaperna var tillgängligt samtidigt med statistik från andra

källor skulle årsstatistiken kunna presenteras 13 månader efter utgången av referensåret jämfört nuvarande fyra års eftersläpning. I andra länder, exempelvis Nederländerna och Danmark, tas motsvarande statistik fram snabbare och uppdateras löpande. De två nämnda länderna har tillgång till ett helt annat material. Kompetensmässigt ligger Sverige väl i linje med Nederländerna och Danmark, som är de mest framstående i Europa, men problemet ligger i de långa väntetiderna på statistik.

Konjunkturinstitutet har samma behov av input-output-tabeller som miljöräkenskaperna. Då det gäller den miljöekonomiska statistiken har det hänt att arbetet på *Konjunkturinstitutet* blivit fördröjt av att nationalräkenskaperna inte kunnat leverera siffror internt till miljöstatistiken. Enskilda företag vill dessutom använda miljöräkenskaperna för att jämföra sig mot branschen, men då krävs det aktuell statistik på detaljerad nivå. De som arbetar med miljöräkenskaperna skulle dessutom vilja titta på samband mellan konjunkturutvecklingen och påverkan på miljön, men det går inte eftersom det saknas aktuella miljöräkenskaper.

Önskemål om snabbare statistik på övriga områden

Användarna nämner även andra områden än nationalräkenskaperna där de tycker statistiken bör snabbas upp. *Industriförbundets* ekonomer påpekar att den nya ekonomin ställer högre krav på statistikens aktualitet eftersom det sker så snabba förändringar i ekonomin.

Det är ett minimikrav att årsstatistik presenteras under loppet av efterföljande år, anser ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut (HUI)*. *Industriförbundets* statistik användare menar att årsstatistiken bör färdigställas senast ca fyra månader efter årets slut. Det är enligt *FöreningsSparbankens* ekonomer allvarligt att viss statistik dröjer flera år. Ett par exempel är inkomststatistiken, som har två års eftersläpning, och bruttoregionalprodukten, BRP, som har 4-5 års eftersläpning. En så lång eftersläpning gör att statistiken inte går att använda, menar de.

Kommunernas räkenskaper (KRS) kommer med för lång eftersläpning, anser *Kommunförbundets* utredare. En uppsnabbning skulle kunna ske om granskningen av uppgifterna i KRS för att fördela konsumtionen på ändamål gjordes omedelbart efter det att KRS har publicerats. Ekonomen vid SAF påpekar att kommunernas räkenskaper för 1999 kom först i

oktober/november 2000 med den nedbrytning som SAF behöver. Det vore önskvärt om de kunde komma vid halvårsskiftet i stället.

Den regionala omsättningsstatistiken är för sen, anser ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut*. *Nordeas* ekonomer anser att regional statistik generellt borde komma oftare. De senaste uppgifterna över bruttoregionalprodukten (BRP) avser år 1996. Även den regionala arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) publiceras med för lång eftersläpning (nu finns uppgifter endast t.o.m. 1998), menar *Kommunförbundets* ekonomer.

Företrädarna för *Medlingsinstitutet* tycker att det är bra att årsstatistiken eller den s.k. strukturstatistiken över bl.a. lönenivåer m.m. skall börja produceras snabbare och presenteras redan den 15 maj för föregående år. Eftersläpningen har tidigare varit ungefär ett år. De anser att utfallen från den kortperiodiska lönestatistiken bör kunna användas för att ta fram preliminära årsuppgifter innan de definitiva siffrorna kommer. Den kortperiodiska statistiken brukar stämma ganska väl med den efterföljande årsstatistiken.

Så kallad kompetensstatistik (årsstatistik) på individnivå borde också kunna snabbas upp, enligt experten från *Organisationskommittén för ett analysinstitut*. Denna statistik hämtas bland annat från utbildningsregistret. Det har varit stora förseningar i statistiken, vilka har berott på förändringar av IT-miljön m.m. En lösning vore att SCB får tillräckligt med resurser för att säkra den löpande verksamheten.

Industriproduktionsindex liksom orderstatistiken borde komma tidigare. Det anser bl.a. ekonomerna vid *FöreningsSparbanken*, *Exportrådet* och *SAF*. Månadsstatistiken för detaljhandeln borde också komma snabbare, anser bl.a. *Exportrådets* ekonom. I USA publiceras detaljhandelsstatistiken för november i mitten av december. Det borde även gå i Sverige, menar han. *Postens* ekonomer efterlyser också snabbare siffror över detaljhandeln. Kortare produktionstid borde kunna uppnås bl.a. med hjälp av elektronisk datainrapportering, t.ex. via Internet. *TCCO:s* ekonomer vill gärna ha vissa indikatorer snabbare, t.ex. detaljhandel och bilförsäljning.

Exportstatistiken är för sen, anser *Exportrådets* ekonom. Företrädaren för *Kommerskollegium* påpekar att den detaljerade statistiken över utrikeshandeln publiceras ca 2,5 månad efter beskriven månad. Detta kan jämföras med betalningsbalansstatistiken, som tar en månad kortare att framställa. Här har naturligtvis den skilda detaljeringsgraden i de båda materialen stor betydelse, men vid en internationell jämförelse. Man konstaterar

att många medlemsstater i EU publicerar sin detaljerade utrikes-handelsstatistik snabbare än Sverige.

Periodicitet

Vissa användare har behov av månadsstatistik, främst som indikator för den senaste utvecklingen på olika områden. Andra anser att viss statistik skulle kunna komma med längre intervaller.

Månadsstatistikens viktigaste användningsområde är att fungera som indikatorer för nationalräkenskaperna, som publiceras med större eftersläpning. Det framhåller *Finansdepartementet*. Månadsstatistiken är också i många fall input till nationalräkenskapernas kvartalsberäkningar. *Finansdepartementet* påpekar vidare att den framtida (delvis påbörjade) utbyggnaden av kvartalsvis redovisning av de offentliga finanserna kommer att spela en viktig roll för uppföljningen av finanspolitiken. Ekonomen vid *Första AP-fonden* tycker att det vore önskvärt att en månadsindikator för offentlig sektor (konsumtion, produktion, sysselsättning m.m.).

Nordeas ekonomer menar att månadsstatistiken behövs, även om osäkerheten är relativt stor. Den behövs bl.a. för snabba analyser och för att upptäcka förändringar. *Sveriges Verkstadsindustriers* ekonomer är i behov av månadsstatistiken och vill inte gå över till att enbart få kvartalsuppgifter. Även ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* föredrar månadsstatistik framför kvartalsstatistik, särskilt som underlag för prognoser. *FöreningsSparbankens* ekonomer anser att statistiken över nya företagsetableringar produceras med för lång periodicitet. Nuvarande årsstatistik borde utvecklas till kvartals- eller halvårsdata.

Det finns även användare som tycker att viss statistik skulle kunna publiceras med längre intervaller. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* anser att det ibland är överdrivet att redovisa statistik på månad, kvartal kan räcka. Detta gäller t.ex. industriproduktion och orderstatistik, som är sena och osäkra. Den statistiken brukar revideras relativt kraftigt och kan därför vara vilseledande. Dessutom är det problem att få in uppgifter från företagen per månad. Ofta stämmer månadsstatistiken dåligt med uppgifter direkt från företag och med konjunkturbarometrar. Även för producentprisindex kan kvartalsredovisning vara tillräckligt. Han tror att Danmark har PPI endast på kvartal.

Landstingsförbundets ekonom har inte behov av mer frekvent statistik. Snarare borde man gå åt andra hållet, t.ex. vad gäller

Hushållens inköpsplaner (HIP) och Industriproduktionsindex. Det skulle räcka om de kom varannan månad. Investeringsenkäten är ett undantag. Den borde komma fyra gånger per år istället för tre.

Förseningar från uppgiftslämnarna

En av orsakerna till varför viss statistik kommer sent sammanhänger med problem att få in uppgifter från företag, vilket bl.a. ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* påpekar. *Riksbanken* tror att en enkät till företagen om uppgiftslämnandet skulle kunna ge nyttig information. För att komma till rätta med problemet föreslår företrädare för *Exportrådet* att SCB etablerar personlig kontakt med åtminstone de största företagen. Företagen bör också få klara instruktioner om vilka uppgifter de skall lämna. Beroendet av ett fåtal storföretag gör att statistikens kvalitet till stor del hänger på om dessa företag rapporterar in rätt siffror till SCB.

Riksbanken undrar om det går att dra nytta av de snabbare delärsboksluten från företagen då uppgifter skall samlas in från dem. De undrar också om det går att utnyttja skraddarsydd programvara för att söka information i företagens ekonomisystem. Även detaljhandelsstatistiken är sen och borde med dagens teknik (datoriserade rutiner i butikerna) kunna snabbas upp, menar *Riksbanken*.

3.5 Detaljeringsgrad

Sammanfattning

Synpunkter på statistikens detaljeringsgrad skiljer sig starkt mellan användarna. Användare som till största delen ägnar sig åt makroekonomisk analys använder i huvudsak aggregerade data. Användare med smalare verksamhetsområde har ofta behov av mycket detaljerade siffror.

Önskemål om mer detaljerad statistik avser ett stort antal områden. Det gäller bl.a. IT-investeringar, tjänster, regional statistik och internationellt jämförbara räkenskaper för hälso- och sjukvård. Andra områden där mer detaljerad redovisning efterfrågas är utrikeshandel med tjänster, export- och produktionsstatistik, detaljhandel, nya företag, investeringar, sysselsättning och småföretag.

Statistiken över kommunernas verksamhet är däremot för detaljerad enligt några och bristfällig enligt andra. Utrikeshandeln med varor uppfattas av många användare som för detaljerad. Statistiken innehåller för många varukoder och är anpassad för helt andra ändamål än statistikproduktion (tullverksamhet). Det stora antalet varukoder gör det också svårt för företagen att lämna uppgifter. Samtidigt finns det användare, som arbetar med och analyserar utrikeshandeln och som anser att detaljeringsgraden för utrikeshandeln är helt nödvändig.

Intresset för statistik där företagen kan jämföra sig mot sin egen bransch har ökat. Detta kan också vara ett sätt att öka intresset för uppgiftslämnandet. Flera nämner att nomenklaturen som företagen klassificeras efter inte speglar dagens näringsliv. Det är viktigt att nomenklaturen kontinuerligt förändras i takt med att samhället gör det.

Synpunkter på detaljeringsgraden

Riksbanken använder i huvudsak statistik på aggregerad. Prisstatistiken är ett viktigt undantag. Även utrikeshandeln studeras på lägre nivåer. Samtidigt finns en tendens till att den makroinriktade ansatsen "slagit i taket" (då makrodata saknas). Studier baserade på mikrodata i form av tvärsnittsstudier kan bli ett nödvändigt komplement. Ett exempel på ett område där en sådan ansats är aktuell är studier av produktivitetsutvecklingen. *Konjunkturinstitutet* anser att detaljerad statistik av låg kvalitet skall tas bort. Det är bättre att få högre kvalitet på aggregerade nivåer. *LO:s* ekonomer arbetar helst på aggregerad nivå.

Finansdepartementet anser att detaljeringsgraden i den statistik som är tillgänglig i många fall är tillräcklig för den ekonomiska avdelningens behov när det gäller underlag för bedömningen av utvecklingen av produktion och användning. *Finansdepartementet* påpekar att i den mån statistikens tillförlitlighet på aggregerad nivå påverkas av detaljeringsgraden av myndigheters och företags inrapportering bör det övervägas om uppgiftslämnarnas rapportering skall vara mindre utförlig. Samtidigt menar *Finansdepartementet* att statistiken måste anpassas så att förändringarna i ekonomin belyses bättre, vilket bl.a. illustreras av att statistiken för tjänstesektorn och IT-investeringar inte har varit tillräckligt detaljerad de senaste åren.

Det finns också användare, som i allmänhet föredrar mer detaljerad statistik. Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* anser att det behövs disaggregerade data, men det är viktigt att inte aggregaten ändras. Professorn vid *Uppsala universitet* menar att det viktiga är att kunna följa samma grupp av företag och individer under lång tid. Själva indelningen är mindre viktig. De senaste åren har allt fler forskare börjat arbeta med mikromaterial. Då slipper man problemet med omklassificeringar. *SACO:s* utredare anser att det är viktigt med mer detaljerad statistik, så att man kan följa individer och företag över tiden. *TCO:s* ekonomer menar att mer detaljerade beskrivningar kan redovisas i efterhand. Detaljerade indelningar underlättar tillbakskrivningar för längre tidsserier. Det vore bra att kunna lyfta ut vissa branscher och varugrupper för att beräkna nya tidsserier bakåt.

Synen på utrikeshandeln med varor är annorlunda. Här är detaljeringsgraden enligt många användare alltför stor. *Finansdepartementet* anser att utrikeshandelsstatistiken är för detaljerad, vilket också innebär en belastning för företagen. *Konjunkturinstitutet* har liknande synpunkter och menar att detaljrikedomen har sitt ursprung i det gamla systemet då Tullverket skulle registrera all utrikeshandel. Det passar inte dagens system och behov. Dessutom är kvaliteten låg på detaljnivå.

Kommerskollegiums företrädare framhåller däremot att den nuvarande detaljerade nedbrytningen på varugrupper är nödvändig. *Exportrådets* ekonom vill också ha en mycket detaljerad nedbrytning av varuhandeln. Man har dock andra invändningar. Utrikeshandelsstatistiken med varor är anpassad för tulldeklarationer, vilket är föråldrat. Syftet med statistiken bör styra dess innehåll och utformning. Den borde enligt *Exportrådet* anpassas till användarnas behov och till "den nya ekonomin". En ny nomenklatur bör tas fram och förnyas löpande. Branschindelningen är för närvarande föråldrad och bör grupperas om efter nya branscher och branschaggregat. Nu finns det onödigt mycket statistik för t.ex. jordbruk och fiske, som väger betydligt mindre i ekonomin än tidigare. Exportstatistiken bör också vara uppdelad efter målgruppssektor (till vem varan säljs).

Frågan om hur detaljerad branschindelning som krävs har kommenterats av flera användare. Ekonomerna vid *Industriens Utredningsinstitut* tycker att statistiken redovisas på en alldeles för aggregerad nivå och att den senaste omläggningen av näringsgrensindelningen (SNI) innebär en försämring. Nationalräken-

skapernas branschaggregat är större än tidigare, vilket ses som en nackdel. Det är stor diskrepans mellan utrikeshandelsdata, som är betydligt mer detaljerade än nationalräkenskapsdata. Det finns ofta mer detaljerade data i nationalräkenskaperna som ej publiceras, men det kostar att få del av dessa vilket kan bli för dyrt för t.ex. en enskild forskare. *Landstingsförbundets* ekonom framhåller att SCB borde ge ut en form av årsbok över nationalräkenskaperna med utökad detaljerad statistik och andra indelningar av sektorer.

En utökad och moderniserad branschindelning efterfrågas också av *SAF:s* ekonom. Behovet av statistik nedbruten på detaljerade branscher ökar. Om inte SCB kan leverera den statistiken kommer allt fler branschorganisationer och företag att själva ta fram statistik om sin egen bransch menar de. En annan aspekt är att SCB skulle kunna få fler företag att lämna uppgifter om de fick information om utvecklingen för respektive företags bransch. Det finns ett stort behov bland företagen att kunna jämföra sin utveckling med branschens. Ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* vill ha branschuppgifter på tvåställig nivå och har inte behov av mer detaljerade uppgifter än så. En orsak är risken att enskilda företag kan identifieras.

Statistikens sektorindelning är också föremål för synpunkter. *Finansdepartementet* anser att när det gäller indelningen i sektorer borde Företagsdatabasen följa nationalräkenskapernas definitioner och avgränsningar. "Privat sektor" i Företagsdatabasen är inte en adekvat indelning. I nationalräkenskaperna använder man istället begreppet "näringsliv". Hanteringen av affärsverken skiljer sig också.

Ekonomerna vid *Första AP-fonden* menar att indelningen av industrin i olika sektorer borde moderniseras och anpassas till vad som används på finansmarknaden och som speglar aktuella viktiga branscher. Ett exempel är Morgan & Stanleys sektorer där IT är en sektor, traditionella verkstadsföretag, läkemedels-, bioteknikbranschen samt råvaror är andra. SCB borde göra en liknande indelning och försöka omklassificera företagen.

Exportrådets ekonom vill att orderstatistiken skall delas upp på stora och mindre företag för att belysa storföretagens betydelse för utvecklingen totalt. Genom att komma överens med företag skulle man kunna publicera företagsnamn och kunna identifiera orsaken till att ordervolymen ökar eller minskar. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* saknar de små företagen i statistiken. Det finns ett behov av att kunna jämföra företag av olika storlek.

Behovet av regional statistik framhålls av *Företagarnas Riksorganisation*. *FöreningsSparbankens* ekonomer betonar också behovet av regional statistik och menar att regioner, inte nationer blir mer intressanta i den nya ekonomin.

Behov av ytterligare nedbrytningar av statistiken framkommer på ett stort antal andra områden. Ekonomen vid *Exportrådet* vill ha produktionsstatistik uppdelad efter målgruppssektor (köpare). *Industriförbundets* användare tycker att man borde ha funktionsindelade investeringar i investeringsstatistiken t.ex. marknadsföring. *Postens* ekonomer vill gärna ha investeringsstatistiken uppdelad efter ändamål. Företrädaren för *Medlingsinstitutet* påpekar att det saknas tillräckligt detaljerad lönestatistik för tjänstemän i strukturstatistiken. En uppdelning på delkomponenter bör kunna göras (det görs i den kortperiodiska statistiken).

FöreningsSparbankens ekonomer vill ha mer detaljerad statistik på flera områden. Statistiken över detaljhandeln behöver vara mer disaggregerad för att kunna analysera strukturskillnader. Även statistiken över nya företag bör vara mer detaljerad för att möjliggöra analyser av vilka egenskaper som är typiska för nya företag. Statistiken över investeringar och sysselsättning skulle också behöva var mer detaljerad.

Kommunförbundets utredare har uppfattningen att kommunernas räkenskapsammandrag är onödigt detaljerade (ca 2 700 variabler samlas in från kommunerna). Uppgifter som inte används till nationalräkenskaperna respektive för nyckeltal skulle kunna tas bort. Kommunerna använder i huvudsak "nyckeltal" och inte alla detaljerade primärdata. De har gjort egna "skuggberäkningar" av hur SCB räknar på kommunernas konsumtion, och bedömer att metoden är onödigt detaljerad. Ungefär samma resultat skulle nås utifrån större aggregat. *Kommunförbundets* utredare skulle kunna föreslå vilka poster som nationalräkenskaperna bör räkna på och vilka detaljberäkningar som skulle kunna tas bort.

Ekonomen vid *Landstingsförbundet* menar att statistiken tenderar att antingen vara totalt aggregerad eller helt nedbruten. Ofta behövs en nivå däremellan. Det är ofta för stort fokus på aggregerad nivå, t.ex. vad gäller offentlig sektor. Sjukvården borde t.ex. delas in i några huvudgrupper.

Socialdepartementets företrädare vill ha mer detaljerad statistik över produktionen uppdelad på ändamål. Man vill även kunna se de egentliga hushållen i nationalräkenskaperna, exklusive hushållens ideella organisationer. Vidare bör öppen respektive slutet

primärvård särredovisas i statistiken. I vissa urvalsundersökningar är urvalet för litet för att man skall kunna analysera speciella grupper.

Socialstyrelsens utredare påpekar att Sverige inte kan leverera den detaljerade statistik som behövs enligt OECD:s och Eurostats räkenskaper för hälso- och sjukvård. SCB bör därför se till att landsting och kommuner anpassar sin redovisning så att den kan användas som indata till nationalräkenskaperna och för OECD:s ”*System of Health Accounts*” (SHA). Hälso- och sjukvårdskostnader bör kunna delas upp på kön samt åldersgrupper.

Utgiftsbarometern går inte att bryta ned på de hushållsgrupper som *Socialstyrelsens* användare är intresserade av. Det beror till stor del på att urvalet för undersökningen är för litet. Dessutom vill man ha statistik över arbetade timmar uppdelat på ändamål samt sysselsättning och kostnader uppdelat på verksamhetsområden och personalkategorier inom offentlig sektor, inte minst för sektorn vård och omsorg. Detaljerad statistik över produktiviteten i kommunernas räkenskapssammandrag är också ett önskemål.

3.6 Tidsserier

Sammanfattning

Flertalet användare tycker att SCB borde prioritera tidsserier i större utsträckning. Den största bristen är att de nya nationalräkenskaperna bara finns från 1993. Många forskare är helt beroende av långa och väldokumenterade tidsserier. Många pekar också på att det är ineffektivt och blir mycket sämre när många användare tvingas göra egna länknings av SCB:s material. Några användare, främst från den finansiella sektorn, tycker dock att aktuell statistik är viktigare än att använda tidsserier långt tillbaka i tiden.

Behovet av långa tidsserier

Finansdepartementet, *Konjunkturinstitutet*, *Riksbanken* och ett stort antal andra statistikanvändare uttrycker ett stort behov av långa tidsserier. Man är enig om att det behövs en ambitionshöjning på detta område.

Tidsserier är mycket viktiga i analyser av ekonomiska skeenden. Det största problemet är enligt bl.a. *Finansdepartementet* och

Konjunkturinstitutet att det för närvarande endast finns mer detaljerade nationalräkenskaper enligt ENS 1995 fr.o.m. 1993. Några som inte prioriterar tidsserier så högt vill i alla fall ha längre tidsserier för nationalräkenskaperna. I detta sammanhang bör också bibehållen jämförbarhet mellan år i tidsserierna framhållas när det gäller omläggningar av undersökningar, menar *Finansdepartementet*. Förbättringar och förändringar av statistiken är nödvändiga. Samtidigt är det viktigt att jämförbarheten mellan två år bibehålls, t.ex. genom dubbelmätning enligt både den nya och gamla metoden under en viss period.

Konjunkturinstitutet har i sitt prognos- och modellarbete behov av långa, enhetliga tidsserier. De serier som finns har många nivåbrott. Nationalräkenskaperna bör enligt *KI* länkas tillbaka till åtminstone 1950. Det är viktigt att nationalräkenskaperna utgör källan för analytisk förståelse av utvecklingen i svensk ekonomi, dvs. tidsserierna bör vara så långa som möjligt för att vetenskapliga empiriska metoder skall kunna användas. En dokumentation av tillvägagångssättet vid länkningen bör också publiceras. Ekonomen vid *Handelsbankens* påpekar att det borde finnas information om vad som händer med kvartalsserierna bakåt i tiden när årsstatistiken har reviderats.

Uppfattningen om hur långa tidsserier som behövs varierar starkt. *Finansdepartementet* och ekonomen vid *Första AP-fonden* m.fl. vill ha tidsserier på ungefär 30 år. Användare vid *SEB* och *Socialstyrelsen* vill gärna ha årsdata fr.o.m. 1960-talet. Professorn vid *Uppsala universitet* har behov av minst 60 observationer, eller 15 års kvartalsdata, för sina ekonometriska modeller.

Riksbanken och företrädare för *Industriens Utredningsinstitut* och *Företagarnas Riksorganisation* uttrycker många användares önskemål om tillgång till riktigt långa tidsserier på SCB:s hemsida för några av de viktigaste ekonomiska indikatorerna, t.ex. BNP och inflation.

Ett antal användare anser emellertid att SCB inte skall göra alltför stora satsningar på tidsserier utan i stället lägga mer resurser på aktuell statistik. Detta är synpunkter som uttryckts av användare från *Handelsbanken*, *Nordea*, *Riksgäldskontoret*, *Exportrådet*, *Aragon Fondkommission*, *SAF* och *TCO*. Tidsserier fr.o.m. 1990-talet bör dock finnas, menar *Handelsbankens* ekonom.

SCB bör prioritera arbetet med tidsserier i större utsträckning, anser *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet*, *Riksbanken* m.fl. *Finansdepartementet* poängterar att man inte får tappa bort ett års förändringstakt bara för att tidsserien bryts. *Konjunkturinstitutet*

anser att det generellt sett är önskvärt att SCB redan i planeringsprocessen inför en omläggning av exempelvis nationalräkenskaperna tar ställning till hur eventuella skarvar skall kunna överbryggas genom t.ex. metodlösningar och kompletterade undersökningar. Dessutom bör SCB i ett tidigt skede beakta vilka resurskrav en tillbakaräkning kräver.

Riksbanken och andra användare påpekar att jämförbarheten statistikserierna ofta hämmas av tidsseriebrott. Användare tvingas då göra egna sammanlänknings. Det vore värdefullt om SCB, som vanligen har bättre kunskap än användare om metodförändringar, kunde göra dessa länknings och dokumentera gjorda justeringar. Även flera andra användare markerar att det är viktigt att SCB tar huvudansvaret för att länka ihop tidsserier. Annars kommer enskilda användare att göra egna länknings, vilket både är ineffektivt och ger osäkra tidsserier. *Riksbanken* och *Konjunkturinstitutet* tycker att SCB lägger över för mycket arbete på användarna när det gäller att skarva tidsserier. Det vore bättre om SCB med sin sakkunskap länkar tidsserierna och redovisar metoden på hemsidan tillsammans med information om hur serierna tagits fram.

Professorn vid *Uppsala universitet* beskriver hur forskningssituationen i Sverige markant skiljer sig från den i USA. Svenska forskare är rädda om sitt material, eftersom de har lagt ned mycket arbete på att få ihop sina tidsserier och vill därför inte sprida materialet. Det är också svårt att reproducera det, vilket gör att forskningsdebatten inte blir så inriktad på själva analysen utan mer på datainsamlingen. Tidsserier skulle användas mycket mer för forskningsändamål om de istället var lättillgängliga.

Ekonomerna vid *Landstingsförbundet* tycker också att SCB borde ha huvudansvaret för att upprätthålla kompetensen för att länka tidsserier och få fram alternativa aggregat. Det borde vara ett viktigt mål för SCB att värna och bevara historisk statistik. Kan inte SCB göra detta bör det läggas ut som uppdrag. Ekonomerna vid *Industriens Utredningsinstitut* är också inne på att lägga ut arbete som uppdrag för att överbrygga tidsseriebrott.

Förutom fler och längre tidsserier menar många användare att det behövs mer information om tidsserierna avseende metodändringar och hur de har länkats ihop. Det menar *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet*, *Riksbanken* och statistikanvändare vid bl.a. *FöreningsSparbanken*, *Industriens Utredningsinstitut*, *Medlingsinstitutet*, *Posten*, *SACO* och *TCO*. *SACO:s* ekonomer poängterar behovet av tryckta publikationer när det

gäller att i efterhand hitta förklaringar till tidsseriebrott. Flera trycker på att det är viktigt att informationen finns i databaserna och på hemsidan. *Riksgäldskontorets* företrädare tycker att dokumentationen redan är bra och att det är användarens ansvar att använda tidsserierna på rätt sätt.

Det finns ett antal önskemål om speciella statistikprodukter där användare har pekat på behovet av längre tidsserier. *Konjunkturinstitutet* vill exempelvis ha långa tidsserier över kapitalstockar. De bör länkas bakåt till långa serier så att produktionsfunktioner kan skattas. När det gäller bedömning av den potentiella tillväxten i ekonomin är tidsserier över kapitalstockar viktiga, vilket saknas i dag, påpekar *Finansdepartementet*.

Riksbanken och SEB:s ekonomer m.fl. saknar längre tidsserier över löneutvecklingen. Företrädarna för *Medlingsinstitutet* tycker att SCB skulle skapa nya tidsserier över retroaktiva löner. Ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* har önskemål om tidsserier över produktions- och produktivitetens utvecklingen. Användare vid *Kommunförbundet* och *Socialstyrelsen* vill ha längre och lättillgängliga tidsserier för kommunernas kostnader. Det finns data tillbaka till 1920, men det är svårt att länka ihop materialet och det vore bra om SCB kunde göra detta.

FöreningsSparbankens ekonomer vill prioritera mer detaljerade tidsserier för detaljhandeln. Ekonomerna vid *Handelns utredningsinstitut* menar att serierna för nyföretagande inte är tillräckligt bra p.g.a. flera definitionsändringar. Det borde göras en anpassning bakåt, enligt de nya definitionerna. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* tycker att regionala BNP är en väldigt eftersatt serie. Regionala lönesummor är något bättre, men inte bra. *Kommerskollegiums* företrädare uttrycker behov av längre serier för utrikeshandeln.

Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut* föreslår att man är mer öppen för att bredda dataunderlaget på andra sätt om man inte har tidsseriedata, t.ex. med mer regional statistik. Ett exempel är arbetslöshet på kommunnivå, som förstås inte ersätter en lång tidsserie, men ger vissa andra analysmöjligheter och är ett bra komplement. Den metoden kunde t.ex. användas vid tidsseriebrott i nationalräkenskaperna. En sådan breddning vore en verklig tillgång och att öka antalet redovisningsgrupper kan kanske vara ett alternativ vid tidsseriebrott.

3.7 Jämförbarhet mellan statistikprodukter

Sammanfattning

Bristande jämförbarhet och inkonsistens i statistiken påtalas som ett problem av många användare. SCB borde arbeta mer med jämförelser och konsistensprövning samt göra mer för att förklara skillnaderna, menar användarna. Nationalräkenskaperna och primärstatistiken är ofta inte jämförbara. Det är svårt att veta vilken källa som har använts och vilka korrigeringar som har gjorts. Även mellan olika primärkällor, som i princip skall visa samma sak, råder bristande jämförbarhet, främst vad gäller sysselsättning och löner.

Dålig jämförbarhet i den ekonomiska statistiken

Jämförbarheten mellan olika statistikprodukter vållar användarna en del bekymmer. *Finansdepartementet* anser att det krävs betydligt mer samarbete mellan statistikproducenterna för att förklara skillnader. SCB gör inga jämförelser mellan statistikprodukter som berör varandra och det krävs en generell förbättring. Nationalräkenskapernas status inom SCB borde höjas och leveransen av data till nationalräkenskaperna borde ha högre prioritet.

Även *Konjunkturinstitutet*, *Riksbanken* och många andra användare anser att SCB borde arbeta mer med konsistensprövning. *LO:s* ekonomer poängterar att SCB bör ha huvudansvaret för konsistensprövningen. Företrädarna för *Socialdepartementet* tycker att SCB borde informera mer om att det finns olika källor till samma uppgifter.

Ekonomen vid *Första AP-fonden* tycker ändå att det går att följa samband i ekonomin ganska väl och att man bör kunna förlita sig på att nationalräkenskaperna har stämts av mot primärstatistikens olika delar. *Industriförbundets* ekonomer uppger att det är vanligt att olika källor inte stämmer, men att det ändå går att använda statistiken så länge inte skillnaderna är mycket stora. Företrädaren för *Kommerskollegium* tycker att SCB:s produkter i stort sett uppfyller rimliga krav på jämförbarhet.

Det finns i huvudsak två typer av problem när det gäller jämförbarhet i den ekonomiska statistiken. För det första finns skillnader mellan s.k. primärkällor och motsvarande uppgifter i nationalräkenskaperna. I detta fall är problemet att identifiera vilken källa som har använts och vilka korrigeringar som har gjorts.

För det andra skiljer sig resultaten mellan statistikprodukter som i princip skall beskriva samma variabel.

Korttidsstatistik – nationalräkenskaper

Användarna tycker att det allmänt sett är dålig överensstämmelse mellan korttidsstatistiken och nationalräkenskaperna. Detta gäller särskilt sysselsättning och lönesummor, men också industriproduktion, lager, detaljhandel, finansräkenskaper, sparande och disponibel inkomst, mjukvaruinvesteringar, handelsbalans, utrikeshandel och prisindex. På dessa områden är det svårt att veta vilken källa man bör använda, eller vilken som är mest tillförlitlig.

Postens ekonomer tycker att man borde anpassa primärstatistiken mer till nationalräkenskaperna, t.ex. vad gäller mätveckorna i arbetskraftsundersökningarna. *LO:s* ekonomer menar att det är olyckligt när användarna etablerar egna sanningar i de fall statistikkällor visar på olika utveckling. Därför måste avstämningen förbättras mellan primärkällorna och nationalräkenskaperna. *Kommunförbundets* utredare påpekar att det verkar som om man plötsligt byter källa i nationalräkenskaperna t.ex. för beräkningen av sysselsättningen, vilket skapar osäkerhet. Ekonomerna vid *Industriens Utredningsinstitut* menar att det är stora skillnader mellan nivåerna i sysselsättningen i olika branscher i nationalräkenskaperna respektive primärstatistiken. *Förenings-Sparbankens* ekonomer har iakttagit att det är lättare att prognostisera USA:s BNP utifrån primärstatistiken i USA än att göra detta på motsvarande sätt för Sverige.

Företrädarna för Medlingsinstitutet menar att SCB borde stämma av lönesummeuppgifterna mot andra källor, t.ex. den kortperiodiska lönestatistiken. Ekonomen vid Aragon Fondkommission önskar att inkonsistens mellan nationalräkenskaper och finansräkenskaper redovisas. Industriförbundets ekonomer pekar på att det har uppstått stora skillnader i utrikeshandelstatistiken mellan nationalräkenskaperna och handelsbalansen enligt Riksbanken. Det kan röra sig om skillnader på flera miljarder.

Olika primärkällor

Problemet med att olika källor som skall beskriva samma variabler ger olika resultat gäller framförallt sysselsättning och löner. *Konjunkturinstitutet* menar att vikten av samordning mellan statistikprodukter inte kan överbetonas. När det gäller sysselsättningsstatistiken krävs en medveten samordning inom SCB. Sysselsättningen mäts både från arbetstagar- och arbetsgivarsidan. Det är för stora skillnader mellan dessa mätningar samtidigt som det görs för lite för att beskriva orsakerna till att skillnaderna uppstår. Det framför *Finansdepartementet* och ekonomerna från *Kommunförbundet* och *Landstingsförbundet*. Kvalitetskontroll och konsistensprövning mellan de två produkterna verkar inte göras. *Kommunförbundets* ekonomer brukar använda kommunernas räkenskapsammandrag, vilket ger en säkrare bild av sysselsättningen i kommunerna, men den statistiken kommer betydligt senare.

Kommunernas finansiella sparande finns med tre olika värden, i kommunernas räkenskapsammandrag, i nationalräkenskaperna och i finansräkenskaperna. Dessa skillnader borde förklaras då respektive källa publicerar nya data, menar *Kommunförbundets* ekonomer.

Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* tycker att det ibland är lätt att misstolka statistik om t.ex. nyföretagande och inkomstfördelning. Växande inkomstskillnader belyses inte särskilt väl i statistiken. De tycker vidare att individdatabaserna Linda och Louise är svåra att använda. Definitioner ändras ständigt och data levereras i en bunt CD-skivor. *SACO:s* utredare har väntat länge på ett yrkesregister och hoppas återfinna det i databaserna inom en rimlig framtid.

Riksbanken pekar på ännu ett exempel där det finns behov av en konsistensprövning. Det gäller arbetskraftsundersökningarna (AKU) och den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS). Dessa båda källor ger ibland motstridiga signaler. Fortsatt arbete krävs enligt *Riksbanken* för att klargöra orsakerna. Kvarstående skillnader bör kommenteras vid publiceringen. Även statistik-användare vid *SEB*, *Sveriges Verkstadsindustrier* och *TCO* tycker att det är besvärligt att dra slutsatser när den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken och arbetskraftsundersökningarna divergerar. *Näringsdepartementets* företrädare upplever dessutom skillnaden mellan arbetskraftsundersökningarna och AMS statistik som besvärande.

Ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier* jämför SCB:s statistik över arbetade timmar med den statistik de själva samlar in från sina medlemsföretag. Uppgifterna över arbetade timmar under perioden 1993-1994 verkar inte stämma i nationalräkenskaperna, men däremot i arbetskraftsundersökningarna och lönestatistiken. *SAF:s* ekonomer menar att produktivitetens utvecklingen i nationalräkenskaperna ibland är orimlig, och misstänker att det beror på inkonsistenser mellan produktion och arbetade timmar.

Statistiken över lönesummor stämmer inte med förtjänststatistiken ("lönestatistiken"). Det skulle enligt *Finansdepartementet* kunna var ett uttryck för att nya belöningsystem inte kommer in i lönestatistiken. *Konjunkturinstitutet* påpekar att konjunkturstatistiken inte inkluderar bonus och en trettonde månadslön m.m. samt att sysselsättningen mätt i termer av antal arbetade timmar för anställda störs av svårigheter att dagkorrigera och diverse arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det ger tillsammans en annorlunda bild av total utbetald lönesumma jämfört med lönesummestatistiken. Förtjänststatistiken mäter även lönesumma per timme medan skattestatistiken mäter lönesumma per person. Möjligen borde SCB övergå till att även mäta förtjänststatistiken per person. Alternativt bör definitionerna bli klarare.

Företrädarna för *Medlingsinstitutet* tycker att man borde göra systematiska jämförelser mellan lönesummestatistiken och produktivitetens utvecklingen. Även jämförelser mellan arbetade timmar enligt arbetskraftsundersökningarna, antal sysselsatta enligt den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken samt arbetade timmar enligt den kortperiodiska lönestatistiken bör göras löpande av nationalräkenskaperna.

Kommunförbundets utredare tycker också att lönestatistiken per månad för kommunerna visar för låga utvecklingstal, när de jämför med uppbördsstatistik och sin egen lönestatistik. Även *SAF:s* ekonom störs av att statistiken över löner och lönesummor inte stämmer överens.

Det finns också exempel på inkonsistenser i andra statistikällor som borde visa ungefär samma resultat. *SEB:s* ekonomer har sett skillnader mellan industriproduktionsindex och motsvarande barometerdata. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* har problem med statistiken över nyföretagande eftersom den statistik som SCB producerar visar en annan utveckling än motsvarande statistik som *Jobs&Society* tar fram.

3.8 Internationell jämförbarhet

Sammanfattning

Användarna av ekonomisk statistik anser generellt att det är viktigt med internationellt jämförbar statistik och att det pågående harmoniseringsarbetet är viktigt. De flesta gör internationella bedömningar eller jämförelser. Många användare pekar på statistikområden där bl.a. definitionsskillnader försvårar eller omöjliggör internationella jämförelser. Ett av problemen är att gamla samt olika branschnomenklaturer används. Ett annat problem är att länder använder olika metoder för deflatering i nationalräkenskaperna. Det försvårar internationella jämförelser av t.ex. produktivitetsförändringar och olika mått som relateras till BNP.

Flera användare tycker vidare att SCB borde kunna påverka den internationella harmoniseringen i högre grad. Det är också viktigt att harmoniseringsarbetet är användarorienterat. Det framhålls även att harmoniseringen inte får gå så långt att nationella intressen och företeelser blir eftersatta. En lösning som nämns är att parallella serier framställs när viktiga statistikserier hotar att försvinna p.g.a. anpassningen till internationella standarder. Användarna uppfattar att anpassningen av statistiken till i första hand ENS 1995 har varit mycket resurskrävande och trängt ut annat viktigt utvecklingsarbete vid SCB.

Allmänna synpunkter

Vikten av internationell jämförbarhet betonas av *Finansdepartementet*. Anpassningen av nationalräkenskaperna och annan ekonomisk statistik till FN:s och EU:s riktlinjer har varit betydelsefulla steg i harmoniseringsarbetet. Det är enligt *Finansdepartementet* angeläget att detta arbete fortgår. Även *Riksbanken*, *Konjunkturinstitutet* och alla övriga användare som haft någon bestämd uppfattning i denna fråga delar åsikten att det är viktigt att statistiken är internationellt jämförbar. Samtidigt har många användare synpunkter på omfattningen av harmoniseringsarbetet i relation till annat viktigt utvecklingsarbete. Dessutom finns farhågor för att statistik, som har utformats specifikt för att beskriva svenska förhållanden kan komma att förlora väsentliga delar av sitt innehåll i en harmoniseringsprocess.

Riksbanken ser vissa risker i att ambitionerna kan gå för långt när det gäller detaljer och insamlingsrutiner. Det kan också vara fel att eftersträva samma metoder för alla länder, eftersom länder har olika näringsstruktur m.m. *Konjunkturinstitutet (KI)* menar att EU:s krav ibland är för detaljerade och att SCB borde säga ifrån då kraven är orimliga. *KI* uppfattar EU:s krav på harmonisering som mycket omfattande, vilket knappast någon förutspådde vid tiden av. Det har tagit stora resurser från andra inhemska behov.

Användare vid *Landstingsförbundet* och *Företagarnas Riksorganisation* anser också att det viktiga harmoniseringsarbetet inte får ta så mycket resurser att de inhemska behoven åsidosätts. Det finns också en risk menar *FöreningsSparbankens* ekonomer att harmoniseringen går så långt att nationella intressen och företeelser glöms bort. En lösning kan vara att ta fram parallella serier. För att underlätta en harmonisering kan ekonomen vid *Första AP-fonden* tänka sig att detaljeringsgraden skall anpassas. Om detta inte är möjligt bör parallella serier tas fram som uppfyller kraven för dels internationella jämförelser, dels nationella behov.

Företrädarna för *Ekonomistyrningsverket* anser att det är allvarligt att användarna inte på ett tidigt stadium informeras om förändringar i statistiken till följd av t.ex. rekommendationer och lagstiftning inom EU. Användarna bör få information på ett tidigt stadium om de diskussioner och förhandlingar, som pågår inom Eurostat med avseende på förändringarnas art, deras konsekvenser m.m. Användarna borde också få möjlighet att framföra sina synpunkter på förslagen och via SCB påverka harmoniseringsarbetet inom Eurostat.

Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* menar att SCB borde kunna och få möjlighet till att i högre grad påverka överenskommelser och lagstiftning om statistiken inom EU. *Exportrådets* ekonom anser att det vore bra om Sverige tog egna initiativ och inte bara inväntar andra länder. Det är också viktigt att harmoniseringsarbetet anpassas till användarnas behov.

Företrädarna för *Näringsdepartementet* anser att harmonisering av statistiken mellan länder är mycket viktig. *Benchmarking* kräver jämförbara siffror. Fortfarande är benchmarking svårt att genomföra på många områden p.g.a. olika definitioner. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* framhåller att skapandet av harmoniserade tidsserier är viktigt för att jämförelser skall kunna göras.

Kraven från Eurostat och ECB innebär enligt experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* att harmoniserings-

arbetet snabbas upp, vilket är positivt. Den internationella harmoniseringen skulle enligt *Kommerskollegiums* företrädare också kunna leda till att svensk statistik byggs ut med sådan statistik eller detaljrikedom, som finns i andra länders statistiksystem, men inte i det svenska systemet.

SCB bör i större utsträckning redovisa vad andra länder gör på harmoniseringsområdet, menar *TCO:s* ekonomer. Det är viktigt att skillnader i definitioner, antaganden m.m. redovisas. Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut (IUI)* pekar på att forskningen i hög grad är datadriven. OECD:s omfattande databaser har gjort att forskningen formligen "exploderat". Det är viktigt med ett "centralt ansvar" för harmoniseringen. Man tvingas ge avkall på kvalitetskraven för att kunna göra internationella jämförelser.

Statistik med bristande jämförbarhet

Gamla och skiftande indelningar av varor och branscher kan ge problem vid internationella jämförelser framhålls av ekonomen vid *Exportrådet*. Liknande problem förs fram av ekonomerna vid *Sveriges Verkstadsindustrier*, som menar att internationella jämförelser har försvärats under senare år. Ett exempel är den branschfördelade statistiken. Ekonomerna vid *TCO* pekar på att internationella jämförelser försvåras av stora skillnader i ekonomiska strukturer t.ex. branschammansättningar. Det går bättre att göra jämförelser på aggregerad nivå.

En modernare sektorindelning av industrin efterfrågar bl.a. företrädaren för *Första AP-fonden*. Nationalräkenskaperna vid SCB bör se över indelningen för att den bättre skall stämma överens med den indelning som den internationella finansmarknaden använder, som speglar viktiga branscher. Ett exempel är Morgan&Stanleys sektorindelning där IT-sektorn är en del och traditionell verkstadsindustri, läkemedels- och bioteknikindustri samt råvaruindustri är andra.

Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* pekar på att EU:s definition av småföretag inte stämmer med den svenska indelningen. EU räknar företag med upp till 250 anställda som småföretag, vilket ekonomerna tycker är alldeles för högt. De räknar istället företag med upp till 50 anställda som småföretag. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* tar upp begreppet företagare som ett exempel där den internationella jämförbarheten är dålig.

Flera användare pekar på problem som härrör från olika sätt att deflatera och mäta produktiviteten. Ekonomerna vid *Förenings-Sparbanken* ser olikheterna i metoderna att deflatera i olika länder som det största problemet vid internationella jämförelser. Ländernas olika metoder kan slå kraftigt på förändringstalen. En målsättning bör vara att uppnå liknande sätt att mäta produktiviteten, enligt ekonomerna. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* pekar på olikheterna i produktivetsberäkningarna som ett stort problem. Både företrädarna för *Handelsbanken* och *Nordea* nämner BNP som en viktig variabel, som bör harmoniseras ytterligare vad gäller metoderna för att beräkna BNP.

Ekonomerna vid *TCO* har likartade synpunkter och pekar på att olika sätt att beräkna produktiviteten förvrider jämförelser av t.ex. BNP. Ekonomen vid *SAF* menar att det är viktigt att mått som relateras till BNP kan jämföras, t.ex. skattetrycket.

Flera användare pekar på bristen på jämförbar lönestatistik mellan länder. Statistikanvändarna vid *LO*, *SACO*, *Posten* och *Nordea* pekar på detta problem. Användarna vid *SAF* tar upp problemet att uppgifter för samma statistiska variabel kan skilja sig i olika internationella databaser. Eurostats uppgifter stämmer ibland inte alls med OECD:s, t.ex. när det gäller löneutvecklingen i Sverige.

Experten vid *Medlingsinstitutet* pekar på några specifika problem som berör svensk statistik i internationella databaser. SCB:s leveranser av lönestatistik till Eurostat omfattar endast data för arbetare. Det ger helt fel bild av löneutvecklingen inom näringslivet. SCB borde väga ihop lönerna för arbetare och tjänstemän, menar experten. Vidare pekar denne också på att OECD:s statistik har visat konstiga utfall för löneutveckling i Sverige. SCB borde bistå OECD med att få rätt uppgifter, t.ex. genom att påtala när det har uppstått skarvar i tidsserier. Det gäller bl.a. lönesummor, kollektiva avgifter och antal anställda inom näringslivet.

Arbetsmarknadsstatistiken är svår att jämföra internationellt. Det beror på skillnader i definitioner och täckning. *Postens* ekonomer efterlyser bättre jämförbarhet på detta område. Enligt *Handelsbankens* ekonom är det vilseledande att man i internationell arbetsmarknadsstatistik ger andra uppgifter för Sveriges arbetslöshet och sysselsättning än de uppgifter som används i Sverige. Ekonomen vid *Aragon Fondkommission* ser brister när det gäller möjligheter till internationella jämförelser vad gäller industriproduktion och arbetskraftskostnader per producerad enhet.

Några statistikanvändare tar upp utrikeshandeln och Intrastat. Företrädaren för *Kommerskollegium* anser att den internationella harmoniseringen av ekonomisk statistik är bra om den leder till att statistiken blir bättre och jämförbarheten ökar. Införandet av Intrastat har dock inte varit till fördel för utrikeshandelsstatistiken. Den internationella jämförbarheten har omöjliggjorts för en stor del av materialet. Även företrädarna för *Landstingsförbundet*, *Posten* m.fl. pekar på problemen med Intrastat.

Behovet av jämförbarhet rörande den offentliga sektorn tas upp av *Kommunförbundets* utredare, som menar att det är svårt att hitta jämförbar statistik. Det är viktigt att t.ex. EU:s olika indikatorer kan jämföras mellan länder. Det är bra om det går att jämföra skatter, löner och kostnader för skola, offentlig service m.m. mellan länder. *FöreningsSparbankens* ekonomer menar också att bristerna i statistiken för kommunsektorn (som är relativt sett stor i Sverige) ger problem vid internationella jämförelser.

Experterna vid *Ekonomistyrningsverket (ESV)* nämner att det inte finns möjligheter till en jämförelse mellan deras redovisning av statens finanser och motsvarande för andra länder. Däremot kan en jämförelse av dessa uppgifter göras utifrån ländernas nationalräkenskaper. Här betonar experterna behovet av att kunna få fram långa tidsserier för internationella jämförelser. Övergången till ENS 1995 innebär att längre tidsserier inte finns tillgängliga. Här behöver serierna skrivas tillbaka med hjälp av detaljerade data.

Utredarna vid *Socialdepartementet* framhåller två produkter som de jämför internationellt, dvs. tidsanvändningsundersökningen respektive välfärdsligan (köpkraftskorrigerad BNP). Företrädarna för *Socialstyrelsen* har ett stort behov av att kunna göra internationella jämförelser. De använder bl.a. OECD:s *System of Heath Accounts* för detta. Den internationella harmoniseringen är mycket viktig i detta sammanhang. För Sveriges del är det ett stort problem att inte kunna göra jämförelser med andra länder på hälso- och sjukvårdsområdet. Definitionerna i de svenska nationalräkenskaperna är annorlunda och det saknas tillräckligt detaljerad statistik.

3.9 Tillgänglighet och presentation

Sammanfattning

Tillgängligheten har förbättrats rejält med hjälp av SCB:s hemsida och databaser. Många är emellertid missnöjda med databaserna och tycker att det är svårt att hitta och få ut det som eftersöks. Databaserna saknar fortfarande mycket statistik.

Analysen i pressmeddelanden behöver förbättras. Det är för litet fokus på det ekonomiskt intressanta och ofta saknas information som användarna behöver för att kunna dra egna slutsatser.

Det råder brist på dokumentation och information om statistiken, inte minst vad gäller nationalräkenskaperna. Avstämningarna i nationalräkenskaperna är ett av flera områden där användarna skulle vilja ha mer information. Statistik över bl.a. löner, lagerförändringar och den offentliga sektorns finanser upplevs av flera som dåligt anpassade till användarnas behov. Bättre beskrivningar av fel och osäkerhet i statistiken efterfrågas generellt.

Hemsidan och databaserna

Nästan alla användare tycker att statistikens tillgänglighet är bra och att den har blivit mycket bättre med hjälp av SCB:s hemsida och databaser. Det finns emellertid ett stort antal användare som menar att upplägget och strukturen på databaserna inte är tillfredsställande.

Många tycker att databasernas uppbyggnad är inkonsekvent och att det är svårt att hitta i dem. Det anser *Riksbanken* och flera andra användare bl.a. från *FöreningsSparbanken*, *Industriförbundet*, *TCO*, *Landstingsförbundet*, *Posten*, *Socialdepartementet*, *SAF*, *Kommerskollegium* och *Handelsbanken*. Statistiska meddelanden är t.ex. svåra att hitta från hemsidan. Ekonomen vid *Handelsbanken* poängterar att även enkla siffror som används av många är svåra att hitta. Särskilt arbetsmarknads- och utrikeshandelsstatistiken är omständliga att leta sig fram i. Ekonomen vid *Landstingsförbundet* menar att "paketeringen" i databaserna är sämre än i andra länder.

Dokumentationen i databaserna är bristfällig, påpekar några användare. *Postens* ekonomer föreslår att korrigeringar som gjorts för att få nationalräkenskaperna att gå ihop skulle kunna presenteras i ett appendix på hemsidan. Vidare saknar ekonomerna

vid *Industriförbundet* dokumentation om exempelvis det nya sättet att mäta hushållens inköpsplaner.

Experterna vid *ESV* saknar bra dokumentation för att jämföra statens finansiella sparande i nationalräkenskaperna med *ESV:s* budgetsaldo. *SCB*, *Konjunkturinstitutet* och *ESV* skall tillsammans utveckla fördelningsnycklar och länktabeller mellan nationalräkenskaperna och statsbudgeten. En slutredovisning av uppdraget skall göras senast den 31 december 2001.

Ett annat problem är att databaserna upplevs som svårhanterade. Ekonomerna vid *Exportrådet* och *SAF* skulle vilja ha enkla analysredskap i *SCB:s* databaser, t.ex. för att beräkna branschuppdelad produktivitet. *SACO:s* utredare föreslår olika uppsättningar av diagram beroende på användarprofil, dvs. ett fåtal diagram på aggregerad nivå för "stressade chefer" och diagram på mer detaljerad nivå för dem med andra behov.

Handelsbankens ekonom tycker att det tar tid att lära sig *PC-Axis*, det av *SCB* utvecklade systemet för att hantera databaserna. Experten från *Organisationskommittén för ett analysinstitut* är också missnöjd med *PC-Axis*, som inte alls fungerar på ett önskvärt sätt, eftersom det alltid krävs bearbetningar för att få fram en tidsserie, menar han. Företrädaren för *Kommerskollegium* menar också att *PC-Axis* inte är helt lyckad som programvara. *Riksbanken* påpekar att kravet på lösenord krånglar till det när man arbetar från olika datorer.

Ytterligare ett problem med databaserna är täckningen. Det saknas fortfarande mycket statistik. Det menar *Riksbanken* m.fl. Särskilt nämns löner, småföretag, bruttonationalinkomst, konsumentprisindex på detaljerad ändamålsgruppering och *AMS*-statistik över lediga platser som exempel på statistik som borde finnas i databaserna. *LO:s* ekonomer pekar på att det finns intressanta tidsserier från *AKU*, som inte publiceras. *FöreningsSparbankens* ekonomer vill ha mer "rådata", dvs. obearbetad statistik för att kunna göra egna analyser.

Täckningen över tiden nämns också av några användare som ett problem. Tidsserierna i databaserna är för korta, menar bl.a. användarna vid *Industriens Utredningsinstitut*, *Kommunförbundet* och *Posten*. Några nämner också att det är ett problem att nationalräkenskaperna inte läggs ut omedelbart i databaserna. Årsräkenskaperna bör exempelvis läggas ut i databaserna så fort de publiceras, anser *Riksbanken* samt företrädare för *Industriförbundet* och *Handelsbanken*. Åtminstone bör det finnas en mer omfattande publikation på papper - ett pressmeddelande räcker inte.

Trots att de flesta i princip är nöjda med SCB:s sätt att sprida resultaten, är det många som i stället eller som komplement använder sig av databasföretaget EcoWin. Den främsta anledningen till att EcoWins databaser upplevs som mycket enklare att hantera är att man får fram tidsserier direkt i diagram, som man själv kan bearbeta direkt i diagrammet. Uppdateringarna sker omedelbart efter att statistiken publicerats och det finns långa tidsserier. Några anger EcoWin som ett föredöme och tycker att SCB borde gå i samma riktning. *LO:s* ekonomer anför att det vore bättre om SCB hade motsvarande service, med tanke på SCB:s större tillgång till och tillförlitlighet vad gäller information om statistiken. Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* anser att även SCB skulle kunna erbjuda segment av statistik mot betalning.

Pressmeddelanden och publikationer

Flera användare är nöjda, eller har inga synpunkter alls när det gäller pressmeddelanden och publikationer. Det som ändå påpekas som mindre bra är analysen i pressmeddelandena, vilken ofta är bristfällig. *Finansdepartementet* menar att SCB inte är tillräckligt insatt i hur statistiken används, vilket resulterar i mindre lyckade analyser. Det borde gå att förutse de frågor som uppstår utifrån pressmeddelandet och SCB borde därför i större utsträckning ge svaren direkt i pressmeddelandet. Kunskap om ämnet och om diskrepanser mellan statistikprodukter saknas ofta vilket kanske kunde lösas med en ämnesansvarig som har kontroll över statistik från olika områden. Även *Riksbanken* menar att en ekonomisk tolkning och rimlighetsbedömning ibland saknas. *Riksbanken* menar vidare att skillnader mellan olika statistikprodukter borde kommenteras av SCB på ett objektivt sätt.

Konjunkturinstitutet tycker att SCB i större utsträckning bör fokusera på det ekonomiskt intressanta, snarare än det statistiskt intressanta. Pressmeddelanden bör vara korta och vända sig till allmänhet och journalister. *SEB:s* och *Exportrådets* ekonomer tycker att analysen i pressmeddelandena ibland är bristfällig och att den inte fokuserar på rätt saker. Ekonomerna vid *Posten* vill att pressmeddelandena skall vara mer nyhetsfokuserade och beskriva vad som främst har påverkat utvecklingen. Det kan vara missledande att t.ex. beskriva försörjningsbalansen utifrån samma mönster från gång till gång i stället för efter de delar av ekonomin som haft störst betydelse för den senaste utvecklingen i ekonomin.

Handelsbankens ekonomer påpekar att rubrikerna i pressmeddelanden är mycket viktiga, eftersom de ofta hamnar på Reuterskärmar och därmed kan styra ränteutvecklingen. Ofta saknas uppgifter för att användaren skall kunna tolka utvecklingen på ett korrekt sätt. Även statistikanvändarna vid *Landstingsförbundet* tycker att det saknas relevanta uppgifter i pressmeddelanden. Dessutom saknas grundläggande analyser (utan spekulativa resonemang om orsaker till den utveckling som statistiken visar), tidsserier och bakgrundsinformation om metoder etc. Experten vid *Medlingsinstitutet* vill exempelvis ha mer information i pressmeddelanden om skarvar i tidsserier, definitionsändringar, urvalsförändringar, vad som ingår och vad detta får för effekt på statistiken. Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* tycker också att pressmeddelandena bör ge mer bakgrundsinformation, t.ex. om kedjeindex eller revideringar. *Postens* ekonomer skulle vilja få mer vägledning om vad som är viktigt när nationalräkenskaperna presenteras. Information om hur kalendern påverkar faktiska BNP jämfört med den kalenderjusterade vore exempelvis bra. Ekonomerna vid *Aragon Fondkommission* och *SAF* vill få mer information och dokumentation t.ex. om metoder för dagkorrigerings. *Nordeas* ekonomer skulle vilja få snabbare tillgång än i dag till kalenderjusterade arbetade timmar från nationalräkenskaperna.

Handelsbankens och *SEB:s* analytiker menar att pressmeddelanden för konsumentprisindex borde fokusera på utvecklingen den senaste månaden och mindre på 12-månadersutvecklingen. *FöreningsSparbankens* ekonomer påpekar att det är viktigt att det redan i ingressen framgår om det är årsförändringen eller den säsongrensade förändringen som presenteras. Det skulle vidare behövas mer tolkningar om vad som påverkar konsumentprisindex, menar ekonomerna. Vidare pekar ekonomen vid *Handelsbanken* på att pressmeddelanden om tekniska förändringar i konsumentprisindex har varit bra. En annan synpunkt från *Handelsbankens* ekonom är att jämförelser med prognosmakares väntevärden för KPI kräver mer information om hur väntevärdet tagits fram. Användarna vill t.ex. veta vilka som står bakom väntevärdena.

Finansdepartementet och *SAF:s* ekonomer anser att publikationen BNP kvartal skulle innehålla mer analys och diagram och presenteras mer attraktivt. Ekonomerna vid *TCO* skulle gärna se att SCB Indikatorers "I mitten-sida" beskrev problem i statistiken. *Landstingsförbundets* ekonom saknar en årsbok från nationalräkenskaperna med mer detaljerad statistik och andra

indelningar av sektorer. Experterna vid *Ekonomistyrningsverket* vill också ha en årsbok eller webbsida med nyckeltal och tidsserier för offentlig sektor i nationalräkenskaperna.

Bemötande och service

Ekonomerna vid *Exportrådet* och *Företagarnas Riksorganisation* m.fl. menar att de får bra service från SCB:s personal. *Riksbanken* och ekonomerna vid *Industriförbundet* hävdar emellertid att det kan förekomma att man inom SCB inte känner till all statistik som finns från SCB. Samordningen inom SCB bör alltså bli bättre. Det statistiska systemet är för övrigt förvirrande och det behövs mer stöd från en central instans. Företrädarna för *Socialdepartementet* menar att SCB:s personal ofta saknar kunskaper om olika ämnesområden och om förändringar i samhället.

Analytikerna vid *SEB* tycker att det ibland är svårt att komma fram per telefon vid publicering av t.ex. konsumentprisindex och nationalräkenskaperna. Fler kontaktpersoner och experter för olika statistikprodukter bör finnas på webbplatsen, menar *Industriförbundets* användare. På webbplatsen bör det också finnas tidsplaner för framtagandet av sådant som efterfrågas, t.ex. längre tidsserier för nationalräkenskaperna, menar *FöreningsSparbankens* ekonomer. *Riksgäldskontorets* användare skulle vilja ha automatisk meddelandefunktion via e-post som talar om när ny statistik finns tillgänglig.

Postens ekonomer tycker att SCB saknar en bra och nära kontakt med användarna och deras behov. Statistikanvändarna vid *Industriförbundet* vill att SCB skall bli mer lyhörda för marknadens behov och ta mer egna utåtriktade initiativ. Det gjorde man exempelvis när det gäller IT-statistiken i början av 1990-talet. Seminarier för forskare och journalister vore bra och även en mer uppsökande roll gentemot företagen. *Handelsbankens* ekonom nämner presskonferenser för konsumentprisindex som ett bra initiativ. *SAF:s* ekonom skulle vilja ha förbättrad "marknadsföring" av statistiken, framför allt genom en bättre presentation från SCB, så att media behandlar statistiken på ett korrekt sätt.

LO:s ekonomer vill att det satsas mer pengar för att garantera centralt tillgänglig statistik via SCB. Det finns stor betalningsvilja för detta, det visar t.ex. framgången för databasföretaget EcoWin. Prissättning för mindre uppdrag från SCB är ibland förvirrande och tveksam, enligt utredarna.

Förseningar av beställda uppdrag är besvärande enligt experten från *Organisationskommittén för ett analysinstitut* och *SACO:s utredare*. Förmågan att hålla ett jämnt produktionsflöde är begränsad och här finns det också skillnad mellan Stockholm och Örebro. SCB i Stockholm är mer kundanpassat och förseningarna är färre, menar en representant för kommittén.

Tillgängligheten till mikrodata är också ett problem. Det borde vara betydligt lättare att få tillstånd att köpa avidentifierade register, menar några användare. *SACO:s* utredare upplever att det finns delade meningar om detta inom SCB.

Svårtillgängliga statistikprodukter

Flera användare önskar en bättre redovisning av lönestatistiken. *Finansdepartementet* samt användarna vid *Landstingsförbundet*, *SEB*, *Posten* och *LO* anser att lönestatistiken är svår att tolka i sin nuvarande form. Data "rensas" inte för stora nivålyft i samband med nya löneavtal, vilket ibland ger konstiga 12-månaderstal, särskilt när ingen eller flera avtalsmässiga höjningar ingår i 12-månaderstalet. Dessa förklaras heller inte i pressmeddelanden. *LO:s* ekonomer menar att löneutvecklingen i årstakt för orensade månadsdata ger en oanvändbar produkt. SCB bör kunna göra mer analys och underlätta för användarna att tolka lönestatistiken, föreslår *Landstingsförbundets* ekonomer. *Finansdepartementet* och *SEB:s* ekonomer anser vidare att lönestatistiken publiceras med för lång eftersläpning. En total för hela arbetsmarknaden efterfrågas. *Postens* ekonomer menar att lönestatistik för den offentliga sektorn borde komma samtidigt som för den privata sektorns.

Statistiken över industrins lager upplevs som mer eller mindre oanvändbar, eftersom den inte är kopplad till nationalräkenskaper. *Finansdepartementet* och *Postens* ekonomer tycker att lagerinvesteringarna bör redovisas som lagerförändringen i kronor per kvartal. Lagerinvesteringarna bör kunna relateras till BNP och visa lagerbidraget till BNP-förändringen innevarande år. Användaren vid *Första AP-fonden* pekar på att det saknas information om hur mycket av restposten mellan produktions- och användningssidan av BNP som ligger i lagerkomponenten.

Redovisningen av de offentliga finanserna i nationalräkenskaper uppfattas som mycket summarisk, enligt bl.a. *Konjunkturinstitutet* och *Finansdepartementet*. En ökad kundorientering är därför önskvärd, så att redovisningen förbättras och anpassas till

användarnas behov. *Finansdepartementet* menar att redovisning av de offentliga finanserna i nationalräkenskaperna är helt oanvändbar beroende på de aggregeringar som görs. Den borde istället publiceras som i *Konjunkturinstitutets* analysunderlag. Redovisningen av de offentliga finanserna tillfredsställer inte ens lågt ställda krav, enligt *Finansdepartementet* som gör prognoser under stark tidspress och behöver tillgång till nationalräkenskapsdata på rätt nivå så snart de är klara.

Arbetskraftsundersökningarna bör redovisas med säsongrensade månadsdata, menar användarna vid *Aragon Fondkommission, LO* och *Nordea*.

Kommerskollegiums användare tycker att statistiken över utrikeshandeln har blivit betydligt mer lättillgänglig än tidigare, delvis beroende på ett bra samarbete mellan SCB och Kommerskollegium. SCB bör räkna om månadsstatistiken över utrikeshandeln med varor till fasta priser på samma sätt som *Konjunkturinstitutet* gör, anser flera användare. Utrikeshandeln bör vidare finnas säsongrensad per månad, tycker bl.a. ekonomerna vid *Nordea* och *SAF*. *Exportrådets* ekonom tycker att statistik över små och medelstora företags export borde publiceras gratis.

Bytesbalansen har brister, framför allt när det gäller definitioner och revideringar, menar *Finansdepartementet*. Det kan uppstå stora bokföringsmässiga effekter som är svåra att följa och förstå för användarna. Sådana stora effekter bör särredovisas, för att undvika misstolkningar av statistiken, vilket är viktigt för bl.a. prognoser av bruttonationalinkomsten.

Industriförbundets ekonomer skulle vilja få tillgång till de prisindex som används i nationalräkenskaperna för deflatering (för att själva slippa räkna fram priser implicit). Det går inte att göra alla beräkningar på egen hand, då nationalräkenskaperna inte genomgående redovisas i både fasta och löpande priser. *Postens* ekonomer uppfattar producentprisindex som särskilt svårtillgängligt. De saknar t.ex. lättillgänglig information om vikterna i producentprisindex och även i industriproduktionsindex, helst på hemsidan eller i databaserna. *Exportrådets* ekonom menar att vikterna i orderstatistiken borde vara mer aktuella, dvs. basåret för index bör ligga närmare i tiden.

Finansräkenskaperna är svåra att arbeta med enligt användarna vid *FöreningsSparbanken, SACO* och *SAF*. Luddiga definitioner och en blandning av stockar och flöden gör statistiken svårtillgänglig. Dessutom har de för lång eftersläpning.

Information om metoder och osäkerheter

Flertalet användare vill få mer information om statistiska metoder och egenskaper hos datamaterialet. *Riksbanken* vill ha beskrivning av källor, metoder och statistikens kvalitet. Presentationen av den ekonomiska statistiken bör stärkas. Publicering av ekonomisk statistik utan ekonomisk tolkning av resultaten bör undvikas liksom publicering utan s.k. metadata (uppgifter över källor, metoder m.m.). En höjd ambitionsnivå när det gäller analysen av utfall liksom en avstämning av uppgifternas relevans jämfört med andra undersökningar t.ex. barometerdata, borde kunna bidra till ett höjt kvalitetsmedvetande. Tillförlitligheten i uppgifterna bör alltid kommenteras, enligt *Riksbanken*. För nationalräkenskaperna, för vilka det är svårt att tillämpa traditionella statistiska osäkerhetsberäkningar, bör andra former av kvalitativa bedömningar redovisas.

Presentation av statistiken och samordning av olika statistikgrenar är en väsentlig del när det gäller att underlätta för användarna, menar *Finansdepartementet*. I presentationerna av nationalräkenskaperna är det bl.a. av intresse för användarna att såväl revideringar som eventuella avstämningsproblem i beräkningarna beskrivs. Generellt vad gäller SCB:s statistik är det önskvärt att skillnader i resultat mellan olika undersökningar som mäter samma sak förklaras mer utförligt. I den mån avgränsningar och definitioner skiljer sig åt mellan olika undersökningar skall detta tydliggöras. Detta gäller även jämförbar statistik som produceras utanför SCB.

Någon form av samordningsfunktion på SCB bör övervägas, menar *Finansdepartementet* vidare. *Konjunkturinstitutet* föreslår att nationalräkenskaperna tillförs "fria resurser" (dvs. utan beräkningsansvar) med ekonomisk analyskompetens för att löpande pröva bl.a. konsistens, metoder och källor. Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut* föreslår något liknande, dvs. att en forskningsavdelning inom nationalräkenskaperna upprättas, som bl.a. skulle arbeta med löpande kvalitetsmärkning av statistiken.

Brister i dokumentationen gör det svårt att bedöma tillförlitligheten menar många. Det anser exempelvis *Riksbanken* samt användarna vid *Handelsbanken*, *Socialdepartementet* och *Exportrådet*. Det finns olika idéer om hur detta skulle kunna åtgärdas. *Riksbanken* menar exempelvis att varje statistiskt meddelande från SCB bör innehålla en kvalitetsredovisning, där bl.a. tillförlitligheten kommenteras. Information om revideringar och

avstämningar i nationalräkenskaperna skulle ge en bra vägledning om statistikens kvalitet. Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* tycker att dokumentationen skall finnas på hemsidan i två nivåer - en kortfattad och en djuplodande. Det är också viktigt att man får information om något område som är särskilt betydelsefullt, t.ex. övergång till kedjeindex eller en stor revidering.

Flera användare bl.a. *Finansdepartementet* har betonat att de saknar information om hur avstämningen vid nationalräkenskaperna går till och vilka korrigeringar som har gjorts för att få det hela att gå ihop från efterfråge- respektive produktionssidan. *Landstingsförbundets* ekonom menar att formerna för avstämningen bör ses över så det blir tid att korrigera fel som upptäcks. Det krävs också, menar de, en större helhetssyn vid avstämningsarbetet och SCB borde arbeta mer som Konjunkturinstitutet vad gäller att diskutera och analysera helheten.

Många synpunkter gäller dokumentationen av metoderna i nationalräkenskaperna. Användarna vid *SCB:s program för miljöräkenskaper* saknar dokumentation av hur beräkningarna i nationalräkenskaperna går till. Om det fanns skulle man kunna ta ut material och göra beräkningar för miljöräkenskaper som sedan kunde komma till användning i nationalräkenskapssystemet. *Socialstyrelsens* utredare saknar dokumentation över vad nationalräkenskaperna räknar in i måttet hälso- och sjukvård som andel av BNP.

Finansdepartementet anser att SCB bör överväga om nationalräkenskaperna i större utsträckning bör vara styrande när det gäller utformningen av primärstatistiken, bl.a. med avseende på definitioner och avgränsningar. En harmonisering av avgränsningarna med nationalräkenskaperna som riktmärke skulle underlätta för statistikanvändarna. Till exempel förekommer svårtydda begrepp som "privat sektor" i vissa statistikgrenar vilket har en annan innebörd än "näringslivet" som det är definierat i nationalräkenskaperna. Ett annat exempel är produktionsvolymindex för industrin som snarare speglar leveranser än produktion, vilket inte framgår av SCB:s publicering.

Flera vill också ha bättre dokumentation av fel och osäkerheter. SCB bör, enligt *Konjunkturinstitutet*, i samband med publiceringen av nationalräkenskaperna, regelmässigt ange historisk spridning av de preliminära räkenskaperna kring det slutliga utfallet samt revisionsbias, dvs. ge en slags "varudeklaration" av national-

räkenskaperna. Dagens produktbeskrivning ger inte den information som behövs. *Riksbanken* efterlyser mer öppenhet när det gäller kvalitetsdeklarationer och metoder. Impulser utifrån borde också diskuteras i större utsträckning.

Kommunförbundets ekonomer tycker att SCB borde kvalitetsmärka statistiken i samband med publicering, t.ex. med konfidensintervall för preliminära utfall. Konjunkturanalytikerna vid *Industriförbundet* vill ha en kvalitetsmärkning av kvartalsräkenskaperna. De anser att det bör framgå vid publiceringen av nya nationalräkenskaper om de har reviderats sedan den tidigare publiceringen och om det är klara skillnader jämfört med tidigare. Det bör också framgå vad som ligger bakom revideringarna. Användarna vid *Första AP-fonden*, *SACO* och *Socialdepartementet* vill också ha mer information om osäkerhet och rimlighetsanalys. *TCO:s* ekonomer vill gärna få månadsstatistik presenterad med spridningsmått, eftersom den är så osäker. Ökad redovisning av bortfallsanalyser skulle öka användarnas möjlighet att själva dra slutsatser om resultaten, enligt *Socialstyrelsens* utredare.

3.10 Särskilda synpunkter på nationalräkenskaperna

Sammanfattning

I tidigare avsnitt har synpunkter på nationalräkenskaperna redovisats i samband med de frågor som behandlas i avsnitten. Det gäller statistik som saknas, hur väl nationalräkenskaperna speglar den nya ekonomin etc. I detta avsnitt redovisas därutöver de särskilda synpunkter på nationalräkenskaperna, som har framkommit vid intervjuer med statistikanvändare. Frågorna i detta avsnitt gäller nationalräkenskapernas revideringspolicy, kalender- och säsongjusteringar, kedjeindex samt deflatering.

Majoriteten av dem som haft synpunkter på nationalräkenskapernas revideringspolicy anser att revideringar bör göras så snart som möjligt, förutsatt att nya uppgifter har tillkommit som får ett betydande genomslag på BNP. Vad som skall anses som "betydande" måste därvid klargöras. Användarna vill också få mer information om revideringarna jämfört med tidigare utfall och vad de kan förklaras av.

Kalenderkorrigeringen i nationalräkenskaperna upplevs av många användare som oklar. Användarna vill få en beskrivning av den metod som används. Den allmänna bilden är att kalenderjusteringar behövs, men att de bör vara anpassade till

aktuella beteenden vad gäller efterfrågan och produktion i förhållande till den aktuella kalendern.

Flera användare vill få tillgång till en beskrivning av nationalräkenskapernas metod för säsongrensning. Flera användare anser att metoden medför att de säsongrensade serierna även tar bort information om konjunkturvariationer. Metoden uppfattas med andra ord som alltför utjämnande, vilket gör att serierna ger för lite information om variationer utöver säsongvariationer.

Användarna anser överlag att det är bra med kedjeindex. Med sådana index byter man vikter varje år. Det ger en mer verklighetstrogen beskrivning av utvecklingen jämfört med att genomgående använda gamla priser från ett basår flera år tillbaka i tiden.

Användarna betonar vidare att det största problemet med deflateringen i nationalräkenskaperna gäller tjänstesektorn, där relevanta prisindex saknas. Användarna anser att det bör satsas resurser på att ta fram bra prisindex särskilt för tjänstesektorer, vilka också tar hänsyn till kvalitetsförändringar. Flera användare tycker dessutom att hela producentprissystemet bör ses över och förbättras.

Revideringspolicy

Enligt den revideringspolicy som används för nationalräkenskaperna revideras föregående års BNP först i november innevarande år (t). Då görs en preliminär revidering av föregående år (t-1). Efter ytterligare ett år görs en definitiv revidering av år t-2.

Det råder delade meningar om nationalräkenskapernas revideringspolicy. Användarna vid *Industriens Utredningsinstitut (IUI)* menar att det saknas en bra strategi för när siffrorna i nationalräkenskaperna ändras (åtminstone har man inte lyckats informera om denna strategi). Att det överhuvudtaget finns en revideringspolicy har inte framförts tillräckligt tydligt, enligt *IUI:s* forskare. *Landstingsförbundets* ekonom anser också att revideringspolicyn bör förtydligas.

Finansdepartementet anser att särskilt de vid departementet som ansvarar för beräkningarna av de offentliga finanserna borde få en förvarning om vilka revideringar som är på gång. Vidare anser *Finansdepartementet* att när det gäller revideringar av produktion och användning så är det revideringar av förändringstalen som är av

störst betydelse. När det gäller revideringarna av de offentliga finanserna är det däremot nivåalen som är av störst betydelse.

Flertalet användare, bl.a. vid *Konjunkturinstitutet* och *SCB:s programråd för ekonomisk statistik* vill att nationalräkenskaperna skall revideras så snabbt som möjligt om det kommit in nya uppgifter som märkbart påverkar BNP. Ekonomen vid *Första AP-fonden* anser att endast om nya uppgifter upptäcks, som innebär stora förändringar, bör statistiken revideras utan dröjsmål. *Aragon Fondkommissions* användare anser att betydelsefulla revideringar bör ske snabbt. *Landstingsförbundets* ekonom anser att det inte är fel att göra en revidering av föregående år innan november innevarande år, om det kan motiveras. *Postens* ekonomer anser att upptäckta, stora fel i tidigare utfall bör korrigeras omedelbart, men om felen är små bör SCB vänta enligt den nuvarande policyn. *SEB:s* ekonomer anser att nationalräkenskaperna bör revideras så fort som möjligt om det rör sig om flera tiondelar på BNP. Om det däremot rör sig om mindre förändringar kan revideringarna vänta, enligt den nuvarande policyn. *TCO:s* ekonomer anser också att om SCB känner till ny information, som påverkar BNP, så bör revideringarna göras så snart som möjligt. Löpande revideringar är att föredra, men de behöver inte gå ned på detaljnivå.

Det är ett problem att stora revideringar för tidigare år kan dröja så länge anser *FöreningsSparbankens* ekonomer. Ibland kan revideringarna helt ändra bilden av konjunkturförloppet bakåt i tiden. Ekonomerna vill att revideringarna görs löpande istället för att stora revideringar sker med lång eftersläpning. Om det kommer stora revideringar påverkar de ju så viktiga mått som "BNP-gap" m.m., som bland annat styr penningpolitiken. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* menar att stora revideringar kan skapa problem när man gör prognoser, särskilt om revideringarna pekar åt ett annat håll än tidigare preliminära utfall.

Det finns även användare, bl.a. vid *Företagarnas Riksorganisation* som föredrar att revideringarna av nationalräkenskaperna får vänta till dess att säkrare uppgifter har kommit in. *SAF:s* ekonom är beredd på att revideringar alltid kommer. De föredrar att SCB samlar på sig revideringar för föregående år till ett tillfälle, som de gör för närvarande. Det underlättar för användarna. En snabbare korrigerings bör ske endast om någon väsentlig miss gjorts.

LO:s ekonomer anser att revideringsprocessen är bra, men SCB borde sträva efter att trycka ihop processen och få in mer underlag på ett tidigt stadium. *Nordeas* ekonomer menar att revideringarna

gärna får komma ofta och tidigt eftersom de arbetar med snabba prognoser.

Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* anser att det är bra om revideringar görs tidigt på grov nivå, men på den mer detaljerade nivån blir det för osäkert med snabbare revideringar. På den grova nivån kanske USA:s modell med 3-4 prognoser för samtliga kvartal vore bra.

Det finns för övrigt användare som accepterar revideringar som något ofrånkomligt och av mindre vikt för deras analyser. Till dem hör användarna vid *Handelns utredningsinstitut (HUI)*, som anser att det inte är något problem med att nationalräkenskaperna revideras i nuvarande omfattning. *HUI* gör bedömningar mer långsiktigt och hakar inte upp sig på den senaste kvartalsstatistiken.

Det är inte så avgörande att invänta de definitiva årsvisa nationalräkenskaperna för att få en bra bild av den historiska utvecklingen. Experten vid *Organisationskommittén för ett analysinstitut* anser att skillnaderna mellan de "preliminära" och "definitiva" årsvisa nationalräkenskaperna inte uppfattas som så stora.

Kalenderjusteringar

Antalet vardagar i olika jämförelseperioder har betydelse för skillnader i hur mycket som produceras och konsumeras i ekonomin. Analyserna av konjunkturutvecklingen görs i regel med statistiken korrigerad för sådana effekter.

Finansdepartementet använder de kalenderkorrigerade uppgifterna i nationalräkenskaperna för att jämföra kvartal. Departementet påpekar att det är stora skillnader mellan de kalenderkorrigerade och ickekalenderkorrigerade uppgifterna. Kalenderkorrigeringen borde anpassas till aktuella produktionsförhållanden och ändrade driftsrutiner i samband med långhelger och semesterperioder. Detta bör analyseras och bättre metoder tas fram. Utredningen bör analysera hur kalenderkorrigeringen i nationalräkenskaperna görs.

Riksbanken ifrågasätter relevansen i metoden för kalenderjusteringarna i nationalräkenskaperna. De vill veta om aktiviteten i ekonomin verkligen svänger lika mycket som dagkorrigeringen ger upphov till. De vill veta om korrigeringen tar hänsyn till sådant som kontinuerlig drift inom processindustrin, inarbetning inför långhelger, flexetid m.m.

Landstingsförbundets ekonom anser att SCB ser ut att göra för stora kalenderkorrigeringar, som inte stämmer med verkligheten. Företag arbetar t.ex. in långhelger. Detta skapar en för stor differens mellan användnings- och produktionssidan i nationalräkenskaperna. Det är förvillande. Justeringarna bör anpassas till hur den faktiska produktionen har varit i förhållande till kalendern. Företrädaren för *Första AP-fonden* anser att kalenderkorrigeringen bör följas noggrant för att kunna förstås. Den kan ge upphov till "förbryllande" skillnader jämfört med de okorrigerade uppgifterna.

Det finns också användare som uppfattar kalenderjusteringarna i nationalräkenskapernas som tillfredsställande. Dit hör användarna vid *FöreningsSparbanken*. *SAF:s* ekonom tycker att kalenderkorrigeringen i nationalräkenskaperna verkar bra, men det är alltid osäkert om den görs på ett riktigt sätt när det gäller långhelger. De vill t.ex. veta om justeringen är anpassad till företagets aktuella sätt att arbeta inför och under långhelger.

Flera användare vill få en beskrivning av metoden för kalenderkorrigering i nationalräkenskaperna. *Finansdepartementet* vill veta om SCB använder gamla metoder för kalenderkorrigeringen, eller om den har anpassats till dagens produktionsmönster. Metoden och dess antaganden om produktion i samband med långhelger, verkar vara densamma som den som har använts av SCB under de senaste 20-30 åren.

Även ekonomen vid *Aragon Fondkommission* anser att metoden för dagkorrigering i nationalräkenskaperna är oklar och bör beskrivas. Det har inte gått att få någon information om metoden från SCB då de efterfrågat en sådan. *Postens* ekonomer vill veta vilken kalender som används. De vill t.ex. veta om SCB justerar kalendern till det aktuella året. Ekonomer vid *Handelsbanken*, *Landstingsförbundet* m.fl. försöker räkna arbetsdagar själva och tolka utvecklingen, men det är inte lätt. De vill veta vilken metod SCB använder. *SEB:s* ekonomer menar att kalendereffekter är omöjliga att förutsäga. Om nationalräkenskaperna ändå skall göra kalenderjusteringar bör de i förväg beskriva hur innevarande års kalender ser ut och hur den slår på produktionen.

Säsongjusteringar

Flera användare vill få information om vilken säsongrensning-metod som används i nationalräkenskaperna. *Konjunkturinstitutet* framhåller att det finns en promemoria vid SCB om metoden för

säsongrensning. Det är en metod som EU rekommenderar, men den är inte obligatorisk i ENS 95. Metoden tar bort irreguljära störningar. *Konjunkturinstitutet* skall se närmare på metoden och avgöra vilken metod de själva skall använda. I dag använder de en annan metod. De är ännu osäkra på hur SCB:s metod fungerar. Den är svår att begripa. Den är extremt utjämnad, vilket också gör den svår att tolka.

Flera användare efterfrågar förklaringar till säsongrensningens metoden i nationalräkenskapernas. De har en rad frågor om metoden som de gärna vill få svar på. Informationen bör göras på ett pedagogiskt och enkelt sätt för användarna. *Förenings-Sparbankens* ekonomer skulle vilja få tillgång både till en beskrivning av nationalräkenskapernas säsongrensningens metod samt till själva programmet för den, för att kunna använda det för att själva säsongrensa tidsserier. *Riksgäldskontorets* användare föredrar att göra egna säsongrensningar. Ett problem är att de inte känner till SCB:s metod för säsongrensning.

Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut* menar att det är viktigt att SCB publicerar både säsongrensade och "orensade" serier, eftersom de ofta vill säsongrensa själva, t.ex. när flera olika källor skall användas tillsammans för en och samma analys. *Postens* ekonomer vill veta om SCB säsongrensar de kalenderkorrigerade serierna, eller de ickekalendar-korrigerade. De vill gärna få information om detta då nationalräkenskaperna publiceras (i SM, pressmeddelanden o.d.) Vidare vill de få fler delar än försörjningsbalansens poster säsongrensade, t.ex. produktion, investeringar och konsumtion uppdelad på branscher respektive ändamål.

Användarna vid *SCB:s programråd för ekonomisk statistik* anser att nationalräkenskapernas säsongrensningenskomponenter bör publiceras. Vidare anser programrådet att både de kalenderkorrigerade och de okorrigerade nationalräkenskaperna bör säsongrenas.

Flera användare anser att säsongrensningensmetoden i nationalräkenskaperna tar bort information om konjunkturvariationer. Metoden uppfattas som alltför utjämnande. *Finansdepartementet* påpekar exempelvis att den säsongrensningensmetod som i dag används för bl.a. BNP förefaller att snarare beskriva den trendmässiga än den kortsiktiga utvecklingen, vilket inte är tillfredsställande. *Finansdepartementet* ifrågasätter metoden, eftersom den inte visar någon säsongrensad variation. Variationerna går knappast att upptäcka eftersom SCB:s metod jämnar ut dem. Metoden tar därmed bort information om konjunktursvängningar.

Utredningen bör titta på skillnaden mellan de säsongrensade värdena och de okorrigerade och analysera om differenserna innehåller något säsongmönster. Om differenserna inte följer ett säsongmönster så torde säsongrensningen vara felaktig. En säsongrensningssmetod bör också vara stabil i den meningen att den historiska serien inte förändras nämnvärt då ett nytt kvartal tillkommer. Det är därför viktigt att metoden för säsongrensning ses över.

Även andra användare uppmärksammar att säsongrensningen i nationalräkenskapernas knappast visar någon konjunkturvariation, bl.a. användarna vid *Landstingsförbundet*, *Industriförbundet*, *FöreningsSparbanken* och *SEB*. Den nya metoden ger nästan helt linjära förlopp. *Industriförbundets* ekonomer uppfattar de säsongrensade serierna som mindre intressanta, eftersom de knappast visar några variationer alls. *SEB:s* ekonomer ser helst att SCB byter till en bättre säsongrensningssmetod, där de säsongrensade serierna ger någon information om konjunkturförändringar.

Flera användare undrar varför det inte går att få ihop de säsongrensade kvartalsserierna i nationalräkenskaperna summerade till helår med originalserierna summerade till helår. Det frågar sig bl.a. användarna vid *Aragon Fondkommission*, *FöreningsSparbanken*, *Handelsbanken* och *Posten*. *Handelsbankens* och *Postens* ekonomer påpekar dessutom att den säsongrensade utvecklingen för delarna av ett aggregat inte går ihop med utvecklingen för hela aggregatet. Exempelvis går utvecklingen för statlig och kommunal konsumtion var för sig ibland inte ihop med utvecklingen för offentlig konsumtion totalt. Skillnaden i förändringstakt kan ibland vara stor, vilket tyder på att något är fel, menar ekonomerna.

Industriförbundets ekonomer uppfattar att "aggregaten" i nationalräkenskaperna verkar säsongrensas för sig och aggregatens delar för sig, vilket gör att den säsongrensade utvecklingen för delarna kan visa en motstridig utveckling jämfört med aggregatens utveckling. De undrar om detta är en bra metod. *Handelsbankens* användare anser att nationalräkenskapernas säsongrensning minskar tillförlitligheten. "Som den ser ut nu är den oacceptabel".

Det finns också användare som är nöjda med nationalräkenskapernas säsongrensning. *Riksbanken* förlitar sig på SCB:s kompetens när det gäller säsongrensning. De konstaterar samtidigt att den nuvarande metoden tenderar att jämna ut utvecklingen mer än den tidigare metoden. Experten från *Organisationskommittén för*

ett analysinstitut anser att det är bra att SCB gör säsongjusteringar i nationalräkenskaperna. I dagsläget ser de tillfredsställande ut.

En annan synpunkt är att SCB bör använda samma säsongrensningmetod för all officiell statistik. *Konjunkturinstitutet* anser att det är besvärande att olika säsongrensningmetoder utvecklas och används inom olika delar av SCB.

Kedjeindex

Övergången till de nya nationalräkenskaperna i maj 1999 innebar bl.a. att volymförändringar beräknas med utnyttjande av s.k. kedjeindex. Istället för att som tidigare använda priserna från ett valt basår vid omräkningen från löpande till fasta priser använder SCB numera föregående års priser för fastprisberäkningen för varje år. För att kunna kedja ihop åren och presentera dem som tidsserier används ett s.k. referensår, som alltså inte är samma sak som ett s.k. basår.

Flertalet användare anser att kedjeindex är att föredra framför fasta basår. *Finansdepartementet* anser att kedjeindex fungerar bra när en stor och viktig sektor har visat prisfall. Utan kedjeindex hade det varit ännu svårare att uppfatta vad som hänt i exempelvis telekombranschen. Även industriproduktionsindex bör använda kedjeindex (och inte som nu basåret 1995) anser *Finansdepartementet*. Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut* anser att behovet av kedjeindex ökar i tider av snabba förändringar. Experten från *Organisationskommittén för ett analysinstitut* anser att kedjeindex fungerar bra för t.ex. telebranschen, men när det gäller IT-tjänster är läget sämre och också allvarigare eftersom felet fortplantas till andra sektorer.

Den främsta invändningen mot kedjeindex är att det anses som mindre "användarvänligt". *Landstingsförbundets* användare menar att användarna har svårt att förstå principen bakom kedjeindex och har svårt att hantera dem. *SAF:s* ekonomer anser att SCB borde förklara kedjeindex på ett pedagogiskt sätt för användarna. SCB borde t.ex. utförligare förklara skillnaden mot att som tidigare ha ett fast basår. Forskarna vid *Industriens Utredningsinstitut* anser att kedjeindex är en utmärkt idé, men det borde finnas mer information om hur man går tillväga rent praktiskt som användare av statistiken. Ekonomerna vid *Nordea* anser att det visserligen är krångligt att använda kedjeindex, men att det går att hantera.

Vissa användare anser att det är svårare att hantera kedjeindex i samband med prognosberäkningar. *Handelsbankens* ekonom anser t.ex. att det är svårt att använda de nuvarande nationalräkenskaperna med referensåret 1995 i prognosmodeller, eftersom det inte går att summera delarna på efterfråge- respektive produktions- sidan till BNP för prognosären. Även *Postens* ekonomer anser att det är bra med aktuella vikter, men att det är svårare som prognos- makare att hantera kedjeindex. *Postens* ekonomer med flera räknar om referensåret i nationalräkenskaperna till det senaste året det finns utfall för.

SEB:s ekonomer anser att det vore lättare om SCB alltid vid redovisningen använde det senaste året som referensår, på det sätt som Konjunkturinstitutet gör. *SAF:s* ekonom menar att ju senare referensår i nationalräkenskaperna desto lättare för användarna. SCB skulle kunna presentera det senaste tillgängliga utfallsåret som referensår, även om de måste leverera nationalräkenskaperna räknad med ett annat referensår (nu 1995) till Eurostat. *Konjunkturinstitutet* menar att SCB är skyldig att använda 1995 som referensår i rapporteringen till Eurostat, men att de inte är skyldiga att göra det i sina vanliga publikationer.

Fler publicerade tabeller skulle underlätta för användaren, t.ex. tabeller med priser för år t-1 samt produktion i löpande priser, anser *Finansdepartementet*. Tabellerna borde finnas tillgängliga på SCB:s hemsida.

Deflatering

Flera användare, bl.a. *Finansdepartementet*, *Konjunkturinstitutet* och *Riksbanken*, betonar att de största bristerna i deflateringen i nationalräkenskaperna gäller den för tjänstesektorn, eftersom relevanta prisindex saknas i stort sett helt. Istället används ofta löneindex. SCB bör få fram bättre prisindex och gå ifrån löneindex, anser många.

Riksbanken menar att "bra och relevanta" deflatorer i nationalräkenskaperna är den viktigaste frågan för kvaliteten i nationalräkenskaperna. Svaga områden är IT, telekom och tjänstesektorn. Det är mycket angeläget för Sverige, eftersom telekommunikationsbranschen svarar för en betydande del av såväl Sveriges produktion som export. Även begränsade brister i kvalitetsjusteringen vid deflateringen för branschens produkter kan därför påverka den redovisade utvecklingen i BNP, produktivitet m.m. En genomgång

av deflateringen för branschen med jämförelser av hur kvalitetsjusteringar har genomförts för dataproduktion i andra länder är därför motiverad, anser *Riksbanken*. Man bör även titta på vilka olika metoder som används internationellt, menar *Riksbanken*.

Vidare vill *Riksbanken* veta hur nya varor kommer in i nationalräkenskaperna, när de skall klassas som nya, vilka principer SCB följer då de gör omklassificeringar för varor och tjänster m.m. Detta är avgörande för hur prisförändringar slår igenom i t.ex. KPI. Det är viktigt att inte välja den lättaste statistiska vägen. *Riksbanken* vill också veta hur kvalitetsjusteringar sker då prisindex tas fram, om hedoniska index används. För- och nackdelar med hedoniska index borde diskuteras.

För övrigt ställer *Riksbanken* en rad frågor, med anknytning till nationalräkenskapernas fastprisberäkningar. En fråga är om nationalräkenskaperna mäter "rätt saker". Nationalräkenskaperna fångar t.ex. inte in hemarbete (t.ex. när värden delvis flyttas från sjukvården till hemmen), ideella organisationer och "svart arbete". *Riksbanken* frågar också hur denna produktion skulle kunna deflateras om nationalräkenskaperna skulle mäta den.

Det behövs prisindex, som bättre speglar kvalitetsförändringar i samband med den nya ekonomin, anser många användare. Forskarna vid *IUI* menar exempelvis att kvalitetsvärdering blir viktigare när produkternas eller tjänsternas förändringstakt är hög. KPI sägs ligga långt framme när det gäller kvalitetsvärderingar, men det finns svagheter vad gäller prisuppgifter för datorer. *IUI:s* forskare påpekar också att det är stora skillnader mellan producentprisindex för datorer och s.k. hedoniska index för datorer. Val av metod kan ge "enorma skillnader" i prisutveckling. Detta illustrerar också problemen med att få bra internationella jämförelser.

TCO:s ekonomer anser att statistiken bör ta mer hänsyn till hur konsumenterna använder en ny produkt, vilket ger information om både kvalitetsförändringar vad gäller produkter samt produktivtetsaspekten. *TCO:s* ekonomer vill veta om kvalitetsjusteringen verkligen speglar konsumtionsnyttan av datorer, mobiltelefoner etc. Man letar generellt efter förbättringar, men det finns också många exempel där det i stället har blivit försämringar. Även dessa bör mätas. Ekonomen vid *Första AP-fonden* anser att kvalitetsaspekterna av olika typer av tjänster borde vägas in bättre vid prismätningar. Det kan handla om att väga in både kvalitetsförbättringar och kvalitetsförsämringar. *TCO:s* ekonomer tror att

kvalitetsförbättringar sannolikt överskattas i prisindex för telefoner och datorer. Kunden förmår inte tillägna sig eller uppskatta "nya finesser" i produkterna.

SEB:s ekonomer anser att deflateringen av tjänstesektorn i nationalräkenskaperna är dålig, men det är inte säkert att det blir bättre om Sverige skulle gå före resten av Europa med att ta fram bättre deflateror. Det skulle kanske krävas parallella tidsserier då. Det måste ju gå att jämföra länder med varandra. Utredningen bör titta på de beräkningar som görs i USA, anser ekonomerna vid *SEB*.

Hittills finns endast omkring 10 tjänsteprisindex (TPI), som används i nationalräkenskaperna, men det finns behov av ca 120 stycken. År 2000 startade SCB ett TPI-projekt för att ta fram "ideala" index för fastprisberäkningar. *Konjunkturinstitutet* tror att detta projekt kommer att stöta på stora svårigheter och ta lång tid att genomföras i praktiken. Under tiden fortsätter SCB att använda olika typer av kostnadsbaserade ansatser. *Konjunkturinstitutet* anser att det vore önskvärt att TPI-projektet i första hand prioriterade index för värdemässigt tunga områden inom nationalräkenskaperna, även om detta skulle komma att resultera i index som inte är ideala. Ett sådant område är t.ex. utrikeshandeln med tjänster.

Kommunförbundets utredare nämner också att de saknar bra prisindex för kommunala sektorer, men även för tjänstebranscher generellt i nationalräkenskaperna. De föreslår att SCB skall ha ett huvudansvar för att ta fram deflateror för t.ex. kommunala kostnader. Nationalräkenskaperna har ju sådana.

Finansdepartementet anser att det även finns brister i producentprisindex (PPI). Därför är det viktigt att mätningen av industrins producentpriser förbättras. Det är helt klart att svårigheterna är mycket stora när det gäller att på ett korrekt sätt spegla utvecklingen i en bransch som t.ex. teleproduktindustrin där pris- och kvalitetsförändringarna på de producerade varorna ofta är mycket stora. Om prisutvecklingen överskattas leder det till att produktionstillväxten, mätt som volymförändring, underskattas, menar *Finansdepartementet*. *Riksbanken* anser att tillförlitligheten i statistiken inom producentprissystemet bör höjas genom utvidgade urval och en förstärkning av arbetet med kvalitetsjusteringen.

Flera användare vill få mer information om deflateringen i nationalräkenskapernas, både information om vilka prisindex som används samt deflaterorna i sig. SCB borde t.ex. redovisa hur deflateror för tjänstehandeln har tagits fram menar *Landstings-*

förbundets användare. Ekonomerna vid *Företagarnas Riksorganisation* m.fl. vill gärna få tillgång till de prisindex som används i nationalräkenskaperna. *Handelsbankens* ekonom uppskattade SCB:s svar på försöket från *Dagens Industri* att deflatera mjukvaruinvesteringar (*Dagens Industri*, 23 november 2000). De vill gärna se mer sådan information från SCB i massmedia.

3.11 Särskilda synpunkter på fördelningsstatistiken

Sammanfattning

Statistik över hushållens ekonomi kan förbättras på många områden. Den är delvis svårtolkad och osäker och det är svårt att jämföra inkomster i hushållsstatistiken och nationalräkenskaperna. Inkomstbegreppet behöver ses över samtidigt som det behövs bättre metoder för att analysera inkomstfördelningen, dels mellan hushåll, dels över tiden. Statistiken över hushållens inkomster har också för lång eftersläpning när det publiceras. Mer och bättre longitudinella data efterfrågas också för att bättre kunna analysera orsaker till förändringar i inkomstfördelningen. Nuvarande metoder för att justera inkomster för att hushållen har olika sammansättning, s.k. ekvivalensskalor, behöver också förbättras.

Synpunkter på inkomst- och fördelningsstatistiken

Den officiella statistiken över hushållens ekonomiska förhållanden är delvis svårtolkad och statistiskt osäker. Det menar *Finansdepartementet* och andra användare bl.a. vid *Handels Utredningsinstitut*. *Finansdepartementet* menar att nuvarande mätmetoder visar mycket stora variationer i inkomstjämnheten mellan olika år. Inkomsterna mäts inte alltid på ett i ekonomisk mening rimligt sätt eftersom inkomststatistiken främst baseras på taxeringsregister. Det gäller inkomst av eget hem, reala eller nominella räntor, ränteinkomster och ränteutgifter (som behandlas olika), periodiserade eller icke periodiserade realisationsvinster, inbetalningar av pensionsförsäkringspremier respektive utbetalningar av pensionsförsäkringar samt förhållandet mellan inkomster och förmögenhet.

Finansdepartementet tycker att det finns betydande brister i underlaget för fördelningsanalyser. Det som framför allt saknas är longitudinella data med brett innehåll och av god kvalitet.

Inkomstspridning och ekonomisk fattigdom kan inte beskrivas tillräckligt väl med tvärsnittsdata för enskilda år. Tillgången till registerbaserade longitudinella data har ökat under senare år, vilket har förbättrat möjligheterna att beskriva fördelningen av ekonomiska resurser, exempelvis risken för permanent fattigdom och inkomströrlighet. Registerdata ger emellertid begränsade möjligheter att analysera vad som orsakar förändringarna. En longitudinell och integrerad hushållsstatistik om inkomster, sparande, konsumtion och förmögenhet, inklusive uppgifter om den offentliga konsumtionen, behöver därför utvecklas. Även uppgifter om arbetstid och lön samt information om hushållens värderingar bör finnas med. Registerdata måste därför kompletteras med enkäter eller intervjuer.

Finansdepartementet tycker att statistiken inte gör någon skillnad mellan välbeställda personer och personer med tillfälligt höga inkomster. Som fattiga räknas både personer med varaktigt svag ekonomi och de som tillfälligt har låga inkomster. *Socialdepartementets* utredare vill ha en bättre redovisning av gruppen fattiga i inkomststatistiken. Vissa grupper borde utgå till förmån för andra som borde ingå. *Socialstyrelsens* företrädare påpekar vidare att inkomststatistiken behöver förbättras. Den behöver ge en bättre redovisning av gruppen "fattiga" och den lägsta decilen i inkomststatistiken. I dag ger denna statistik en felaktig bild av fattigdomen i Sverige eftersom den inte täcker in vissa grupper som bör finnas med, exempelvis hemlösa. Å andra sidan kommer det med grupper som inte bör ingå. Sådana har en låg inkomst av andra skäl än att de är "fattiga" (invandrare som flyttat hem, unga som reser utomlands, överteckning av personnummer).

Nuvarande metoder för hur man justerar inkomster för hushållens olika sammansättning, s.k. ekvivalensskalor, i den officiella statistiken har åtskilliga brister. Bland annat tas ingen hänsyn till stordriftsfördelar i hushåll med många barn och boendekostnaden ingår inte i skalan. I internationell forskning används andra skalor. Hushållets storlek är av stor betydelse när man jämför ekonomisk standard för olika hushåll. I den officiella statistiken ges ett hushåll med en person samma vikt som ett hushåll med t.ex. fem personer.

Vid en utläggning av disponibel inkomst per konsumtionsenhet på varje medlem i hushållet erhålls en bättre bild av ekonomisk standard för olika grupper samtidigt som möjligheten att redovisa på individens ålder och kön förbättras. Bland annat blir inte endast hushållsföreståndarens uppgifter avgörande. I detta sammanhang

bör man även beakta det totala antalet medlemmar i det s.k. kosthushållet, d.v.s. även kvarboende ungdomar och andra som sammanbor med gemensam hushållning och delar på vardagliga saker som tidning, TV m.m. bör integreras i ett hushåll.

Ekonomerna vid *Handelns Utredningsinstitut* menar att den diskussion som pågår om (växande) inkomstskillnader inte belyses särskilt bra i SCB:s statistik.

Inkomststatistiken har alldeles för lång eftersläpning. Det anser användarna vid *Näringsdepartementet*, *Socialdepartementet*, *Socialstyrelsen* och *FöreningsSparbanken*. *Socialdepartementets* utredare påpekar att den årsvisa inkomststatistiken inte borde ta två år att publicera. Problemet skulle kunna lösas genom att använda Inkomststatistiken inkomstuppgifter baserade påskulle gå fortare om man använde kontrolluppgifter istället för slutligt granskade uppgifter för att göra en preliminär version och sedan senare komma med en slutlig version.

Hushållens disponibla inkomst, men även ett begrepp som löneinkomst, har skilda definitioner i hushållsstatistiken och nationalräkenskaperna, vilket ofta leder till missförstånd vid bedömningar av utvecklingen. Det menar användarna vid *Finansdepartementet*, *Socialdepartementet*, *SEB*, *Aragon Fondkommission* och *TCO*. Definitioner av hushåll m.m. avviker dessutom på flera punkter från gängse standard inom forskningen, enligt *Finansdepartementet*. Samordning, beslut om redovisningssystem och rutiner för avstämning behöver ses över.

Finansdepartementet vill ha en uppdelning av nationalräkenskapernas hushållssektor i de egentliga hushållen och de ideella organisationerna. I och med att kyrkan räknas in bland de ideella organisationerna från år 2000 ökar skillnaderna mellan de egentliga hushållen och hushållssektorn. Som en naturlig del i statistikredovisningen skall det dessutom finnas en uppdelning på kön, dvs. kvinnors och mäns andel av de ekonomiska resurserna skall synliggöras. Även här kan det dock diskuteras hur stor del av den disponibla inkomsten och de hushållsgemensamma bidragen som är att hänföra till respektive medlem i hushållet.

Appendix

Förteckning över genomförda intervjuer

Första AP-fonden	Anders Palmér
Aragon Fondkommission	Sven-Arne Svensson
Ekonomistyrningsverket	Carl J Nordén, Maria Hallman
Exportrådet	Mauro Gozzo
Finansdepartementet	Mats Dillén, Torbjörn Isaksson, Klas-Göran Larsson, Lars-Erik Lindholm, Thomas Nordström
FöreningsSparbanken	Åke Gustavsson, Cecilia Hermansson, Jörgen Kennemar
Företagarnas Riksorganisation	Per Juth, Sofia Linder, Karl-Johan Bergström
Handelsbanken	Eva-Christina Horwitz
Handelns utredningsinstitut	Stefan Fölster, Joakim Pettersson
Industriförbundet	Thomas Falk, Bo Ahnegård, Lars Jagrén, Eric Morell, samt vid ett senare tillfälle Arvid Böhm, Fredrik Isaksson, Göran Wikner
Industriens Utredningsinstitut	Ulf Jacobson, Erik Mellander, Per Skedinger m.fl.
Kommerskollegium	Nils Eric Persson
Kommunförbundet	Anders Johnsson, Siv Stjernborg, Jonas Eriksson
Konjunkturinstitutet	Bo Dahlerus, Hans Lindberg
Landstingsförbundet	Håkan Frisén
LO	Lars Ernsäter, Mats Morin
Medlingsinstitutet	Christina Eurén
Nordea	Olle Djerf, Thomas Pousette

Näringsdepartementet	Mats Granér, Åsa Sohlman, Anders Stålsby
Organisationskommittén för ett analysinstitut	Hans-Olof Hagén
Posten	Barbro Parak-Wickman, Irma Rosenberg
Riksbanken	Kurt Gustavsson, Hans Lindblad, Anders Lindström, Tomas Lindström, Alexander Nilsson, Johan Östberg
Riksgäldskontoret	Lars Hörngren, Peter Lundkvist
SACO	Anna-Karin Bergström, Gunnar Wetterberg m.fl.
SAF	Owe Danemar, Olof Erixon
SCB:s program för miljö- räkenskaper	Eiwor Höglund Davila, Viveka Palm, Anders Wadeskog
SEB	Peter Andersson, Ulf Torell
Socialdepartementet	Onta Bertram, Bengt Eklind
Socialstyrelsen	Outi Haataja, Stefan Håkansson, Ulf Larsson, Barbro Longner, Karin Mossler, Inga-Lill Paulsson-Lytz, Kristin Stig
Sveriges Verkstadsindustrier	Bengt Lindqvist
TCO	Gösta Karlsson, Roland Spänt
Uppsala universitet	Nils Gottfries

4 Andra krav och synpunkter

I kapitel 4 redovisas krav och synpunkter på statistiken som inhämtats från andra källor än de intervjuer som utredningen har genomfört. Kapitlet inleds med en kort beskrivning av den handlingsplan, *EMU Action Plan*, som har tagits fram inom EU. Därefter redovisas i avsnitt 4.2 synpunkter från SCB:s programråd m.fl. I avsnitt 4.3 återfinns resultat av de regelbundna användarundersökningar som genomförs av SCB. Slutligen görs i avsnitt 4.4 en genomgång av de förslag om förbättringar och nyutveckling av den ekonomiska statistiken som framkommer av SCB:s planerings- och budgetunderlag. Den åtföljs av en beskrivning av några nya insatser som startats vid SCB och som rör viktiga användarbehov.

4.1 EU:s handlingsplan för EMU-statistik

Harmoniseringen av statistiken på EU-nivå har varit en pågående process sedan lång tid. Inför införandet av den europeiska monetära unionen den 1 januari 1999 uppmärksammades på nytt behovet av god ekonomisk statistik som underlag för penningpolitiska och ekonomisk-politiska beslut. Ett flertal allvarliga brister konstaterades och en arbetsgrupp tillsattes av Monetära kommittén (nuvarande Ekonomiska- och finansiella kommittén, EFK) i juni 1998. Ansträngningarna att förbättra statistiken har därefter pågått och arbetet har regelbundet avrapporterats till EFK och Ecofinrådet.

I samband med avrapporteringen i juni 2000 återupprepade Ecofinrådet vikten av tillgång till snabb och tillförlitlig ekonomisk statistik. Medlemsländerna anmodades att förstärka ansträngningarna för att kunna leverera de nationella serier som behövs för sammanställning av aktuell och tillförlitlig statistik för EU och euroområdet. Ecofinrådet uppmanade vidare kommissionen (Eurostat) att i nära samarbete med Europeiska Centralbanken (ECB)

upprätta en handlingsplan där bl.a. behovet av snabba framsteg identifieras för varje medlemsland och varje statistikområde.

En sådan handlingsplan, *Action Plan on EMU Statistical Requirements* godkändes av Ecofinrådet i september 2001. Handlingsplanen har fyra avdelningar. I det första avsnittet beskrivs brister och prioriteringar för varje huvudområde. Därefter följer en lista på åtgärdsplaner för respektive land samt planerade åtgärder enligt de nationella handlingsplanerna. I tredje avsnittet återfinns åtgärder som kommissionen avser att genomföra och slutligen finns en sammanställning över vilka förändringar i regelverket som behövs.

Handlingsplanen tar upp sex huvudområden där åtgärder är nödvändiga. Det första området avser kvartalsredovisade nationalräkenskaper. Målsättningen är att ett första utfall skall kunna redovisas efter 70 dagar och ett andra utfall efter 90 dagar. Data skall finnas från 1980. Nästa område gäller kvartalsstatistik över de offentliga finanserna. Här anges en tidsgräns för när medlemsländerna skall ha implementerat förordningen om kortfristig statistik över offentliga finanser. Det tredje området avser arbetsmarknadsstatistik där snabbare rapportering av arbetsmarknadsindikatorer enligt ESA 95-förordningen prioriteras tillsammans med en snabb implementering av kontinuerliga arbetskraftsundersökningar.

Den kortperiodiska statistiken är det fjärde området. Här krävs bl.a. insatser för en uppsnabbning av statistiken över industriproduktion, byggande och detaljhandel. Det femte området är utrikeshandeln där medlemsländerna uppmanas att hålla de tidsgränser för rapporteringen till Eurostat som gäller för huvudaggregaten. Som sjätte punkt uppmanas medlemsländerna att leverera nationella data till Eurostat senast vid tidpunkten för publicering.

4.2 Synpunkter från SCB:s programråd m.fl.

I detta avsnitt redovisas synpunkter från SCB:s programråd, nämnden för konsumentprisindex samt vetenskapliga rådet. SCB har ett antal programråd för att fånga upp användarnas synpunkter på statistiken. Råden träffas 3-4 gånger om året. En av de externa rådsmedlemmarna är ordförande medan någon från SCB är sekreterare. Programråden skall ge synpunkter på prioriteringar och brister som de anser bör åtgärdas.

Denna sammanställning bygger på minnesanteckningar från 1998-2000 och täcker programrådet för ekonomisk statistik, programrådet för sysselsättning och löner, programrådet för finansmarknadsstatistik och nämnden för konsumentprisindex. Synpunkterna som redovisas representerar normalt inte de samlade programråden, utan är en sammanfattning av vad som framförts av de enskilda medlemmarna enligt tillgängliga minnesanteckningar.

Programrådet för ekonomisk statistik

Programrådet för ekonomisk statistik träffas tre gånger om året. De som har suttit i programrådet 1998-2000 är Irma Rosenberg, Anders Forslund, Hans-Olof Hagén, Torbjörn Isaksson, Mats Morin, Ola Virin, Alexander Nilsson och Bo Dahlerus. Många önskemål har framförts och det är bitvis svårt att dra några allmängiltiga slutsatser.

En allmän slutsats är emellertid att medlemmarna i programrådet är bekymrade över att nationalräkenskaperna inte har tillräckligt hög status och att resultaten bitvis ifrågasätts. Man menar att nedskärningarna av resurserna till SCB har varit förödande för den ekonomiska statistiken och att det krävs en rejäl satsning för att återskapa förtroendet för nationalräkenskaperna. Rådet diskuterade tidigt behovet av en genomgripande översyn eller utredning.

Förbättringsönskemålen har koncentrerats på *nationalräkenskaperna* och underlagen till dem. En fullständig input-outputundersökning är ett återkommande önskemål, liksom förbättrad kvalitet för nationalräkenskapernas kvartalsräkenskaper.

Medlemmarna i programrådet har pekat på *statistik som saknas*. Intresset för olika typer av statistik över tjänstenärings är stort. Att SCB skall återuppta den nedlagda exportenkäten är också något som framförs med jämna mellanrum. Andra önskemål är statistik avseende immateriella investeringar och internet-handeln, investeringar uppdelade på kapitalföremål, kapitalstockar, förädlingsvärden i mittårspriser, förväntningsdata (för kortsiktsbedömningar), kvartalsvis statistik över offentlig sektor, statistik över sjukvårdsområdet (även privat producerad sjukvård), input i den kommunala verksamheten samt regionala räkenskaper. Statistiken över kapacitetsutnyttjandet behöver återupptas.

En annan typ av synpunkter har gällt *detaljeringsgraden*. Nationalräkenskaperna bör på flera områden vara mer detaljerade.

Utrikeshandeln är däremot för detaljerad, vilket innebär stora risker för kvaliteten på mer aggregerad nivå. Nationalräkenskaperna behöver uppgifter om 60-70 grupper för varor och tjänster på kvartalsbasis. Nuvarande klassificeringar av näringsgren och varor behöver moderniseras.

Det är svårt att skaffa sig en bild av *tillförlitligheten* i nationalräkenskaperna. Det är t.ex. lättare för konsumentprisindex där användarna har god insyn via nämnden för konsumentprisindex. Det är vidare väsentligt att väga kraven på snabbhet och tillförlitlighet mot varandra. Kravet på snabba resultat kan ha nått en gräns där uppgifter från företag inte kan erhållas. Användaren måste inse och SCB behöver visa att tillförlitligheten påverkas negativt när kravet på snabbhet drivs för hårt.

Även andra aspekter på tillförlitlighet har diskuterats. Revideringar i nationalräkenskaperna måste, menar rådet, publiceras systematiskt. Viktiga revideringar skall läggas in så snart som möjligt. Producentprissystemet bör ses över, särskilt med tanke på dess roll som deflator i nationalräkenskaperna. Valutahantering och kvalitetsjusteringar är problematiska områden. Inhämtandet av priser kanske kan knytas till leveransstatistiken. Det upplevs som oklart om man mäter list-, order- eller leveranspriser.

Ett område som får mycket kritik är *tillgängligheten*. Det behövs mer analys och beskrivning av statistiken. Resultaten måste analyseras bättre och mer ingående, både för användarnas skull och för att hitta tendenser som skall fångas in statistiskt. Det bör finnas mer förklaringar och en bättre pedagogisk framställning, t.ex. i nationalräkenskapernas pressmeddelanden. Ökad ämneskompetens och fler erfarna nationalekonomer behövs, inte minst på nationalräkenskaperna.

Dokumentationen behöver förbättras avsevärt med tekniska beskrivningar av definitioner och populationsavgränsningar. Data bör följas av generella kvalitetsomdömen och upplysningar om vilka felkällor som föreligger och hur stora de kan vara. SCB bör ägna mer resurser åt den typ av analys som görs i SCB Indikatorer, även om man kanske kunde spara in papperspubliceringen och använda Internet. Spridning via Internet ökar kravet på olika typer av dokumentation.

SCB:s databaser behöver byggas ut med mer detaljerade data. En del beräkningar som görs skulle behöva publiceras: nationalräkenskapernas produktionssida i löpande priser samt beräkningarna av arbetade timmar där man tar hänsyn till veckoskifteseffekter för att

räkna fram arbetstiden för en kalendermånad. Pressmeddelandet för lagerstatistiken borde redovisa lagerförändringar.

Säsongrensning bör göras på fler dataserier än idag och på ett likartat sätt inom SCB. Den okorrigerade serien måste alltid finnas tillgänglig. Säsongrensningskomponenterna bör publiceras och metoderna kräver utförligare beskrivning och dokumentation. Både kalenderkorrigerade och okorrigerade nationalräkenskaps-serier bör säsongrensas.

När det gäller långa tidsserier finns motstridiga synpunkter. Vissa menar att långa tidsserier har inte så hög prioritet eftersom strukturen i den svenska ekonomin har förändrats kraftigt under 80- och 90-talen. Andra menar att det är väsentligt att räkna tillbaka tidsserierna i nationalräkenskaperna.

Jämförbarhet mellan olika statistikprodukter är ett annat problem som har diskuterats. Kvalificerad analys för att göra ingående avstämningar mellan olika resultat är nödvändigt och kräver kanske en särskild kvalitetsgrupp. Olika statistikgrenar borde samordnas mer, både mellan varandra och framför allt gentemot nationalräkenskaperna. Det gäller bl.a. arbetsmarknadsstatistik (sysselsättning, löner) och det finansiella sparandet. Definitionsskillnader borde redovisas tydligare.

Rådet återkommer också ofta till problemet med ökande *bortfall*, särskilt bland stora globala företag. SCB bör vara mer aktivt både gentemot uppgiftslämnare och användare och ta upp kvalitetsfrågor till en öppen diskussion. Tveksam statistik kvalitet kan leda till försämrat förtroende hos uppgiftslämnarna, vilket i sin tur kan leda till att det blir ännu svårare att samla in uppgifter. SCB har en pedagogisk uppgift att informera företagen om deras roll. Kurser för företagen, ökad återrapportering och massmediala utspel är några förslag. När det gäller problem med att skilja på vara och tjänst samt verksamhet i Sverige och utlandet behöver SCB ha mer kontakter med företag och branschföreningar för kompetensutveckling och uppföljning, men också för att förebygga kritik mot statistiken.

Programrådet för sysselsättning och löner

Programrådet för sysselsättning och löner har som främsta uppgift att informera om statistikverksamheten inom området och olika forskningsprojekt. Rådet ger inte så ofta uttryck för rena prioriteringar eller önskemål. I rådet har under åren 1998-2000 ingått ett

trettiotal personer från departement, högskolor och intresseorganisationer med Eskil Wadensjö från SOFI som ordförande.

Önskemål om förbättrad dokumentation och beskrivning förekommer emellertid då och då. Tabeller i statistiska meddelanden bör t.ex. följas av noggranna kommentarer om definitioner och kvalitet. Resultat från Eurostats arbetskraftsundersökningar borde spridas mer, samtidigt som skillnaderna mellan arbetskraftsundersökningarna och EU-arbetskraftsundersökningarna borde förklaras bättre. Eurostats redovisning av sysselsatta efter medborgarskap borde ersättas av redovisning efter födelseland eftersom det senare inte är avhängigt olika länders regler rörande medborgarskap.

Tillförlitligheten i lönestatistiken oroar och det ökande bortfallet i arbetskraftsundersökningarna är ett problem. Andra synpunkter som har framförts är att långtidsarbetslösheten överskattas i arbetskraftsundersökningarna, att statistiken om arbetstid behöver förbättras när det gäller tillförlitligheten, särskilt över tiden eftersom nationalräkenskaperna använder förändringstalen samt att statistiken över arbetstid även bör mäta efterfrågesidan.

Programrådet för finansmarknadsstatistik

Programrådet för finansmarknadsstatistik startade 1998 och träffas två/tre gånger om året. De som har suttit i rådet är Sven-Arne Svensson, Lennart Berg, Aleksander Markowski, Rolf Marquardt och Göran Zettergren. Företrädare för Riksbanken, Finansinspektionen och Konjunkturinstitutet brukar också vara med.

Det är framför allt jämförbarheten mellan nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna och frågor om tillgänglighet som har behandlats av ledamöterna i rådet. Problemen med att jämföra nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna blir som mest tydliga när det gäller hushållssparandet och restposten. Redovisningen bör vara tydligare och skillnaderna måste beskrivas och förklaras i pressmeddelanden och Statistiska meddelanden. Analysen av restposten borde förbättras, t.ex. genom att ta fram och använda uppgifter om hushållens innehav, köp och försäljning av bostadsrätter. Man har också diskuterat sambandet mellan balansräkningar, transaktioner och kapitalvinster i nationalräkenskapssystemet.

Tillgängligheten behöver förbättras på flera olika sätt. Rådet vill gärna ha en handbok i finansräkenskaper, både en tyngre variant och en "pop-version" på 15-20 sidor. Produkterna måste också förses med bättre varudeklaration. Definitionerna är för fåordiga. Det behövs flera sidor i varje statistiskt meddelande alternativt en separat årlig utgåva med definitioner och förklaringar. I tabellerna behövs också bättre hänvisningar till förklaringarna. Värderingen av olika poster behöver kommenteras, också mot bakgrund hur uppgiftslämnarna har rapporterat.

I databaserna behövs både färdiga tabeller av samma typ som finns i statistiska meddelanden på papper och en "rådatabas" med långa tidsserier. Långa tidsserier, minst tio år, bör tas fram, helst med en bedömning av kvaliteten.

Övriga synpunkter som har kommit fram är följande. Hushållens ideella organisationer bör särredovisas även om fullständiga uppgifter för delsektorn saknas. Tillförlitligheten i uppgifterna påverkas av att storföretag och banker lämnar felaktiga eller försenade uppgifter. Även premiereserven, banker och bostadsinstitut bör särredovisas. Det är viktigt att hålla god beredskap för att kunna fånga eurons effekter i statistiken. Kopplingen mellan den reala och finansiella sidan bör lyftas fram bättre.

Nämnden för konsumentprisindex

I SCB:s instruktion anges att det skall finnas en nämnd för konsumentprisindex. Nämnden träffas fyra gånger per år. En stor del av de frågor som behandlas är av teknisk natur, dvs. hur olika delundersökningar skall läggas upp och vilka principer som skall gälla. I nämnden har under 1998-2000 ingått Bengt Assarsson, Torbjörn Isaksson, Anders Klevmarken, Ralph Turvey, Carsten Boldsen Hansen, Olle Holmgren, Karin Mossler, Christina Nyman, Bo Bergman, Leif Colleen, Ewa Rabinowicz, Anna Thoursie, Alexander Nilsson, Irma Rosenberg, Håkan Frisé, Karl-Gustaf Löfgren, Claes Berg, Olov Holmgren, Arja Kinnunen och Hans Lindblad.

Styrdokument och handlingsplaner behandlas också av nämnden och det är framför allt i de diskussionerna som prioriteringar och önskemål om utveckling tas upp. Problemet med kvalitetskillnader och helt nya tjänster och marknader oroar nämndens ledamöter. Under de senaste åren har en successiv metodgenomlysning av olika delindex i KPI ägt rum enligt en

särskild prioriteringsordning. Exempelvis har KPI:s delindex för el, tele och persondatorer blivit föremål för genomlysning. Aktuella områden för genomlysning under 2001 är bl.a. hälso- och sjukvård och metoderna för justering för kvalitetsförändringar i KPI. Bostadsposten har stor betydelse i KPI-beräkningarna. Metoderna för att behandla bostadsposten är föremål för diskussion och omprövning i samband med beredningen av KPI-utredningens förslag (SOU 1999:124).

Behovet av dokumentation är väl tillgodosett när det gäller KPI, men man skulle vilja ha dokumentationen om olika delundersökningar på webbplatsen. Mer samordning mellan KPI och PPI vore önskvärt. På det stora hela är man dock nöjda med KPI.

Vetenskapliga rådet

Vetenskapliga rådet (VR) består nu av tio externa professorer, generaldirektören, överdirektören, chefen för Utvecklingsavdelningen, chefen för Metodenheten samt vid SCB verksamma professorer. Rådet sammanträder två gånger per år. Vid mötena diskuteras den vetenskapliga inriktningen av SCB:s arbete. VR enas om rekommendationer till SCB och man följer också upp hur SCB har agerat utifrån rekommendationerna. Sedan 1998 har följande professorer medverkat i VR: Lars Bergman, Marianne Frisén, Peter Jagers, Anders Klevmarken, Gunnar Kulldorff, Svein Nordbotten, Juni Palmgren, Bengt Swensson, Daniel Thorburn och Lars-Erik Öller samt de interna professorerna Thomas Polfeldt, Bengt Rosén, Carl-Erik Särndal, Bo Sundgren och Joachim Vogel.

Vetenskapliga Rådet anser att SCB:s ekonomiska statistik är i stort behov av utvecklingsarbete. VR ser fram emot mer detaljerade planer för en brådskande upprustning, särskilt av nationalräkenskaperna. Bland annat efterlyser rådet en lång och enhetlig historisk statistik och anser att prissättningen inom tjänstesektorn är en viktig utvecklingsfråga. Detta är de rekommendationer som VR formulerade efter diskussion i november 2000.

I december 1998 behandlade VR statistiskt kvalitetsförbättringsarbete i den ekonomiska statistiken. VR rekommenderade SCB att utse en internationell expertgrupp för att utvärdera framställningen av ekonomisk statistik vid SCB. Frågor som borde beaktas är höga kvalitetskrav med hänsyn till konsistens, huruvida bäst tillgängliga teknik används, organisation, SCB:s roll som analytiker (jämför

Norge) samt utbildningsnivån i nationalekonomi och statistik bland personalen.

VR rekommenderade vidare SCB att utreda automatisk dataöverföring samt automatisk överföring av pris- och volymdata direkt från fakturering, att noggrant beskriva utjämnings- och årsskiftens och säsongrensning och alltid kunna tillhandahålla även okorrigerat material, att i kvalitetsredovisningen av icke-definitiv statistik upplysa om hur mycket den kan komma att revideras samt att stödja intern och extern forskning och utveckling på området tidsserieanalys.

I november 2000 skrev Lars-Erik Öller, adjungerad professor och verksam vid Konjunkturinstitutet, några kommentarer till SCB:s metodplan för 2001. Öller är kritisk mot att övergången till den nya standarden för nationalräkenskaperna, ESA95, har tagit så lång tid och att kvaliteten inte är den bästa möjliga.

Öller menar vidare bl.a. att de svenska nationalräkenskaperna inte står sig väl i en internationell jämförelse, att tillgången på långa tidsserier är för dålig och att statistiken avseende tjänstenäringarna borde förbättras kraftigt.

4.3 Användarundersökningar

I detta avsnitt redovisas resultat av de regelbundna användarundersökningar som SCB genomför. SCB utför tre återkommande undersökningar av vad användare, allmänhet och kunder tycker om statistiken. Vartannat år undersöks ett urval av de som är viktiga användare av statistik i s.k. Nöjd-Kund-Index-undersökningar. Allmänhetens inställning till statistik undersöks också vartannat år sedan 1984. Vidare får alla kunder som köper en uppdragsprodukt för mer än 10 000 kr avge en bedömning om hur nöjda de är med uppdraget. Denna s.k. leveransenkät har gjorts sedan 1996.

Nöjd-Kund-Index-undersökningen

SCB:s användare är relativt nöjda med den statistik som SCB levererar, enligt undersökningarna Nöjd-Kund-Index. Dock kan man se att användarna av den ekonomiska statistiken är något mindre nöjda än SCB:s användare igenomsnitt. Det gäller framför allt statistikens innehåll och personalens kompetens. För den ekonomiska statistiken är innehållet i statistiken relativt sett en

faktor som väger mycket tungt när det gäller hur nöjda kunderna är.

Nöjd-Kund-Index totalt för den ekonomiska statistiken var 68 år 2000 (på en skala mellan 1 och 100). För SCB som helhet var index 71, vilket är relativt högt jämfört med andra myndigheter och företag i servicesektorn. De faktorer som får högst betyg för den ekonomiska statistiken är telefonservice och personal, vilka båda har ett värde på 76. Information, presentation och innehåll har betyg mellan 64 och 65. Informationskanaler får lägst betyg med 58, men detta har väldigt liten betydelse för hur nöjda användarna är som helhet.

Många är relativt nöjda med den information som ges om kvalitet, databaser och uppdrag, men mindre nöjda med informationen om nya och förändrade statistikprodukter. Av innehållet i statistiken är många nöjda med tillförlitligheten i statistiken, medan aktualiteten kunde vara bättre. Det mesta är lätt att läsa och lätt att förstå, men kommentarer och analyser är något sämre. Att SCB tillhandahåller opartisk statistik är det få som ifrågasätter, medan uppdragsgivarna är mindre nöjda med prisvärdheten.

Det vanligaste sättet som kunderna tar del av ekonomisk statistik är via Statistiska meddelanden och andra publikationer. Tre av fyra använder den kanalen. SCB:s webbplats används av nästan lika många. Varannan användare av den ekonomiska statistiken har köpt uppdrag och lika stor andel utnyttjar Sveriges Statistiska Databaser.

Vidare framgår av undersökningarna att graden av hur nöjda användarna är har minskat något de senaste åren. Jämfört med 1998, när undersökningen gjordes förra gången, är det just den ekonomiska statistikens innehåll som enligt användarna har försämrats. Det är framför allt tre faktorer som bidrar till försämringen; jämförbarheten mellan SCB:s statistikprodukter, jämförbarheten över tiden och tillförlitligheten, se tabell 4.1.

Tabell 4.1 Betyg för den ekonomiska statistiken i Nöjd-Kund-Indexstudien

Betyg på en skala mellan 1 och 100 där 100 är högst

	1998	2000
<i>Sammansatta indikatorer</i>		
Nöjd-Kund-Index	69	68
Informationskanaler	58	58
Informationen	65	65
Innehållet	68	64
Presentationen	65	65
Telefonservicen	75	76
Personalen	78	76
Din allmänna syn på SCB	72	71
<i>Specificering av indikatorn för innehåll</i>		
Innehållet	68	64
Tillförlitligheten	76	71
Aktualiteten	61	60
Periodiciteten	72	69
Detaljeringsgraden	68	65
Jämförbarheten över tiden	70	64
Jämförbarheten mellan SCB:s statistikprodukter	64	56
Hur väl innehållet täcker Ditt behov	67	65

Källa: Kundundersökning december 2000, CFI Group och SCB

Resultaten i tabell 4.1 bygger på en enkätundersökning, Nöjd-Kund-Index-studien, där tunga initierade användare av den ekonomiska statistiken betygssätter olika kvalitetsaspekter på en tiogradig skala. Undersökningen görs enligt QSP-metoden (Quality Satisfaction Performance) och ger förutom betyg på olika kvalitetsfaktorer också indikationer på kundernas prioriteringar. De faktorer som bedöms är informationskanaler, information, innehåll, presentation, telefonservice, personal, den allmänna synen på SCB och – för uppdragskunderna – uppdragshantering. Den senaste undersökningen gjordes hösten 2000. För den ekonomiska statistiken svarade 140 personer och för SCB som helhet 791. Svarsfrekvensen var knappt 60 procent.

Imageundersökningen

Av allmänheten är närmare 50 procent positiva till SCB och endast 3 procent klart negativa. Det framgår av undersökningen "Bilden av verket – SCB:s image" som genomfördes hösten 2000. Mer än tre fjärdedelar tycker att statistik är viktigt för beslutsfattande, forskning och debatt och ungefär lika många känner till åtminstone något om vad SCB gör. Lika många anser också att SCB är en objektiv och opartisk myndighet. Allmänhetens inställning till SCB är i stort sett oförändrad de senaste åren.

Leveransenkäten

Med varje uppdrag om minst 10 000 kr som levereras följer en enkät där beställaren ombeds värdera uppdraget i sin helhet, tempot i genomförandet, servicen, punktligheten vid leverans, den innehållsmässiga kvaliteten, lättheten att förstå materialet, användbarheten och prisvärdheten. Denna undersökning berör alltså bara uppdragsverksamheten och inte statistik som finansieras med anslag.

Under 2000 var graden av nöjdhet 8,1 när det gäller uppdragen till avdelningen för ekonomisk statistik (på en skala mellan 1 och 10). Kunderna är mest nöjda med den service de får samt punktligheten. Sedan 1997 har användarna blivit allt mer nöjda när det gäller service, innehåll, lättförståelighet och prisvärdhet, medan nöjdhet och användbarhet har haft en negativ utveckling, se tabell 4.2.

Tabell 4.2 SCB:s leveransenkät för avdelningen för ekonomisk statistik
Betyg på en skala mellan 1 och 10 där 10 är högst, genomsnittligt betyg

Faktor	1997	1998	1999	2000
Nöjdhet	8,4	8,1	8,1	8,1
Tempo	8,1	7,8	8,2	8,0
Service	8,4	8,4	8,7	8,6
Punktlighet	8,5	8,0	8,5	8,4
Innehåll	7,6	7,7	7,7	7,8
Lättförståelighet	8,0	8,2	8,1	8,2
Användbarhet	8,4	8,0	8,1	8,2
Prisvärdhet	6,7	7,1	7,1	7,0
Antal svar	52	56	68	72

Mätningar har utförts två gånger om året. Antalet svar har varierat mellan 139 och 219. Svarsfrekvensen ligger runt 45 procent. Enligt en bortfallsstudie från hösten 1997 finns ingen systematik i bortfallet vad gäller typ av uppdrag, typ av kund och uppdragets storlek.

4.4 SCB:s planerings- och budgetunderlag

I detta avsnitt beskrivs kortfattat de förslag om utbyggnader och förbättringar av den ekonomiska statistiken, som SCB har framfört i det fördjupade budgetunderlaget för 2001-2003 (Treårsplan för Statistiska centralbyrån 2001-2003) samt i SCB:s budgetunderlag för 2002-2004. Dessutom beskrivs några av de insatser som har igångsatts på områden där statistikanvändarna framfört starka krav på förbättringar.

Treårsplan för Statistiska centralbyrån 2001-2003

I enlighet med ett tidigare regeringsbeslut lämnade SCB den 1 mars 2000 ett fördjupat budgetunderlag för perioden 2001-2003 till regeringen. På basis av synpunkterna från programråden och andra användarkontakter, inte minst inom Regeringskansliet, föreslog SCB en betydande utökning av resurserna för den ekonomiska statistiken. Förslaget innebar både framtagande av ny statistik på flera områden samt förbättringar och utbyggnader av redan befintlig statistik. Sammantaget uppgick förslagen till ca 22 miljoner kronor.

För det första föreslog SCB särskilda insatser för att stärka ämneskunnandet och förbättra kvaliteten. Fördjupade kunskaper om branscher och företag samt om de enskilda statistikresultatens roll i den ekonomiska utvecklingen ger bättre förutsättningar för att presentera och förklara statistik. Ett stärkt ämneskunnande och intensifierade kontakter med företagen är också en viktig förutsättning för att kunna minska risken för mätfel och bortfall, anförde SCB.

För det andra föreslog SCB fortsatta insatser för EU-harmoniseringen av den ekonomiska statistiken. De närmaste åren gäller det t.ex. reglering av undersökningarna för köpkraftspariteter. En mindre revidering av näringslivsklassificeringen NACE samt en ny innovationsundersökning kommer också att genomföras.

För det tredje föreslog SCB en ökad takt i förbättringen av statistiken över tjänstenäringarna. Det gäller t.ex. transporter på kvartalsbasis, personaluthyrning, IT-konsultverksamhet och sjukvård. Prisutvecklingen för tjänster behöver förbättras, även i utrikeshandeln.

För det fjärde föreslog SCB att statistikansvaret för området informationsteknik skulle läggas på SCB och att särskilda resurser skulle avsättas för detta område.

För det femte innehöll förslaget ett antal förbättringar av inkomst- och förmögenhetsstatistiken. Löpande anslagsfinansiering för uppdatering av inkomstregistret LINDA, en årlig snabbare preliminär inkomststatistik och en förmögenhetsstatistik varantannat är var några av förslagen.

SCB erhöll i budgeten för innevarande år (2001) en utökning av anslaget med 10 miljoner kronor för att förbättra den ekonomiska statistiken. Av dessa avsåg 3 miljoner kronor ökade resurser för att förbättra statistiken över tjänstenäringarna, 2,5 miljoner kronor för att anpassa statistiken till kraven från EU, 1 miljon kronor för att uppdatera det longitudinella inkomstregistret (LINDA) samt 3,5 miljoner kronor för att förbättra kvaliteten i den ekonomiska statistiken.

Budgetunderlag för 2002-2004 för Statistiska centralbyrån

I budgetunderlaget för 2002-2004 återkom SCB till behovet av förbättringar på den ekonomiska statistikens område.

I treårsplanen föreslog SCB en ökning av det årliga anslaget med 10 miljoner kr för kvalitetsförbättringar av den ekonomiska statistiken. SCB erhöll 3,5 miljoner kr för 2001. I budgetunderlaget begär SCB ytterligare 6,5 miljoner kr fr.o.m. 2002. Tillkommande medel avses att användas till kvalitetshöjningar avseende bl.a. producentprisindex och SCB:s företagsdatabas, förbättrade tidsserier inom nationalräkenskaperna och för att tackla de problem med uppgiftslämnandet från företag som följer i globaliseringens spår.

Vidare föreslår SCB att förbättringar genomförs i den ekonomiska välfärdsstatistiken till en kostnad av 6 miljoner kr. Ökande och nya krav ställs på statistiken bl.a. för att kunna följa hur de ekonomiska förutsättningarna utvecklas för olika befolkningsgrupper och för att kunna beräkna budgeteffekter av förändringar i individernas och hushållens ekonomiska villkor och

andra levnadsförhållanden. Vidare finns krav på en uppsnabbning av inkomst- och förmögenhetsstatistiken samt på bättre underlag för att beräkna skatter och avgifter inom företagsområdet. SCB föreslår därför att förmögenhetsstatistik tas fram årligen och att en undersökning genomförs avseende hushållens konsumtion av offentliga tjänster för att belysa dess fördelningseffekter. Vidare föreslås bl.a. att en preliminär inkomststatistik utarbetas.

I budgetunderlaget konstateras att SCB i huvudsak har fått de medel som begärdes för EU-harmonisering i treårsplanen. EU-kraven på den ekonomiska statistiken ökar dock ständigt. SCB beräknar därför ett ökat medelsbehov på 5,4 miljoner kr 2002 för nya behov som har tillkommit sedan SCB:s treårsplan lades fram. Det gäller främst anpassning till *EMU Action Plan* som har beslutats av EU:s finansministrar.

SCB föreslår vidare att verket får i uppgift att till en kostnad av 0,75 miljoner kr börja producera livsmedelsstatistik i egen regi eftersom Statens jordbruksverk avser att upphöra med sina beräkningar i nuvarande form fr.o.m. redovisningsåret 2000 pga. kvalitetsproblem och verkets minskade behov av statistiken. Denna statistik är emellertid av stor betydelse för nationalräkenskaperna samt för beräkning av vägningstal i KPI.

SCB föreslår också att ett alternativt klassificeringssystem för företag, Näringslivssystem i Sverige, införs för en beräknad kostnad av 0,6 miljoner kr fr.o.m. 2002.

Några pågående arbeten vid SCB som rör användarnas önskemål

Följande avsnitt beskriver några relativt nystartade projekt inom SCB, som rör några av de önskemål som användarna fört fram. De projekt som beskrivs är SCB:s projekt för tjänsteprisindex, som startade under år 2000, SCB:s projekt om den nya ekonomin samt den nyinrättade analysfunktionen vid SCB. Vidare nämns även det arbete, som har inletts vid SCB tillsammans med utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken för att förbättra statistiken för hushållens inkomster.

Under 2000 startade SCB ett projektarbete för tjänsteprisindex (TPI). Projektet innebär en nystart och ambitionshöjning av ett utvecklingsarbete, som under ett antal år har bedrivits med små resurser. Projektets huvudmål är att ta fram prisindex för tjänstebranscher huvudsakligen för nationalräkenskapernas behov och i överensstämmelse med EU:s rekommendationer. En gemen-

sam plattform har skapats mellan nationalräkenskaperna, prisprogrammet och programmet för tjänstenäringar för hur utvecklingsarbetet skall bedrivas.

Med utgångspunkt från nationalräkenskapernas behov har en prioriteringslista arbetats fram för utveckling av TPI i olika branscher. Dessutom har projektet utarbetat en arbetsmetod för hur utvecklingsarbetet skall bedrivas inom den enskilda branschen. Nationalräkenskaperna har listat ca 135 produktgrupper inom tjänstesektorn, som det behövs prisindex för. Bara ett fåtal av dessa index finns idag. SCB ökar insatserna för detta projekt från ca 1 miljon kr 2000 till ca 2,5 miljoner kr 2001.

Sommaren 2000 inleddes ett arbete inom SCB med att kartlägga behoven av statistik som berör det som brukar kallas "den nya ekonomin". En arbetsgrupp bildades med representanter från avdelningen för ekonomisk statistik (ES) samt avdelningen för arbetsmarknads- och utbildningsstatistik (AM). Syftet med arbetsgruppen var att undersöka förutsättningar för att ta fram statistik som belyser olika aspekter på den nya ekonomin inom näringslivet. Sambandet mellan den nya ekonomin och förändringar av produktivitet, sysselsättning, arbetskraftens kompetens m.m. bör kunna följas i statistiken.

Aktiviteter inom området den nya ekonomin vid SCB skall nu samordnas. I början av 2001 tillsätts en koordinator placerad på ES-avdelningen, som även skall fungera som ledare för projektet om den nya ekonomin. Dessutom tillsätts en ny projektgrupp för arbetet samt en referensgrupp med externa användare.

Externa kontakter är viktiga för projektet, dels i form av fördjupat samarbete med Riksbanken och eventuellt andra intressenter, dels genom att bilda nätverk, referensgrupper och seminarier avseende en vidare krets av användare.

I januari 2001 inleddes uppbyggnaden av en analysfunktion vid avdelningen för ekonomisk statistik (ES) vid SCB. Det huvudsakliga syftet med funktionen är att samordna analysen av den ekonomiska statistiken vid SCB. Inledningsvis kommer ett begränsat antal personer att starta upp arbetet, varav en person skall arbeta med statistikområdet den nya ekonomin. Analysfunktionen skall på lite längre sikt byggas ut och omfatta fler personer.

Analysfunktionen skall löpande bevaka och följa utvecklingen av all ekonomisk statistik. Det gäller även statistik avseende arbetsmarknad, löner och sysselsättning, betalningsbalans, statistik om den statliga sektorn, fördelningsstatistik samt miljöstatistik. Den skall svara för

den övergripande omvärldsbevakningen vid SCB. Här ingår bl.a. bevakning och analys av konjunkturutvecklingen i Sverige och omvärlden, samt att arbeta med internationella jämförelser. En annan uppgift blir att bevaka om inkonsistenser föreligger eller uppstått i resultaten mellan olika statistikprodukter inom den ekonomiska statistiken.

Inom programmet för ekonomisk välfärd har man tillsammans med utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken inlett ett arbete för att förbättra statistiken för hushållens inkomster. En viktig del är att ta fram ett förbättrat inkomstbegrepp. Samarbete med nationalräkenskaperna pågår också för att förbättra möjligheterna att jämföra inkomstbegrepp i de olika statistikprodukterna. Vidare har ett projekt inletts för att ta fram ekvivalensskalor.

5 Utredningens överväganden

Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken har fått i uppdrag att belysa hur den ekonomiska statistiken bättre skulle kunna anpassas till samhällets ökande och förändrade behov. Utredningen har i denna rapport gjort en bred kartläggning av behoven av ekonomisk statistik bland viktiga användare vid departement, myndigheter, organisationer och företag. Denna kartläggning sammanfattas i avsnitt 5.1. Utredningen har vidare gjort överväganden om vilka förbättringar som redan på nuvarande stadium av utredningsarbetet framstår som särskilt angelägna samt om vilka områden som utredningen avser att arbeta vidare med. Dessa överväganden redovisas i avsnitt 5.2.

5.1 Sammanfattning av användarbehoven

Statistik som saknas

Det finns enligt användarna av ekonomisk statistik ett antal områden där väsentlig statistik saknas. De områden som oftast återkommer är statistik avseende den privata tjänstesektorn, IT-statistik, en input-output-undersökning samt kapitalstocksberäkningar. Andra områden som nämns är mer regional statistik, kompletterande lönestatistik samt bättre statistik över statens finanser, hälso- och sjukvård m.m. Dessa behov sammanhänger med den ökade betydelsen av den privata tjänstesektorn, framväxten av nya branscher och produkter, förändrade verksamhetsformer, ökad IT-användning m.m. I detta avsnitt redovisas användarnas synpunkter på statistik som saknas.

En rad områden nämns där statistiken bör förbättras och byggas ut vad gäller *den privata tjänstesektorn*. Inte minst nämns behovet av relevanta prisindex för ett stort antal tjänstebranscher, främst för en mer rättvisande deflatering i nationalräkenskaperna. Den

nuvarande bristen på relevanta prisindex gör att de metoder för deflatering som används inte är tillfredsställande. Bristerna är besvärande vid produktivetsberäkningar och branschanalyser. Flera användare tycker dessutom att hela producentprissystemet bör ses över och förbättras, bl.a. eftersom även traditionella varugrupper har fått ett ökat tjänsteinnehåll.

Det saknas även korttidsindikatorer för tjänstebranscher, statistik rörande utrikeshandeln med tjänster, en finare indelning av företagstjänster i nationalräkenskaperna m.m. Antagandet om oförändrad produktivitet i den offentliga sektorn nämns av många som en svaghet i nationalräkenskaperna. Volymmått på produktionen inom offentlig verksamhet bör tas fram och antagandet om oförändrad produktivitet bör frångås, menar man.

Ett annat område där det saknas statistik är *IT-området*. Exempelvis pekar många användare på behovet av att kunna följa IT-investeringar i hård- och mjukvara samt på en rad andra detaljområden relaterade till IT. Denna statistik behövs bl.a. för att kunna uppskatta dessa investeringars inverkan på tillväxten i ekonomin och deras bidrag till ökad produktivitet. Många användare saknar statistik av detta slag för att kunna analysera betydelsen av vad som brukar kallas den nya ekonomin, inte minst vad gäller effekterna på produktivetsutvecklingen i näringslivet.

Statistik över branschvisa *kapitalstockar* är ytterligare ett område där det saknas aktuell statistik. Det framhålls av flera användare. För att få fram nya beräkningar av kapitalstockar behövs nya modeller för att beräkna kapitalförslitning. Det kan också bli nödvändigt att förbättra statistiken över investeringarna, bl.a. på IT-området. Flera användare pekar på problemet med att den nuvarande statistiken över investeringar i allt för stor utsträckning bygger på investeringsenkäterna, vilkas kvalitet ifrågasätts.

Det finns också enligt många användare ett stort behov av en ny *input-output-undersökning*. En sådan visar flödet av varor och tjänster mellan olika sektorer i ekonomin. De nuvarande input-output-tabellerna är till stora delar föråldrade. I brist på aktuella uppgifter bygger tabellerna delvis på antaganden om insatsstrukturen i olika delar av ekonomin, importinnehållet m.m. Föråldrade input-output-tabeller gör det svårt att analysera strukturförändringar i ekonomin och hur den ekonomiska utvecklingen påverkar energianvändning, miljö m.m. De resulterar också i sämre BNP-prognoser, osäkrare beräkningsunderlag för Sveriges EU-avgifter m.m.

Flera användare har också uttryckt ett ökat behov av aktuell statistik över den *regionala utvecklingen*. Utvecklingen inom näringslivet vad gäller produktion, sysselsättning, löner, byggverksamhet m.m. skiljer sig avsevärt åt mellan regioner. Man vill kunna följa utvecklingen närmare, bl.a. för att ta fram analyser och underlag för regionalpolitiken. Flera användare saknar betydligt mer aktuella uppgifter på bruttoregionalprodukten (BRP). De nämner också att det saknas regionalt fördelad statistik på IT-området, för KPI, för löneökningar branschvis m.m.

Flera användare har vidare uttryckt ett behov av kompletterande *lönestatistik*. Det gäller bl.a. uppgifter om nya belöningsslag som optioner och bonus. Nya lönesystem har blivit vanligare och det har blivit allt viktigare att följa löneutvecklingen uppdelad på de olika delarna. Det saknas också en sammanhållen korttidsstatistik över den totala löneutvecklingen.

Vissa användare har även uttryckt behov av statistik på *andra områden*. Det gäller exempelvis en mer detaljerad statistik på hälso- och sjukvårdsområdet, en mer omfattande statistik för offentlig sektor, t.ex. en ändamålsfördelning av de offentliga utgifterna, sektorräkenskaper, nettonationalprodukt, sparandebalanser på kvartal för hushåll, näringsliv och offentlig sektor, kapacitetsutnyttjande, exportenkäter, statistik för små och medelstora företag liksom för de största företagen, finansmarknadsstatistik, prisstatistik m.m.

Andra förbättringar

Det finns enligt användarna även en rad andra aspekter på den ekonomiska statistiken som borde förbättras. Det gäller snabbheten, tillförlitligheten, detaljeringsgraden, tidsseriernas längd, jämförbarheten mellan olika statistikprodukter, jämförbarheten internationellt, tillgängligheten samt presentationen. I detta avsnitt redovisas användarnas synpunkter på behovet av förbättringar av den ekonomiska statistiken i sådana avseenden.

Behovet av en *snabbare* kortperiodisk ekonomisk statistik som underlag för ekonomisk analys och politik i ett alltmer integrerat Europa har påtalats av EU:s finansministrar och centralbankschefer. Det faktum att den kortperiodiska statistiken kommer fram med betydligt längre eftersläpning i EU än i USA har förstärkt kraven på att snabba upp statistiken. I en s.k. *Action Plan on EMU Statistical Requirements*, som antogs av Ecofinrådet i september

2000, anges sådana krav på ett antal områden, inklusive de kvartalsvisa nationalräkenskaperna. Dessa krav gäller även den svenska statistiken, vilken dock vid en jämförelse inom EU ligger väl till när det gäller hur snabbt statistiken tas fram.

Även många av de användare utredningen har intervjuat vill gärna få snabbare ekonomisk statistik. Flera användare skulle vilja ha s.k. *flash estimates* avseende de kvartalsvisa nationalräkenskaperna, dvs. snabba kvartalsräkenskaper som delvis bygger på uppskattningar. De ställer emellertid krav på att de skall vara av hög tillförlitlighet och pekar på USA:s snabba nationalräkenskaper som ett föredöme. I USA kommer de första nationalräkenskaperna 25-30 dagar efter kvartalets utgång, medan de i Sverige normalt kommer efter ca 70 dagar.

Vidare vill flera användare ha snabbare statistik över utrikeshandel, detaljhandel, aktivitetsindex, inkomststatistik, kommunernas räkenskaper, bruttoregionalprodukt m.m. En förutsättning som ofta anges är emellertid att statistikens tillförlitlighet inte försämras.

En av orsakerna till varför viss statistik kommer sent är problem att få in uppgifter från företag. Problemen har ökat under senare år, vilket bl.a. kan förklaras av den ökade internationaliseringen. Flera användare kommer med förslag till hur detta problem skulle kunna hanteras. De föreslår att SCB etablerar personlig kontakt med de största företagen, att SCB blir mer aktivt gentemot uppgiftslämnarna och tar upp kvalitetsfrågor med dem, att SCB informerar företagen om deras betydelse för statistiken, att SCB i större utsträckning drar nytta av de snabbare delårsboksluten från företagen, att SCB prövar automatisk dataöverföring av pris- och volymuppgifter direkt från företagets fakturering etc.

Användarna har även givit omfattande synpunkter på statistikens *tillförlitlighet*. Många anser att tillförlitligheten är otillräcklig i både primärstatistiken och nationalräkenskaperna. Särskilt kvartalsräkenskaperna är viktiga för flera tunga användare och det skapar stora problem när de revideras kraftigt. Kvalitetsproblem finns på en rad områden, bl.a. vad gäller tjänstesektorn, producentpriser, deflatering, produktivitet, offentliga sektorns finanser, offentlig konsumtion, kapitalstockar, löner, arbetsmarknad, utrikeshandel, inkomster och förmögenhet. SCB borde, enligt många användare, satsa mer på analys av statistiken för att komma till rätta med problemen. Mer analys skulle också ge bättre underlag för att granska primärstatistiken i större

utsträckning. Även större insatser för konsistensprövning och avstämning i nationalräkenskaperna efterfrågas.

Synpunkter på statistikens *detaljeringsgrad* skiljer sig starkt mellan användarna. De som till största delen ägnar sig åt makroekonomisk analys använder i huvudsak aggregerade data. Användare med andra verksamhetsområden har ofta behov av mycket detaljerade siffror på just deras områden. De områden där behovet av mer detaljerad statistik är störst är den privata och offentliga tjänstesektorn.

Behovet av *längre tidsserier* påpekas av många användare. Det största problemet i detta sammanhang sägs vara att de nya nationalräkenskaperna bara finns från 1993. Dessutom finns det kvalitetsbrister i de nuvarande tidsserierna, vilka främst beror på de stora omläggningarna i statistiksystemen under de senaste åren. De har gett upphov till ett flertal brott i statistiken. Många användare pekar också på att de föredrar att SCB länkar ihop tidsserier framför att de själva gör det. De bedömer att SCB:s tidsserier får större tillförlitlighet. Dessutom skulle SCB kunna förklara hur tidsserierna har tagits fram.

Betydelsen av *jämförbarhet mellan olika statistikprodukter* understryks av många användare. Bristande jämförbarhet och inkonsistenser i statistiken är besvärande, både för användare och statistikproducenter. Många användare anser att SCB bör få mer resurser för att kunna göra mer konsistensprövningar och analyser av skillnader mellan olika statistikprodukter, vilka egentligen borde visa mer överensstämmelse. Användarna vill också få tillgång till denna information, bl.a. i pressmeddelanden.

Många användare understryker vidare betydelsen av att statistiken är *internationellt jämförbar*. De menar att det pågående harmoniseringsarbetet inom EU är viktigt. De flesta gör internationella bedömningar eller jämförelser. Många användare pekar på statistikområden där bl.a. definitionsskillnader försvårar eller omöjliggör internationella jämförelser. Ett av problemen är att gamla samt olika branschnomenklaturer används. Ett annat problem är att länderna använder olika metoder för deflatering i nationalräkenskaperna. Det försvårar internationella jämförelser av t.ex. produktivitetsförändringar.

Flera användare tycker vidare att SCB borde kunna påverka den internationella harmoniseringen i högre grad. Det är också viktigt att harmoniseringsarbetet är användarorienterat. Det framhålls även att harmoniseringen inte får gå så långt att nationella intressen blir eftersatta. En möjlighet som nämns i detta sammanhang är att

parallella serier framställs när viktiga statistikserier skulle kunna komma att försvinna p.g.a. anpassning till internationella standarder. Användarna uppfattar att anpassningen av statistiken till i första hand det nya europeiska nationalräkenskapssystemet ESA 1995 har varit mycket resurskrävande och trängt ut annat viktigt utvecklingsarbete vid SCB.

Tillgänglighet och presentation tas upp av många användare. Statistikens tillgänglighet har på senare tid förbättrats avsevärt med hjälp av SCB:s webbplats och databaser, vilket noteras med uppskattning av många användare. Samtidigt uttrycker många användare önskemål om utvidgningar av databasernas innehåll. Exempelvis efterfrågas längre tidsserier. Flera användare pekar också på möjligheterna att förbättra systemen för att söka information på webbplatsen och för att bearbeta informationen i databaserna.

Många användare har vidare uttryckt behov av att få mer förklaringar till statistiken för att göra den mer lättillgänglig och enklare att tolka. På detta område har utredningen fått en rad förslag på förbättringar. Många behöver mer information om statistiska metoder, källor, skarvar i tidsserier, definitioner och urval, vad som ingår i statistiken, kvalitetsaspekter m.m. Bättre beskrivningar av fel och osäkerhet i statistiken efterfrågas generellt.

Det finns också önskemål om förbättringar av pressmeddelandena. Analyser av utfall och utpekande av vad som är intressant ur ekonomisk synvinkel, liksom en avstämning av uppgifternas relevans jämfört med andra undersökningar, efterfrågas av många. Generellt framförs önskemål om att skillnader i resultat mellan olika undersökningar som mäter i princip samma sak bör förklaras mer utförligt. I den mån avgränsningar och definitioner skiljer sig åt mellan olika undersökningar bör detta tydliggöras.

Det finns också *särskilda synpunkter på nationalräkenskaperna*. Många användare vill exempelvis få tillgång till utförliga beskrivningar av nationalräkenskapernas metoder. Det gäller bl.a. metoderna för säsong- och kalenderkorrigering. De uppfattas som oklara. Flera användare anser vidare att metoden för säsongrensning medför att de säsongrensade serierna även tar bort information om konjunkturvariationer. Flera användare uttrycker också behov av att få förklaringar till hur nationalräkenskapernas kedjeindex beräknas och hur de kan användas, t.ex. för omräkning till ett annat referensår än det nationalräkenskaperna använder.

Avstämningarna i nationalräkenskaperna är ett annat område där det finns behov av information. I beräkningarna av nationalräkenskaperna förekommer ett antal residualer och restposter, exempelvis restposter mellan BNP beräknad från produktions- och användningssidan. Dessa restposter och residualer uppstår när nationalräkenskaperna sätter samman statistik från olika områden och stämmer av dem mot varandra. Användarna vill veta hur dessa avstämningar går till. I detta sammanhang har flera användare föreslagit att SCB borde ägna mer tid åt att granska uppgifterna i primärstatistiken för att förbättra tillförlitligheten. Granskningen skulle bli bättre om samarbetet mellan de som arbetar med nationalräkenskaper och primärstatistik fördjupades, menar man.

Många användare vill vidare att SCB skall redovisa information om osäkerheten i nationalräkenskaperna. De vill exempelvis veta hur stor spridningen av de preliminära räkenskaperna kring det slutliga utfallet har varit. De vill också veta om det finns en tendens att under- eller överskatta BNP i de preliminära nationalräkenskaperna. Det bör, menar man, framgå hur mycket preliminära utfall kan komma att revideras. Det bör också finnas mer information om revideringar i nationalräkenskaperna och vad de kan förklaras av.

Flera användare har även synpunkter på nationalräkenskapernas revideringspolicy. De flesta vill att revideringar skall göras så snart som möjligt, förutsatt att nya uppgifter har tillkommit som får ett betydande genomslag på BNP. För att möta detta önskemål skulle nationalräkenskapernas nuvarande revideringspolicy behöva ändras.

En kartläggning av skillnaderna mellan national- och finansräkenskaperna vad gäller det finansiella sparandet efterfrågas av flera användare. I nationalräkenskaperna framkommer det finansiella sparandet som saldot mellan inkomster och utgifter, medan det i finansräkenskaperna beräknas utifrån förändringar i finansiella tillgångar och skulder. För vissa perioder har det uppstått stora skillnader mellan det finansiella sparandet beräknat i national- respektive finansräkenskaperna. Det skulle, menar man, vara värdefullt att klarlägga orsakerna till sådana skillnader och att vidta åtgärder för att få en bättre överensstämmelse. Flera användare efterfrågar också en tydlig beskrivning av skillnaderna mellan finans- och nationalräkenskaperna vad gäller det finansiella sparandet i pressmeddelanden och Statistiska meddelanden.

Flera användare menar att någon form av samordningsfunktion mellan olika statistikprogram vid SCB borde finnas för att

förbättra konsistensen mellan olika statistikprodukter och informera om skillnader mellan dem. Dessutom föreslår några användare att nationalräkenskaperna bör tillföras ekonomisk analyskompetens med uppgift att löpande pröva bl.a. konsistens, metoder och källor. Sådana personer skulle kunna göra den typ av analyser som i dag görs vid Konjunkturinstitutet, vilket skulle innebära tidigare kvalitetskontroller och skulle kunna resultera i mindre fel i det som publiceras.

Några användare understryker behovet av samverkan med den ekonomiska och statistiska forskningen. De pekar på att klyftan mellan forskningsvärlden och utvecklingen av nationalräkenskaperna har varit stor i Sverige under lång tid. Skillnaden mot USA är stor på detta område. Nationalräkenskaperna borde ha mer kontakt med forskare, både i Sverige och utomlands, för att bättre kunna bedöma och tolka statistiken, menar man. Konferenser om beräkningsmetoder m.m. föreslås som ett sätt att få in fler forskare i statistikproduktionen.

Några användare har slutligen också särskilda synpunkter på *fördelningsstatistiken*. De upplever att statistiken över hushållens ekonomi delvis är svårtolkad och osäker. Problem med definitioner och olika täckning gör det svårt att jämföra inkomststatistik från olika källor. Tillgången på longitudinella data behöver förbättras, likaså möjligheterna att jämföra inkomststatistik mellan olika typer av hushåll och över tiden. De s.k. ekvivalensskalorna, som används för att jämföra hushåll av olika storlek och sammansättning, behöver också ses över, menar man.

5.2 Överväganden och fortsatt arbete

Utredningens direktiv anger att utredningen skall göra en översyn av den ekonomiska statistiken. Utredaren skall börja med att göra en bred kartläggning av de förändrade samhällsbehoven och fastställa användarnas behov av ekonomisk statistik. Särskilt fokus skall ligga på nationalräkenskaperna och den primärstatistik de baseras på. Behovet av ökad aktualitet skall också belysas. Uppdraget skall redovisas etappvis och börja med en kartläggning av användarbehoven.

I föreliggande rapport redovisas en sådan bred kartläggning av användarnas behov av ekonomisk statistik. De synpunkter som framförs är av skiftande karaktär. Synpunkterna gäller både statistik som saknas och ett antal andra möjliga förbättringar. Det

är också en blandning av stort och smått. Vidare bör noteras att användarna inte annat än indirekt har behövt beakta kostnaderna för att genomföra de förslag de har framfört.

Vissa allmänna slutsatser kan emellertid dras rörande behoven av ekonomisk statistik. Det finns på vissa punkter en bred enighet om vilka förbättringar som är mest angelägna. Det gäller exempelvis vilken typ av statistik som saknas och är mest väsentlig att få fram. Vissa sådana områden återkommer i de flesta intervjuer. Det gäller också exempelvis behovet av snabbare kortperiodisk statistik samt behovet av bättre dokumentation av nationalräkenskapernas beräkningsmetoder, vilket har uttalats av många användare.

I det följande redovisas utredningens överväganden rörande vilka förbättringar som redan nu framstår som särskilt angelägna samt om hur utredningen avser att fortsätta sitt arbete.

Fyra särskilt angelägna områden

Utredningen bedömer att det är särskilt angeläget att utveckla statistiken på fyra områden där aktuell statistik idag saknas eller har stora brister. Det gäller prismätningar för den privata tjänstesektorn, IT-statistik, en input-output-undersökning samt kapitalstocksberäkningar. Det är de områden som oftast återkommer i intervjuerna med användarna. Behoven på dessa områden sammanhänger med förändringarna av samhällsekonomin där den privata tjänstesektorn får allt större betydelse. Bättre statistik rörande produktionen i den privata tjänstesektorn och insatsstrukturen i näringslivet, inklusive användningen av kapital och IT, behövs för att man skall kunna analysera och förstå vad förändringarna i ekonomin har för betydelse, inte minst för produktivitetsutvecklingen.

Det första särskilt angelägna området är således *prisindex för den privata tjänstesektorn*. Sådana behövs för att man skall kunna beskriva produktionsutvecklingen i den privata tjänstesektorn på ett riktigt sätt. Detta är i sin tur en förutsättning för att kunna beräkna produktivitetsutvecklingen inte bara i den privata tjänstesektorn utan också i hela ekonomin. Det kan i sammanhanget nämnas att den privata tjänstesektorn är mer än dubbelt så stor som industrin.

Utredningen noterar att SCB under år 2000 startade ett projekt för att ta fram prisindex för tjänstebranscher och att SCB fr.o.m. år 2001 har tilldelats ökade resurser för att förbättra statistiken

rörande den privata tjänstesektorn, vilket inkluderar arbete för att få fram bättre prismätningar. Utredningen bedömer emellertid att arbetet för att komma till rätta med bristen på tjänsteprisindex kommer att vara mycket tids- och resurskrävande. Det finns ingen enkel lösning som kan utvecklas och tillämpas för alla tjänstebranscher. Det krävs istället att man går igenom bransch efter bransch och utvecklar relevanta prisindex. Med nuvarande resursinsats och takt i arbetet kommer det att ta 10-20 år innan hela tjänstesektorn har täckts. Ju mer resurser som satsas på detta område desto snabbare kommer resultaten att synas.

Utredningen bedömer att även producentprisindex (PPI) behöver förbättras. Det har inte samma kvalitet som konsumentprisindex (KPI). Exempelvis behöver den metod som används vid omräkning av priser på importerade varor till svenska kronor ses över. Den har kritiserats av flera användare.

Utredningen bedömer vidare att den internationella aspekten är viktig i detta sammanhang. Det gäller både möjligheterna att komma snabbare fram genom internationellt samarbete och betydelsen av internationell jämförbarhet. Det kan nämnas att det pågår ett arbete inom Eurostat avseende vilka prisindex som medlemsländerna i EU bör ta fram för att användas i nationalräkenskaperna. Ett omfattande utvecklingsarbete pågår också i samarbete mellan statistikmyndigheterna och forskningen i USA för att utveckla prisindex för tjänstesektorerna, bl.a. för att kunna mäta produktivitetsutvecklingen bättre. Utredningen avser att ta upp frågan om prisindex för den privata tjänstesektorn under sina kommande studiebesök i olika länder.

Utredningen avser att i det fortsatta arbetet diskutera möjligheterna att snabba upp arbetet med att utveckla bättre prisindex för den privata tjänstesektorn, särskilt när det gäller att ta fram prisindex för tungt vägande tjänstebranscher i svensk ekonomi.

Det andra området som det är särskilt angeläget att utveckla är *IT-statistik*. Det är ett område som ofta återkommer i intervjuerna med användarna och där det i stor utsträckning saknas statistik. För att kunna beskriva IT-sektorns betydelse för samhälls ekonomin behövs statistik avseende IT-sektorns produktion och användning, men också användningen av IT i andra delar av ekonomin, både i form av hård- och mjukvara och de sysselsattas IT-kompetens och IT-relaterade arbete. Det är den snabba framväxten av IT i Sverige under senare år, som har ökat betydelsen av att kunna beskriva denna sektor. Inte minst framhålls betydelsen av IT

för produktivitet utvecklingen och för effekterna av vad som brukar benämnas den nya ekonomin.

Utredningen noterar att SCB i det fördjupade budgetunderlaget för perioden 2001-2003 föreslog att verket skulle ges statistikansvaret för IT-området och tilldelas 3,2 miljoner kronor i särskilda resurser för detta ändamål, men att inga medel tilldelades SCB i budgeten för år 2001. SCB återkom med förslaget i budgetunderlaget för år 2002. Utredningen noterar att frågan om den framtida statistiken avseende IT-området för närvarande bereds. Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA) har fått regeringens uppdrag att till sommaren 2001 komma med förslag rörande vilken statistik som bör tas fram på området och av vem.

Utredningen bedömer det som angeläget att frågan om ansvar och resurser för IT-statistik prövas i samband med budgetpropositionen för år 2002 och avser att i det fortsatta arbetet precisera vilken IT-relaterad statistik, som behövs för att kunna analysera IT-sektorns betydelse för den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det tredje området, som är särskilt angeläget är att genomföra en ny *input-output-undersökning*. Informationen på detta område är föråldrad och försvårar analyser av strukturella förändringar i ekonomin, den ekonomiska utvecklingens betydelse för energi-användning och miljö samt prognoser av BNP-utveckling m.m. I brist på aktuella uppgifter bygger de nuvarande input-output-tabellerna delvis på antaganden om insatsstrukturen i olika delar av ekonomin, t.ex. rörande importinnehållet i BNP. Även informationen om andelen insatsvaror i tjänstebranscherna är särskilt bristfällig.

Utredningen noterar att SCB i det fördjupade budgetunderlaget för perioden 2001-2003 nämnde behovet av en input-output-undersökning utan att ta upp den bland de mest prioriterade förslagen. Kostnaden uppskattades därvid till 10 miljoner kronor (engångsbelopp). Även i budgetunderlaget för år 2002 nämns frågan. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet ta fram ett konkret förslag till hur en ny input-output-undersökning skulle kunna läggas upp och kostnaderna för en sådan.

Det fjärde området där det saknas aktuell statistik och det enligt utredningens bedömning är särskilt angeläget att ta fram sådan är beräkningar av *kapitalstockar* för olika branscher. Statistik avseende kapitalstockar behövs för att man skall kunna analysera produktivitet utvecklingen. Inte minst väsentligt i detta sammanhang är att ha tillgång till bra beräkningar av investeringar och kapitalstockar

vad avser IT. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet diskutera möjligheterna att påskynda arbetet med att ta fram nya kapitalstocksberäkningar i nationalräkenskaperna.

Annan statistik som saknas

Utredningen noterar att det finns ett stort antal andra förslag till statistik på områden där sådan saknas. Det gäller bl.a. korttidsindikatorer för tjänstebranscher, statistik rörande utrikeshandeln med tjänster, en finare indelning av företagstjänster i nationalräkenskaperna, statistik över den regionala utvecklingen, lönestatistik som täcker nya löneslag som optioner och bonus samt redovisas sammanhållet, detaljerad statistik på hälso- och sjukvårdsområdet samt mer statistik avseende den offentliga sektorn. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet mer ingående analysera behoven på dessa områden och diskutera med berörda möjligheterna att ta fram konkreta förslag på dessa områden, inklusive beräkningar av kostnader och förslag till finansiering, samt att prioritera mellan dem.

Utredningen har vidare fått i uppdrag att analysera hur produktiviteten mäts i näringslivet och offentlig sektor. Nationalräkenskaperna redovisar f.n. inte explicit beräkningar av produktivitetens utvecklingen. Däremot kan produktivitetens utvecklingen beräknas genom att sätta samman uppgifter om utvecklingen av produktion och arbetade timmar. För offentlig sektor görs antagandet att produktiviteten på detaljerad nivå är oförändrad över åren. I intervjuerna med användarna framkommer att produktivitetens utvecklingen är en mycket intressant fråga, inte minst frågan om huruvida den har ökat under senare år till följd av ökad användning av IT eller av andra orsaker.

Utredningen avser att i det fortsatta arbetet pröva möjligheterna att få fram bättre beskrivningar av produktivitetens utvecklingen. Utöver de fyra statistikområden som nämns ovan (prisindex för tjänstesektorn, input-output-undersökning, IT-statistik och kapitalstocksberäkningar) finns det andra problem som måste hanteras. Det gäller bl.a. att få en bättre konsistens mellan produktions- och sysselsättningsuppgifter i nationalräkenskaperna.

Utredningen menar att antagandet om oförändrad produktivitet i den offentliga sektorn är en svaghet i nationalräkenskaperna. Volymmått på produktionen inom offentlig verksamhet bör om möjligt tas fram och det fasta antagandet om oförändrad produktivitet bör om möjligt frångås. Samtidigt bör noteras att det

inte är ovanligt i andra länder att anta oförändrad produktivitet i offentlig sektor. Utredningen avser i det fortsatta arbetet fortsätta att analysera denna fråga vidare, att undersöka hur den hanteras i andra länder och att lägga ut uppdrag på experter och forskare på området för att belysa olika metoder att mäta produktivitet-utvecklingen i den offentliga sektorn.

Snabbare kortperiodisk statistik

Utredningen menar att det redan på nuvarande stadium av utredningsarbetet framstår som särskilt angeläget att snabba upp den ekonomiska statistiken på vissa områden. Det gäller främst den kortperiodiska ekonomiska statistiken.

Den *Action Plan on EMU Statistical Requirements*, som antogs av Ecofinrådet i september 2000, anger ett antal sådana förbättringar. Bakgrunden till denna aktionsplan är den nya situation, som EU befinner sig i efter införandet av den europeiska monetära unionen. Europeiska centralbanken (ECB) behöver som underlag för sin penningpolitik en snabb och tillförlitlig kortperiodisk ekonomisk statistik för EU-området och i synnerhet för Euroområdet. Situationen i detta avseende är betydligt sämre i EU än i USA.

Utredningen menar att det får betraktas som givet att de förbättringar som följer av denna aktionsplan måste genomföras. De kvartalsvisa nationalräkenskaperna skall redovisas inom 70 dagar från kvartalets slut, kvartalsstatistik över de offentliga finanserna skall tas fram, vissa arbetsmarknadsindikatorer i nationalräkenskaperna skall redovisas, harmoniserade arbetskraftsundersökningar skall implementeras, statistiken över industriproduktion, byggande och detaljhandel skall snabbas upp och huvudaggregaten i utrikeshandeln skall redovisas snabbare. Arbeta med detta har påbörjats vid SCB och kostnaderna har redovisats för regeringen (Justitiedepartementet).

Utredningen bedömer vidare att kraven på en ytterligare uppsnabbning av nationalräkenskaperna har en stor tyngd. Många användare skulle vilja ha tillgång till preliminära kvartalsräkenskaper som publiceras en knapp månad efter det att kvartalet har gått ut och delvis bygger på uppskattningar. De hänvisar till att sådana finns i USA. Inte minst som underlag för den svenska penningpolitiken är sådana väsentliga. Samtidigt är det väsentligt

att tillförlitligheten i dessa snabba kvartalsräkenskaper inte blir väsentligt sämre än i de nuvarande.

Utredningen avser att i det fortsatta arbetet pröva möjligheterna att publicera preliminära kvartalsräkenskaper lika snabbt som i USA, dvs. inom 25-30 dagar i stället för inom 70 dagar, vilket är kravet i ovan nämnda aktionsplan. Det kommer sannolikt att kräva omläggningar och uppsnabbningar av primärstatistiken till nationalräkenskaperna. Utredningen avser att belysa vilka metoder som behöver utvecklas för att kunna göra de uppskattningar som blir nödvändiga och att analysera hur tillförlitligheten kan komma att påverkas.

Utredningen avser också att i det fortsatta arbetet analysera möjligheterna att snabba upp statistiken på en rad andra områden där sådana önskemål har framkommit. Det gäller bl.a. snabbare statistik över utrikeshandel, detaljhandel, aktivitetsindex, inkomststatistik, kommunernas räkenskaper, bruttoregionalprodukt m.m.

Andra förbättringar

Utredningen bedömer att det kan göras flera andra förbättringar av den ekonomiska statistiken. Ett stort antal synpunkter på sådana förbättringar har framkommit i diskussionerna med användarna. Utredningens arbete har emellertid inte ännu kommit så långt att det är möjligt att bedöma relevansen av alla de förslag som har framkommit eller prioriteringen mellan dem. Inte heller finns det uppgifter om kostnader för förslagen eller förslag till finansiering. I det följande redovisas med dessa reservationer en bedömning av vilka synpunkter och förslag, som det är viktigast att gå vidare med i utredningens arbete.

Utredningen noterar att användarna har givit omfattande synpunkter på statistikens *tillförlitlighet*. Många anser att den är otillräcklig i både primärstatistiken och nationalräkenskaperna. En rad områden nämns där användarna bedömer att det finns problem. SCB borde, enligt många användare, i högre grad analysera statistiken mer ingående för att komma till rätta med problemen. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet diskutera tillförlitligheten och möjligheten att öka den.

Utredningen bedömer att kraven på *längre tidsserier* har en stor tyngd. I synnerhet är det besvärande att de nya nationalräkenskaperna bara finns från 1993 och att det finns betydande kvalitetsbrister i de nuvarande tidsserierna beroende på de stora

omläggningarna av statistiksystemen under de senaste åren. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet diskutera möjligheterna att ta fram långa tidsserier för nationalräkenskaperna, att dokumentera dem och att göra dem tillgängliga via SCB:s webbplats.

Utredningen bedömer också att frågan om *jämförbarhet* mellan olika statistikkällor har en stor tyngd. Många användare har påtalat de problem som uppstår när olika källor avseende i princip samma sak visar olika resultat. Ofta finns det emellertid rimliga förklaringar till sådana skillnader. De kan bero på att det inte är precis samma sak som beskrivs. Definitioner, mätperioder etc. kan vara annorlunda. Då kan avsaknaden av tillgängliga förklaringar till sådana skillnader vara ett problem. Flera användare anser att SCB borde ägna mer tid och resurser åt att göra konsistensprövningar och analysera skillnader mellan statistikprodukter och att någon form av samordningsfunktion borde inrättas vid SCB.

Utredningen noterar att en sådan analysfunktion nyligen har inrättats vid avdelningen för ekonomisk statistik vid SCB. Den har fått i uppgift att bl.a. löpande pröva konsistens, metoder och källor. Utredningen noterar vidare att SCB i det fördjupade budgetunderlaget för perioden 2001-2003 begärde en utökning av de årliga anslagen med 10 miljoner kronor för att öka kvaliteten i den ekonomiska statistiken. Insatserna avsåg såväl ett stärkt ämneskunnande och förbättrade presentationer som insatser för att minska bortfall och mätfel. I budgeten för 2001 har SCB tilldelats 3,5 miljoner kronor för detta ändamål. I budgetunderlaget för 2002 har SCB föreslagit att verket skall få tilldelas även resterande 6,5 miljoner kronor.

Utredningen bedömer att det är väsentligt att denna del av SCB:s verksamhet utvecklas. Utredningen kommer att i det fortsatta arbetet diskutera möjligheterna att ytterligare förstärka ämneskunnandet och analyskapaciteten vid SCB. Utredningen avser även att pröva olika vägar att stärka kontakterna med forskare nationellt och internationellt.

Utredningen noterar att de flesta användare poängterar att *tillgängligheten* har blivit mycket bättre i och med SCB:s webbplats och databaser. Samtidigt finns det fortfarande brister, menar man. Exempelvis är täckningen i databaserna dålig, både när det gäller bredden i materialet och tidsserier. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet undersöka möjligheterna att utöka innehållet i databaserna. Det gäller bl.a. längre tidsserier. Dessutom avser utredningen att diskutera möjligheterna att göra sökvägarna mer användarvänliga, att förbättra dokumentationen av databaserna, att

förbättra informationen om databasernas uppdateringsrutiner och att tillföra ett system för att få fram diagram över tidsserier.

En rad förslag på förbättringar av *presentationen* har kommit från olika användare. Detta är ett område där många förslag skulle kunna genomföras utan stora resursinsatser. Det handlar främst om att göra redan befintlig statistik och förklaringar till statistiken mer lättillgängliga. Det handlar också om att hitta nya former för att presentera ekonomisk statistik. Utredningen avser att i det fortsatta arbetet diskutera möjligheterna att förbättra presentationen av den ekonomiska statistiken.

Utredningen noterar att det finns en mängd synpunkter på att det saknas information om *nationalräkenskaperna*. Det gäller bl.a. vilka källor som används, hur de hanteras vid beräkningarna, hur avstämningarna mellan olika källor går till, metoderna för kalender- och säsongkorrigering, hur kedjeindex beräknas och hur användarna bör hantera kedjeindex, revideringspolicyn och osäkerheten i beräkningarna. Utredningen skall också enligt direktiven beskriva beräkningsrutiner och andra metoder i nationalräkenskaperna.

Utredningen avser mot denna bakgrund att i samarbete med berörda på SCB ta fram en särskild rapport med en dokumentation av nationalräkenskaperna.

Utredningen avser också att göra en studie av revideringarna i nationalräkenskaperna samt att komma med förslag till hur osäkerheten i nationalräkenskaperna, revideringarna av dem och orsakerna till revideringarna bör presenteras.

Utredningen noterar vidare att direktiven även tar upp vissa frågor på det *fördelningspolitiska området*. Utredningen avser att i samarbete med berörda på SCB göra en översyn av inkomstbegreppet och hur det används i olika sammanhang, bl.a. i nationalräkenskaperna respektive den ekonomiska välfärdsstatistiken. Utredningen avser också att analysera hur inkomstmattnen kan justeras för hushållens sammansättning.

Avslutning

Avslutningsvis konstaterar utredningen att det fortsatta arbetet kommer att genomföras i flera olika former och i diskussioner med olika grupper. I direktiven nämns att utredningen fortlöpande skall informera Justitiedepartementet och Finansdepartementet om hur arbetet fortskrider. Föreliggande rapport kommer att ligga till

grund för en diskussion med dessa båda departement. Den kommer också att diskuteras med olika forskargrupper och med representanter för massmedia för att få en ännu bredare bild av användarbehoven.

Rapporten kommer också att ligga till grund för interna diskussioner inom SCB rörande om problemen är rätt uppfattade, om möjligheterna att åtgärda problemen och om eventuella kostnader förknippade därmed. Det kan i sammanhanget noteras att en del problem som inte kräver påtagligt ökade resurser kan komma att lösas i denna interna diskussion.

I direktiven nämns också att utredningen skall jämföra med situationen i ett antal andra industriländer samt låta utländsk expertis göra en bedömning av främst hur de svenska nationalräkenskaperna står sig vid en internationell jämförelse. Även detta kommer att ske i det fortsatta arbetet.

Kommittédirektiv

Översyn av den ekonomiska statistiken

Dir.
2000:58

Beslut vid regeringssammanträde den 14 september 2000

Sammanfattning av uppdraget

Den ekonomiska statistiken utgör ett allt viktigare underlag för den ekonomiska politiken både i Sverige och i EU. Kraven på dess kvalitet har ökat samtidigt som förutsättningarna att mäta den ekonomiska utvecklingen förändrats.

En utredare tillkallas med uppdrag att analysera och kartlägga de förändrade samhällsbehoven av ekonomisk statistik och med utgångspunkt från dessa göra en bred genomlysning av tillståndet för statistiken och särskilt nationalräkenskaperna. Utredaren skall även redovisa erfarenheter från och lösningar att ta fram ekonomisk statistik i andra länder. Utredaren skall lämna förslag till förändringar av den svenska ekonomiska statistiken och ange behov av fortsatta utvecklingsinsatser.

Behovet av en översyn

Den ekonomiska statistiken i allmänhet, och nationalräkenskaperna i synnerhet, har ökat i betydelse de senaste åren. En viktig orsak till detta är att ekonomisk-politiska mål i allt större utsträckning anges i kvantitativa termer. Regeringens mål för t.ex. utgiftstak, den offentliga sektorns sparande, sysselsättning och arbetslöshet stäms av mot kalkyler som kräver en solid statistisk grund. Även penningpolitiken, som styrs utifrån ett inflationsmål, kräver en tillförlitlig bild av den ekonomiska utvecklingen. En annan orsak är EU:s allt större beroende av jämförbar ekonomisk statistik för bl.a. beräkningar av medlemsavgifter, strukturfonder och kvalificeringskrav för EMU. Därtill reagerar aktörerna på de

finansiella marknaderna många gånger kraftigt när ekonomisk statistik publiceras, med förändringar i marknadsräntor och växelkurser som följd.

Kvalitetskraven har skärpts i takt med statistikens ökade betydelse. Det gäller såväl uppgifternas tillförlitlighet som aktualitet. Både användare i Sverige och användare inom EU är numera beroende av snabba och säkra indikatorer på den ekonomiska utvecklingen. Precisionen i de kvartalsvisa nationalräkenskaperna är väsentlig i detta sammanhang eftersom dessa är ett viktigt underlag för den ekonomiska politiken. Till detta kommer att nationalräkenskaperna spelar en viktig roll även för att bedöma den ekonomiska utvecklingen på längre sikt.

Samtidigt som behoven har ökat har förutsättningarna att mäta den ekonomiska utvecklingen förändrats. Ett konkret exempel är omläggningen av utrikeshandelsstatistiken i samband med medlemskapet i EU. När tulldeklarationerna med uppgifter om handeln mellan medlemsländerna försvann och ersattes med en begränsad uppgiftsinsamling från företagen (det s.k. Intrastat-systemet) försämrades statistikens kvalitet betydligt. Samma problem redovisas i de flesta medlemsländer och diskussioner pågår om hur ett framtida statistiksystem skall utvecklas.

Den allt snabbare tekniska utvecklingen, globaliseringen, konkurrensfrämjande avregleringar på ett flertal områden och strukturförändringar inom näringslivet är andra faktorer som försvårar den statistiska mätningen. Till exempel introduceras nya varor och tjänster och kombinationer av varor och tjänster relaterade till informationsteknologin i snabb takt samtidigt som kvalitets- och prisförändringarna i många fall är svåra att särskilja. Även vad gäller verksamhetsformer sker förändringar, både inom och mellan näringsgrenar och samhällssektorer. Om statistiken inte förmår att spegla detta skapas en missvisande bild av den ekonomiska utvecklingen. Globaliseringen av näringslivet och de snabba förändringarna av strukturen mellan och inom företag innebär att företagen har svårt att lämna underlag enligt statistikens avgränsningar och definitioner. Bortfall är också ett stort och växande problem på vissa områden. Sådana mätproblem i den ekonomiska statistiken är internationellt kända.

Informationssamhället erbjuder emellertid också nya möjligheter när det gäller uppgiftsinhämtande och kvalitetskontroll. Informationstekniken kan användas för att underlätta uppgiftslämnandet för företagen och därigenom förbättra uppgifternas kvalitet och användbarhet.

Definitioner, avgränsningar och mått i de svenska nationalräkenskaperna har sina utgångspunkter i det europeiska nationalräkenskapssystemet från 1995 och FN:s riktlinjer på området från 1993. I dag påverkas ca 90 % av den ekonomiska statistiken genom EG:s regelverk. Stora omläggningar har under större delen av 1990-talet skett inom ramen för förordningarna om bl.a. nationalräkenskaper, harmoniserade konsumentprisindex, konjunkturstatistik och företagsstatistik. Det innebär att Statistiska centralbyråns (SCB) resurser i stor utsträckning inriktats på att genomföra dessa beslut, vilket har begränsat myndighetens möjligheter att tillgodose nationella behov och önskemål.

Nya krav från EU som påverkar den ekonomiska statistiken kan också bli aktuella. Som en följd av åtaganden vid toppmötet i Lissabon kommer bl.a. ett stort antal indikatorer om ekonomisk statistik att tas fram för att nå större fokusering på EU:s viktigare mål. Fortsatta förbättringar krävs också för att anpassa statistiken till de krav som EMU ställer och ytterligare omställningar kommer att bli nödvändiga vid en eventuell anslutning till den monetära unionen. Dessutom pågår diskussioner om förändringar av andra för statistiken viktiga underlag, t.ex. underlaget för handeln mellan medlemsländerna (Intrastat) och hantering av moms mellan medlemsländerna. Sådana förändringar kan få omfattande konsekvenser för den ekonomiska statistiken.

Det finns även problem som rör den ekonomiska fördelningsstatistiken och som försvårar utvärderingen av den ekonomiska politiken och dess konsekvenser för medborgarna. Det gäller bl.a. data som ökar insikten om vad som påverkar inkomsternas fördelning och hur hushållens resurser över livscykelns fördelas. Det finns brister såväl i nuvarande mätmetoder och definitioner som i tillgången till data. Exempel på bristerna är att hushållens disponibla inkomster har skilda definitioner i inkomststatistiken och i nationalräkenskaperna, att inkomstmått är svåra att justera för hushållens olika sammansättning samt att inkomstbegreppet som främst baseras på taxeringsregister inte alltid mäts på ett i ekonomisk mening rimligt sätt. Dessutom saknas idag möjligheter att i den ekonomiska statistiken göra analyser ur ett könsperspektiv.

Förtroendet för och användningen av den ekonomiska statistiken - och i förlängningen förtroendet för den ekonomiska politiken - förutsätter att statistiken är av hög kvalitet i alla avseenden. Den ekonomiska statistikens centrala roll medför

dessutom att det finns anledning att se över statistiken utifrån ett brett användarperspektiv.

Inriktning på utredarens arbete

Under senare hälften av 1990-talet har EU-anpassningen prioriterats. Samtidigt har behovsbilden för den ekonomiska statistiken i Sverige förändrats. Utredarens arbete skall därför börja med att fastställa behovsbilden. I detta sammanhang skall särskilt nationalräkenskaperna beaktas. Därtill bör behovet av att utveckla och utvärdera innehållet i den statistik som utgör underlag för nationalräkenskaperna (primärstatistiken) samt av att förbättra aktualiteten i statistiken belysas.

I dagens ekonomiska debatt fokuseras allt oftare kombinationen av hög tillväxt och låg inflation. Bland annat anses den ökade spridningen av modern informationsteknik ha positiva effekter på produktiviteten. Utredaren skall därför inrikta arbetet på att finna lösningar på kända problem inom den ekonomiska statistiken, såsom att mäta produktionsvolym och prisutveckling inom tjänstenäringarna och offentlig sektor, att fånga upp framväxten av nya branscher och produkter samt förändringar vad gäller verksamhetsformer.

Eftersom många av de problem och krav som redovisats är likartade i den industrialiserade världen bör internationella jämförelser och erfarenheter beaktas i utredningsarbetet. Analysen bör därför även avse några jämförbara länder (t.ex. Danmark, Finland, Norge, Nederländerna, Storbritannien, Kanada, USA och Australien). I detta sammanhang bör även redovisas hur väl länderna klarar att möta behoven och hur man hanterar sina problem.

Uppdraget

En genomlysning av den ekonomiska statistiken - särskilt nationalräkenskaperna - skall genomföras. Finansräkenskaperna omfattas dock inte av uppdraget. Arbetet skall inriktas på att belysa hur den ekonomiska statistiken bättre kan anpassas till samhällets ökande och förändrade behov. Utredningen skall:

kartlägga de förändrade samhällsbehoven och användarnas behov av och syn på framtida svensk ekonomisk statistik,

beskriva hur statistikprodukterna svarar mot behovsbilden - särskilt vad avser nationalräkenskaperna,
analysera krav på primärstatistiken, i första hand som underlag till nationalräkenskaperna, vilket inkluderar producentpriser, produktion i tjänstenäringarna och den dolda ekonomin,
belysa förändrade produktionsförutsättningar, särskilt vad gäller insamling av uppgifter, och diskutera alternativa källor och produktionsmetoder,
analysera hur produktiviteten mäts i näringslivet och offentlig sektor,
belysa beräkningsrutiner i nationalräkenskaperna, såsom hur avstämning sker mellan olika delar i nationalräkenskaperna, vilka regler som gäller för revidering, hur statistiken korrigeras för kalenderuppgifter t.ex. om ett kvartal innehåller fler arbetsdagar än ett annat och hur statistiken korrigeras för säsongsvariationer t.ex. att semestrar ofta infaller under sommarmånaderna,
redovisa erfarenheter från och lösningar i andra länder och jämföra de svenska nationalräkenskaperna med andra länders bl.a. med avseende på publiceringstidpunkter och storleken på revideringar samt låta utländsk expertis göra en bedömning av främst hur de svenska nationalräkenskaperna står sig vid en internationell jämförelse,
föreslå förändringar och behov av fortsatta utvecklingsinsatser,
redovisa kostnader för förslagen, möjlig finansiering samt en tydlig prioritering av olika statistikbehov och andra kvalitetshöjande insatser.

Utredaren skall också:

belysa mät- och definitionsproblem i den ekonomiska fördelningsstatistiken,
analysera inkomstbegreppen i nationalräkenskaperna och den ekonomiska fördelningsstatistiken,
belysa hur inkomstmåten på ett rättvisande sätt kan justeras för hushållens sammansättning,
under arbetets gång fånga upp och beakta synpunkter när det gäller möjligheter att analysera statistik ur ett könsperspektiv.

Arbetets genomförande

Arbetet skall bedrivas i nära kontakt med viktiga statistikanvändare, som Konjunkturinstitutet och Riksbanken. Näringslivsorganisationer och representanter för företag och andra berörda organisationer skall ges möjlighet att lämna synpunkter på förslagen. Utredaren skall fortlöpande informera Justitiedepartementet och Finansdepartementet om hur arbetet fortskrider.

Utredaren skall utgå från EG:s gällande förordningar och ta hänsyn till det arbete som pågår inom kommissionen på den ekonomiska statistikens område.

Uppdraget skall redovisas etappvis. Senast den 1 mars 2001 skall en första etapp avseende kartläggningen av de svenska behoven redovisas. En ambition skall vara att huvudparten av förändringarna skall vara möjliga att genomföra senast den 1 januari 2004. Uppdraget skall redovisas slutligt senast den 31 december 2002.

(Justitiedepartementet)

Bilaga 2

Promemoria

2001-02-09

Finansdepartementet

Ekonomiska avdelningen

Synpunkter på den ekonomiska statistiken – svar till utredningen om översynen av den ekonomiska statistiken

Sammanfattning

Den ekonomiska politiken har under det senaste decenniet i allt högre grad inriktats mot kvantifierbara mål. Därmed har kraven på statistikens snabbhet och tillförlitlighet ökat. Det är nationalräkenskapernas kvartalsräkenskaper som har störst betydelse för den ekonomiska politiken eftersom denna statistik ger en helhetsbild av den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Det är därför av största vikt att underlaget till och de beräkningsmetoder som tillämpas på nationalräkenskaperna utvecklas så att de preliminära beräkningarna blir mer tillförlitliga.

På grund av de brister som finns i underlaget har produktionen av de kvartalsvisa nationalräkenskaperna inslag av prognosverksamhet. Därmed ställs höga krav på den ekonomisk-analytiska kompetensen. Förtroendet med användarnas behov samt förmågan att anpassa statistiken till förändringarna i ekonomin är synnerligen viktig vid all produktion av ekonomisk statistik.

Särskilt angelägna områden är bl.a. produktivetsmätningarna, tjänstesektorn, producentpriserna i industrin och viss statistik kopplad till informations- och kommunikationsteknik. Beträffande den offentliga sektorns finanser ligger det största problemet i att översätta de offentliga myndigheternas redovisning till nationalräkenskapernas definitioner.

Den officiella statistiken över inkomsternas och förmögenheternas fördelning är delvis svår att tolka och är statistiskt osäker.

Definitioner och avgränsningar överensstämmer ej med gängse standard inom forskningen. Därför bör inkomst- och förmögenhetsstatistiken förbättras med avseende på kvalitet och användbarhet, mätmetoder, redovisnings- och analysformer samt datafångst.

1. Inledning

I det följande beskrivs Finansdepartementets behov av och synpunkter på den ekonomiska statistiken. I avsnitt 2 görs en översiktlig beskrivning av hur statistiken används i dag och i avsnitt 3 redogörs för särskilt viktiga eller problematiska områden för beräkning av bruttonationalprodukten (BNP) och dess delar. I avsnitt 4 görs motsvarande genomgång för de offentliga finanserna. Synpunkterna på det statistiska underlaget för fördelningspolitiska analyser presenteras i avsnitt 5.

2. Underlag för den ekonomiska politiken

Behovet av makroekonomiska prognoser har förändrats i och med införandet av det nya budgetsyste­met i mitten av 1990-talet med bl.a. treåriga utgiftstak. Den ekonomiska politiken vägleds även av andra medelfristiga mål. Därför kompletteras numera konjunktur­bedömningarna i samband med budget- och vårpropositionen regelmässigt med s.k. medelfristiga beräkningar, vilket innebär att det makroekonomiska underlaget för budgetarbetet har en prognoshorisont på 4-5 år. Vårpropositionen publiceras normalt i mitten av april och budgetpropositionen i mitten av september.

Prognoser för BNP görs på både produktions- och användningssidan. I kortsiktsprognosen ligger fokus på användningssidan där huvudaggregaten i försörjningsbalansen är uppdelade på flera komponenter, t.ex. prognostiseras hushållens konsumtionsutgifter uppdelad i 11 varugrupper. Prognoserna på produktionssidan, som även stäms av mot sysselsättningen, sker på en något mer aggregerad nivå än på användningssidan. I de medelfristiga kalkylerna ligger fokus i högre grad på produktion och arbetsmarknad, dvs. på ekonomins utbudssida. Utöver de inhemska formulerade målen används den offentliga sektorns finansiella sparande för jämförelser mellan länder. Inom EU är det finansiella sparandet det viktigaste villkoret för huruvida medlemsländerna uppfyller åtaganden inom ramen för tillväxt- och stabilitetspakten.

3. Bruttonationalprodukten, BNP

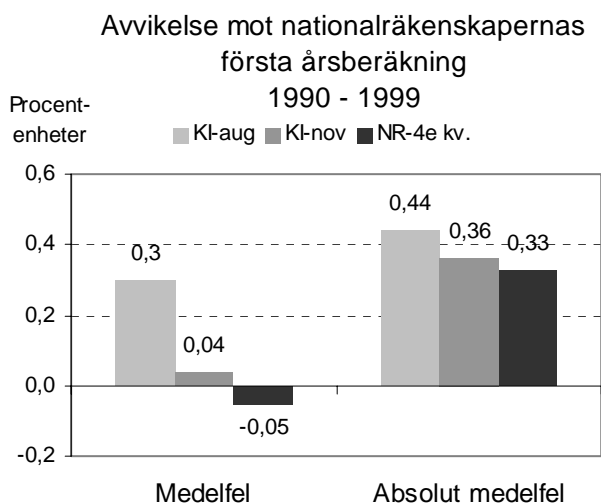
Allmänt

Det är nationalräkenskapernas kvartalsräkenskaper som har störst betydelse för den ekonomiska politiken eftersom denna statistik ger en helhetsbild av den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Kvartalsräkenskaperna utgör grunden för prognosarbetet. De mer

definitiva beräkningarna som publiceras med större eftersläpning är av mindre betydelse eftersom dessa i många fall finns tillgängliga först efter det att ekonomisk-politiska beslut har fattats och implementerats. Följaktligen är det synnerligen viktigt att nationalräkenskapernas kvartalsutfall är tillförlitligt och håller god kvalitet.

Under perioden 1990-1999 har SCB reviderat BNP-tillväxten med igenomsnitt ca 0,3 procentenheter från den första sammanställningen av ett år, dvs. summan av fyra kvartalsutfall som publiceras knappt ett kvartal efter årets slut, och den första s.k. årsberäkningen som bygger på mer tillförlitligt underlag och som normalt presenteras tre kvartal efter årets slut (se diagrammet nedan). Under samma period har Konjunkturinstitutets (KI:s) höstprognoser, avseende samma år som de är gjorda, avvikit från SCB:s första årsberäkningar med ca 0,4 procentenheter.

Den förhållandevis lilla skillnaden i tillförlitlighet mellan SCB:s första utfall och KI:s prognoser visar att de konsistens- och rimlighetsbedömningar som är nödvändiga vid sammanställningen av nationalräkenskaperna innefattar ett visst mått av prognosarbete. Detta understryker kravet på hög ekonomisk-analytisk kompetens på SCB. Bland annat är ämneskunnande avgörande för att kunna upptäcka och undvika fel och orimligheter i statistiken. Det är också angeläget att den avstämning som sker av nationalräkenskaperna fungerar som en konsistensprovare med återrapportering till primärstatistiken som i sin tur bör ha nära kontakter med uppgiftslämnarna.

Nödvändigheten av flexibilitet i statistikproduktionen bör framhållas. Det är viktigt att det finns förutsättningar, t.ex. genom någon form av utredningsresurser på programmet för nationalräkenskaper eller avdelningen för ekonomisk statistik, för att möjliggöra en löpande anpassning av statistiken till de snabba förändringarna i ekonomin.

Eftersom nationalräkenskaperna står i fokus är månadsstatistikens viktigaste användningsområde att vara indikatorer för nationalräkenskaperna som publiceras med större eftersläpning. Månadsstatistiken är också i många fall input till nationalräkenskapernas kvartalsberäkningar. Därför bör det övervägas om nationalräkenskaperna i större utsträckning bör vara styrande när det gäller utformningen av primärstatistiken, bl.a. med avseende på definitioner och avgränsningar. En harmonisering av avgränsningarna med nationalräkenskaperna som riktmärke skulle underlätta för statistikanvändarna. Till exempel förekommer svårtydda begrepp som "privat sektor" i vissa statistikgrenar vilket har en annan innebörd än "näringslivet" som det är definierat i nationalräkenskaperna. Ett annat exempel är produktionsvolymindex för industrin som snarare speglar leveranser än produktion, vilket inte framgår av SCB:s publicering. Till skillnad från nationalräkenskaperna bygger också industriproduktionsindex på fasta basår, vilket påverkar resultatet på aggregerad nivå.

När det gäller definitioner och avgränsningar är internationell jämförbarhet viktigt. Här är den tidigare anpassningen av nationalräkenskaperna och annan ekonomisk statistik till FN:s och EU:s riktlinjer betydelsefulla steg. Det är angeläget att detta arbete fortgår.

Presentation av statistiken och samordning av olika statistikgrenar är en väsentlig del när det gäller att underlätta för användarna. I presentationerna av nationalräkenskaperna är det bl.a. av intresse för användarna att såväl revideringar som eventuella avstämningsproblem i beräkningarna beskrivs. Generellt vad gäller SCB:s statistik är det önskvärt att skillnader i resultat mellan olika undersökningar som mäter samma sak förklaras mer utförligt. I den mån avgränsningar och definitioner skiljer sig åt mellan olika undersökningar skall detta tydliggöras. Detta gäller även jämförbar statistik som produceras utanför SCB. Någon form av samordningsfunktion på SCB ("ämnansvariga") bör övervägas.

Enligt direktiven skall utredningen genomföra internationella jämförelser av nationalräkenskaperna och ta del av erfarenheter

från och lösningar i andra länder på de problem som även svenska statistikproducenter står inför. Detta framstår som en viktig och intressant del av utredningen.

Särskilda områden

Analyser av produktiviteten är avgörande när det gäller bedömning av inflationen och ekonomins tillväxtförmåga på längre sikt. I november förra året presenterades reviderade nationalräkenskaper för åren 1997-1999 i vilka produktiviteten i näringslivet hade reviderats upp med i genomsnitt 0,9 procentenheter per år, vilket visar på svårigheterna att mäta produktiviteten och på att de preliminära utfallen från nationalräkenskaperna inte är stabila.

Den privata tjänstesektorn utgör ca 45 % av BNP och en stor del av den sammantagna tillväxten i ekonomin sker för närvarande i denna sektor. Statistiken på detta område är emellertid inte lika utförlig som för de varuproducerande branscherna, vilket bl.a. beror på att tjänstesektorn är mer heterogen och att svårigheterna är större när det gäller att mäta såväl produktion i löpande och fasta priser som sysselsättning. Det är därför mycket viktigt att statistiken för tjänstebranscherna utvecklas.

Utöver tjänstesektorn är det nödvändigt med en genomlysning av statistiken för de varuproducerande branscherna, och då framför allt för industriproduktionen. I detta sammanhang är det bl.a. viktigt att mätningen av industrins producentpriser förbättras. Det är helt klart att svårigheterna är mycket stora när det gäller att på ett korrekt sätt spegla utvecklingen i en bransch som t.ex. teleproduktindustrin där pris- och kvalitetsförändringarna på de producerade varorna ofta är mycket stora. Om prisutvecklingen överskattas leder det till att produktionstillväxten, mätt som volymförändring, underskattas.

När det gäller bedömning av den potentiella tillväxten i ekonomin är även tidsserier över kapitalstockar viktiga, vilket saknas i dag. Av särskilt intresse på senare år är också omfattningen av investeringar relaterade till informations- och kommunikationsteknik (IKT), där det statistiska underlaget i många fall är bristfälligt, t.ex. för investeringar i mjukvaror.

Detaljeringsgraden i den statistik som är tillgänglig är i många fall tillräcklig för den ekonomiska avdelningens behov när det gäller underlag för bedömningen av utvecklingen av produktion och användning. Samtidigt måste, som det nämndes tidigare, statistiken anpassas så att förändringarna i ekonomin bättre

belyses, vilket bl.a. illustreras av att statistiken för tjänstesektorn och IKT-investeringar inte har varit tillräckligt detaljerad de senaste åren. Det bör påpekas att i den mån statistikens tillförlitlighet på aggregerad nivå påverkas av detaljeringsgraden av myndigheters och företags inrapportering bör det övervägas om uppgiftslämnarnas rapportering skall vara mindre utförlig.

Tidsserier är mycket viktiga i analyser av ekonomiska skeenden. I dag finns endast mer detaljerade nationalräkenskaperna enligt EU:s regler på området fr.o.m. 1993, vilket är problematiskt. I detta sammanhang bör också bibehållen jämförbarhet mellan år i tidsserier framhållas när det gäller omläggningar av undersökningar. Förbättringar och förändringar av statistiken är nödvändiga och är naturligtvis alltid välkomna. Samtidigt är det viktigt att jämförbarheten mellan två år bibehålls, t.ex. genom dubbelmätning enligt både den nya och gamla metoden under en viss period.

Antalet vardagar i olika jämförelseperioder har betydelse för skillnader i hur mycket som produceras och konsumeras i ekonomin. Analyserna av konjunkturutvecklingen görs i regel med statistiken korrigerad för sådana effekter. Den säsongrensningssmetod som i dag används för bl.a. BNP förefaller snarare beskriva den trendmässiga än den kortsiktiga utvecklingen, vilket inte är tillfredsställande. Det är därför viktigt att metoderna för såväl kalenderkorrigering som säsongrensning ses över.

4. Offentliga finanser

Den framtida (delvis påbörjade) utbyggnaden till kvartalsvis redovisning av de offentliga finanserna kommer att spela en viktig roll för uppföljningen av finanspolitiken. Indelningen av de offentliga utgifterna efter ändamål (COFOG) får ökad betydelse vid bedömningen av "kvaliteten i de offentliga utgifterna".

Informationen om den offentliga sektorns finanser i nationalräkenskaperna baseras på de statliga och kommunala myndigheternas redovisning. Denna redovisning är heltäckande och några urvalsfel skall därför i princip inte förekomma. Problemet består i stället av översättningen från redovisningen till nationalräkenskapernas definitioner. Detta problem gäller i stort sett all ekonomisk statistik, men är särskilt tydligt för den offentliga sektorn eftersom det förekommer flera olika mått beträffande den offentliga sektorns finanser. Till exempel är det

oklart hur budgetsaldot och den kommunala sektorns resultat förhåller sig till finansiellt sparande.

Det är väsentligt att nationalräkenskaperna innehåller variabler som är relevanta för prognoserna. I många fall är kravet på detaljrikedom större för prognosändamål än vad som ligger i SCB:s databaser, vilka är anpassade till de internationella kraven på redovisningen av nationalräkenskaper. I prognoserna måste man t.ex. skilja mellan skattepliktiga och ej skattepliktiga transferringar. Ett annat exempel är att redovisningen av inkomstskatter och räntor bör anpassas till Finansdepartementets behov.

Publicering och överföring av data

Nationalräkenskapernas publicerade redovisning av de offentliga finanserna är mycket summarisk och tillfredsställer inte ens lågt ställda krav. Även redovisningen till Finansdepartementet behöver förbättras. Finansdepartementets prognoser görs under stark tidspress och behöver tillgång till nationalräkenskapsdata på rätt nivå så snart de är klara. SCB bör bygga upp databaser och rutiner för överföring av data efter de krav som ställs av Finansdepartementet.

Den statliga sektorn

Det första preliminära utfallet den 1 mars håller relativt god kvalitet i betydelsen att revideringarna av det finansiella sparandet oftast inte är så stora. Den kvartalsvis redovisade statliga konsumtionen är dock så bristfällig att informationen ofta måste betecknas som vilseledande.

Nationalräkenskapernas redovisning av den statliga sektorn bygger i huvudsak på myndigheternas redovisning till Ekonomistyrningsverket, ESV. Det är därför viktigt att myndigheterna redovisar på ett sådant sätt att informationen kan anpassas till nationalräkenskapernas krav. Detta tillgodoses i stort sett genom koder i myndigheternas redovisning. En del information i statsbudgeten återfinns emellertid inte i myndigheternas redovisning utan går direkt via inkomstitlar m.m. in i statsbudgeten och redovisas på ett sådant sätt att nationalräkenskaperna inte kan tillgodogöra sig informationen på ett systematiskt sätt.

Några exempel:

Försäljningsinkomster av aktier redovisas som utdelning och reavinstskatt.

Försäljningsinkomster av aktier netto redovisas mot vissa utgifter, t.ex. försäljning av Telia och Haninge hem.

Kompensationen till Vattenfall AB i samband med stängningen av Barsebäck redovisas som minskat krav på utdelningar från Vattenfall AB under en flerårsperiod.

För att redovisa dessa transaktioner på rätt sätt i nationalräkenskaperna måste SCB skaffa vetskap om att de förekommer. Detta kan ske genom informationsutbyte mellan i första hand SCB och ESV. Detta kräver kunskap om nationalräkenskapssystemet hos ESV och kunskap om statsbudgeten hos SCB.

För prognoserna är det största problemet med den statliga sektorn sambandet mellan nationalräkenskaperna och budgetredovisningen, vilket också har påpekats i flera utredningar. I detta fall ligger problemet på budgetredovisningen, eftersom nationalräkenskaperna följer ett internationellt regelverk (EU-direktiv) och således inte kan anpassas till budgetredovisningen. Problemet kan inte heller lösas med en engångsåtgärd (länkar mellan nationalräkenskaperna och budgeten), eftersom budgetens struktur och innehåll förändras mellan åren. Sambandet mellan budgeten och nationalräkenskaperna måste således utredas för varje årgång.

Ålderspensionssystemet

Beträffande AP-fonden finns inga större problem med nationalräkenskaperna. Däremot kan man förutse problem med redovisningen av premiepensionssystemet (PPM), vars verksamhet börjat efter nationalräkenskapernas senaste redovisningsår (1999). I nationalräkenskaperna skall man endast redovisa direktavkastningen på medel i fonderna och inte värdeförändringar. Kommer den informationen att samlas in av PPM från alla de hundratal fonderna?

Den kommunala sektorn

Nationalräkenskapernas uppgifter om den kommunala sektorn är osäkra, liksom i många andra länder. Det första redovisningen i mars av den kommunala sektorns finanser för föregående år bygger på preliminära data (enkäter) och revideras relativt mycket till den andra redovisningen i november, som baseras på räkenskaps-sammandrag. Men även denna andra redovisning revideras ofta vid ett senare tillfälle. Det förefaller som att den kommunala redovisningen är illa anpassad till nationalräkenskapernas behov och lämnar stort utrymme för olika tolkningar.

5. Fördelningsstatistiken

Det finns en bred politisk enighet om de högt satta målen i Sverige för en jämn fördelning av den ekonomiska välfärden och ett bra skydd för ekonomiskt utsatta. Skattereformen 1990-1991, den ekonomiska krisen med hög arbetslöshet följt av konsolideringsprogram och de snabba förändringarna i svensk ekonomi har förändrat inkomstfördelningen. Fördelningen av den ekonomiska välfärden tilldrar sig ökat intresse. Statistiken om hushållens ekonomiska förhållanden har också fått allt större betydelse som underlag för regeringens konsekvensanalyser av politiska alternativ.

Den officiella statistiken är emellertid delvis svårtolkad och statistiskt osäker. Nuvarande mätmetoder visar mycket stora variationer i inkomstjämnheten mellan olika år. Definitioner av hushåll m.m. avviker på flera punkter från gängse standard inom forskningen. Statistiken gör ingen skillnad mellan välbeställda och personer med tillfälligt höga inkomster. Som fattiga räknas både personer med varaktigt svag ekonomi och de som tillfälligt har låga inkomster. Det medför att allt fler analytiker anser sig tvungna att revidera SCB:s data för att erhålla mer relevanta och pålitliga beskrivningar av utvecklingen.

Det är önskvärt att SCB:s officiella statistik redovisar en bild av utvecklingen som de flesta kan ha förtroende för. Det är också angeläget att SCB utvecklar en longitudinell ansats i inkomststatistiken. En översyn bör göras av inkomst- och förmögenhetsstatistiken för att förbättra kvalitet och användbarhet, definitioner och mätmetoder, redovisnings- och analysformer samt datafångst.

Det finns fortfarande betydande brister i underlaget för fördelningsanalyser. Det som framför allt saknas är longitudinella data med ett brett innehåll och en god kvalitet. Inkomstspridning och ekonomisk fattigdom kan inte beskrivas tillräckligt väl med tvärsnittsdata för enskilda år. Tidsdimensionen är nödvändig för analyserna. Tillgången till registerbaserade longitudinella data har ökat under senare år. Det har förbättrat möjligheterna att beskriva fördelningen av ekonomiska resurser, exempelvis risken för permanent fattigdom och inkomströrlighet. Registerdata ger emellertid begränsade möjligheter att analysera vad som orsakar förändringarna.

De inkomstskillnader som registreras i statistiken beror på många faktorer. De grundläggande skillnader som beror på

människors olika förmåga och möjligheter är vad fördelningspolitiken huvudsakligen syftar till att utjämna. Men skillnader uppkommer också då människor värderar konsumtion och arbete olika, beroende på ålder, kön, familjeförhållanden, preferenser m.m. Dessutom påverkas fördelningen av slumpmässiga händelser. En del råkar vinna på Lotto, andra förlorar makens försörjning vid en skilsmässa.

Fördelningsstatistiken bör förbättras i första hand genom bättre data som ökar förståelsen för hur spridningen i inkomster uppkommer. Det behövs både för utvärderingen av politiken och för samhällsdebatten om vilka åtgärder som kan övervägas för att bevara en jämn inkomstfördelning.

Därför bör statistiken över hushållens allokering av resurser över livet förbättras. Det bör övervägas hur en longitudinell och integrerad hushållsstatistik om inkomster, sparande, konsumtion och förmögenhet kan utvecklas, inkl. uppgifter om den offentliga konsumtionen. I en sådan statistik bör också finnas uppgifter om arbetstid och lön. Det behövs information om hushållens värderingar. Registerdata måste därför kompletteras med enkäter eller intervjuer.

Översynen bör söka finna en lämplig avvägning mellan intresset att få en snabb årlig redovisning av aktuella trender och ett ökat behov av en mer fördjupad statistik över inkomster över en längre tid som också bättre lämpar sig för forskning om hur fördelningen av ekonomisk välfärd kan förstås och förklaras.

Vilka problemområden finns?

Samordning med nationalräkenskaperna: Hushållens disponibla inkomst, men även ett begrepp som löneinkomst, har skilda definitioner i hushållsstatistiken och nationalräkenskaperna, vilket ofta leder till missförstånd vid bedömningar av utvecklingen. Skillnaderna finns dokumenterade i särskilt SCB-PM. Samordning, beslut om redovisningssystem och rutiner för avstämning behöver ses över. Nationalräkenskapernas hushållssektor delas upp i de egentliga hushållen och de ideella organisationerna. I och med att kyrkan räknas in bland de ideella organisationerna från år 2000 ökar skillnaderna mellan de egentliga hushållen och hushållssektorn. Det är viktigt att den planerade särredovisningen av de egentliga hushållen genomförs. Annars kan man ifrågasätta om utveckling av hushållens disponibla inkomster kan belysas via nationalräkenskaperna.

Inkomstbegrepp: Inkomststatistiken baseras på främst taxeringsregister vilket medför att inkomster inte alltid mäts på ett i ekonomisk mening rimligt sätt. Det gäller inkomst av eget hem, reala eller nominella räntor, ränteinkomster och ränteutgifter behandlas olika, periodiserade eller icke periodiserade realisationsvinster, inbetalningar av pensionsförsäkringspremier resp. utbetalningar av pensionsförsäkringar, förhållandet mellan inkomster och förmögenhet. I översynen bör de teoretiska och praktiska följderna av olika val utredas samt rekommendationer ges.

Konsumtionsutgifter: När det gäller hushållens konsumtion finns det stora brister i dataunderlaget då SCB har haft svårt att genomföra konsumtionsundersökningar. De uppgifter som för närvarande används kommer från 1992 års undersökning. Detta medför att det är problem att skatta förändringar i mervärdesskatt på olika varugrupper och att beräkna t.ex. hur en skatteväxling av avgifter från lön till energiavgifter slår för olika hushåll.

Ekvivalensskalor: I översynen bör utvärderas hur inkomsterna på ett rättvist sätt kan justeras för hushållens olika sammansättning. Nuvarande metoder i den officiella statistiken har åtskilliga brister. Bland annat tas ingen hänsyn till stordriftsfördelar i hushåll med många barn och boendekostnaden ingår inte i skalan. I internationell forskning används andra skalor.

Viktsystem: Hushållets storlek är av stor betydelse när man jämför ekonomisk standard för olika hushåll. I den officiella statistiken ges ett hushåll med en person samma vikt som ett hushåll med t.ex. fem personer. Vid en utläggning av disponibel inkomst per konsumtionsenhet på varje medlem i hushållet fås en bättre bild av ekonomisk standard för olika grupper samtidigt som möjligheten att redovisa på individens ålder och kön förbättras. Bland annat blir inte endast hushållsföreståndarens uppgifter avgörande. I detta sammanhang bör man även beakta det totala antalet medlemmar i det s.k. kosthushållet, d.v.s. även kvarboende ungdomar och andra som sammanbor med gemensam hushållning och delar på vardagliga saker som tidning och TV bör integreras i ett hushåll.

Gender: Som en naturlig del i statistikredovisningen skall det finnas en uppdelning på kön, d.v.s. kvinnors och mäns andel av de ekonomiska resurserna skall synliggöras. Även här kan det dock diskuteras hur stor del av den disponibla inkomsten och de hushållsgemensamma bidragen som är att hänföra till respektive medlem i hushållet.

PM

2001-02-09

Konjunkturinstitutets syn på den ekonomiska statistiken

Konjunkturinstitutet tillhör en av de främsta användarna av nationalräkenskaperna och annan ekonomisk statistik. På det hela taget har SCB gjort goda ansträngningar under senare år för att upprätthålla och förbättra den ekonomiska statistiken. Den knappa resurstilldelningen har dock bidragit till en sämre kvalitet och täckning i den ekonomiska statistiken.

Statistikens tillförlitlighet och eftersläpningen i publiceringen

Konjunkturinstitutet är i sin prognosverksamhet beroende av en snabb och tillförlitlig ekonomisk statistik, speciellt gäller detta nationalräkenskaperna. För närvarande publiceras de kvartalsvisa nationalräkenskaperna med ungefär 10 veckors eftersläpning. En kortare eftersläpning i publiceringen är önskvärd ur många synpunkter t.ex. genom det inflytande som utfallen har på penningpolitikens uppläggning. Det finns emellertid ett utbytesförhållande mellan kvaliteten i statistiken och snabbheten i publiceringen. Likväl bör SCB pröva möjligheten att publicera nationalräkenskaperna med kortare eftersläpning i ljuset av de erfarenheter som kan dras av uppläggnings av motsvarande statistiksystem i omvärlden, t.ex. i USA. Sammantaget anser dock Konjunkturinstitutet att snabbheten i publiceringen av den ekonomiska statistiken är mindre prioriterad än kvalitetsaspekten.

Under perioden 1971-1997 uppgick det genomsnittliga prognosfelet i Konjunkturinstitutets bedömningar av nästkommande års

BNP till 1,6 procentenheter. Ungefär hälften av detta prognosfel kan förklaras av att prognoserna baserades på preliminär statistik som senare reviderades. Den genomsnittliga revideringen i nationalräkenskaperna uppgick till 0,75 procentenheter under motsvarande tidsperiod. Sett över det senaste årtiondet har också revideringarna varit betydande och för perioden 1990-1999 har års-siffrorna för BNP reviderats upp med i genomsnitt 0,4 procentenheter. Det har alltså funnits en tendens att underskatta BNP-tillväxten under 1990-talet.

Konjunkturinstitutet anser mot bakgrund av detta att en allmän upprustning och översyn av statistikproduktionen ur kvalitetssynpunkt är välbehövlig. Framför allt vore det nyttigt med en översyn av det allra första steget i produktionsledet. Skärpta krav bör ställas på bl.a. underleverantörer av statistik till nationalräkenskaperna (NR). Produkterna skall vara färdiganalyserade på leverantörsnivå. Information om fällor och fel skall föras vidare. Leverantören skall veta hur produkten används av NR. Ett uppslag i sammanhanget vore också att tillföra NR fria resurser (dvs. utan beräkningsansvar) med ekonomisk analyskompetens för att löpande pröva bl.a. konsistens, metoder och källor. Slutligen borde SCB i samband med publiceringen av nationalräkenskaperna regelmässigt ange historisk spridning av de preliminära räkenskaperna kring det slutliga utfallet samt revisionsbias. En slags varudeklaration med andra ord.

Specifika synpunkter på olika statistikområden

Det finns skäl att peka ut vissa områden inom den ekonomiska statistiken där tillförlitlighet, täckning och konsistensen skulle kunna förbättras. Det gäller t.ex. statistiken över de offentliga finanserna, försörjningsbalansens komponenter, priser och deflater, delar av primärstatistiken, kapacitetsutnyttjandet i ekonomin samt statistik över produktivitet och kapitalstockar.

Offentliga finanser

Tillförlitlig statistik över de offentliga finansernas utveckling är av stor betydelse för kontroll av offentliga inkomst- och utgiftsflöden samt utformningen av finanspolitiken. Den används även flitigt vid internationella jämförelser, inte minst inom EU där utvecklingen av den offentliga sektorns finansiella sparande är viktig för

utvärderingen av medlemsländernas åtaganden inom ramen för tillväxt och stabilitetspakten. Den nya budgetprocessen med explicita mål för offentliga utgifter och överskott har gjort att prognoser över dessa variablers utveckling blivit allt mer betydelsefulla. Därmed har även kraven på den underliggande statistikens kvalitet ökat. Det är väsentligt att det statistiska underlaget är tillförlitligt och relevant för prognoserna samt tillgängligt på en detaljnivå som lämpar sig för analyser.

För att kunna följa sparandet i den offentliga sektorn och i resten av ekonomin är kvartalsvisa sparbansar för hela ekonomin, inklusive en separat beräkning av företagssektorn, med en avstämning mot bytesbalansen ett viktigt hjälpmedel. Nationalräkenskapernas redovisning av de offentliga finanserna bygger i huvudsak på myndigheternas redovisning respektive kommunernas räkenskapsammandrag. Översättningen från redovisningen till nationalräkenskapernas definitioner är i vissa avseenden problematisk. En tillförlitlig statistik måste bygga på en obruten kedja där informationen samlas in och förs vidare på ett systematiskt och genomtänkt sätt, och där olika bearbetningar och de underlag som används kan följas. Det är av stor betydelse att övergångarna mellan olika beräkningsled är otvetydig, genomskinlig och klar. Detta är särskilt viktigt om olika resultatmått som statens budgetsaldo och kommunala sektorns resultat skall kunna jämföras.

Myndigheten överlämnar sitt material till Ekonomistyrningsverket (ESV), som bearbetar, kompletterar detta vid behov. ESV överlämnar därefter ett bearbetat och kvalitetsgranskat material till NR. Detta material bör vara så tillrättalat som möjligt för NR:s beräkningsbehov. Att minimera NR:s korrigeringar av materialet framstår som angeläget av två anledningar, dels av effektivitetsskäl, dels för att underlätta identifieringen av länken mellan NR och statsbudgeten. Oberoende av hur många eller vilka korrigeringar NR gör är det väsentligt att sammanställningar upprättas, där det klart framkommer på vilket sätt ett aktuellt värde framkommit och vilket beräkningsunderlag som använts. Den kvartalsvis redovisade offentliga konsumtionen revideras i så stor utsträckning att den är av begränsat värde för att prognostisera årsutfallet. Det har ofta visat sig att KI:s prognoser ger en bättre indikation på det slutliga utfallet än SCB:s preliminära utfall. Detta gäller särskilt statlig konsumtion där uppgifter över militär förbrukning verkar vara av särskilt dålig kvalitet. Det är angeläget att beräkningsunderlag och metoder förbättras inom detta område.

Beträffande ålderspensionssystemet är det viktigt att statistiken förmår spegla de förändringar som övergången till ett nytt pensionssystem kommer att medföra. Detta gäller kanske framförallt redovisningen av premiepensionssystemet (PPM), vars verksamhet ännu inte redovisats i publicerad statistik. För att kunna göra tillförlitliga prognoser över pensionsutbetalningarnas storlek behövs god statistik både över de inkomst- och utgiftsflöden som påverkar de fonderade medlen, samt uppgifter om hur fondvärdet förändras över tiden.

NR:s publicerade redovisning av de offentliga finanserna är mycket summarisk och tillfredsställer inte ens lågt ställda krav på analysmöjligheter. En ökad kundorientering är önskvärd så att redovisningen till viktiga användare som KI och finansdepartementet förbättras och anpassas till deras behov. SCB bör bygga upp databaser och rutiner för överföring av data efter de krav som ställs.

Utrikeshandel

Utrikeshandelsstatistiken har efter övergången till INTRASTAT-systemet försämrats. Det illustreras också av att NR numera tillåter sig att göra tämligen stora korrigeringar av både import och export av varor. Detta leder till växande svårigheter dels att analysera utrikeshandelsstatistiken dels att förutse det därpå grundade NR-utfallet.

SCB borde överväga att återinföra den exportenkät som lades ned av besparingsskäl. En ny exportenkät kan dock göras betydligt enklare än de tidigare, bl.a. med grövre varu- och/eller länderindelning.

Kapitalstockar, investeringar, förmögenhetsbalanser och produktivitet

Kapitalstockar bör länkas bakåt till långa serier så att produktionsfunktioner kan skattas. Kapitalstockar skall enligt ENS redovisas för alla sektorer. Nuvarande beräkningar, för de områden som är täckta, är otillfredsställande. Bl.a. torde avskrivningstiderna för olika kapitalobjekt vara ofullständigt undersökta. Detta innebär att också kapitalförslitningen vilar på bräcklig grund. Dessutom saknas stockar för näringslivets delbranscher. Behovet av kapitalstockar omfattar naturligtvis alla institutionella sektorer.

Dessutom ställer det utvidgade investeringsbegreppet (dvs. utöver byggnader och maskiner också bl.a. programvaror och databaser) krav på nya stockberäkningar. Det kan här skjutas in att ENS-kraven också omfattar fullständiga förmögenhetsbalanser, vilka kommer att ge bättre förståelse för hushållens konsumtionsbeteende vid olika förmögenhetsnivåer.

Produktivitetsberäkningarna, speciellt inom tjänstesektorn, uppvisar tecken på inkonsistens mellan produktions- och sysselsättningsberäkningarna. Tydligast har detta varit för branschen företagstjänster (se nedan under arbetsmarknad). Det finns också skäl att överväga en förändring av produktivetsmättet för den offentliga sektorn. Idealt sett borde SCB försöka mäta produktivitetstillväxten i den offentliga sektorn och överge det nuvarande antagandet om en oförändrad total faktorproduktivitet.

Priser och deflaterer

Genom PPI-systemet täcks större delen av varuområdet. Det återstår dock en hel del frågetecken att rätta ut : representantvaror på investeringsområdet (inte minst för teleprodukter), kvalitetskorrigering, inverkan av växelkurser, viktssystemet m.m.

På tjänsteområdet är behoven mycket stora. Detta kan illustreras av att i den översyn (TPI tjänsteprisindex) som startade år 2000 konstateras att av de c:a 120 prisindex som behövs bara inom NR finns idag omkring 10. Huvudinriktningen för TPI är att ta fram "ideala" index för fastprisberäkningar. Detta projekt kommer att stöta på stora svårigheter och ta lång tid att genomföra i praktiken. Under tiden fortsätter NR att använda olika typer av kostnadsbaserade ansatser, vilka i många fall lämnar mycket övrigt att önska. Det vore önskvärt att TPI i första hand prioriterade index för värdemässigt tunga områden inom NR, även om detta skulle komma att resultera i index som inte är ideala. Ett sådant område är t.ex. utrikeshandeln med tjänster.

Input/output-matriser

En viktig datakälla för Konjunkturinstitutets prognos- och modellarbete är s.k. input/output (I/O) matriser. Den uppställningen borde löpande kompletteras med fullständiga importmatriser. Den grund på vilken nuvarande matriser vilar är tämligen ålderstigen. Från denna grund har sedan olika metoder använts för

framskrivning och fördelning av variablerna, så att systemet – åtminstone formellt – balanserats. Institutet anser att en ny grundläggande I/O bör genomföras. Inte minst behöver importmatrisen stärkas av en ny kartläggning.

Behovet av långa och obrutna tidsserier

Konjunkturinstitutet har i prognos- och modellarbete behov av långa, enhetliga tidsserier. De serier som finns har många nivåbrott. Nationalräkenskaperna ska heller inte bara vara konsistent bokföring som inte kan länkas tillbaka därför att konsistens- och bokföringsegenskaper inte kan bevaras helt intakta. Lika viktigt är att NR utgör källan för analytisk förståelse av utvecklingen i svensk ekonomi, dvs. tidsserierna bör vara så långa som möjligt för att vetenskapliga empiriska metoder ska kunna användas. NR bör länka serierna tillbaka till åtminstone 1950. Samtidigt bör en dokumentation av tillvägagångssättet vid länkningen publiceras.

Generellt sett vore det önskvärt att SCB redan i planeringsprocessen inför en omläggning tar ställning till hur eventuella skarvar skall kunna överbryggas genom t.ex. metodlösningar, kompletterade undersökningar. Dessutom bör SCB i ett tidigt skede beakta vilka resurskrav en tillbakaräkning kräver. Det är också viktigt att grundproducenten står för tillbakaräkningen, eftersom denne rimligen har mest insikt hur detta skall göras. Allt för att undvika att olika användare var och en skapar egna mer eller mindre genomtänkta skarvar (Current Best Methods).

Sammanfattningsvis är det viktigt att arbetet med övergången till ENS 95 dokumenteras väl och att nycklar erbjuds för omräkning mellan gammalt och nytt system. SCB har nu tagit en paus i arbetet med BNP enligt faktorpriser på sektorer, likaså med de för produktivetsberäkningar livsviktiga kapitalstockarna. Detta arbete borde snabbt komma igång på nytt.

Arbetsmarknadsstatistik

Som tidigare nämnts är svårigheterna stora när det gäller analysen av produktiviteten som härleds i NR genom att ställa produktionsutvecklingen mot utvecklingen av arbetskraftsinsatsen. Förklaringen bottnar i att man kombinerar många olika statistikkällor (t.ex. för produktion, löner, sysselsättning) i

nationalräkenskaperna. I manualen för ENS står att analysen av arbetskraft och produktion ska baseras på samma statistiska enheter. I verkligheten har man inte tillgång till information för samtliga variabler från en och samma källa, vilket försvårar möjligheten att särskilja förändringar som beror på att olika källor har varierande metoder, urval, avgränsningar osv. NR arbetar utifrån den tillgång på underlag som finns på SCB, men vikten av samordning mellan statistikprodukterna kan inte överbetonas. När det gäller sysselsättningsstatistik krävs en medveten samordning inom SCB i avstämningen av olika produkter inom AM-avdelningen, men också mellan AM- och ES-avdelningarna.

SCB bör också ha en hög ambitionsnivå när det gäller sysselsättningsvariablerna i den nya företagsstatistiken. I detta ingår en noggrann granskning av variabeln arbetade timmar, men också av förhållandet mellan antal sysselsatta och arbetad tid.

Kvaliteten och konsistensen i lönestatistiken bör också förbättras. Ett exempel på bristande konsistens är oförklarade skillnader mellan beräkningarna av lönesummor (baserade på skattestatistik) och motsvarande beräkningar baserade på konjunkturstatistik, löner (förtjänststatistik). Det kan nämnas att man inom NR tidigare gjorde en sådan avstämning för industrin mellan de skattebaserade källorna och förtjänststatistiken. Som en följd av att konjunkturstatistiken inte inkluderar bonus eller en trettonde månadslön m.m., samt att sysselsättning mätt i termer av antal arbetade timmar för anställda störs av svårigheter att dagkorrigera och diverse arbetsmarknadspolitiska åtgärder (vissa mäts som sysselsatta), ger dessa tillsammans en annorlunda bild av total utbetald lönesumma jämfört med lönesummestatistiken.

På arbetsmarknadsområdet efterlyses möjligheter till regionala uppdelningar som möjliggör analys av lokala arbetsmarknader.

Kapacitetsutnyttjandet i ekonomin

Kapacitetsenkäten för industrin omfattade tidigare både måtten faktiskt, FU, och möjligt, MU (med befintlig arbetsstyrka), kapacitetsutnyttjande. Förutom den uppenbara användningen av FU kunde skillnaden mellan FU och MU användas som ett mått på ansträngningsgraden på arbetsmarknaden. Det kan också tilläggas att det i en utredning 1995 visades att dåvarande kapitalstocksberäkningar starkt kunde ifrågasättas på grundval av kalkyler med kapacitetsutnyttjande och förädlingsvärde som

grund. Kapacitetsenkäten togs bort som självständig produkt 1999. Enbart FU kom att föras över till den s.k. industriblanketten (order, leveranser och lager). Av olika skäl har SCB sedan omläggning inte producerat någon kapacitetsstatistik alls. Konjunkturinstitutet anser att kapacitetsutnyttjandestatistiken bör återupptas (FU och MU).

Miljöstatistik

Då det gäller den miljöekonomiska statistiken har det hänt att arbetet på Konjunkturinstitutet blivit fördröjt av att NR inte kunnat leverera siffror internt till miljöstatistiken. Det är också viktigt att KI, där det går att få fram siffror, får data på utsläpp som sektorindelats på anläggningsnivå. Ett ytterligare önskemål är att SCB tar fram förmögenhetsbalanser något oftare än vart tionde år. De miljöekonomiska analyserna måste fortfarande arbeta med siffror över skog och gruvor som är från 1990.

2001-01-31

Lena Hagman
Utredningen om översyn av
den ekonomiska statistiken

Riksbankens behov av förbättrad och ny ekonomisk statistik

Penningpolitiken är beroende av en god kvalitet i den ekonomiska statistiken. Kvaliteten i mätningar av den historiska prisutvecklingen är av central betydelse då målet för Riksbanken är att upprätthålla prisstabilitet samtidigt som de penningpolitiska besluten är beroende av goda möjligheter att bedöma den framtida prisutvecklingen. Detta ställer krav på god statistik kvalitet på en mängd områden. Nedan sammanfattas Riksbankens önskemål om den ekonomiska statistiken.

- **NRs bias.** Under andra hälften av 1990-talet har de först publicerade årsuppgifterna över BNP:s tillväxt i allmänhet visat sig vara underskattningar. För perioden 1995-99 har årstillväxten i genomsnitt uppreviderats med 0,4 procentenheter. Detta motiverar ett klargöranden av orsakerna till denna bias, åtgärder för att undvika en bias i framtiden och ökad information om nationalräkenskapernas (NRs) avstämningsregler.
- **Snabbare NR publicering.** Bortsett från att tredje kvartalet numera publiceras i en preliminär version har endast smärre förändringar skett i produktionstiden för NRs kvartalsuppgifter under senare år. Förändringar har samtidigt skett i

omvärlden. Svenska företag har förkortat tiden för publicering av delbokslut och i flera jämförbara länder publiceras motsvarande NR-uppgifter snabbare än i Sverige. Möjligheten av att förkorta produktionstiden för NR bör därför prövas.

- **Genomgång av deflaterer för teleprodukter.** Telekommunikationsbranschen har en stark ställning i den svenska ekonomin och branschen svarar för en betydande del av såväl produktion som export. Även begränsade brister i kvalitetsjusteringen vid deflateringen för branschens produkter kan därför påverka den redovisade utvecklingen i BNP, produktivitet m.m. En genomgång av deflateringen för branschen med jämförelser av hur kvalitetsjusteringar genomförts för dataproduktion i andra länder är därför motiverad.
- **Deflaterer för tjänstesektorn i övrigt.** För stora delar av såväl offentlig som privat tjänsteproduktion används schabloner för produktivitetens utvecklingen. Detta försvagar generellt tillförlitligheten i NRs uppgifter. Det förefaller exempelvis osannolikt att tillämpade fasta schabloner för produktivitetens utvecklingen i finanssektorn resp. offentlig produktion har haft ekonomisk relevans under 1990-talets lopp. Insatser inom detta område förefaller väl motiverade.
- **Förstärkning av PPI.** Tillförlitligheten av statistiken inom producentprissystemet bör höjas genom utvidgade urval och en förstärkning av arbetet med kvalitetsjusteringen.
- **IT-statistik.** För att kunna analysera effekterna av den snabbt ökade användningen av informationsteknologi behövs statistik som täcker investeringar och kapitalstockar i hård- resp. mjukvara. En central punkt i sammanhanget är att framtagandet av rättvisande deflaterer.
- **Långa tidsserier.** För analysändamål krävs i allmänhet långa tidsserier. Jämförbarheten i den ekonomiska statistikens serier hämmas ofta av tidseriebrott. Användare tvingas då göra egna sammanlänknings. Det vore värdefullt om SCB, som vanligen har bättre kunskap än användare om metodförändringar, kunde göra dessa länknings och dokumentera gjorda justeringar.
- **Restposter i NR.** I NR finns betydande restposter i produktionsberäkningarna på olika delsektorer. Dessa bör reduceras i syfte att reducera osäkerheten vid tolkningen av uppgifterna.

- **Lagerstatistiken.** För att kunna värdera uppgifterna är det önskvärt med en ökad uppdelning av uppgifterna på bl.a. olika typer av lager.
- **Investeringsstatistiken.** Underlagen för dagens investeringsstatistik är begränsat och en utbyggnad framförallt för områden utanför industrin synes befogad.
- **Ökad jämförelse mellan skilda serier.** Inom arbetsmarknadsstatistiken publicerar SCB dels arbetskraftsundersökningarna (AKU) dels den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken (KS). Informationen från dessa båda källor ger ibland motstridiga signaler. Det är viktigt att det pågående arbetet med att klargöra orsaker till skillnader avslutas samt att SCB vid kommande publiceringar kommenterar kvarstående skillnader.
- **Förbättrad presentation.** Presentationen av den ekonomiska statistiken bör stärkas. Publicering av ekonomisk statistik utan ekonomisk tolkning av resultaten bör undvikas liksom publicering utan s.k. metadata (uppgifter över källor, metoder m.m.). En höjd ambitionsnivå när det gäller analysen av utfall liksom en avstämning av uppgifternas relevans jämfört med andra undersökningar t.ex. barometerdata borde kunna bidra till ett höjt kvalitetsmedvetande. Tillförlitligheten i uppgifterna bör alltid kommenteras. För NR-uppgifter, för vilka det är svårt att tillämpa traditionella statistiska osäkerhetsberäkningar, bör andra former av kvalitativa bedömningar redovisas.

Claes Berg
Avdelningschef
Avdelningen för penningpolitik

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
ES/NR
Ann-Marie Bråthén

NR-PM 2001:8
2001-03-01

De svenska nationalräkenskaperna, användarsynpunkter och utvecklingsbehov

Situationen för de svenska nationalräkenskaperna (NR) i februari 2001 är i korthet tecknat:

SCB har ansvar för NR-serier fr.o.m. 1950. Serierna omfattar för perioden från 1950 och framåt, beräkningar av BNP från produktions- och användningssidan, samt redovisning av inkomster och utgifter på institutionell sektor, sysselsättningsdata tillkommer från 1960. Vissa data finns på kvartal från 1963, egentliga kvartalsräkenskaper finns från 1970. SCB har publicerat input/output-tabeller för åren 1964, 1968, 1969, 1975, 1980 och 1985. Fullständiga balansräkningar med nationalförmögenhetsberäkningar finns avseende perioden 1980-1995.

De befintliga serierna har successivt byggts ut under åren och materialet för de tidigare åren är betydligt mindre detaljerat än senare perioder.

Omläggningar under 1990-talet

Under 90-talet gjordes två större omläggningar.

- Den svenska näringsgrensklassifikationen, SNI, lades om i all statistikredovisning avseende 1993-1994 och framåt, och infördes i NR 1996 med tillbakaräkning till 1980.
- Den största och mest omfattande omläggningen var anpassningen till reviderade internationella rekommendationer för NR, SNA 93/ENS 95, vars första etapp publicerades i maj 1999.

Nya NR som alltså publicerades första gången i maj 1999 börjar 1993. Ändringarna i förhållande till tidigare NR berör flera aspekter av räkenskapen.

I sammanfattning omfattar förändringarna

- nytt kontosystem
- nya klassifikationer
- förändrade definitioner
- ny terminologi
- revidering av källor och beräkningsmetoder.
- ny metod för fastprisberäkningar

Det har också tagits fram en serie data avseende perioden 1980-1992. Dessa omfattar BNP beräknat från produktions- och användningssidan, på en relativt aggregerad nivå, och offentliga sektorns inkomster och utgifter med saldoposten finansiellt sparande.

Omläggningen var således mycket genomgripande och är ännu inte till fullo genomförd. Systemet är alltså för närvarande inte fullt utbyggt efter omläggningen. Komplettering sker efterhand och kommer att pågå ytterligare några år.

Kraven på NR

Eftersom nationalräkenskaperna är ett så omfattande och mångfacetterat system så är också kraven från olika typer av användare mycket skiftande. Nedan sammanfattas i korthet kraven på olika delar av systemet eller från olika användarkategorier, så som de uppfattas från SCB som producent av räkenskaperna. Här har också vägts in eller sammanfattats utvecklings- och utbyggnadsbehov som från ett "producent"-perspektiv känns angelägna.

Kvartalsräkenskaperna

Kvartalsräkenskaperna är den del av räkenskaperna där användarbehoven uttrycks tydligast. Mest dominerande är två önskemål: räkenskaperna ska presenteras snabbt (snabbare) och de ska vara tillförlitliga. Mättet på tillförlitlighet är att de inte ska behöva revideras vid senare tillfällen. Alltså "rätt" från början. Det som tillmäts störst betydelse är att tillväxten mäts riktigt. Uppenbarligen är dessa båda krav delvis motstridande och det gäller att göra en rimlig avvägning.

Inom ramen för kvartalsräkenskaperna finns ett antal områden där ytterligare utveckling och förbättring vore önskvärda men där resurserna i dag är otillräckliga. Det gäller t.ex.

- säsongrensning och dagkorrigering
- översyn av kvartalsmönster

- utbyggnad med vissa variabler
- förbättrade avstämningsmetoder
- viss presentation och dokumentation

De årliga nationalräkenskaperna

De årliga nationalräkenskaperna består av två huvuddelar.

Produkträkenskaperna, som görs i ett system av tillgångs- och användningstabeller, omfattar beräkningarna av BNP från produktions- och användningssidan. Sysselsättningsberäkningarna kan också sägas ingå i produkträkenskaperna. Tillgångs- och användningstabellerna är basen för input/outputtabellerna.

Sektorräkenskaperna är en redovisning av institutionella sektorer med konton för primär och sekundär inkomstomfördelning där saldot är sektorvis finansiellt sparande.

Produkträkenskaperna

Produkträkenskaperna är vad gäller detaljrikedom relativt väl utbyggda. Det kan visserligen sägas att den produktindelning på cirka 400 produktgrupper som används som beräkningsnivå är relativt grov internationellt sett. Det finns dock inget som tyder på att vi med det dataunderlag som står till buds skulle vinna något på att ha en mycket finare produktindelning.

Problemen i den delen av NR ligger dels i vissa problem med avstämningarna mellan tillgång och användning på några produktgrupper, det vore också önskvärt med bättre avstämning mellan produktion och sysselsättning. Ett annat problem är att vi för närvarande saknar branschvisa kapitalstockar, och därmed kapitalförslitningsberäkningar. Ytterligare ett problem är att vi för närvarande ligger alltför långt efter tidsmässigt i framställningen av input/outputtabellerna.

Problemen med bristande produktvis avstämning kan i viss utsträckning lösas inom NR. Det gäller framförallt tjänstebansherna, där en del av problemen får hänföras till att alla avstämnings inte hanns med inför publiceringen i maj 1999. De bristande avstämningsarna har med all sannolikhet inte någon effekt på BNP, men är mycket besvärande för användare av input/outputtabeller. Avstämningsproblem vad gäller varorna beror till en del på bristande avstämning mellan varuproduktionsstatistiken och utrikeshandelsstatistiken, det kan röra klassificeringen av varor likaväl som värdeuppgifter. En bättre samordning mellan dessa

statistikgrenar kunde underlätta för NR och förbättra kvaliteten på statistiken.

En bättre samordning mellan sysselsättningsstatistik och produktionsstatistik skulle också förbättra kvaliteten och underlätta för NR. Det gäller i lika hög grad kvartalsräkenskaperna.

En ordentlig inputundersökning skulle också förbättra kvaliteten i NR, vara ett stöd i avstämningarna och förbättra input/outputtabellerna.

Metoder och underlag för deflatering av producenttjänster är ett område där förbättring är önskvärd. Den nuvarande bristen på relevanta prisindex gör att de metoder som fått tillgripas inte är tillfredsställande. Bristerna leder inte till att tillväxttakten blir allvarligt felskattad, men är besvärande vid produktivitetsberäkningar och andra branschanalyser.

Några av bristerna i den befintliga tidsserien 1993-1998 kommer att kunna åtgärdas i samband med en kommande revidering som planeras att publiceras 2002. Denna är framförallt föranledd av att de stora omläggningarna i statistiksystemen som skett de senaste åren har givit upphov till ett flertal brott i statistiken, vilka nu ska åtgärdas.

Tidsserier med data för tidigare år, före 1993, med något större detaljeringsgrad, och mer kompletta än de som för närvarande finns, kommer inte att tas fram förrän den reviderade räkenskapen är tillgänglig. Tidsserierna för perioden före 1993 ska knytas till, och bygges delvis på, serierna från 1993 och framåt, och det är inte meningsfullt att börja beräkna dem innan tabellerna för den senare perioden finns.

Detsamma gäller för input/outputtabeller. Det är ett omfattande arbete att ta fram dessa, och den planerade revideringen kommer att medföra att underlaget för input/outputtabellerna ändras. På grund av den stora efterfrågan på I/O-tabeller kommer ändå en preliminär tabell avseende 1995 att tas fram i år, trots det dubbelarbete detta medför.

Möjligheten att ta fram kapitalstocksberäkningar är delvis ett IT-problem. Det plattformbyte som SCB gjorde i slutet på 1990-talet medförde att alla de program och system som då fanns i stordatorn måste ersättas. För NR som har ett stort antal beräkningssystem, och ett komplicerat system för sammanställningarna innebar detta en enorm kapitalförstöring då alla befintliga program och system blev oanvändbara och måste byggas upp på nytt. Arbetet med uppbyggnad av de nya systemen beräknas inte

vara genomfört förrän 2003. Systemet för kapitalstockar kommer i bästa fall att kunna påbörjas under 2001, men några resultat kan knappast komma fram förrän nästa år.

Sektorräkenskaperna

Det viktiga saldot i sektorräkenskaperna är det sektorvisa finansiella sparandet, som i NR framkommer som ett saldo av "reala" transaktioner. I NR-systemet ingår också finansräkenskaperna (FiR) där samma saldo kan beräknas utifrån förändringar i finansiella tillgångar och skulder. För närvarande är det för vissa perioder stora skillnader mellan det finansiella sparandet beräknat i NR respektive FiR. Detta är givetvis ett stort problem för användarna och det skulle vara värdefullt att kunna göra en större utredningsinsats för att klargöra orsakerna, och att vidta åtgärder för bättre avstämning.

Långa tidsserier

Under årens lopp har, vilket delvis har kommenterats, ett stort antal omläggningar av nationalräkenskaperna gjorts. Det är ändringar i klassifikationer och redovisningar, såväl som förändrade principer för bokföring och revideringar av siffermaterial. Detta innebär att de NR-serier som finns från 1950 innehåller en mängd tidsseriebrott av olika karaktär. Det är endast på aggregerad försörjningsbalansnivå som en relativt obruten serie kan presenteras. Data från tidigare år är också ganska svåra att få tillgång till på ett enkelt sätt. Ofta är den enda möjlighet som står till buds att söka i ett stort antal publikationer. Det vore önskvärt att kunna bygga upp en databas med de tidiga tidsserierna, att göra en sammanhängande dokumentation av brotten, och att presentera serier där brotten så långt möjligt är åtgärdade.

Den dolda ekonomin

Ett generellt problem i NR är svårigheterna att fånga det som ibland kallas den "dolda ekonomin" eller den "svarta ekonomin". Det gäller sådana verksamheter som i princip är lagliga men som inte rapporteras till skattemyndigheterna eller till statistiska undersökningar. Sådana verksamheter ska ingå i NR-redovisningen, och de mät- och beräkningsmetoder som används, gör att de åtminstone i viss utsträckning fångas. Dessutom görs tillägg i NR-beräkningarna. Tilläggen bygger på ett svagt underlag

och det är angeläget att få fram bättre uppgifter som underlag för beräkningarna.

Restposter

I NR-beräkningarna förekommer ett antal residualer och restposter. Det är till exempel restposter i beräkningen av BNP från produktions- och användningssidan. Andra restposter framkommer som skillnader mellan totaler givna från en viss källa och detaljfördelningar på branscher etc. som är framkomna ur andra källor eller genom beräkningar. I viss utsträckning kan detta bero på användningen av administrativa material som sätts bransch-koder från Företagsdatabasen, och att denna innehåller ett antal enheter där branschkod saknas.

Restposterna i de produktvisa beräkningarna i I/O-systemet har redan

Förekomsten av restposter kan orsaka större eller mindre problem för användarna, men rimligen underlättar det om antalet restposter liksom storleken på dessa kan hållas så små som möjligt. Det borde utredas om det är lämpligt/möjligt att ta bort de restposter som finns.

Dokumentation

Det finns ett aldrig sinande behov av dokumentation av NR, av olika slag. Dels finns det de som efterfrågar en "lättillgänglig" översikt över NR-systemet, hur det är konstruerat, begrepp och samband mellan olika delar, och hur man använder uppgifterna.

Sedan finns det efterfrågan på en detaljerad beräkningsdokumentation med källor och metoder. Just nu pågår arbete med dokumentation av de definitiva årsberäkningarna, omfattning, källor och beräkningsmetoder. Denna dokumentation görs enligt direktiv från Eurostat och har till primärt syfte att möjliggöra studium av att de olika ländernas beräkning av BNI görs i enlighet med ENS 95, och att EU-avgiften därmed blir rättvist fördelad. Det innebär att den endast omfattar de årliga produkträkningskaperna i löpande priser. Dokumentationen behöver alltså kompletteras med en beskrivning av fastprisberäkningsmetoderna, beskrivning av sektorräkningskaperna, och en dokumentation av kvartalsräkningskaperna.

Satelliträkenskaper

Utöver det som omfattas av det egentliga NR-systemet, finns det intresse av fördjupade eller kompletterande redovisningar av olika delar av ekonomin. Dessa kan presenteras i form av s.k. satelliträkenskaper. I sådana kan man antingen komplettera de traditionella NR-tabellerna med ytterligare information, eller man kan tillåta sig alternativa redovisningar med delvis andra definitioner.

Det är tydligt att det finns ett ganska starkt ökande intresse för satelliträkenskaper till NR. Exempel på sådana är miljöräkenskaper, turisträkenskaper, satelliträkenskaper för hälso- och sjukvård, arbetskraftsräkenskaper, socialräkenskapsmatriser och ESSPROS (European System of integrated Social Protection Statistics).

NR gör turistsatellitkonto på uppdrag, SCB gör miljöräkenskaper, NR tar fram vissa uppgifter till satelliträkenskaper för hälso- och sjukvård, NR gör årligen beräkningar till ESSPROS. En socialräkenskapsmatris har beräknats för ett enstaka år.

För närvarande har NR inte resurser att på ett tillfredsställande tillgodose de behov av satelliträkenskaper, eller underlag till satelliträkenskaper, som efterfrågas.

EU-krav

EU-kraven på NR är stora och växande. Till ENS-förordningen är knuten en leveransplan med beskrivning av leveranstider och tabellinnehåll. Leveransplanen innehåller ett stort antal obligatoriska tabeller, men också ett antal frivilliga tabeller.

Sverige lämnar just nu i stort sett endast de data som är obligatoriska, trots att vi har flera av de frivilliga uppgifterna. Leveranserna är tunga och arbetskrävande och skulle behöva ett IT-stöd som vi för närvarande inte har prioriterat. Sverige lever för närvarande inte heller helt upp till de krav på obligatoriska uppgifter som ställs i förordningen. Det som saknas är framförallt tidsserier för år före 1993. Dessutom klarar Sverige inte just nu kraven på preliminära branschvisa årstabeller, som ska lämnas efter 9 månader. Det saknas statistikunderlag för detta eftersom företagsstatistiken inte kan lämna underlag för en preliminär NR-beräkning i så god tid som skulle krävas.

Vad gäller kvartalsräkenskaper saknas vissa variabler. Det är kvartalsvisa förädlingsvärden i löpande priser och branschvisa lönesummor. Utvecklingsarbete pågår och avsikten är att komplettera beräkningarna under 2001.

Andra EU-krav rör statistik om den offentliga sektorn. Inom detta område pågår en successiv utbyggnad. Under det senaste året har uppbyggnad av en kvartalsvis sektorräkenskap för offentliga sektorn påbörjats. Sverige är där i fas med utbyggnadskraven.

I den s.k. "Action Plan on EMU Statistical Requirements" som antogs av Ecofin-rådet i september 2000 identifieras vissa framtida behov av statistik. För nationalräkenskaperna handlar behoven mycket om uppsnabbning av kvartalsräkenskaperna i förhållande till nuvarande krav. Utbyggnader rör offentliga sektorn, vilket redan har kommenterats, samt kvartalsvisa sektorräkenskaper för alla sektorer.